

УРСУЛА ЛЕ ГУИН ЧЕТИРИ ПЪТЯ КЪМ ПРОШКАТА

ФАНТАСТИКА

®

АРГУС

**УРСУЛА ЛЕ ГУИН
ЧЕТИРИ ПЪТЯ КЪМ
ПРОШКАТА**

Превод: Мария Кръстева

chitanka.info

Истории, изпълнени с предателства, атентати, любов и омраза на фона на митичната планета Хейн... Необичайна композиция, космически пътешествия, запомнящи се женски образи. Всичко това — озарено от неповторимия стил на авторката, прочула се с „Лявата ръка на мрака“ и „Магьосникът от Землемория“.

С най-новата си книга от знаменития хейнски цикъл Урсула Ле Гуин пак доказва, че е първата дама на съвременната фантастика!

Замисълът на Ле Гуин властно увлича след себе си читателя, потопявайки го във вълшебни светове.

Джон Ъпдаик

„Четири пътя към прошката“ е отличена с престижните американски награди „Теодор Стърджън“ и „Локус“.

АЛЕКСАНДЪР КАРАПАНЧЕВ

МЯСТО ЗА ДУШАТА

Дума, къса като въздишка: *Хейн*. За любителите на фантастиката по цял свят това е свещено понятие, което отключва огромна врата към просторите на въображението. Дума-калейдоскоп, не по-малко известна от „посестримите“ си — Конан и Фондация, Ййон Тихи, Дюна или Амбър...

В едно интервю Урсула Ле Гуин бе заявила, че не обича творби, обявени за „Книга първа от...“, „Книга шеста от...“ разни сериали, епоси, саги. Те й приличали на механични наденици, които се произвеждат трескаво от фабриките за балони. Сигурно е права, що се отнася до комерческото писане. Но спестявайки си загубените часове за четене на подобни романи, тя също създава своеобразни цикли. Допълва ги някак на почивки, през дълги паузи, ала те неизменно се превръщат в събития. Така беше с „Техану“, последния й акорд за Землемория; така се получава и с „Четири пътя към прошката“ — нейната най-нова рожба, включена в знаменития хейнски епос.

Разбира се, читателят ще вдигне вежди: а кое е сега по-особеното, с какво ще ни изненада мисис Ле Гуин? Преди да разнищим тези въпроси, нека бегло подчертаем достойнствата на споменатия цикъл, тръгнал у нас с „Лявата ръка на мрака“ през 1980 година.

Според критиката книгите за хейнската цивилизация са безпрецедентен опит (и не само в САЩ!) да се покаже бъдещият вселенски порядък. Романите, повестите и разказите, събрани в тая рамка, поразяват с богатството на представените извънземни култури, с психологическата дълбочина на характерите и вечно будния стремеж към социална зрелост, която за Ле Гуин съвсем не е кухо словосъчетание. Ако прибавим и тъй вещото й боравене с „меките“, хуманитарни науки, оригиналната й философия, побрала като в дивен стъклопис даоизъм, диалектика с дъха на космос, структурна лингвистика... Ако си спомним отново онази щедра пластичност,

когато усещаш, че авторката сякаш е живяла векове в описвания свят, че познава всяко негово камъче... Но нека не се опитваме да обхванем необхватното, както ни съветва рижият присмехулник Козма Прутков.

Новото в „Четири пътя“ започва още от композицията на книгата. Наистина какво е това чудо? Обикновен сборник, приютил в едно публикациите от престижни списания? Цикъл новели, които се осветяват взаимно? Или верига от притчи за човека, същевременно бог и демон?

С риск да не угодим на кабинетните познавачи, ще кажем, че в случая имаме работа по-скоро с *необичайно* съставен роман. В отделните му части откриваме единство на местодействието, общи герои, видени под различни ъгли, нарочни липси и лайтмотиви, звучащи ту отдалече, ту в самото ни сърце. Сред тях е например Нейно величество любовта. Впрочем за това вечно чувство Урсула Ле Гуин винаги е говорила откровенно (макар и с някои феминистки нотки), но още не беше поднасяла такава ярка галерия от разнолики женски образи. И сега тя остава вярна на себе си, като не подминава дори удоволствията на Сафо или Платоновия кръг, обаче никога не изпуска изящната поетична нишка.

Друго ново е, че след толкова хейнски страници най-после попадаме в тайнствения свят Хейн, планетата-резиденция на Вселенския съюз. Пред очите ни се изнизват градчета като черно-бели птици и природа с хиляди оттенъци на зеленото; участваме в обреди с необикновени и всекидневни божества; научаваме повече за великата империя, разпростряла се през хилядолетни земи и куп светлинни години...

Главните герои в тази книга са забележително целеустремени. Не към топли служби, почести или банкови сметки с много нули. Напротив, въпреки своята „карма“ те се борят, страдат и започват отново, за да увенчат усилията си с най-скъпоценното: свобода, любов, висока реализация. Макар че съдбата ги е изкушавала неведнъж, Аберкам и Йос, Теййо и посланичката Соли, Хавжива и Радосе Ракам неотклонно се мъчат да следват благородното в живота. Над всичко у тях е стремежът им да си намерят *място за душата* — нейното правилно място в тъй сложния свят. Пътят към това откритие често минава през чистилицето на голямата прошка, която Ле Гуин е оркестрирала богато като същински Вивалди на магичната проза.

Преди да се разделим, нека хвърлим по-близък поглед към най-титутуваната жена в съвременната фантастика. Умишлено не се занимаваме с енциклопедични справки — за биографията и творбите на тая авторка от зодия Везни е писано доста в България, няма смисъл да го „предъвкваме“. Все пак ще се опитаме да добавим някои нови за нашия читател щрихи от портрета на Урсула.

Оказва се, че тя не е имала съвсем заседнал живот. След като се дипломира, бъдещата създателка на Хейн преподава френски език и литература в щатите Джорджия и Айдахо, а по-късно води творчески курсове по SF из разни университети на САЩ, Англия, Австралия. Почетен доктор по изящна словесност в множество американски висши учебни заведения. Напоследък проявява особена активност чрез редица полемични статии (нали сама признава, че не понася да бъде заключена в един жанр?). Критическите ѝ работи са събрани в две книги с барокови заглавия, дълги почти като испански имена — „Танци на края на света: мисли за думите, жените, местообитанията“ и „Езиците на нощта: есета за фентъзи и научна фантастика“.

Преди няколко реда използвахме думичката *доктор*. Какво пък, Урсула Ле Гуин е не просто знаменит майстор на въображението; тя, както всички големи писатели, е и лекар на човешката душа. Дано лекарството в нейните „Четири пътя към прошката“, смесило сладки с горчиви жилки, ни помогне поне за малко по-хармонични мечти в тези напрегнати времена.

Александър Карапанчев

ПРЕДАТЕЛСТВА

„На планетата О не е избухвал въоръжен конфликт в продължение на пет хиляди години — прочете тя, — докато на Гетен пък никога не е имало война.“ Вдигна поглед, за да ѝ починат очите, и понеже се опитваше да се научи да чете бавно, а не да предъква думите наведнъж, както Тикули поглъщаше храната.

Никога не е имало война — тези слова се откरोиха ярко в нейното съзнание и ѝ прозвучаха съвсем невероятно. Как ли би изглеждал един подобен свят, който не познава бойните действия? Това е истинският свят! Добрият, нормален живот протича в мир, упорит труд, учение, отглеждане на поколения, които на свой ред да работят и се учат. Напротив, войните съсипват трудовия ритъм, образованието, децата и грубо зачеркват реалността. „Моят народ обаче — разсъждаваше Йос — владее само нихилизма. Родени под мрачната прокоба на злоупотребата със сила, ние сме отхвърлили мира извън пределите на Яйоуе^[1], сякаш е пътеводна, но непостижима светлина. Знаем да се бием — нищо повече. Дори и някой да успее да внесе спокойствие в съдбата ни, ще го възприемем просто като отрицание на повсеместно вилнеещите сражения, като сянка на сянката, с удвоено недоверие.“

И така, докато силуетите на облаците прелитаха над блатата и книгата стоеше върху скута ѝ, тя въздъхна и затвори клепачи, мислейки си: „Аз съм лъжкиня.“ После отново ги отвори и продължи да чете за други планети, за далечни реалности.

Тикули, задрямал с подвита опашка под слабото слънчево сияние, също въздъхна (дали не я имитираше неволно) и се почеса насън. Губу бе излязъл сред тръстиките да ловува. Жената не го виждаше, ала от време на време мярваше как тънките стъбла се разлюляваха. Някаква птица изхвъркна от укритието си и запищя от възмущение.

Увлечена в описанието на странните обществени порядки при итшите, тя не забеляза Уада, който беше приближил до прага и понечи

да влезе.

— Ах, ето те и теб — каза Йос стреснато и се почувства нескопосна, невежа и остаряла, както обикновено ставаше в присъствието на хора. Инак се усещаше стара единствено когато бе уморена или болна. В края на краищата сигурно е по-разумно, че живее сама.

— Заповядай — покани го тя и се надигна, като изтърва книгата. Наведе се да я вземе. Тъкмо тогава косите ѝ се измъкнаха от кока, а после се разпиляха по раменете. — Момент да си намеря чантата и излизам.

— Спокойно — рече гостът с тихия си мек глас. — Айид ще се забави.

„Много любезно от твоя страна. Значи няма защо да бързам да се махна от собствения си дом“ — помисли Йос, но нищо не каза, покорна пред този толкова непоносим, тъй възхитителен егоизъм на младите. Влезе в къщата, откри пазарската торба, нави си отново кока, сложи забрадка и пристъпи на малката веранда. Уада се бе настанил в стола ѝ. Щом видя, че е готова, скочи. Беше свенлив човек и според нея по-нежният от двамата влюбени.

— Приятно прекарване — усмихна му се жената, съзнавайки, че го притеснява. — Ще се върна по залез, след два-три часа...

Мина през вратника, сетне избра същия път, откъдето бе дошъл момъкът. Той криволичеше покрай блатото и водеше в селото.

Нямаше да срещне Айид. Девойката щеше да пристигне от север по някоя пътека, която извива напъряко през тресавището. Тя тръгваше по различно време и свой маршрут, за да не може никой да обърне внимание, че за няколко часа всяка седмица въпросните младежи отсъстват синхронизирано. Те се обичаха лудо от цели три години и отдавна вече щяха да живеят заедно, ако бащата на Уада и бащиният брат на Айид не се бяха скарали за парче от раздаваната корпоративна площ. Така между тия родове избухна люта вражда, едва не се стигна до кръвопролитие и подобна крехка връзка бе направо изключена. Земята се ценеше особено, а двата клана, макар и бедни, претендираха да бъдат първенци в селото. Нищо не би могло да премахне омразата. Всички хора тук се принудиха да заемат страна в разгорещения спор.

Момичето и Уада нямаха къде да идат, изобщо не притежаваха квалификация, с която да оцелеят в града, нито пък близки на друго

място, та да ги приютят. Тяхната любов бе осъдена от сенките на миналото. Йос случайно ги беше изненадала преди година да лежат върху хладната пръст на един остров сред тресавището — откри ги слепешком, както навремето се натъкна на две сърнета, сгушени без да мърдат в тревите, където кошутата ги бе оставила. Влюбените бяха също тъй уплашени, красиви и уязвими като онези животинки и така смирено я помолиха да не казва никому, че какво да прави? Трепереха от студ, голите крака на девойката бяха целите в кал и младежите стояха вкопчени плътно, сякаш са деца.

— Я елате вкъщи — строго подхвърли Йос. — За Бога!

И тръгна напред. Те плахо я последваха.

— Ще се върна след около час — обясни им, когато вече бяха влезли в единствената ѝ стая с легло в нишата точно до кюнеца. — И гледайте да не цапате!

По онова време тя излизаше и се скиташе из улиците, следейки дали някой няма да ги потърси. Сега обикновено отиваше в селото, докато хубавите „сърнички“ оставаха в малкия дом да се любят.

Бяха твърде простовати, та да се сетят да ѝ се отблагодарят по някакъв начин. Удаа, който бе доставчик на торф, спокойно можеше да я снабдява с гориво за печката, без да събуди нечие подозрение, но те не донесоха дори скромно цвете, макар че винаги заварваше постелята прилежно оправена и чиста. Може би наистина не изпитваха кой знае каква благодарност? И защо да изпитват? Всъщност жената им предоставяше това, което бе тяхно право: легло, час блаженство, миг покой. Нямаха никаква вина, нито пък беше особена нейна заслуга фактът, че никой друг не им го позволява.

При днешното си излизане тя отиде в магазина на Айидиния чичо. Той бе селският сладкар. Преди две години Йос дойде тук с намерение да спазва строг духовен пост, да се задоволява с по чиния неподсладено жито и да пие само от чешмата, ала доста скоро се отказа. Получи разстройство от житото, а блатната вода направо не се траеше. Започна да се храни с всякакви свежи зеленчуци, които купуваше или си отглеждаше, сръбваше вино, бутилирани води или фруктов сок от града и натрупа големи запаси десерти. Сухи плодове, стафида, карамелизирани бонбони и даже курабии, приготвяни от майката и лелите на Айид: дебели парчета, посипани с орехови ядки, престояли, мазни и безвкусни, но много калорични. Спазари цяла

торба сладкиши и побъбри с лелките — мургави женици с подвижни очи. Бяха бдели над мъртвото тяло на стария Уад през нощта и сега им се искаше да поклюкарстват. „Ония“ — думата бе за роднините на Уада, което трябваше да стане ясно от погледите, подсмиванията, повдигането на рамене и тъй нататък. Е, те се държали, както винаги, отвратително, напили се, избивало ги на дрязги, прилошало им и повръщали така, че всичко изпоцапали, каквито са си лакоми и нахални.

Когато се спря до щанда за вестници, за да вземе един (това бе друг обет, нарушен отдавна; а щеше да чете само *Аркамие* и да го научи наизуст), свари там майката на момъка и чу как „ония“ — семейството на Айид де — се надували, налитали на бой и драйфали навсякъде по време на същото бдение. И тя не просто слушаше, ами разпитваше за подробности, изсмуквайки клюката. Явно туй ѝ доставяше удоволствие.

„Каква глупачка съм аз — мислеше си Йос, докато тръгна бавно към къщи по пътеката край тресавището. — Каква идиотка съм била да си въобразявам, че мога да карам на вода и да живея в мълчание! Никога няма да успея да се отърва от нищичко! Никога няма да съм свободна, нито пък ще заслужи тази висока чест. Дори и старостта не ме вразуми да се откажа от нещо. Даже загубата на Сафнан не можа да ме промени.“

Веднъж те излязоха в двубой пред всичките пет армии. Енар извади меча си и викна към Камие: „В ръце държа смъртта ти, Господи!“ Тогава Камие му отговори: „Не, заблудил си се — държиш само своята гибел, братко.“

Ех, поне тия редове тя помнеше наизуст. Всеки ги знаеше. И ето че Енар пуснал оръжието, понеже бил герой и светец, по-малкият брат на Бога.

— Но аз как да се отрека от собствената си смърт? — шепнеше. — Ще си остана вкопчена в нея до края, ще я ненавиждам, ще я храня и поя, ще се вслушвам в стъпките ѝ, ще ѝ предоставям моята постеля, ще я оплаквам — всичко друго, ала не и да се отрека...

Вдигна очи, за да прогони тъгата си, и погледна мочурищата в тихия следобеден час. Безоблачното небе се отразяваше мътносиньо в далечните води, а слънцето хвърляше златисти отблясъци над сивокафеникавите тръстики. Лек ветрец подухваше от запад. Наистина

съвършен ден. Този свят е толкова хубав, пъстър, богат! Меч в ръката ми, обърнат срещу мен самата. Господи, защо си сторил тъй, че красотата да ни убива?

Тя продължи да крачи бавно, после недоволно попристегна забрадка. Както е тръгнало, скоро и Йос ще почне да се скита край тресавището и да вие на глас като Аберкам...

О, ето го и него. Нима го бе извикала с мисълта си? Клатушката се като слепец, потънал в грижи. Ще речеш, че не виждаше нищо и удряше с голямата си тояга по пътя така, сякаш смазва змия. Дългата му коса се ветрееше около лицето. Сега не виеше, той го правеше обикновено нощем и напоследък по-рядко, но си говореше сам — тя забеляза как мърда устни. Когато я мярна, престана да мълви и се затвори в себе си настръхнал. Те приближиха един срещу друг по тясната пътека през мочурището. Нямаше жива душа наоколо сред цялата тази пустош от тръстики, кал, вода и ветрища.

— Добър вечер, вожде Аберкам — приветства го Йос, щом застанаха едва на няколко крачки.

Що за грамада бе тоя човек! Трудно ѝ беше да повярва, че е толкова висок и плещест, докато не го видя за втори път. Мургавата му кожа бе гладка досуц като на младеж, обаче вървеше прегърбен, а косите му се спускаха посивели и разчорлени. Огромен орлов нос и недоверчиви, незрящи очи. Той промърмори нещо като поздрав, без да забави стъпки.

Днешния ден явно я бяха прихванали дяволите; мислите ѝ щяха направо да я поболят, измъчваше се, не можеше да се понася. Спря насред пътеката, тъй че и вождът трябваше да спре, за да не се блъсне в нея, и му каза:

— Ходи ли на бдението снощи?

Аберкам втренчено я изгледа. Тя забеляза, че се опитваше да се съсредоточи, да я види по-ясно, и най-послед произнесе:

— Какво бдение?

— Онази нощ се е поминал старият Уад — отговори. — Мъжете се напили и едва не се стигнало до бой заради старата им вражда, нали знаеш?

— Че каква вражда?

Той просто не успяваше да се концентрира, но дяволите отвътре я човъркаха да приказва с него, да го накара да я чуе.

— Между Дюисите и Каманерите, дето спорят за онова парче земя на север от селото. Ами техните клетки деца — искат да живеят заедно, а бащите им заплашили, че ще ги убият само ако се погледнат. Пълна идиотщина! Защо не си разделят този имот и не оставят младежите да се съберат, пък внуците им ще го наследят съвместно? Както е тръгнало, може и кръв да се пролее.

— Кръв — повтори Аберкам като невменяем и продължи със своя мощен гръден глас, с който го бе чувала нощем да вие, сякаш агонизира сред тресавището: — Всички тия мъжища! Търгаши са те. Имат души на търгаши. Няма да убият, ала няма и да отстъпят. Щом е за собственост, ще се гонят до дупка. Вечно.

И тя отново си представи вдигнатия меч на Енар.

— Ох — простена жената и потръпна. — Значи бедните деца ще трябва да чакат... докато старите умрат...

— Тогава ще е твърде късно — допълни той.

Очите му уловиха нейните за миг, бяха странни и проникателни; после нетърпеливо отмахна коса назад, изломоти „довиждане“ и пое толкова внезапно, че за малко не я удари. Ето как крачи един вожд, помисли си тя с горчивина: огромен, с тежка походка, с размах. А ето как крачи тъжната старица — ситно, ситно.

Зад гърба ѝ се чу неочакван шум (в първия момент ѝ се стори, че стрелят) и рязко се обърна. Аберкам бе спрял и се дереше от кашлица, целият превит от спазми. Пристъпът едва не го събори на земята. Йос познаваше тази кашлица. Екумените^[2] бяха открили цяр за нея, но тя бе напуснала града, преди да се получи лекарството. Бавно приближи до вожда. Когато му поолекна и той се изправи задъхан и преbledнял, жената подхвърли:

— Пипнал си бронхопневмония. Сега ли те е налегнала или вече минава?

Грамадният Аберкам само поклати глава.

Тя изчака да ѝ отговори.

Докато чакаше, си каза: „Какво толкова съм се загрижила за здравето му? Какво ми влиза в работата? Нали и бездруго е дошъл тук да умре? Чух го да вие из тресавището лани през зимата. О, това беше стон на агония. Гризе го срамът, както болният от рак е разяден от страданието си, но още не може да издъхне.“

— Наред съм — сопна ѝ се той с дрезгав, яден глас.

Не искаше нищо, освен да бъде оставен на мира; Йос кимна и побърза да се махне. Да мре. Та нима би могъл да живее при тия загуби, които е понесъл — сила, чест, богатство? А и при всичко, сторено от него? Мошеничество, предателства спрямо своите поддръжници, злоупотреби. Типичен политик. Великият вожд Аберкам, героят от Освободителното движение, ръководителят на Световната партия, който я бе съсипал поради собствената си алчност и тъпота.

Тя хвърли поглед през рамо. Той вървеше съвсем бавно или беше спрял, Бог знае. Жената продължи по своя път и при разклонението свърна вдясно, към малката си къща.

Преди триста години тези тресавища представлявали обширна плодородна обработваема площ — една от първите, която Селскостопанската плантаторска корпорация започнала да култивира, щом взели да докарват роби от Уерел в колонията Яйоуе. Но земите били поливани и торени прекалено обилно, докато в края на краищата (вследствие многото химикали и соли) територията станала толкова отровна, че нищо повече не се раждало. Собствениците трябвало да си потърсят друго място да гонят печалба. Тук-таме бреговете на напоителните канали се бяха порутили. Водите на реката се разливаха волно, образувайки вирчета, локви, вади и бавно промиваха почвата. Надлъж и нашир, през цели мили разстояние, избуяваха тръстики, които се люлееха от вятъра под сенките на облаците и крилете на дългокраки птици. Из островите с по-каменлив терен се бяха запазили по няколко ниви и селища на роби — шепя изполичари, непотребни люде в подивяла, непотребна земя. Свободата на запустението. И навсякъде покрай тресавищата тъмнееха сиротни къщурки.

Остаряят ли, хората от Уерел и Яйоуе можеха да се отдадат на мълчание, както им препоръчваше тяхната религия. Когато отгледат децата си и изпълнят своя дълг като граждани, а тялото отслабне, тогава, за да укрепне духът, те имаха възможност да обърнат гръб на житейския шум и да се оттеглят с празни ръце в някои усамотени места. Даже управителите на колониите позволяваха на възрастните си роби да се уединят по желание. Тук, на север, сред блатистите райони, идваха получилите свобода преселници от града, за да живеят в отшелничество. Сега, след Освобождението, пристигаха дори и жените.

Част от къщите пустееха и всеки, подирил спасение за душата си, естествено би предпочел тях; но повечето, както тръстикова колиба на Йос например, бяха собственост на селяните. Те ги поддържаха и безплатно ги предоставяха на отшелници като един вид религиозен обет. На самата Йос ѝ бе приятно да знае, че дава шанс за духовно обогатяване на своя наемодател — алчен човек, който във всяко друго отношение беше по-скоро в дълг към провидението. Да, приятно ѝ бе да се чувства полезна. В това съзираше поредния знак, че не може да се отрече от всичко според повелите на Камие. *От тебе вече няма никаква полза*, все ѝ намекваше той отново и отново по хиляди начини, още от шейсетгодишната ѝ възраст насам. Ала тя не искаше да го чуе. Отказа се от мирската суета, за да дойде сред тресавището, но светът продължи да шуми, да клюкарства, да пее и плаче в нейните уши. И жената пак не успяваше да се вслуша в тихия глас на Бога.

Щом се върна у дома, Айид и Уада си бяха отишли. Леглото бе идеално опънато, лисичарят Тикули дремеше върху него, свил се на кълбо. Шареният котарак Губу обикаляше наоколо в очакване да си получи вечерята. Тя го вдигна на ръце — сребрист, изпъстрен с петна — и взе да го гали по гърба, докато той я подуши зад врата и замърка от удоволствие и привързаност. Сетне го нахрани. Тикули изобщо не им обръщаше внимание, което бе крайно необичайно от негова страна. Май прекаляваше със спането. Стопанката седна и започна да чеше щръкналите му червеникави уши. Животното се събуди, прозина се и я погледна с кротки кехлибарени очи, като въртеше рунтавата си ръждивокафява опашка.

— Гладен ли си? — попита го.

Ще хапна заради тебе, сякаш ѝ отвърна кучето и се смъкна от постелята доста тромаво.

— О, приятелю, изглежда, че остаряваш — каза Йос, а мечът, забоден в сърцето ѝ, се размърда.

Дъщерята Сафнан ѝ беше подарила Тикули, когато бе още розово кутренце с пухкава козина. Колко време изтече оттогава? Осем години. Съвсем не е малко. За лисичар това представляваше цял един живот.

И все пак той бе надживял Сафнан. Надживя дори и нейните деца Енкама и Уйе, внуците на Йос.

„Ако аз съм жива, значи те са мъртви — мислеше си тя, както винаги. — Ако пък са живи *те*, значи аз съм умряла. Качиха се на онзи кораб, дето се движи със скоростта на светлината; самите се превърнаха в далечно сияние. Когато слязат в света, наречен Хейн^[3], ще са изминали осемдесет зими от деня, в който тръгнаха, и аз ще бъда прах, отдавна преселила се при сенките. Аз вече съм труп. Децата ме напуснаха и душата ми изстина. Дано те да се радват на слънцето, Господи, мили Боже, а моята песен е изпята. Дошла съм тук, за да издъхна. Да умра наместо тях. Не мога да ги оставя да свършат това вместо мене.“

Тикули допря със студения си нос ръката ѝ. Жената го изгледа внимателно. Кехлибарените му очи бяха замъглени, тъжни. Тя безмълвно почна да го гали по тила и да го чеше зад ушите.

Той хапна два-три залька, колкото да ѝ достави удоволствие, после отново се покатери върху леглото. Йос направи вечеря за себе си — супа и претоплени содени питки — и я изяде, без въобще да усети вкуса ѝ. Изми чиниите, които беше използвала, стъкна огъня и седна до него, опитвайки се да чете книгата си бавно, докато кучето задряма пак. Губу легна пред камината, взря се в пламъците с кръглите си златисти очички, тихо замърка. По някое време скочи и нададе бойния си вик „Хууу!“ по посока на смътен шум, счул му се откъм тресавището. Сетне се заразхожда из стаята; след малко се успокои, продължи да гледа втренчено и да мърка. А когато напълно се стъмни в беззвездието, котаракът отиде да се сгуши до Йос и Тикули в топлата постеля, където по-рано младите любовници бяха преживели своята мимолетна тръпка на наслада.

През следващите няколко дни тя се хвана ненадейно, че мисли за Аберкам, както работеше в градинката си и я разчистваше за зимата. Щом вождът се появи за първи път тук, всички започнаха да говорят, развълнувани, че се е настанил в къщата на селския управител. Опозорен, посрамен, грамадният Аберкам още минаваше за много популярен човек. Избран за глава на Хайенд, едно от най-големите племена на Яйоуе, той се бе прочул през последните години от Освободителната война като вдъхновител на широко движение за расово разкрепостяване (поне така го наричаха). Даже някои местни

селяни споделяха основния принцип на Световната партия: никой няма право да живее на планетата Яйоуе, освен собствения ѝ народ. Никакви уерелианци, омразните наследствени господари и робовладелци. Войната бе премахнала робството, а наскоро представители от Екумен бяха успели след редица преговори да сложат край и на икономическия диктат на Уерел над бившата ѝ колония.

Експлоататорите (дори онези, чиито родове бяха изкарали тук векове наред) се оттеглиха в Стария си свят, който се намираще недалеч от централната звезда. Направо избягаха, войниците им — подир тях. И не бива изобщо да се връщат, настояваше партията на Аберкам. Нито като търговци, нито като екскурзианти, никога повече да не се допуска някой да отравя континентите и душата на Яйоуе. Същото важеше за всеки чужденец, откъдето и да било. Хората от Екумен бяха помогнали твърде много за промяната; сега обаче и те трябваше да си вървят.

— Тази земя е вече наша. Тя е свободна, за да можем ние да разгърнем своя дух, следвайки примера на Камие — тия думи вождът Аберкам бе повтарял отново и отново: образът на вита сабя красеше емблемата на неговата партия.

Доста кръв се проля. От момента на въстанието в Надами близо трийсет години преминаха в битки, бунтове, репресии — половината ѝ живот. Даже след Освобождението, щом всички уерелианци изчезнаха, боевете така и не спряха. По всяко време младите бяха готови да се надигнат и да унищожат човека, когото възрастните им посочат: да се избиват взаимно, да режат глави на жени, деца и старци. Все се водеха някакви сражения, все се убиваше в името на Мира, Свободата, Справедливостта, Бога. Едва отърсили се от оковите, хората започнаха да враждуват за земя, племенните старейшини пък воюваха за още власт. Онова, за което Йос бе работила цял живот като учителка в столицата, се разпадна напълно не само през Освободителната война, но и по-късно, докато градът се разкъсваше от вътрешни противоречия.

Ех, трябва да се признае, мислеше си тя, че колкото и да се позоваваше на мечата на Камие, водачът на Световната партия винаги се е стремил да избегне въоръжените действия и отчасти успя. Той предпочиташе да придобива влияние по политически път, чрез

преговори. В това отношение бе много добър. Просто бе на крачка от победата. Емблемата на витата сабя личеше навсякъде, тълпите, които приветстваха неговите речи, бяха огромни. АБЕРКАМ И РАСОВАТА СВОБОДА! — гласяха грамадните лозунги, разлепени вредом из градските улици. Сигурно беше, че ще спечели първите честни избори на Яйоуе, а после ще оглави Световния съвет. И тогава плъзнаха разни слухове, отначало нищо особено. Злоупотреби. Самоубийството на сина му. Обвиненията от съпругата му в разврат и вулгарни удоволствия. Доказателство, че е отклонил голяма сума пари, дадена на въпросната партия за възстановяване на някои райони, изпаднали в нищета подир изтеглянето на уерелианските капитали. Разкри се негов таен план за смъртта на Пратеника от Екумен с цел да хвърли вината върху своя неотдавнашен приятел и поддръжник Демайе... Тъкмо това го събори. Един вожд можеше да допуска сексуални авантюри, волности с властта, да заграбва средства и да бъде обожаван въпреки всичко, но ако е предал съмишленик, за *такъв вожд* прошка няма. Да, ето го неписания закон на роба, размишляваше Йос...

Тълпи от бивши привърженици се обърнаха срещу него и нападнаха старата сграда на Селскостопанската плантаторска корпорация, която той си бе присвоил. Сили от Хейн се присъединиха към останалите му близки съпартийци, за да го защитят и въдворят ред в столицата. След продължителни кървави стълкновения, след като стотици невинни бяха убити, а още хиляди се изселиха и разпиляха по целия континент, Аберкам най-сетне вдигна бяло знаме. Екумените подкрепиха служебното правителство, обявило амнистия. Под охрана той мина из разбитите от бомби улици и напусна града. Хората го изпратиха с тежък взор. Хората, които му бяха вярвали, бяха го почитали или пък мразили, сега гледаха как си отива в пълно мълчание, сподирян от звездните гости, дето се бе опитвал да прогони от техния свят.

Тя прочете за случилото се във вестника. По онова време караше в мочурищата вече година. „Хак му е“ — помисли си по този повод и забрави. Дали споменатите Екумени бяха ценни съюзници или нови предрешени господари, Йос не знаеше, ала обичаше да става свидетел при свалянето на който и да било водач. Босовете на Уерел и местните величия, тия надути и гръмки демагози — всички те заслужаваха да

паднат в калта, та да разберат какво е. Доста им бе сърбала попарата в живота си.

След няколко месеца се заговори, че Аберкам ще дойде в тресавището като отшелник, за спасението на душата си. Остана изненадана и дори донякъде се укори, че бе сметнала приказките му за куха реторика. Ами ако наистина е религиозен човек? Въпреки онези оргии, кражби, властолюбие, убийства? Не! Щом е загубил поста и парите, днес явно ще демонстрира бедност и благочестие. Хм, същинско безсрамие! Тя сама се учуди на горчивото си възмущение. Първия път, когато го видя, ѝ се прищя да плюе върху огромните му дебелопръсти крака, обути в сандали. Ето единственото, което зърна от него; отказа да вдигне поглед към лицето му.

По-късно, през някаква зимна нощ сред тресавището, в леденостудената вихрушка, го чу да вие. Тикули и Губу наостриха уши, обаче не се уплашиха от кошмарния вой. Това я накара след миг да разпознае, че е човешки глас — мъж, който крещеше с всички сили. Дали не бе пиян? Или луд? Той така стенеше и се молеше, че Йос се изправи и реши въпреки страха си да разбере какво става. Но вождът не викаше за помощ от хората. „Господи, Боже мой, Камие!“ — проплакваше и когато хвърли око през вратата, тя го мярна на пътеката посред мочурите, напомнящ сянка върху фона на нощното облачно небе. Крачеше, скубеше коси и виеше като животно, като душа, която се гърчи от болка.

После престана да го съди. Бяха равни. Щом го видя следващия път, жената надникна в лицето му и го заприказва, с което го принуди да ѝ отговаря.

Ала те не се срещаха често; той наистина живееше в уединение. Никой не наминаваше да го навести. Хората от селото често правеха нещо за духовното си спасение, давайки ѝ жито и други останали им продукти, а понякога на празници — топла гозба, приготвена специално за нея. Но не бе забелязала да носят каквото и да е в дома на Аберкам. Може и да са му предлагали, обаче човекът е бил твърде горд, за да приеме.

Тя разкопаваше лехата с жалката си мотика с къса дръжка, подарък от Ем Дайуи, и все си мислеше как грамадният Аберкам кашля. Сафнан едва не умря от бронхопневмония на четири години. Тогава Йос бе слушала седмици наред тези ужасни звуци. Дали пък

вождът не се беше запътил оня ден към селото да търси лекарство? И стигнал ли е дотам, или се е върнал?

Тя си сложи шал, понеже вятърът доста се бе усилил. Есента минаваше. Излезе на пътеката сред тресавището и свърна вдясно.

Домът му беше дъсчен — наколно жилище, построено върху три дънера сред торфените води. Подобни къщи бяха особено стари, отпреди двеста и повече години, когато в долината е имало дървета. Навремето това е била фермерска собственост, много по-голяма от нейната скромна колиба. Сградата бе разкривена и унила, покривът ѝ плачеше за ремонт, някои прозорци зееха разкъртени, а талпите на верандата поддаваха, докато стъпваше връз тях. Йос го извика по име, сетне още веднъж, по-високо. Вятърът свиреше в тръстиките. Похлопа и изчака, след което блъсна вратата. Вътре беше тъмно. Озова се сякаш във вестибюл. Чу го да си говори отатък. „Никога нищо докрай, до целта, все наполовина“ — долетя гърленият му, дрезгав глас. После се задави от кашлица. Тя отвори друга врата; мина известно време, та очите ѝ да свикнат с мрака, преди да разбере къде е попаднала. Бе в някогашната гостна стая на дома. Прозорците бяха със спуснати кепенци, огънят — угаснал. Различи шкаф, маса, канапе, а леглото се намираше близо до камината. Омотаните завивки се бяха свлекли върху пода и Аберкам лежеше гол на кревата, като се гърчеше и бълнуваше в треска.

— О, Боже! — промълви Йос. Тези огромни, космати, мазни гърди и корем, тия яки ръце с пръсти, които търсеха да се вкопчат в нещо — как да се приближи до него?

Все пак успя. Скоро преодоля своята плахост и предпазливост, намерила го отслабнал от болестта. Когато той дойде на себе си, прие покорно нарежданията ѝ. Тя натрупа отгоре му всички налични одеяла и някаква рогозка от стаята на втория етаж. Разпали огъня, колкото се можеше по-силно, и само след няколко часа вождът започна обилно да се поти. Миризливата пот се лееше от кожата му, докато завивките и матракът целите се просмукаха от нея.

— Ти си човек без мярка! — ругаеше го гостенката посред нощ.

После грубо го блъскаше и дърпаше, оставяйки го да се клатушка на старото, разхлопано легло, завит в рогозката, за да изсуши чаршафите и одеялата пред камината. Той трепереше и кашляше, а тя запари билките, които бе донесла. Заедно изпиха по един горещ чай.

Мъжът изведнъж задряма и спа като мъртъв. Дори пристъпът, от който се разтърсваше, не можа да го събуди. И нея внезапно я обори сън. Щом отвори очи, видя, че лежи на голите камъни пред огъня. Пламъците гаснеха, през решетките на прозорците проникваше светлината на деня.

Аберкам се очертаваше досущ като канара под рогозката — чак тогава Йос забеляза, че е мръсна. Дишаше с хрипове, но дълбоко и равномерно. Тя малко по малко се надигна, макар че тялото я болеше, и стъкна торф да се стопли. Направи отново чай, отиде да провери какво има в долапа на кухнята. Бе пълен с всичко необходимо. Явно вождът си поръчваше продукти от Вайо, най-близкия голям град. Жената си приготви хубава закуска. Когато Аберкам се свести, му поднесе още билково питие. Треската беше пресечена. Сега е опасна водата, събрала се евентуално в дробовете. Предупредили я бяха по въпроса, докато боледуваше Сафнан, а този тука все пак бе шейсетгодишен мъж. Престане ли да буха, това е лош признак. Намести го леко попривдигнат на кревата.

— Кашляй — каза му.

— Ох, боли — изръмжа той.

— Налага се — кимна Йос и Аберкам подзе: упчиха-упчиха.

— Още! — нареди тя и той се напъна. Цялото му тяло се разтресе в шумен пристъп.

— О'кей — усмихна се гостенката. — А сега спи.

И вождът наистина заспа.

Тикули и Губу ще прегладнеят! Побягна към къщи, нахрани животните, погали ги, смени си долните дрехи и седна пред своята камина за половин час, заслушана в мъркането на котарака.

Вечерта подсуши леглото му и пак го настани под завивките. Остана през дългата нощ, но на сутринта си тръгна, като му обеща:

— Ще дойда отново.

Той нищо не отвърна, все още много болен, безразличен към всичко.

На следващия ден явно беше по-добре: дереше се пронизително, с хрочки, което бе обнадеждаващ признак. Тя отлично си спомняше, че Сафнан започна да кашля така. От време на време Аберкам идваше в съзнание и когато му донесе бутилката, която бе пригодила да служи за гърне, се обърна на другата страна, за да пикае. Свенливост, хубава

черта у един вожд, помисли Йос. Почувства се доволна от него и от себе си. Беше полезна с нещо.

— Тази нощ ще си ходя у дома; гледай одеялата да не се изхлужат на пода. Ще се видим утре — подхвърли му тя, изпълнена със самонадеяност и непреклонност.

Ето че се прибра вкъщи в безоблачната, студена вечер. Тикули се бе свил на кълбо в някакъв ъгъл — там никога не го бе заварвала да спи. Отказа да яде и се сгуши пак в кьошето, щом жената се опита да го вдигне, да го погали и сложи на леглото. Не ме закачай, сякаш й прошепна той. После отмести взор от нея и забодде своя сух, черен, остър нос в гънката на предния си крак. Остави ме, търпеливо й внушаваше лисичарят, остави ме спокойно да умра, понеже правя тъкмо това.

Тя заспа, защото изведнъж се усети твърде изтощена. Губу прекара цялата нощ навън, сред блатата. На сутринта Тикули се държеше по същия начин, свит на пода, където неговата стопанка не беше го виждала да почива преди, и чакаше.

— Трябва да изляза — обясни му Йос. — Скоро ще си дойда, много скоро. Имай мъничко кураж, приятелю.

Той изобщо не реагира, загледан встрани със замъглените си кехлибарени очи. Явно *очакваше нещо друго*, не нея.

Тя пое през мочурите, с пресъхнал поглед, ядосана, никому ненужна. Завари Аберкам в предишното състояние. Донесе му да хапне пшеничена каша, погрижи се за него и каза меко:

— Не мога да остана повече. Кучето ми се е разболяло. Ще се връщам у дома.

— Кучето — повтори огромният мъж с гръмкия си баритон.

— Лисичар. Моята дъщеря ми го подари отдавна.

Защо трябва да му дава обяснения, да се извинява? Тръгна си. Щом се прибра, намери Тикули на старото място. Позакърпи някои дрехи, сготви нещичко, което предполагаше, че вождът ще яде, и се опита да почете книгата за Екумените... за онзи свят, където не е имало война, цари вечна зима и всички хора са равноправни. Късно следобед си каза, че е време да навести Аберкам, и тъкмо се канеше да става, когато горкият Тикули също се изправи. С последни сили се примъкна до нея. Тя седна обратно и се наведе да го вземе на скута си,

обаче той заби муцуна в дланта ѝ, въздъхна и легна долу, облегнал глава върху лапите си. После предаде Богу дух.

Както седеше, Йос заплака на глас. Не плака дълго. Пипнешком хвана градинската лопата и излезе. Изкопа гроб близо до каменното огнище в едно добре огряно кътче. Върна се, вдигна лисичаря на ръце и тогава я побии тръпка на ужас: „Та той не е мъртъв!“ Мъртъв беше, но още неизстинал; гъстата рижа козина задържаше топлината на тялото му. Тя го зави в синия си шал, за да го пренесе до ямата, усещайки през кърпата лекото вкочаняване на трупа. Това я подсети за дървена статуя. Запълни гроба и сложи отгоре объл камък, паднал от огнището. Не можа да каже нито дума, ала в съзнанието ѝ изплува представата как Тикули тича, целият озарен в слънчева светлина, и тази представа напомняше сякаш молитва.

Остави храна за Губу на верандата, защото котаракът не се бе прибирал доста време, и отново пое по пътя през мочурището. Беше тиха, облачна вечер. Тръстиките бяха посивели, вировете хвърляха оловни отблясъци.

Аберкам се бе надигнал в леглото, значително по-свеж, може би имаше лека треска — всъщност нищо сериозно. Изглеждаше огладнял, което ѝ се стори знак. Когато му даде подноса, той я попита:

— Как е кучето, оправя ли се?

— Не — тя се извърна настрани, едва след минута успя да промълви: — Умря.

— Ех, заминало е при Господа — каза вождът със своя дрезгав глас и Йос пак мярна Тикули сред ярко сияние, в нечие присъствие, топло като слънчева светлина.

— Да — рече тя. — Благодаря.

Устните ѝ потрепериха, а гърлото ѝ се сви. Пред нейните очи възникнаха шарките на оня шал — лазурни листа, отпечатани върху фона на по-тъмно синьо. Побърза да си намери някаква работа. После отиде да нагледа огъня и седна до него. Чувстваше се много уморена.

— Преди Бог Камие да се хване за оръжието, той бил пастир — подзе Аберкам. — Наричали го Господаря на зверовете и Пастира на елените, защото влезел ли в гората, еленовите стада го наобикаляли; сред тях приближавали и лъвовете, без да му сторят нищо. Тогава никой от никого не се плашел...

Мъжът говореше така тихо, че мина известно време, преди тя да разбере, че цитира пасажи от *Аркамие*.

Йос сложи нова буца торф в огнището и пак се отпусна на стола.

— Разкажи ми за родното си място, вожде — обърна се към болния.

— Роден съм в плантацията Геба.

— Източната плантация ли?

Той кимна.

— И как беше там?

Жълтеникавият огън тлееше, цедейки смъдящ дим. Природата бе невероятно смълчана. Когато дойде за пръв път тук от града, тя дълго се будеше нощем от тишината.

— Какъв бе вашият живот? — уточни въпроса си почти шепнешком Йос. Както при повечето хора от тази раса, тъмният ирис изпълваше целите му очи, но щом вдигна поглед, гостенката зърна проблясък в него.

— Преди половин век — започна той — живеехме в лагер сред захарните тръстики. Някои от нас сечаха, други се трудеха в преработвателното производство. Предимно жени и деца. Мъжете и момчетата, навършили девет-десет години, се бяхтеха в мините. Отделни момичета също — трябваше да са дребни, за да се проврат в шахтите, където не можеха да стигнат възрастните. Аз бях едър. Изпратиха ме да си вадя хляба под земята, когато станах на осем години.

— Какво си спомняш?

— Мрак — подчерта Аберкам и тя отново зърна искри в очите му. — Като се връщам във времето, си мисля: как сме успели да издържим, как сме понасяли да креем долу? Въздухът в забоите беше почернял от прах. Катранен въздух. Фенерите не осветяваха и пет крачки пред теб. На повечето места газехме вода до колене. В една от шахтите въглищните пластове се бяха подпалили и горяха, тъй че навсякъде се разнасяше дим. Но работата продължаваше, защото отпред чакаха още залежи. Носехме маски и филтри, обаче те не ни помагаха кой знае колко. Винаги съм имал хрипове, както тези сега. Не е само от бронхопневмонията. Някогашният пушек си казва думата. Всички мъже умираха от белодробни заболявания. Без изключение. На четирийсет-четирийсет и пет години те си отиваха. Босовете даваха на

семействата им пари, когато опънат петалата. Нещо като компенсация. Някои миньори смятаха, че е изгодно да се умре.

— И ти успя да се измъкнеш от ада?

— Благодарение на майка ми. Тя беше дъщеря на селския вожд и ме учеше. Научи ме какво е Бог, свобода, равенство.

Явно произнася тия изречения не за първи път, помисли си Йос. Изглежда, че се бяха превърнали в редовния му отговор, в типичния му мит.

— Да, но как? Обясни.

Кратко мълчание.

— Четеше ми *Аркамие* — отвърна той. — Понякога ми казваше: „Ти и брат ти сте деца, родени от Бога, вие сте избрани от него, негови слуги, негови воини. Великият Камие е дошъл заедно с нас от Стария свят и днес е тук, живее между хората.“ Пък и имената ни са такива — Аберкам, Божия език; Домеркам, Божията ръка, — за да говорим истината и да се борим за свободата си.

— А какво стана с твоя брат?

— Убиха го край Надами — въздъхна болният. Двамата отново замълчаха.

Надами бе първото голямо огнище на въстанието, което в крайна сметка доведе до освобождението на Яйоуе. Там робите от плантациите и градските крепостни дръзнаха да застанат рамо до рамо срещу колонизаторите. Ако се бяха обединили в обща борба против чуждите корпорации, те сигурно щяха да отхвърлят оковите си много по-рано. Да, ама движението се разкъсваше постоянно от местни вражди, старейшините си оспорваха властта в новоосвободените територии и влизаха в съглашения с босовете, дано утвърдят своите придобивки. Трябваше да се изгърпят трийсет години война и разруха, преди далеч по-малобройните уерелианци да бъдат окончателно победени и изгонени от планетата. После жителите на Яйоуе бяха оставени на спокойствие, та да се обърнат... едни срещу други.

— Домеркам е имал късмет — каза Йос и погледна към вожда, питайки се дали ще приеме това предизвикателство.

Неговото едро тъмнокожо лице лъщеше по-меко под светлината на огъня. Посивялата му остра коса се бе измъкнала от плитката, която тя върза снощи (иначе му падаше в очите), и сега се спускаше на воля около бузите. Грамадният мъж натърти провлечено:

— Той беше по-малък от мен. Като Енар на бойното поле на петте армии.

„О, ами ти тогава ще си самият Бог Камие може би?“ — каза си Йос потресена, възмутена, скептична. Що за егоцентризъм! Но в думите му съзря и друг намек. Енар бе поискал да убие по-големия си брат, за да не му позволи да стане владетел на мирозданието. Камие му беше отвърнал, че така всъщност държи собствената си смърт; че няма господство, нито свобода в тленния живот, а само в отказа от живота, от пристрастие, от желаня. Оня пуснал меча, отишъл наред пустинята и се отдал на мълчание. Последните му слова били: „Братко, ти и аз сме едно.“ Бог вдигнал неговото оръжие. Мечтаел да се пребори с армиите на разрухата, съзнавайки, че победа в нашия свят е невъможна...

Кой бе този огромен човек? Този болен старик, това малко момче от мрачните подземия на мините, този тиранин, крадец и измамник, който си въобразяваше, че може да говори от името на Бога?

— Много се разприказвахме — вметна Йос, макар че никой от тях не пророни дума цели пет минути.

Тя му наля чаша чай и махна емайлирания чайник от огъня, където го държеше да ври, за да овлажнява въздуха. Взе си шала. Той я наблюдаваше с все същото смирено, едва ли не притеснено изражение на лицето.

— Стремях се към свобода — каза. — За всички ни.

Хич не я бе грижа какво си е внушил Аберкам.

— Стой на топло — заръча му тя.

— Тръгваш ли си вече?

— Не искам да се изгубя сред блатата.

Беше ѝ трудно да върви, понеже не носеше фенер. Нощта ѝ се стори по-черна от антрацит. Докато крачеше из мрака, се сети за гъстия въздух в забоите, който поглъщал светлината. Замисли се за тъмното, тежко тяло на вожда и колко рядко ѝ се бе случвало да ходи сама *нощем*. Когато беше дете в плантацията Бани, робите спяха заключени в лагера. Преди войната, щом отиде в града като крепостна и почна да учи педагогика, Йос вкуси нещо от свободата. Ала в смутните години после и дори след Освобождението една жена не можеше да се движи спокойно по късните улици. Из работническите квартали нямаше полиция, нито осветление. Местните началници

допускаха да върлуват шайки; даже през деня човек трябваше да внимава, да се крие сред тълпата, винаги да гледа за някоя пряка, където ще избяга.

Притесняваше се да не изпусне завоя, но вече бе привикнала към тъмнината, тъй че скоро различи далечния силует на къщата си отвъд тръстиките. Разправяха, че хейнците не виждат добре нощем. Те имаха малки очички, дребни ириса с бяло наоколо им като на уплашено теле. Не харесваше такива очи, макар че кожата им беше приятна — обикновено тъмно или червеникавокафява, по-топъл нюанс от това сиво-шоколадово при нея, с което се отличаваха робите, или пък синьо-черната плът, дето Аберкам бе наследил от собственика, изнасиллил майка му. Цианинов цвят^[4], казваха Екумените, и смятаха, че се дължи на специфично приспособяване към лъчението на централната звезда в Уерелианската система.

Когато се запуска надолу по пътеката, Губу се шмугна край нозете ѝ и почна да върти опашка.

— Внимавай, че ще те настъпя — сопна му се тя.

Чувстваше се благодарна на котарака и го, взе в ръце още щом влязоха у дома. Липсваше достолепното и весело посрещане на Тикули, нямаше да го има нито тази вечер, нито никога повече. Мър-мър-мър, запреше Губу в ухото ѝ, чуй ме, аз съм тук, животът продължава, къде ми е вечерята?

Все пак вождът получи леко усложнение и Йос ходи до селото да се обади в клиниката на Вайо. Изпратиха доктор, който каза, че опасността е минала. Трябва да бъде седнал, за да може да се изхвърлят храчките, билковите чайове били добри, само нека го наглежда. Тя му благодари и лекарят си тръгна. И така, прекарваше следобедите си при болния. Без Тикули къщата ѝ се струваше твърде пуста, дните на късната есен бяха студени, а и бездруго какво да прави? Харесваше ѝ това голямо, тъмно наколно жилище. Нямаше намерение да чисти никому, но огледа дома, надничайки в стаи, които Аберкам явно не използваше и дори не познаваше. Едно помещение на горния етаж, с дълги, ниски прозорци към запад, ѝ допадна особено. Помете го, после изми стъклата в малките им зелени рамки.

Докато той спеше, жената се качваше там и сядаше върху прокъсаната шарена рогозка — всъщност единствената вещ. Камината бе запушена с тухли, обаче се затопляше от огъня, лумнал долу, и облегнала гръб на нея при бледите слънчеви лъчи, на Йос ѝ беше хубаво. В тази стая цареше някаква светла хармония, която сякаш бе част от нейната душа и проникваше през синкавите потрепващи стъкла. Тук тя кротуваше смълчана, без да върши нищо, щастлива, както никога в собствената си къща.

Вождът се възстановяваше много бавно. Често бе навъсен, превърнал се в оня примитивен човек, за когото го взе в началото, вцепенен от всепоглъщащото чувство на срам и ярост. През други дни той беше готов да бърбри, че даже и да я слуша.

— Четох стара книга за света на Екумените — спомена веднъж гостенката, докато чакаше пирожките да се изпържат, та да ги обърне. Напоследък тя правеше вечеря и хапваше заедно с него в късния следобед, измиваше съдовете и си отиваше у дома преди мръкнало.

— Твърде интересна работа. Без съмнение всички произхождаме от хейнците. Както ние, тъй и онези странни чуждопланетци. Дори и животните се отличават с подобен произход.

— Така се говори — изсумтя Аберкам.

— Не става въпрос дали *така* се говори — пресече го Йос. — Всеки, който иска да се запознае с доказателствата, неминуемо ще се убеди; то е генетичен факт. Дали на някого му се харесва или обратното, нещата не се променят.

— Какво значи „факт“, когато са изтекли милиони години? — отвърна той. — Какво общо имат такива истории с тебе или мене, с целия ни народ? Нашият свят се казва Яйоуе. Това сме ние самите и нямаме никакви допирни точки с тях.

— О, имаме! — възкликна тя, обръщайки пирожките в тигана.

— А пък според мен не — настояваше вождът.

Жената се разсмя:

— Не се предаваш, м-м?

— В никой случай — отвърна ѝ.

Докато се хранеха (той с подноса на леглото, тя на стола пред камината), Йос продължи разговора, решила да хване бика за рогата. Въпреки че бе болен и отслабнал, от него извираше нещо, което ѝ вдъхваше страх, и то не се дължеше единствено на едрото му тяло.

— Затова ли в края на краищата бе всичко? — попита го. — Твоята партия, въстанието... За да освободим планетата само за нас, да няма чужденци?

— Да — мрачно кимна Аберкам.

— Е, защо? Ние можем да вземем от Екумените толкова много примери. Те ни помогнаха да се отървем от властта на корпорациите. Тези пришълци просто ни подкрепят.

— Ние сме се родили на Яйоуе като роби — промълви той, — но именно тук е нашият свят и трябва да намерим собствения си път в него. Камие е с нас, Камие Пастира, Роба, Воина. Ето го неговото мироздание, то е нашата земя. Не я дължим никому. Защо да търсим чужди знания и да следваме идоли отвън? Това е чудесната планета, на която съществуваме. И на която ще умрем, за да се върнем при Бога.

След малко тя подхвърли:

— Имам дъщеря, а също двама внука, момче и момиче. Преди петдесет месеца заминаха — сега се намират на кораб, който ще ги отведе в Хейн. Всичките години, които ми остават чак до моята смърт, за тях ще бъдат равни на няколко мига или на час. Те ще стигнат целта си след осемдесет зими. Потеглиха към оня друг космос да живеят и да издъхнат там. Не тука.

— Ти беше ли съгласна да тръгнат?

— Сафнан реши така.

— Ала изборът не е бил твой.

— Това си е нейно свещено право.

— Само че ти тъгуваш — каза Аберкам.

Налегна ги тягостно мълчание.

— Несправедливо е, несправедливо, несправедливо! — гневно извика той. — Ние имаме собствено предназначение, свой път към Бога, а пък гостите поискаха да заграбят всичко и отново да ни превърнат в роби! Въпросните мъдри същества са учени с велики познания и изобретения, наши предци, както се изкарват. „Направете това!“ — разпореждат ни те и ние козируваме. „Направете онова!“ — и ние пак. „Качете си децата на тези чудесни космически кораби, за да полетят към нашите прекрасни светове!“ И рожбите са ни отнети, те никога не ще кацнат у дома. Никога няма да знаят своята родина, нито кои са. Няма да целунат ръцете, които са ги отгледали...

Той бе започнал да ораторства; тя разбираше, че слуша реч, която вождът вече е държал. Навярно я е повтарял стотици пъти, високопарна и внушителна. Очите му се бяха просълзили, нейните — също. Не биваше да му позволи да ѝ оказва влияние, да си играе с нея, да я манипулира.

— Дори и да се съглася с теб — обърна се към него Йос, — защо все пак си подвел хората, Аберкам? Мамил си собствения си народ, крал си!

— Не! — отвърна рязко. — Всяко мое действие е било подчинено на Световната партия. Да, наистина харчех пари, много пари, дето ми попадаха, но за какво друго бяха те, ако не за каузата? Да, вярно е, че заплаших Пратеника им, но защото исках да го накарам да се махне заедно с останалите чужденци далеч от нашия свят! Да, така е, лъгал съм ги, но то е, защото те се опитаха да ни завладеят, да ни притежават, да упражняват власт над нас, а аз съм готов на всичко, за да не допусна моят народ да хлътне под робство — на абсолютно всичко!

Той удари юмруци в коленете и разхлипан, едва успяваше да си поеме дъх.

— Как не умея да сторя нищо, о, Камие! — извика вождът и скри лице в огромните си длани.

Тя стоеше смълчана, разстроена.

След малко мъжът избърса бузите си като дете, приглади своята остра, щръкнала коса назад и потърка нос. Взе подноса, отрязва парче от топлата пирожка, лапна го, сдъвка го и го глътна. „Щом той може, значи мога и аз“ — помисли Йос и направи същото. Навечеряха се, сетне тя започна да разтребва.

— Извинявай — каза му.

— После всичко свърши — тихо отвърна Аберкам. Сега я погледна право в очите и наистина я видя, което рядко му се случваше.

Жената застана пред него, без да го разбира, и зачака.

— Ами да, свърши. Още преди години — обясни вождът. — Големите надежди при Надами. Вярата, че трябва просто да ги изгоним от нашия свят, за да се освободим. Ние изтървахме посоката си, докато траеше тази безкрайна война. Проумях, че *всичко* е било измама. И какво значение имаше тогава, ако продължа да лъжа?

Тя само схвана, че той е дълбоко разстроен, може би дори побъркан и че не бива да го предизвиква. И двамата бяха остарели, претърпели крах в живота си, и двамата бяха изгубили своите деца. Защо да го наранява допълнително? Йос безмълвно докосна ръката му за миг, преди да вдигне подноса.

Вече миеше съдовете в кухнята, когато Аберкам я извика:

— Ела тук!

Никога преди не бе го правил и тя побърза да иде в стаята при него.

— Какво си работила? — попита той.

Гостенката стоеше и го гледаше смутена.

— Преди да дойдеш сред мочурите? — нетърпеливо настоя вождът.

— От плантацията постъпих в педагогическо училище. Живях в града. Преподавах физика. Отговарях за научното обучение в гимназиите. Възпитах дъщеря си.

— Как се казваш?

— Йос. Йос Седеуи. От Бани.

Той кимна отсечено и скоро тя се върна в кухнята, като си мислеше, че даже името ѝ не е знаел досега.

Всеки ден го караше да става по малко, да се разтъпква, да сяда; Аберкам я слушаше, но това го уморяваше. На другия следобед тя го застави доста да походи, тъй че щом се тръшна в леглото, той спусна клепачи и веднага заспа. Тогава жената се промъкна по разхлопаната стълба до западната стая на горния етаж и дълго стоя там, изпитвайки пълна хармония.

Докато приготвяше вечерята, го накара да се разположи на стола. Бъбреше, за да го ободри, защото (макар да твърдеше, че нищо му няма) грамадният вожд изглеждаше мрачен и затворен. Йос се укоряваше, задето го е разстроила вчера. Нима и двамата не бяха дошли тук да оставят всичко зад гърба си — своите грешки и провали, любовите и победите? Разказа му за Уада и Айид, злочестите младежи, които всъщност бяха в нейното легло тъкмо през тези часове.

— Нямаше къде да се дiana, когато идвах у дома — говореше тя. — Често бе неприятно в такива студени дни като днешния. Трябваше

да вися по магазините в селото. Признавам, че тука е по-уютно. Харесва ми това наколно жилище.

Той само изсумтя, но Йос чувстваше, че я слуша най-съсредоточено, сякаш се опитва да разбере думите ѝ като чужденец, който не владее добре езика.

— На тебе къщата не ти прави кой знае какво впечатление, нали? — каза гостенката и се засмя, докато сервираше супата. — Поне си откровен. Дошла съм сред тръстиките уж да постя, да се погрижа за душата си, а пък ми допадат разни работи, привързвам се към тях, обиквам ги — тя се настани до огъня да хапне. — Интересна стая има на горния етаж. Онази ъгловата, в началото, която гледа на запад. Сигурно в нея се е случило нещо хубаво, може би са живели влюбени навремето. Обичам да седя и да съзерцавам блатата от прозорците ѝ.

Щом се приготви да си тръгва, домакинът я попита:

— Дали вече са си отишли?

— Кои, моите „сърнички“ ли? О, да. Отдавна. Върнали са се при семействата си, които се ненавиждат. Много са простовати. Ама що да сторят? Селото е изостанало, бедно. И все пак не искат да се откажат от любовта си, сякаш проумяват, че това... е всъщност тяхната истина...

— *Следват благородното в живота* — произнесе Аберкам. Тя знаеше този цитат.

— Желаш ли да ти почета? — предложи му. — Имам *Аркамие* у нас, мога да я донеса.

Вождът поклати глава и изведнъж широко се усмихна:

— Няма нужда. Помня я наизуст.

— Цялата ли?

Той кимна.

— И аз мечтаех да я науча, поне отчасти, когато дойдох от града — промълви Йос благоговейно. — Но не сколасах. Все не ми оставаше възможност. Ти кога успя?

— Твърде отдавна. В затвора на Геба — отвърна ѝ. — Там разполагах с достатъчно време... Напоследък лежа на топло и си я преповтарям — мъжът я погледна с искрящи очи. — Тя ми прави компания, докато те няма.

Събеседничката му стоеше безмълвна.

— Толкова ми е приятно да си тук — каза той.

Йос се зави плътно в своя шал и побърза да излезе, без дори да се сбогува.

Вървеше към къщи, обзета от смутни, противоречиви чувства. Що за чудовище бе болният Аберкам! Та той явно се опитваше да флиртува. Е, много му отива. Проснал се на кревата като огромен повален бивол, с неговите хрипове и посивели коси! Този мек, тих глас, тази усмивка — очевидно умееше да си служи с нея, да я използва рядко. Знаеше как да покорява жените (вършил го е хиляди пъти, ако може да се вярва на слуховете), знаеше как да ги обладае и да се махне. Ето ти малко сперма да си спомняш за вожда и хайде, сбогом, скъпа. О, Господи!

И от къде на къде й хрумна да му разправя за Айид и Уада в леглото й? Глупачка, укоряваше се тя, докато крачеше, брулена от противния източен вятър, който фучеше из повяхващите тръстики. Идиотка, стара идиотка.

Губу дойде да я посрещне. Започна да се върти наоколо и да я докосва с лапите си по ръцете и краката, размахвайки късата си топчеста опашка на черни точки. Йос бе оставила вратата леко притворена заради него, за да я откrexне само с побутване, щом пожелае. Сега вратата зееше като паст. Пера от някаква дребна птица бяха разпръснати навсякъде из стаята, пред камината имаше малко кръв и вътрешности.

— Ти си звяр! — подвикна му. — Марш навън, убиец такъв!

Той изтанцува своя боен танц и изръмжа „Ху! Ху!“. Котаракът спа през цялата нощ, свит на кълбо до гърба й. Губу прилежно ставаше, прескачаше я и отново се сгушваше от другата страна всеки път, когато неговата стопанка се обърнеше. Бе тягостно.

Тя наистина се обръщаше често. Представяше си или сънуваше тежестта и топлината на едно огромно тяло, грамадни ръце, вкопчени в гърдите й, впити в пъпките й устни, които смучеха жизнени сокове.

Йос съкрати своите посещения при вожда. Той вече можеше да ходи, да се грижи за себе си, да си приготвя закуска. Тя поддържаше сандъка с торфа до камината пълен; снабдяваше го с продукти и му носеше вечеря, но не оставаше да се храни с него. През повечето време Аберкам бе начумерен и смълчан, а жената много внимаваше какво

говори. И двамата бяха нащрек. Липсваха й часовете, които прекарваше на горния етаж в западната стая, ала с това бе свършено като с някакъв сън. Сладостта беше отминала.

Един следобед Айид дойде в къщата на Йос Седеуи сама, с помръкнало лице.

— Май вече няма да идвам тук — каза тя.

— Какво се е случило?

Момичето вдигна рамене.

— Да не би да ви следят?

— Не. Не знам. Изглежда, че съм прихванала... — Имаше предвид *забременяла*, както се изразяваха робите навремето.

— Не използвахте ли презервативите? — бе им ги купила от Вайо в доста голямо количество.

Айид кимна неопределено.

— Сигурно не бива.

— Кое не бива — да се любите? Или да употребявате предпазни средства?

— Може би действително не трябва — подчерта девойката, като й хвърли бегъл, отмъстителен поглед.

— Е, добре — промълви Йос.

Младата гостенка се извърна.

— Сбогом, Айид.

Без да каже нищо повече, момичето пое по пътеката сред мочурите.

„Следвай благородното в живота“ — мислеше си с горчивина самотната стопанка.

Тя свърна към гроба на Тикули, но беше твърде хладно, за да се задържа на открито — сух, пронизващ зимен студ. Прибра се и затвори вратата подире си. Стаята й се стори миниатюрна, тъмна и схлупена. Влажният торф димеше, тлеейки. Той гореше съвсем тихо. Навън също не се чуваха никакви шумове. Вятърът се бе укротил и замръзналите тръстики стърчаха неподвижни.

„Ще ми се да напълня камината с дръвца — рече си Йос. — Да гледам как пламъците лумват и пращят, както навремето при баба ми в плантацията — огнище, около което се разправят приказки.“

На другия следобед тръгна по тясна просека през блатата до срутената къщурка, отстояща на около половин миля разстояние. От

разнебитената ѝ веранда измъкна пет-шест дъски. Вечерта запали бумтящ огън у дома. И така започна да ходи по веднъж или няколко пъти на ден до съборетината. Скоро натрупа доста солидна купчина дърва в нишата отгатак леглото си. Бе престанала да посещава Аберкам. Той се възстанови и тя трябваше да си създаде нови занимания. Нямахше как да нареже по-големите парчетии и затова ги пъхаше малко по малко в камината. По този начин една дъска често стигаше за цялата дълга вечер. Седеше край топлото и се опитваше да научи наизуст първата част от Аркамие. Губу лежеше наблизо и понякога ѝ пригласяше със своето мъркане, понякога дремеше. На котарака му бе толкоз неприятно да излиза на мразовития двор, че жената му пригоди отходен сандък в килера и той го употребяваше, без да цапа.

Суровите студове вилнееха. Очерта се най-противната зима, която тя помнеше сред блатата. Бурните ветрове я накараха да открие някои пукнатини в дървените стени, които не беше забелязала преди. Липсваха ѝ парцали, за да ги уплътни, и се наложи да използва кал и подплънки от тръстика. Ако оставеше пламъците да угаснат, къщурката се вледеняваше буквално за час. Торфеният огън трябваше да се поддържа цяла нощ. Денем често слагаше дървца за по-силна топлина, за светлина, за компания.

Накрая се принуди да иде до селото. Не бе ходила дни наред, надявайки се, че времето ще омекне, и вече нямаше практически нищо. А продължаваше да бъде по-студено отвсякога. Сивите буци торф бяха замръзнали и едва тлееха, тъй че Йос прибави нова дъска до тях да разгори огъня и схлупената къща да се сгрее. Облече всички дрехи, зави се с всички шалове, които имаше, и пое с чантата. Губу ѝ смигна от камината.

— Нахален мързеливец — каза му тя. — Ама си умно животно.

Беше свил ужасен мраз. „Ако се подхлъзна на леда и си счупя крак, никой няма да мине с дни — помисли си жената. — Ще се просна тук и ще умра от бялата смърт за няколко часа. Е, хайде, хайде, нали съм в Божиите ръце. Така и така ще издъхна след някоя и друга година. Само ми помогни, Господи, да се добера до селото, да се стопля малко!“

Щом стигна, тя постоя доста край печката в сладкарницата, като изслуша разни клюки. После направи същото и в павилиона за

вестници, където се зачете в стари съобщения за война, избухнала в източната провинция. Роднините на Айид и на Уада я разпитаха как е вождът. Поръчаха ѝ да иде до къщата на наемодателя си Кеби, понеже имал нещо за нея. Беше приготвил пакет евтин безвкусен чай. С искреното желание да му даде възможност да стори добро за душата си, Йос му изрази своята благодарност за подаръка. Разбира се, и той я попита за Аберкам. Старият вожд бил болен, вярно ли е? Ах, значи се е оправил? Кеби любопитстваше, тя му отвърщаше с безразличие. „Лесно е да живееш в мълчание — мислеше си. — Това, което не мога, е да търпя тези гласове.“

Никак не искаше да напусне топлата стая, но чантата ѝ бе по-тежка, отколкото можеше да носи, а плъзгавите места щяха да се забелязват трудно, когато се стъмни. Жената се сбогува, премина отново през селото и хвана пътя сред блатата. Беше станало твърде късно. Слънцето бе слязло ниско над хоризонта, скрито зад облак на иначе ясното небе, сякаш скъпеше дори и половин час лъчиста благодат. Тя крачеше бързо, мечтаейки да се прибере по-скоро у дома край огъня.

Гледаше пред себе си, за да не се подхлъзне, и затова в първия момент чу гласа. Позна го и си каза: Аберкам пак е полудял! Той тичаше насреща ѝ и крещеше. Тогава спря, защото се уплаши от него, ала човекът викаше нейното име.

— Йос! Йос Седеуи! Няма страшно! — задъхваше се той, устремен право срещу нея: едър, див мъж, целият мръсен, с кал и лед върху посивялата коса. Ръцете му бяха черни, дрехите — също, и само очите му се белееха смътно.

— Махай се! — рече тя. — По-далеч от мен!

— Съвсем не е фатално — бърбеше Аберкам. — Но къщата, къщата...

— Какви ги говориш?

— Твоята къщурка изгоря. Видях я. Бях тръгнал към селото и мярнах, че пуши над тресавището...

Вождът продължи да разказва, обаче клетницата стоеше вцепенена, без изобщо да го чува. Спомни си, че бе затворила вратата. Никога не заключваше, ала днес спусна резето и Губу нямаше как да излезе. Любимият приятел беше вътре в стаята. Представи си светлите очи, изпълнени с отчаяние; слабия мяукащ глас...

Йос побърза напред. Той ѝ препречи пътя.

— Остави ме да ида там. Трябва да мина — тя сложи пазарската чанта на земята и понечи да се затича.

Аберкам сграбчи ръката ѝ и я спря с такава сила, сякаш я заля морска вълна. Едрото му тяло и мощният му баритон я обгръщаха отвсякъде.

— Всичко е наред. Котаракът е добре, сега се намира у дома — обясняваше той. — Чуй ме, Йос, чуй ме, моля те! Къщата изгоря цялата. Котаракът е спасен.

— Но какво е станало? — извика жената вбесена. — Остави ме да ида! Нищо не разбирам!

— За Бога, помълчи — примоли се вождът и пусна нейната длан. — Ще минем оттатък, ще видиш. Няма какво толкова да се гледа.

Тя тръгна с него разтреперана, докато мъжът ѝ разказваше за нещастния случай.

— Чудно как е пламнала? — попита той. — Умът ми не го побира...

— Някаква искра.

— Запали ли си оставила огъня? Ами да, при такъв кучешки студ. Забелязах, че коминът е каменен. Ех, причината може да бъде дърво, дъска на пода или слама. Всичко е опасно в тая суша, нали е изсъхнало без дъжд. Господи, рекох си, Йос би могла да е вътре! Видях огъня, както пресичах тресавището, и моментално се озовах пред твоя праг. Дори не знам по какъв начин съм отишъл, все едно че прелетях. Блъснах вратата — заключено, пак я напънах и тя се откърти. Цялата задна стена и таванът бяха в пламъци. Беше тъй задимено, че не успях да разбера дали си там. Влязох, животното се бе скрило в ъгъла. Спомних си как ти тъгуваше, когато другото умря, и се помъчих да го хвана, обаче то се стрелна навън като светкавица. Огледах се: няма никой. Тъкмо да изляза и покривът се срути — Аберкам се засмя, див, възторжен. — Удари ме по главата, виждаш ли тук? — Той се наведе, ала жената не беше толкоз висока, че да му зърне темето. — Докопах едно ведро и се опитах да хвърля вода на предната стена, да запазя нещичко, ако може. Но после проумях, че е безполезно; всичко тънеше в буен огън, нищо не оцеля. Тръгнах по пътеката, а животинчето, твоят любимец, чакаше горе ужасено. Взех го и като не знаех какво да правя, изтичах вкъщи и го оставих у нас. Залостих вратата, в безопасност е.

След това си помислих, че сигурно си отишла в селото, и хукнах да те пресрещна.

Бяха стигнали до разклонението. Тя кривна встрани, за да се вгледа към къщата си. Само сажди и дим. Почернели греди. Лед. Йос се разтресе и тъй й приля, че се сви, преглъщайки студена слюнка. Небето, тръстиките, замръзналото блато почнаха да се въртят пред очите й — бедната жена не можеше да ги накара да спрат.

— Хайде, хайде, няма страшно. Ела с мен — долетя до нея гласът му и той я подхвана особено нежно. Йос пристъпи със затворени клепачи. Чак след няколко мига успя да ги отвори и надникна предпазливо надолу по пътя.

— Ох, чантата ми... забравих я... Тя е всичкото богатство, което имам сега — неочаквано промълви като през смях, сетне се обърна. Тук едва не падна, защото при рязкото движение пейзажът отново започна да кръжи пред очите й.

— Аз я прибрах. Кураж, още малко и ще пристигнем — Аберкам неловко стискаше пазарската чанта под мишница, а с другата си ръка я подкрепяше да крачи изправена.

Най-накрая се добраха до неговото наколно жилище. Над покрива му се простираше огромно жълто-оранжево небе с розови ивици там, където светилото бе залязло — косите на слънцето, така ги наричаха в златното детство. Те загърбиха прекрасната гледка и влязоха в тъмнеещия дом.

— Губу? — попита тя.

След известно време успяха да го намерят. Беше се спотаил под канапето. Разтревожена, Йос го викаше, но котаракът не пожела да излезе. Козината му бе потънала в прах и както го милваше, оставаше по нейните длани. На устата му се бе показала пяна и той целият трепереше, смълчан в прегръдките й. Стопанката все галеше и галеше сребристия, пъстър гръб, шарените му страни, сиво-белия корем. Най-после животното затвори очи. Ала когато тя се помръдна, веднага скочи и се скри отдолу.

Йос седна и му каза:

— Съжалявам, Губу, много, много съжалявам.

Щом й чу гласа, вождът тутакси се появи в стаята. Беше отишъл в кухнята. Държеше ръцете си мокри отпред и тя се чудеше защо не ги е избърсал.

— Добре ли е нашето гостенче? — кимна той.

— Трябва му още малко време да се успокои. Уплашил се е от пожара. Пък и непознатата къща. Те са... котките се привързват към дома. Не обичат да са на чуждо място.

Мислите ѝ бяха объркани, жената не можеше да ги подреди и говореше несвързано.

— Значи е котарак?

— Да, петнист.

— Преди години босовете отглеждаха домашни животни — каза Аберкам. — Ние нямахме.

Това ѝ прозвуча като обвинение.

— Те наистина са дошли от Уерел заедно с господарите. Но *ние* също.

След като изрече тези остри думи, тя си помисли, че сигурно той по-скоро е искал да се извини, задето не споделя нейната привързаност към четириногите питомци.

Вождът все още стоеше, отпуснал ръцете си непохватно.

— Прощавай — изкашля се. — Май трябва да се превържа.

Тогава Йос постепенно схвана какво има предвид Аберкам.

— Изгорил си се — потръпна.

— Не много. Не съм разбрал кога е станало.

— Чакай да видя — тя приближи и той обърна дланите нагоре. Върху лявата му ръка светеше жесток ален белег, разкъсал синкавата кожа около средния пръст, а в началото на палеца на другата зееше кървава дупка.

— Забелязах го едва когато отидох да се измия. Не съм усетил болка.

— Я да ти погледна темето — чак сега се досети Йос. Мъжът се наведе, за да ѝ покаже сплъстената си, рошава, цялата покрита със сажди глава, на която се мъдреше голяма червеникаво-черна рана.

— О, Господи! — възкликна тя.

Огромният му нос и очите се подадоха изпод сивата коса и той измъчено се взря в нея.

— Знам само, че покривът се срути отгоре ми — промълви вождът.

— Какво е за теб един покрив! — разсмя се жената. — Има ли тук някакви парцали — помня, че оставих едни кухненски кърпи.

Нещо за дезинфекция?

Тя говореше, докато почистваше раната му.

— Нямам представа как се постъпва при изгаряне, освен че мястото се промива и се оставя открито и сухо. Изглежда, ще трябва да се обадим в клиниката на Вайо. Утре мога да ида до селото.

— Все ми се струваше, че си докторка или сестра — каза той.

— Учителка съм!

— Обаче ме лекуваше, когато бях болен. Нали така?

— Тогава знаех какво ти е, но изобщо не разбирам от изгаряния. Непременно ще отскоча да позвъня. Ала не тази вечер.

— О, тази вечер не — съгласи се Аберкам. После сви юмруци и примигна от болка. — Мислех да направя нещо за ядене. Не подозирах, че тъй съм загазил с ръцете.

— Станало е, когато си измъквал Губу — забеляза Йос, сякаш това бе ясно от само себе си, и се разплака. — Покажи ми какво точно смяташе да приготвиш, аз ще го сложа — добави през сълзи.

— Съжалявам, че пожарът унищожил всичките ти вещи — каза той.

— Здраве да е. Повечето от дрехите си бях облякла — кимна жената, продължавайки да плаче. — Вътре нямаше почти нищо. Дори и храна. Само *Аркамие*. И онази книга за далечните други светове — представи си как страниците са почернели и са се сгърчили, докато стихията ги е поглъщала. — Една приятелка ми я изпрати от града. Тя не одобряваше, че съм дошла тук да се преструвам на светица. И беше права. Трябва да се върна. Въобще не биваше да идвам. Каква лъжкиня съм аз, пълна глупачка! Да крада! Да крада дъски, за да си стъкна хубав огън! Да ми е топло и весело! Вместо това подпалих къщата, всичко изгоря: имотът на Кеби, горкичкият ми котарак, ръцете ти... все благодарение на мен! Забравила бях, че пламтящите дървета хвърлят искри, коминът е бил пригоден за торф, просто бях забравила. Та аз вече нямам ум, паметта ми изневерява, станала съм стара лъжкиня! Аз безчестя Създателя, като се правя, че съм се обърнала към него, а пък не мога да се отрека от света. И ето че наруших хармонията му! Мечът поряза твоето тяло — Йос взе дланите му в своите и опря главата си о тях. — Сълзите са добри за дезинфекция — изхлипа тя. — О, толкова съжалявам, толкова съжалявам!

Неговите едри обгорели ръце спокойно се бяха отпуснали в нейните. Вождът се наведе и целуна косите ѝ, галейки ги с устни и бузи.

— Аз ще ти кажа цялата *Аркамие* — обеща той. — Сега се успокой. Предлагам да хапнем нещо вкусно. Съвсем си се вкочанила от студ. Сигурно е от шока. Седни тук. Все някак ще сложа чайника да се сгрее.

Гостенката го послуша. Да, наистина ѝ беше много хладно. Сгуши се по-близо до камината.

— Губу? — промълви тя. — Миличък Губу, не се страхувай, всичко е наред. Хайде, излез, малкият ми. — Обаче под канапето не се чу никакво движение.

Аберкам застана до нея, като ѝ подаваше нещо. Бе чаша с червени отблясъци.

— Нима имаш вино? — попита Йос учудена.

— През повечето време пия вода и мълча. Но понякога си сръбвам гроздов еликсир и говоря. Дръж.

Тя покорно пое чашата.

— Не съм шокирана.

— Нищо не може да шокира една жена от града — мрачно произнесе той. — А сега отвори тази морска консерва.

— Ами ти как успя да се справиш с бутилката? — полюбопитства, докато срязваше тенекето.

— Беше вече начената — отвърна с обичайния си гръден глас, без ни най-малко да се смути.

Разположиха се край двете страни на камината и започнаха да ядат, като си сипваха от котлето, окачено над огъня. Йос взе парче риба и го показа долу, тъй че да се види ясно, ала Губу въобще не излезе.

— Щом огладнее, ще се обади — примири се тя. Едва понасяше, че гласът ѝ така досадно трепери, че гърлото ѝ се е свило на буца, не можеше да се търпи от срам.

— Е, благодаря за вечерята. Чувствам се по-добре.

Стана да измие чиниите и лъжиците. Бе му заръчала да не си мокри ръцете и той не понечи да ѝ помогне, а седна до бумтящата камина, без да помръдва — тъмна, няма канара.

— Ще се кача на горния етаж — обясни жената, свършила с миенето. — Току-виж предумам и котарака да дойде с мен. Дай ми две-

три одеяла.

Вождът кимна.

— Там са. Запалил съм огъня.

Тя не го разбра съвсем; беше се навела да надникне под канапетото. При това схващаше, че е смешна — някаква старица, плътно увита в шалове, издигнала задник, която мърмореше: „Губу, Губу!“ Но се чу дращене и в следващия миг любимецът се озова в нейните ръце. Той се вкопчи в рамото на Йос, заби муцуна зад ухото ѝ. Гостенката приседна на колене и погледна към Аберкам цялата засияла.

— Ето го! — изправи се малко трудничко, после каза: — Лека нощ!

— Лека нощ, Йос.

Тя не се осмели да вземе със себе си газовия фенер и се изкачи по стълбите сред мрака, стиснала здраво животното. Влезе в западната стая и затвори вратата подире си. Гледката я накара да зяпне от изненада. Вождът бе отпушил камината и по някое време беше успял да напаля торфа в нея. Червеникавите пламъци се отразяваха в дългите, ниски прозорци, притъмнели от нощта, носеше се приятна миризма на огън. Едно легло, което се намиреше в друго помещение, сега бе пренесено, оправено, с матрак и одеяла. Нова бяла вълнена рогозка ги покриваше сякаш със сняг. Кана и леген бяха оставени върху лавица в ъгъла. Старата рогозка, на която бе седяла преди, лежеше изтъркана и чиста настрана.

Губу отблъсна ръцете ѝ; жената го изтърва и той се пъкна право под кревата. Там щеше да му е добре. Наля вода в легена и го сложи да се стопли, в случай че котаракът ожаднее. Имаме всичко необходимо, каза си тя, продължавайки смаяно да оглежда полутъмното пространство, мекия светлик на огъня, който блещукаше върху стъклата.

Излезе и се спусна по стълбата на долния етаж. Аберкам все още почиваше край камината. Очите му проблеснаха насреща ѝ. Смутена, Йос не знаеше какво да каже.

— Нали онази стая ти харесваше? — попита я вождът.

Тя кимна.

— И дори спомена, че може навремето там да са живели влюбени. Пък аз си помислих, че някога пак биха могли да живеят влюбени.

След малко гостенката въздъхна:

— Да, възможно е.

— Не тази нощ — промълви той и Йос осъзна, че се смее. Веднъж го бе видяла да се усмихва, ето че чу и веселия му смях.

— Не, не тази нощ — съгласи се тя сковано.

— Трябва да имам ръце, трябва да имам всичко, всичко за теб.

Жената не отвърщаше нито дума, просто го гледаше.

— Седни, Йос, моля те. — Тя се отпусна пред камината с лице към него.

— Докато боледувах, доста размишлявах — започна Аберкам с лека ораторска нотка в гласа. — Предадох каузата, за която съм се борил. Мамех и крадах все в нейно име, защото не желяех да си призная, че съм престанал да вярвам в нея. Страхувах се от хейниците, понеже ме плашеха техните богове. Цял куп божества! Боях се, че могат да принизят моя скъп Камие. Да го унижат! — той млъкна за минута и едва си пое дъх; чу се как гърдите му изхриптяха. — Предавал съм майката на своя син много, много пъти. Нея, други жени, самия себе си. Не следвах единствено благородното в живота — вождът разтвори ръце и замижа, когато зърна разранените си длани. — А ти си могла да го *следваш*.

След известно време тя подзе:

— Изкарала съм няколко години с бащата на Сафнан. Опознала съм и други мъже. Но какво значение има това днес?

— Никакво, разбира се — продължи Аберкам. — Искам да кажа, че ти не си предавала мъжете си, детето си, самата себе си. Е, добре, всичко туй е минало. Какво значение има, питаш. Нищо няма значение. Ала ти ми даваш този шанс сега, този красив шанс да се сближа с теб, единственото благородно в живота.

Йос изобщо не реагира.

— Аз дойдох тук опозорен — говореше вождът, — но ти се отнесе към мен като с човек.

— А защо не? Коя съм всъщност, че да те съдя?

— „Братко, ти и аз сме едно.“

За миг тя хвърли поглед към него ужасена, после отново се загледа в огъня. Торфът гореше с тих, пъстър пламък, вдигайки едва забележим светъл дим. Представи си топлината на тъмнокожото му тяло.

— Дали помежду ни ще има хармония?

— Хармония ли търсиш?

След малко Йос леко се усмихна.

— Ще направя всичко, което мога — каза той. — Остани известно време тук.

Тя кимна.

[1] Виж поместените накрая „Бележки за Уерел и Яйоуе“, където Ле Гуин дава богата информация за своя космос. — Б.ред. ↑

[2] От Ойкумен — така древните гърци наричали населената част от Земята. С това понятие Урсула Ле Гуин обозначава Вселенския съюз и неговите представители. — Б.ред. ↑

[3] Всички човешки светове в галактиката са били заселени от хейнската цивилизация. — Б.ред. ↑

[4] Има се предвид синьо багрилно вещество. — Б.ред. ↑

ДЕНЯТ НА ПРОШКАТА

Соли бе дете на космоса, номад в постоянно движение. Живееше ту на един звезден кораб, ту на друг, ту в един свят, ту в друг. Беше пропътувала пет светлинни века едва до десетгодишната си възраст. На двайсет и пет години вече бе преживяла сериозна революция на Алтера; успя да усвои айджи на Земята и предаване на мисли от разстояние чрез някакъв стар отшелник от Роканън. Неусетно премина обучението в школите на Хейн и дори оцеля след сложната задача, с която я натовариха като наблюдател в разкъсвания от убийства, агонизиращ Кеяк. Междувременно прескочи още половин хилядолетие, летейки със скорост, близка до устрема на светлината. Накратко — млада, но опитна специалистка.

Сега ѝ досаждаха хората от посолството във Вое Дайо, които все повтаряха да внимава за това, да не забравя онова. Вече сама бе започнала да изпълнява подвижни мисии. Уерел си имаше своите особености — та кой ли свят ги нямаше? Тя добре си бе научила урока, знаеше кога да направи реверанс и кога да не се издънва и обратно. За нея беше облекчение най-сетне да се уедини в този величествен малък град на тоя величествен малък континент — първи и единствен Пратеник на Екумените в божественото кралство Гатай.

Дълго време ѝ се бе налагало да се държи на висотата на своя ранг. Дребното, ярко слънце хвърляше коси лъчи върху шумните улици, планините се издигаха невероятно високо над всички сгради, а на гъстосиньото небе по цял ден горяха едри, близки звезди. Нощите бяха ослепителни под сиянието на шест-седем луни. Жителите тук бяха снажни и тъмнокожи, с черни очи, издължени глави, дълги, тесни ръце и стъпала — великолепни хора като собствения ѝ народ! Обичаше ги. Даже и когато не я оставяха никога насаме.

За последен път бе напълно сама през няколкото часа в самолета, изпратен от Гатай, за да я прекара отвъд океана от Вое Дайо. На летището я посрещна голяма делегация духовници и официални лица от името на краля и парламента, облечени с пищни одежди в алено,

кафяво, тюркоазно. Сетне беше тържествено заведена в двореца, където последваха много реверанси и никакви гафове, разбира се. Представиха я на Негово величество съсухрения стар монарх, както и на онези височайши тъпанари и господата Тиквени глави. Имаше речи, банкет... всичко по реда си, без проблеми, нищо, което да смути блясъка на мига. Но от момента, в който слезе на аеродрума, и след това до Соли (в дискретна близост отзад или встрани) вечно вървяха двама мъже — нейният гид и нейният телохранител.

Гидът, чието име бе Сан Убатат, ѝ бе предоставен от гатайците. Момъкът естествено даваше сведения за нея на правителството, обаче се оказа особено приятен шпионин. Той се стараяше да я улесни във всяко начинание, винаги успяваше да ѝ намекне как да постъпи и кое би изглеждало грешка. Изяви се като отличен лингвист, готов да превежда неуморно, когато трябва. Що се отнася до Сан, добре. Ала с телопазителя нещата стояха другояче.

Него пък го прикрепиха домакините на Екумен — тоест управляващата сила на Уерел, голямата нация Вое Дайо. Тя веднага отправи протест до посолството им, обяснявайки, че не се нуждае от опека. Никой тук не я заплашваше с нищо; дори и да беше така, сама би могла да се погрижи за себе си. Дипломатите просто въздъхнаха. „Съжаляваме — казаха ѝ те. — Вое Дайо има военно присъствие в кралство Гатай, което е наш сателит и икономически зависима държава. От взаимен интерес е да охраняваме легитимното правителство срещу местните терористични сили, тъй че вашата сигурност също влиза в зоната на вниманието ни.“ Това не можеше да се отрече.

Соли чудесно знаеше, че няма полза да спори повече, но изобщо не успя да свикне с офицера. Титлата му райга тя превеждаше с архаичната дума „майор“ от една сатира, която прочете на Земята. Този майор бе наперено нищожество, целият окичен с ордени и пъстри отличия. Той крачеше важно, раздаваше заповеди и направо щеше да се пръсне от надуване. Поне наистина да вземе да се пръсне! Не че се перчеше или командваше в буквалния смисъл. Бе смразяващо вежлив, мълчеше като пън, скован и хладен като труп. Соли скоро се отказа от всякакви опити да разговаря с него. Каквото и да му подхвърлеше, военният отвърщаше с неизменното си „Да, госпожице“ и „Не, госпожице“, с автоматичните тъпи реакции на служител, който не

желае да те чуе — длъжностно лице, лишено от всичко човешко. И този тип бе постоянно до нея, където и да отиде на публично място, ден и нощ, на улицата, в магазина, при официални или делови срещи, на разходка, в двора, дори когато се качваха на планината с планери. Навсякъде все с Пратеничката, само дете не и в леглото.

Та даже там не беше съвсем уединена. Гидът и телопазителят се връщаха нощем у дома, но в антрето на спалнята ѝ оставаше нейната лична прислужница — асет, дар от Негово величество.

Спомни си колко невероятно ѝ прозвуча това название, щом го срещна за първи път в някакъв текст по история. „На Уерел представителите на господстващата каста се наричат *собственици*, а хората от подчинената класа — *асети*. Само собствениците се смятат за пълноправни жители на планетата, докато другите са просто роби.“

И ето че тя се оказа притежателка тъкмо на такава жена. Нима можеш да отклониш подарък от краля? Името на нейната робиня бе Реуе. Тази Реуе сигурно също я шпионираше, обаче ѝ беше трудно да си го представи. Тя бе красива, достолепна, едва няколко години по-възрастна и горе-долу със сходен цвят на кожата, само че Соли изглеждаше розовеещо-кафява, а слугинята — синкаво-кафява. Дланите ѝ бяха небесносини. Имаше изтънчени обноски и притежаваше такт, проницателност и безпогрешно чувство кога е желана и кога не. Пришълката, разбира се, се отнасяше с нея като с равна. Дори отначало заяви, че никое човешко същество няма правото да господства, още по-малко пък да владее над друг индивид. После добави, че не иска да дава никакви заповеди и вярва, че ще се сприятелят. За беда уерелианката прие това, сякаш е поредната заповед. Усмихна се и промълви „да“. Беше безкрайно покорна. Каквото и да кажеше или направеше Соли, се посрещаше с явно одобрение и все потъваше някъде, оставяйки прислужницата съвършено неизменна — едно вежливо създание, винаги на твоите услуги, с ненатрапчиво присъствие, но напълно недосегаемо. Тя се засмиваше, кимаше и продължаваше да бъде недостъпна.

След като отмина празничната олелия на първите дни в Гатай, Соли започна да мисли, че наистина се нуждае от Реуе. Нуждаеше се от нея като жена, с която да си поговори. Не намираше начин да общува с дамите от съсловието на собствениците. Те живееха скрити в тайнствените беца — женските покои, както ги наричаха. А всички

останали робини бяха притежание на други, тъй че тя нямаше право да приказва с тях. Срещаше се само с мъже. И евнуси.

Ето още нещо, в което ѝ бе трудно да повярва: че някой господин може да се откаже от своята мъжественост заради известен обществен статус. Ала такива люде Соли виждаше на всяка крачка из двора на крал Хотат. Родени асети, те се бяха сдобили с относителна независимост, ставайки скопци, и в тази си роля често спечелваха значителна власт и доверие от страна на техните собственици. Например евнухът Тайандам, майордом на двореца, фактически управляваше самия монарх, който от своя страна просто формално бе оглавил Съвета. Хора с различен сан можеха да членуват там, но се допускаше един-единствен тип духовенство — туалитите. Ах, да, асетите почитаха Бог Камие. В Гатай автентичната религия е била унищожена, когато кралството приело туалитската идеология преди около век. Ако наистина не ѝ харесваше друго на Уерел (освен робската институция и подчиненото положение на жените), то бе религията. Песните за Мадона Туал бяха красиви, нейните статуи и огромни катедрали във Вое Дайо — великолепни, пък и *Аркамие* изглеждаше приятна история, макар и малко дългичка. Но тая убийствена самонадеяност, липсата на търпимост, тъпотата на свещениците, онези зловещи доктрини, оправдаващи какви ли не жестокости в името на вярата! И какво се оказва фактически, мислеше си пришълката, нима останаха неща, които все пак да ѝ допаднат?

И на мига си отговори: „Аз ги обичам. Обичам това необикновено, ярко слънце и късметата луни, планините, издигнали се сякаш ледени стени, и хората с техните черни очи без бяло, подобни на животинските. Очи от обсидиан^[1] или нощна вода, мистични. Искам да ги опозная по-отблизо, да стигна до тях!“

Обаче трябваше да признае, че скапаняците от посолството бяха прави в едно — трудно е да си жена на Уерел. Жената нямаше място никъде. Е, Соли се движеше навсякъде сама и имаше високо положение, което противоречеше на изконните понятия тук. Само робините излизаха без придружител на улицата, срещаха се с непознати или извършваха обществен труд. Тя се държеше като асет, не като собственик. В същото време заемаше много важен пост — Пратеничка от космоса, а Гатай мечтаеше да го приемат за член на Екумен и внимаваше да не засегне с нищо неговите представители.

Тъй че официалните лица, придворните и бизнесмените полагаха героични усилия да се отнасят добре с нея, сякаш е мъж.

Преструвката не бе никога пълна и често съвсем се проваляше. Горкият стар крал веднъж доста подробно я опипа, защото беше останал със смътното впечатление, че е една от прислужниците, с които спи. Когато в някаква дискуссия си позволи да опонира на граф Гатуйо, той я изгледа с искреното изумление на човек, чул обувката си да говори. За него тя бе просто жена. Но, общо взето, отношението като към безполово същество се налагаше и ѝ даваше възможност да работи с тях. Дори самата Соли започна да се вживява в тая роля и с помощта на Реуе си правеше дрехи, наподобяващи одеждите на господата в Гатай. Двете избягваха онова, което би могло да мине за специфично дамско. Слугинята се оказа експедитивна, интелигентна шивачка. Панталоните — светли, прилепнали по тялото, от тежко падаща материя — бяха удобни и ѝ стояха чудесно; бродираните жакети бяха красиви и топли. Беше ѝ много приятно да се облича в тях. Ала се усещаше като хермафродит с всички онези мъже, дето не можеха да я приемат такава, каквата е. Имаше потребност да си побъбри с жена.

Опита да се запознае с някои госпожи от собственическото съсловие, които не се показваха на публично място, посредством съпрузите им. Тогава се изпречи пред стена от любезност без никаква врата, та даже и пролука. „Каква възхитителна идея; непременно ще ви посетим, щом времето се оправи! Ще се чувствам твърде задължен, за мен ще бъде голяма чест, ако Пратеничката забавлява контеса Майойо и дъщерите ми, но моите глупавички провинциални момичета са толкоз стеснителни — сигурен съм, че разбирате. О, да, би било великолепно да се разходим в градината, само че не сега, преди да цъфнат лианите. Ще трябва да изчакаме до пролетта...“

Нямаше никой, с когото да поговори, абсолютно никой, докато не срещна макила Батикам.

Това определено бе събитие — пътуваща група от Вое Дайо. В тихата планинска столица на Гатай липсваха особени развлечения, ако се изключат храмовите танцьори (все мъже естествено) и блудкаво-сантименталните предавания по телевизията на Уерел. Соли упорито се бе мъчила да гледа част от тези сълзливи мелодрами с надеждата, че ще се пренесе за малко „у дома“, ала ѝ беше трудно да издържа ония

припадащи моми, залинели от любов. Техните избраници, надути глупаци, които всичките до един приличаха на майора, най-благородно намираха гибелта си в битка. Туал Милосърдната се навеждаше горе от облаците и им се усмихваше в предсмъртния час, леко вдигнала поглед, тъй че бялото на очите ѝ да се покаже, което бе знак за висша божественост. Гостенката беше забелязала, че уерелианците избягват телевизионните емисии. Сега вече проумя защо. Но и приемите в двореца и празненствата в нейна чест бяха доста скучни — само с мъже, защото не пускаха робините да влизат в присъствието на Соли. А и не можеше да си позволи флирт дори с най-очарователния господин, понеже не биваше да им напомня, че са от *силния пол*. Това автоматично би ги подсетило, че е жена, която не се държи като истинска дама.

Животът бе напълно обеднял откъм всякакви забавления по времето, когато пристигна трупата на макилите.

Тя попита Сан (винаги разчиташе на него, що се отнася до етикета) дали ще наруши благоприличието, ако посети спектакъла. След известно колебание най-накрая той заяви по-сладникаво от обикновено, че би могла да отиде преоблечена в мъжки дрехи. „Знаете, че жените не се показват на публични места. Ех, понякога се случва твърде много да искат да се разтушат. Баронеса Аматай всяка година съпровождаше барон Аматай, издокарана в негови костюми; хората научиха това, обаче никой не възрази. За вас, една толкоз видна личност, няма да е проблем. Да, да, всичко ще бъде наред. Разбира се, аз ще ви придружа, райга също. Сякаш сме трима приятели, тръгнали на карнавал. Ха, ха!“

Ха, ха! — трябваше покорно да приеме Соли. Колко забавно! Но все пак си струваше да види макилите.

По телевизията не ги даваха никога. Младите момичета у дома не можеха да гледат подобни представления. Част от тях, както сериозно я предупреди Сан, били неприлични. Те играеха само на живо. Клоуни, танцьори, проститутки, музиканти, макилите изграждаха отделна прослойка — единствените асети, които не бяха лични роби. Ако Корпорацията за развлекателни програми откупише някое талантливо момче от собственика му, то ставаше оттук нататък нейно притежание. Тя го обучаваше и се грижеше за него до края на живота му.

Скоро поеха към театъра, отдалечен на шест-седем пресечки. Соли съвсем бе забравила, че всички изпълнители са травестити, нито пък си спомни този факт, когато се явиха пред погледа на зрителите — труппа снажни, изящни танцьори. Те плавно се носеха по сцената, тъй свършено, вълнуващо и грациозно, сякаш някакви огромни птици кръжаха, събираха се на ята и се издигаха нависоко. Гледаше ги, загубила ума и дума, омаяна от тяхната прелест. Внезапно мелодията се смени. На подиума излязоха клоуните, черни като нощ, черни като собствениците и облечени във фантастични дългополи роби. Гърдите им бяха целите отрупани с най-бляскави украшения, а гласовете им едва чуто проплакваха в мним припадък: „О, не ме насилвай, мили господарю, не, не, не сега!“ Но *те* са мъже, мъже! — осъзна Соли тъкмо в този момент, превивайки се от неудържим смях. Щом Батикам свърши коронния си номер, един чудесен драматичен монолог, тя вече му бе станала запалена почитателка.

— Искам да се запозная с него — обърна се към Сан в антракта.
— С актьора Батикам.

Върху лицето на гида се изписа онзи специфичен израз, който означаваше, че мисли по въпроса как да бъде уредено това, пък и как да спечели малко пари междувременно. Ала майорът, както винаги, беше нащрек. Скован като дърво, той съвсем леко помръдна глава и погледна към Сан Убатат. Другият веднага пребледня.

Ако намерението ѝ нарушаваше добрия тон, гидът сигурно щеше да ѝ даде знак или направо да ѝ каже. Очевидно този надут офицер просто се опитваше да се налага, да я върже като някоя от „своите“ женички. Време бе да го постави на мястото му.

— Райга Теййо — подзе тя. — Аз напълно разбирам, че сте получили заповед да ме държите под контрол. Но ако въпреки всичко давате нареждания на Сан или на мене, хубаво би било те да бъдат гласно изразени и обосновани. Няма да търпя да ме дирижират с намигвания или физиономии.

Настъпи продължително затишие, което наистина я изпълни с отмъстително задоволство. Не можа да види дали майорът е променил израза си; бледото осветление в театъра не позволяваше да се разгледа подробно лицето му със сипкавочерен цвят на кожата. Все пак в мълчанието му се почувства известно вцепенение. То идваше да ѝ покаже, че го е накарала да се замисли. Най-сетне той промълви:

— Госпожице, аз съм натоварен със задължението да се грижа за вашата безопасност.

— Нима макилите представляват заплаха за мен? Има ли нещо нередно в това Пратеничката на Екумен да поздрави някой голям актьор на Уерел?

Отново пълна тишина и вцепенение.

— Не — отвърна Теяйо.

— В такъв случай бих желала да ме придружите до гримьорната след представлението. Трябва да поговоря с Батикам.

Последва кимване едва-едва. Хладен, сдържан жест, който издаваше поражение. „Едно на нула за мен!“ — рече си Соли и доволно се облегна назад, за да наблюдава цветните светлини, еротичните танци и странно затрогващата кратка драма, с която завърши вечерта. Беше някаква старинна поезия, трудна за разбиране, обаче артистите бяха така прекрасни, гласовете им — толкова нежни, че сама не усети как в очите ѝ се появиха сълзи.

— Колко жалко, че тези макили винаги избират откъси от *Аркамие* — подхвърли Сан със самомнително набожно неодобрение. Той не бе ощастливен с висок ранг, дори на практика не притежаваше асети; но все пак се числеше към съсловието на собствениците. Като потомствен туалит му бе твърде приятно да го припомня от време на време. — Сцени от *Инкарнациите*^[2] на Туал сигурно щяха да бъдат много по-подходящи за отбраната публика тук.

— Убедена съм, че и вие ще се съгласите, райга — забеляза тя, изпитвайки задоволство от собствената си ирония.

— Съвсем не — отвърна той с такава безизразна учтивост, че в началото Соли даже не проумя какво е казал. После забрави за тая малка загадка в суматохата да си пробият път и да бъдат допуснати зад кулисите.

Щом научиха коя е, разпоредителите се постараха да изпразнят гримьорната от хора и да я оставят насаме с Батикам (в присъствието на Сан и майора естествено); ала тя кимна: „Не, не, тези прекрасни актьори не бива в никакъв случай да се безпокоят, просто ми позволете да поговоря за минутка с господин Батикам.“ И тя се намери сред изпълнители, току-що свалили одежди, полуголи клоуни с размазани бои, смях, който трябваше да разпръсне напрежението след спектакъла — тоест в обстановка, каквато царува из всички гримьорни навсякъде

по света. Пред едно огледало стоеше оня умен мъж с толкова силно излъчване, облечен в претенциозен, архаичен женски костюм. Разбраха се от половин дума.

— Можете ли да ме посетите у дома? — попита Соли.

— С удоволствие — каза макилът и въобще не погледна към лицето на Сан Убатат или офицера. Това бе първият роб, който не хвърляше око към нейния гид и телохранител, за да получи разрешение дори за най-скромната дреболия. Сан смигна съчастнически, майорът направо настръхна. — Ще дойда веднага. Само да се преоблека.

Те се усмихнаха взаимно и тя си тръгна.

Из въздуха отново се носеше предусещане за празник. Огромните близки звезди се бяха надвесили скупчени като огнени гроздове. Една от луните се търкаляше над вледенените планински върхове, друга се бе ухилила досущ разкривен фенер над високо издигащите се кули на двореца. Соли крачеше из тъмната уличка, наслаждавайки се на свободните си движения и уютната топлина на мъжката си дреха. Сан подтичваше подире ѝ; военният, който бе дългокрак, успяваше да върви редом с нея. Ето че нечий силен, разтреперан глас извика зад гърба им: „Пратеничке!“ Тя се обърна с усмивка, но в следващия момент се втурна напред. Беше зърнала как офицерът се е вкопчил в някого, скрит от сянката на мрачен портал. Теййо се отдръпна, настигна я, без да каже нито дума, стисна ѝ ръката сякаш в железен обръч и я повлече след себе си.

— Пусни ме! — възпротиви се Соли. Не желаше да използва хватка от айджи, за да се освободи, ала явно в случая нищо друго нямаше да помогне.

Той едва не я събори, когато изведнъж я накара да свърне в тиха алея. Жената тичаше заедно с него, оставила го да я държи за китката. Те най-неочаквано се озоваха пред нейния двор, пресякоха и влязоха в жилището ѝ, което майорът отключи: как ли го бе сторил?

— Какво значи всичко това? — запита тя, после издърпа десницата си и я хвана на мястото, където още имаше червени следи от пръстите му.

Разгневена, забеляза остатъци от победоносна усмивка върху неговите устни, която той се опита да потули. Все още задъхан, райга кимна:

— Пострадахте ли нещо?

— Да пострадам ли? Да, там, където ми се беше впил в ръката. Слушай, да не си откачил?

— Не. Принудих онзи човек да се махне.

— Кой човек?

Теййо не реагира.

— Онзи, който ме извика ли? Но той навярно е искал да поговори с мен!

След минута чернокожият офицер произнесе:

— Възможно е. Беше скрит в сянката и аз си помислих, че е въоръжен. А сега трябва да видя какво е станало със Сан Убатат. Моля ви, дръжете вратата заключена, докато се върна.

Както даваше разпорежданията си, майорът вече се бе озовал на прага. Дори и през ум не му мина, че Соли може да не го послуша, и тя наистина се подчини, макар и вбесена. Да не би да си въобразяваше, че пришълката не умее да се погрижи за своята безопасност? Че има нужда от него да се меси в живота ѝ, да хвърля къчове на робите наоколо под предлог, че я бил „охранявал“? Май е време да разбере как се пада от айджи удар. Той бе чевръст и силен, но му липсваше истински тренинг. Това аматьорско вмешателство беше направо нетърпимо, съвсем нетърпимо; ще се наложи пак да протестира пред посолството.

Веднага щом военният дойде, следван от Сан, който бе изнервен и гледаше засрамен, тя му каза:

— Виждам, че отваряш вратите ми като с парола. Не съм осведомена, че ти е дадено правото да влизаш денем и нощем тук.

Теййо се върна отново към познатата ѝ служебна безизразност:

— Не, госпожице.

— Никога повече да не си посмял да ме дърпаш. Предупреждавам те, че ако си го позволиш втори път, ще пострадаш. Когато си забелязал нещо тревожно, можеш да ми съобщиш и аз ще реша как да действам. Сега те моля да напуснеш.

— С удоволствие — той се завъртя на пети и отмарширува.

— Ох, Пратеничке! — обърна се към нея Сан. — Спасихме се от един много опасен тип. Това са луди хора, извинете, срам и позор... — и гидът продължи да мърмори празни приказки.

Най-сетне Соли го принуди да признае какъв е бил според него онзи човек. Дали не е някой от отцепниците, които се придържаха към автентичната религия на Гатай и искаха да изхвърлят или убият всички чужденци и неверници?

— Да не би пък да е роб? — усмихна се тя със събуден интерес, а Сан Убатат буквално изпадна в шок от подобно предположение.

— О, не, не, истински човек, но заблуден див фанатик! Наричат се Секирите. И все пак, уважаема госпожице, беше мъж, здрав мъж!

Самата мисъл да допусне, че някакъв асет може да я докосне, го разстройваше повече от опита за покушение. Ако наистина е имало такъв.

Докато разсъждаваше над случая, Соли започна да се пита, дали след като бе поставила майора на мястото му в театъра, той не се мъчи да ѝ го върне, правейки се, че я „охранява“. Е, нека пробва още веднъж. Веднага ще се залепи отсреща на стената с главата надолу.

— Реуе! — извика тя и робинята се появи, както винаги, на минутата. — Очаквам да дойде един от актьорите. Би ли ни приготвила чай?

Прислужницата се усмихна, каза „да“, после изчезна. На вратата се почука. Офицерът отвори (сигурно беше стоял пред прага да пази) и влезе Батикам.

Не ѝ бе минавало и през ум, че макилът ще продължи да носи женски одежди, ала явно и извън сцената ходеше докаран по този начин, елегантно, с дрехи от фини, леки материи в приглушени багри — такива си избираха сантименталните дами от пиесите. Почувства, че това придава доста голяма пикантност на собственото ѝ мъжко облекло. Батикам не беше красив като майора: Теййо изглеждаше направо поразителен, докато не си развърже езика. Но артистът бе привлекателен, човек не можеше да не го удостои с внимание. Кожата му тъмнееше без синкавочерния цвят, привилегия на собствениците (макар че мнозина асети също имаха подобен оттенък, както забеляза Соли; и това бе съвсем естествено, щом всяка робиня обслужваше своя господар включително и сексуално). Лицето му беше цяло озарено от будна, жива интелигентност и сърдечност изпод романтичния актьорски грим.

Той погледна с прелестна открита усмивка към нея, Сан и военния, застанал до вратата. Смейше се по женски мелодично,

звънливо, за разлика от грубото „Ха, хо!“ на местните господа. Ето че протегна ръце на домакинята и тя направи крачка напред да ги поеме.

— Благодаря ти, че дойде, Батикам!

— И аз благодаря за поканата, Пратеничке! — отвърна ѝ.

— Сан — попита Соли, — не е ли време за теб?

Единствено двоумението какво да стори бе задържало гида чак досега. Той се поколеба още миг, после мазно се ухили:

— О, да, разбира се, извинявам се. Желая ви приятна вечер! Утре на обяд ще се срещнем в Минното управление, нали така?

Убатат заотстъпва заднишком и се блъсна точно в майора, стърчащ като паметник на вратата. Тя измери Теяйо, готова да го изпъди най-безцеремонно — защо се осмеляваше да се вмъкна отново! — и тогава забеляза израза върху лицето му. За първи път маската на невъзмутимост се бе пропукала, а зад нея се откриваше презрение. Невероятно, болезнено презрение. Сякаш е принуден да гледа как някой яде нечистотии.

— Излез оттук — каза му, сетне обърна гръб и на двамата. — Ела с мен, Батикам. Ще видиш единственото място, в което мога да остана сама — и поведе макила към спалнята си.

Теяйо се бе появил там, където и всичките му прадеди — в една стара, студена къща в планинските подножия над Ноайха. Майка му не нададе вик в мига, когато го роди, понеже беше вече войнишка съпруга. Кръстиха го на неговия чичо, паднал убит при изпълнение на дълга си край Соса. Отгледаха малчугана в суровите условия, характерни за бедното семейство на потомствени вайоти. Ако баща му бе в домашен отпуск, го учеше на уменията, нужни за всеки боец; ако пък беше наряд, уроците се подемаха от възрастния асет-сержант Хабакам. Те започваха в пет сутринта и лете, и зиме, с молитва, дуелиране със саби и бягане на дълги разстояния. Майката и бабата му преподаваха другите науки, които трябваше да владее истинският мъж — добри маниери, преди да навърши две години, а след това — история, поезия и мълчание.

Времето минаваше в усвояване на различни дисциплини, но денят на едно момче е твърде голям. Оставаха пролуки да се радва на свободата си, да се скита замечтан из полята и баирите. Движеше се в

кръга на любимите си животни, лисичари, ловджийски кучета, петнисти котки и коне; човешка компания почти нямаше. Асетите на фамилията (освен Хабакам и двете къщни прислужници) бяха изполичари и обработваха каменливите хълмове, където те и техните господари обитаваха сякаш вечно. Децата им бяха светлокожи, срамежливи, вече прегърбени над работата, която щяха да вършат през целия си живот. Не се интересуваха от нищо друго. Понякога лятно време плуваха заедно с Теййо във вировете на реката. Понякога той подбираше по-едри хлапета да си играят на войници. Те стояха боязливо, непохватно и глупаво се хилеха. Щом им викнеше „Готови за атака!“, се втурваха към невидимия враг. „След мен!“ — изкрещяваше той и те хукваха тромаво подире му, като стреляха с пушките си напосоки: пуу, пуу. Ала в повечето случаи се разхождаше сам, възседнал послушната си кобила Таси, или пеша, придружаван от шарен ловен котарак.

Няколко пъти в годината се случваше в имението да идват роднини или колеги на баща му. Момчето мълчешком и учтиво развеждаше гостуващите деца наоколо, показваше им животните, водеше ги на езда. Пак така мълчаливо двамата с братовчеда Гемат се намразиха; когато бяха четиринайсетгодишни, проведоха едночасова битка на полянка зад къщата. Най-прецизно следваха правилата на двубоя, наранявайки се безмилостно, докато започнаха постепенно да се обливат в кръв, уморени и все по-отчаяни. Накрая, по негласно споразумение, те прекратиха борбата си и със стиснати устни се върнаха. Домашните им тъкмо се събираха за вечеря. Всички ги изгледаха, но никой не реагира. Измиха се надве-натри и побързаха да седнат на масата. Носът на Гемат кървеше през цялото време на храненето. Теййо пък толкова го болеше челюстта, че почти не можеше да я отвори, за да яде.

Не прозвуча никакъв коментар.

Когато бяха на петнайсет години, той и дъщерята на райга Тоебауе се влюбиха един в друг. Последния ден от тяхното гостуване двамата избягаха, разбрали се без думи, и яздиха редом с часове, твърде стеснителни да говорят за каквото и да било. Теййо ѝ беше отстъпил Таси. Слязоха от конете, за да ги напоят и им дадат отдих в хубава дива долчинка. Приседнаха на известно разстояние край малкия поток, който тихо ромолеше.

— Обичам те — каза момъкът.

— Аз също те обичам — прошепна Емду и сведе черното си, с лъскава кожа лице.

Не се докоснаха и не се погледнаха в очите. Качиха се на седлата и се прибраха обратно през хълмовете, щастливи, безмълвни.

На шестнайсет го изпратиха във Военната академия в централния град на тяхната област. Там продължи да овладява бойни и мирновременни умения. Попадна в най-аграрната провинция на Вое Дайо; тук нормите бяха консервативни и неговото обучение беше отчасти анахронично. Преподаваха му, разбира се, най-новите технологии, той стана първокласен пилот и експерт по телеразузнаване; обаче не усвои онова модерно мислене, характерно за разни други школи. Изучаваше поезията и миналото на Вое Дайо, ала не и историята и политиката на Екумен. Космическото присъствие си оставаше смътно и далечно за курсанта. Неговата реалност бе някогашният статут сред вайотите: мъжете се държаха далеч от онези, които не са воители, и се родееха с всички бойци, независимо дали бяха собственици, асети или врагове.

Що се отнася до жените, Теяйо смяташе правата си за нещо абсолютно. Това го задължаваше неизменно да проявява отговорност и кавалерство спрямо представителките на своята класа и да закриля робините. Той презираше чужденците като враждебни диваци — на тях не би могъл да има вяра никога. Зачиташе Мадона Туал, но се покланяше на Бог Камие. Не очакваше справедливост или награди и ценеше най-вече компетентността, смелостта, самоуважението. В някои отношения бе напълно неприспособен към света, където щеше да живее, в други — прекрасно подготвен, понеже му предстоеше да прекара седем години на Яйоуе и да участва в една война, лишена дори от най-малката илюзия за окончателна победа.

Рангът на вайотските офицери се унаследяваше. Теяйо влезе в активна служба като райга — най-големият от трите полагаеми се чина. Никаква некадърност или отличие не можеха нито да снижат, нито да повишат неговия статус или заплащане. Истинският вайот не биваше да храни материални амбиции. Напротив — да си спечели чест и достойнство, а той ги постигна бързо. Обичаше професията си, шанса, който тя му предлагаше; знаеше, че е добър в изпълнението на своя дълг, проявяваше интелигентност и послушание, умееше да

ръководи. Бе излязъл от Академията с най-солидна препоръка и получавайки длъжност в столицата, обърна внимание като многообещаващ офицер и симпатичен млад човек.

На двайсет и четири бе в чудесна форма и тялото му служеше идеално. Благодарение на спартанското си възпитание нямаше вкус към празните развлечения, но ценеше удоволствията, тъй че с готовност откри забавленията и лукса в метрополията. Сдържан и доста стеснителен, Теяйо не се отказваше да общува. Да, беше красив господин, в компанията на себеподобни прекара една година твърде привилегирован живот и успя да му се наслади до дъно. Блестящите купони бяха в пълен разрез с мрачния фон на войната — революцията на робите от колониалната планета траеше вече десетилетия и все по-остро се разгаряше. Ако липсваха тези събития, той едва ли щеше да бъде толкова щастлив. Изобщо не го съблазняваше мисълта да профука младостта си във веселби и щом дойде назначението му за дивизионен командир на Яйоуе, радостта на момъка бе огромна.

Ето че се върна у дома в трийсетдневен отпуск. Взел благословията от родителите си, препусна през хълмовете към имението на райга Тоебауе, за да поиска ръката на дъщеря му. Райгата и неговата съпруга уведомиха девойката, че има тяхното съгласие, и я попитаха (бяха демократични хора) дали желае да се омъжи за Теяйо. Тя каза „да“. Като зряло момиче Емду живееше затворено в дамското крило на къщата, но на двамата влюбени им позволиха да се срещат и дори да излизат заедно. Компаньонката оставаше на известно разстояние отзад. Офицерът довери, че го пращат на служба за три години. Въпросът бе да се съберат ли сега, или да почакаат до истински брак.

— *Сега* — кимна му избраницата и сведе продълговатото си, грейнало лице. Вайотът се разсмя от удоволствие, тя му отвърна също със смях.

Ожениха се след девет дни. Не можеше по-рано, трябваше да се направят приготовления и да се спазят определени церемонии, въпреки че бе войнишка сватба. И в продължение на седемнайсет денонощия Теяйо и Емду се любеха, разхождаха, любеха, язدهа, любеха, опознаваха се, обикваха се още по-силно, караха се, сдобряваха се, пак се любеха, спяха в прегръдките си. После той замина за друг свят да воюва и тя се премести в женските покои на съпружеската къща.

Неговата служба започна да се удължава катастрофално — ценяха го високо заради професионалните му качества, — докато битката с Яйоуе все повече се превръщаше в окаяно отстъпление и бяха изгубени дори позициите, които тук-таме даваха отпор. През седмата година от престоя му в главната квартира се получи заповед за извънреден домашен отпуск на райга Теяйо, защото жена му бе на смъртно легло след прекарана тежка бронхопневмония. В този момент вече нямаше такава квартира, армията се оттегляше по три посоки към някогашната колониална столица, а дивизията на Теяйо охраняваше тила при операциите сред морските тресавища. Всички връзки бяха прекъснати.

Главнокомандващите на Уерел не можеха да разберат как така някаква си тълпа от невежи роби с най-примитивни оръжия е способна да срази обучена войска с безупречна свързочна мрежа, с плавателни и космически съдове и всякакви технически средства, които бяха разрешени според Екуменската конвенция. Една силна фракция във Вое Дайо обясняваше поражението с това, че смирено са се придържали към регламента на пришълците. По дяволите всички конвенции отвън! Да се бомбардират тия отрепки, да се изравнят с пръстта, от която са дошли! Нека използваме биологическо оръжие — иначе за какво е тогава? Направо да се изчистят от лицето на земята. Трябва отново да минем в настъпление. Ако не спечелим двубоя, поредната революция ще се окаже *тук*, в собствените ни градове, даже в домовете ни!

Паникьосаното правителство с мъка успяваше да устои на свирепия натиск. Уерел влезе в изпитателен срок; някои искаха да издигнат планетата до статуса на космически член. Не се подправяха данните за победите и пораженията, за загубите на хора и бойна техника. Към края на седмата година служба на Теяйо политическите лидери съвсем бяха отписали армията на Яйоуе. След няколко месеца, когато позволиха на Екумен да назначи свои посланици там, Вое Дайо и други съюзнически страни най-сетне почнаха да изтеглят войниците си.

Едва след като се върна на Уерел, офицерът узна за смъртта на Емду.

Прибра се у дома в Ноайха. Двамата с баща му се срещнаха и мълчаливо се прегърнаха, но майка му се разплака, притиснала го в

обятията си. Той коленичи пред нея, за да я помоли за прошка, че ѝ е причинил толкова много страдания.

През тази нощ остана да лежи в студената си стая, заслушан в ударите на своето сърце, което туптеше бавно и ритмично като барабан. Не бе нещастен: мирът и сладостта от завръщането под родния покрив бяха твърде големи, ала изпитваше някакъв тъжен покой и дълбоко в душата му лумваше гняв. Несвикнал да се ядосва, Теяйо дори не разбираше собствените си чувства. Всичките му представи бяха сякаш обгърнати в мрачни пурпурни пламъци, докато се опитваше да премисли ония седем години, прекарани на Яйоуе — първоначално като пилот, после в сухопътните части; продължителното отстъпление, хората, гибелта вредом наоколо.

Защо ги зарязаха на произвола на съдбата да ги преследват и разгромят? Защо правителството не им изпрати подкрепления? Това бяха въпроси, които не си струваше да се задават нито преди, нито днес. Отговорът им можеше да бъде само един: следваме нарежданията и не роптаем. Той се е бил за всяка крачка по пътя си, разсъждаваше без никаква гордост. Наученото срязваше като с нож цялата му досегашна нагласа. А докато се е сражавал, тя е умирала. Всичко беше изгубено там, на Яйоуе. Всичко бе изгубено и тук, на Уерел.

Теяйо се изправи сред мрака, хладния, безмълвен, приказен мрак на планинската доба.

— Господи, Камие — въздъхна майорът. — Моля те, помогни ми. Моят ум вече не ме слуша.

По време на дългия си престой у дома често сядаше с майка си. На нея ѝ се искаше да говори за Емду и отначало той се принуди да внимава. Нямаше да му е трудно да забрави момичето, с което бе живял седемнайсет дни преди седем години, ако наистина му бяха позволили да го стори. Постепенно започна да възприема какъв човек е била неговата съпруга. Свекървата настояваше да сподели колко щастлива се е чувствала с Емду, нейното обично чедо и приятелка. Дори и баща му, излязъл в оставка, който бе студен, мълчалив мъж, намери начин да подхвърли: „Тя беше слънцето на тази къща.“ Благодаряха му за нея. Държаха да му кажат, че връзката не е била напразна.

Но какво ги очакваше по-нататък? Старост, пустеещи стаи. Те, разбира се, не се оплакваха, изглеждаха напълно доволни, погълнати всеки Божи ден от тежък труд. Жалко, че нишката между минало и бъдеще беше прекъсната за тях.

— Може би трябва да се ожения повторно — спомена Теяйо пред майка си. — Дали не си забелязала някое девойче...?

Валеше. През мокрите прозорци се процеждаха сивкави лъчи и дъждът ромолеше над стрехите. Лицето на жената не се виждаше ясно, както се бе взряла в кърпежа си.

— Не — отвърна. — Не съм забелязала.

После вдигна очи към него и след известно мълчание попита:

— Къде според теб ще те пратят да служиш?

— Не зная.

— Вече няма война — каза тя с присъщия си тих, равен глас.

— Да — потвърди Теяйо. — Свършено е с нея.

— Дали някога ще избухне нова? Как мислиш?

Той се разходи напред-назад из стаята и пак се отпусна на възглавниците върху пейката насреща ѝ. И двамата седяха изправени, неподвижни; само ръцете на майка му помръдваха при шиенето. Синът държеше дланите си свободно една в друга, както го бяха учили, когато бе на две години.

— Знаем ли? — кимна. — Толкова е странно. Имам чувството, че не съм участвал във война. Сякаш изобщо не сме били на Яйоуе — не са съществували нито колония, нито въстание, нищо. Никой не говори по този въпрос. Ние не влизаме в конфликти. Настъпва твърде различна епоха, често го повтарят по телевизията. Ера на мир и дружба сред галактиките. Излиза, че наскоро сме се побратимили с яйоуейците, така ли? Братя сме с Гатай, Бамбур и Четирийсетте държави? Братя сме с нашите асети? Не мога да схвана всичко това. Не проумявам какво точно целят, не намирам къде е моето място тук — тонът му беше спокоен, приглушен.

— Струва ми се, че още не е тук — призна тя. — Още не.

След малко той допълни:

— Надявах се... да ми се родят деца...

— Естествено. Щом му дойде времето — усмихна се жената. — Никога не си стоял мирно дори и за половин час... Почакай. Почакай и ще видиш.

Бе права, разбира се; но събитията, на които ставаше свидетел по телевизията и в града, поставяха на изпитание търпението и гордостта му. Оказваше се, че през тези дни е позорно да бъдеш военен. Правителствените изявления, новините, анализите непрестанно засягаха армията и по-специално класата на вайотите като нещо отживяло. То само гълтало пари и било съвсем безсмислено — основната пречка за пълното приемане на Вое Дайо от Екумен. Майорът се почувства страшно непотребен, когато на неговата молба да го назначат отвърнаха с удължаване на отпуската му за неограничен срок на половин заплата. Опитваха се да му внушат, че на трийсет и две годишна възраст вече е излязъл от строя.

И тогава той отново предложи на майка си да се примири с положението, да се установи на едно място и да си потърси съпруга.

— Поговори с баща си — каза тя.

Старият боец въздъхна:

— Ех, синко, помощта ти би била добре дошла, но аз още умея да се грижа за фермата. Смятам, че трябва да идеш в столицата, при командването. Ако си там, не могат да те пренебрегнат. След всичко. След седемгодишна война — и при твоите заслуги...

Райга Теяйо знаеше колко струват вече те. Ала тук не се нуждаеха от него, пък и сигурно дразнеше своите родители с разни идеи да се промени ту това, ту онова. Да, бяха прави: нека замине и сам подири реализация в новия мирен живот.

Първата половин година, която последва, бе твърде мрачна. Той не познаваше почти никого нито от висшия състав, нито от обикновените чинове — всички от неговото поколение бяха загинали, останали инвалиди или изпратени в отпуск за неограничено време. Помладите офицери (те не бяха воювали с Яйоуе!) му изглеждаха студени, надменни и вечно бърбореха за пари плюс политика. Обикновени чиновничета, наричаше ги в себе си. Разбираше, че се боят от репутацията му. Независимо дали искаше или не, майорът им напомняше, че е имало двубой, който Уерел е загубил. Тогава представителите на една и съща раса се бяха изправили гърди срещу гърди, класа срещу класа. А на тях много им се щеше да пропуснат случая като някаква безсмислена свада, станала в друг свят, без изобщо да ги засегне.

Теййо кръстосваше улиците на столицата, гледаше хилядите роби и робини, забързани да вършат работата на собствениците си, и се питаше какво ли чакаха още.

— Екумените не се намесват в общественото, културно и икономическо устройство на никой народ — непрекъснато повтаряха посолството и държавните глави. — Пълноценното членство на всеки зависи от това дали се е отказал да използва определени средства за водене на война.

Тук се изреждаше списък на ужасяващи оръжия, повечето от които не му говореха нищо, но някои бяха изобретени в собствената му родина: биологични и невралгични видове.

Той лично бе съгласен с оценката на Екумен за подобни способности и уважаваше търпението, с което изчакваха Вое Дайо и цял Уерел не само да отстъпят пред забраната, а да се убедят в принципната ѝ правота. Ала дълбоко в себе си Теййо не можеше да се примири с отношението на снизходителност от тяхна страна. Те гледаха отвисоко и критикуваха всичко, свойствено на уерелианците. И колкото по-малко споменаваха за класовото разделение, толкова по-очевидно се чувстваше неодобрение. „Робството се среща твърде рядко в световите на Екумените — пишеше в чуждите книги — и изчезва изцяло с пълното им приобщаване към нас.“ Дали пък другопланетното посолство не очакваше тъкмо това?

— Те се биха смело — забеляза майорът, макар да знаеше, че не бива да произнася тези думи, но му беше неприятно да чува как наричат боклуци хората, с които се е сражавал. Асети, бунтовници, врагове — така да, обаче боклуци...

Младият човек, с когото спореха, го изгледа и после каза:

— Ти явно много ги обичаш, а? Ония мръсни типове?

— Убивал съм ги при възможност — учтиво отвърна Теййо и смени темата. Въпреки че заемаше по-висок пост в командването, неговият събеседник бе ога, най-низшият ранг вайот, и да го оборва по-нататък щеше да бъде проява на лош тон.

Те бяха надменни, той — чувствителен. Някогашното време на весело, вярно другарство бе останало само смътен спомен. Шефовете изслушваха молбата му да бъде отново възстановен на активна служба и го препращаха безкрайно от един отдел към друг. Нямахше право да живее в казармите, ами да търси квартира като цивилен. На половин

заплата не би могъл да си позволи разточителство и скъпи градски развлечения. Докато чакаше уречения час за среща с някое важно лице, прекарваше дните си в библиотеката на Военната академия. Добре схващаше, че има недостатъчно и старомодно образование. Ако страната му се присъедини към Екумен, за да бъде полезен, ще трябва да научи нещо повече за пришълците, за техния начин на мислене и новите технологии. Не знаеше какво точно му е нужно. Луташе се из картотечната мрежа, съвсем объркан от бездънното количество информация, и все по-ясно осъзнаващ, че не е нито интелектуалец, нито учен и никога няма да вникне в чуждата логика. Въпреки неразбирането си продължаваше упорито.

Ето че човек от посолството предложи да изнесе встъпителен курс по история на Екумените пред обществеността. Теййо посети десетина лекции, изопнал гръб и без въобще да помръдне; само ръцете му леко се движеха, докато водеше пълни и методични записки. Лекторът хейнец, който превеждаше доста дългото си име като Стария Ритъм, забеляза майора. Скоро се опита да го въвлече в дискусия и най-сетне го помоли да изчака след заниманията.

— Бих желал да поговорим насаме, райга — каза той, когато всички останали си отидоха.

Срещнаха се в едно кафене, после се видяха пак. Теййо не харесваше маниерите на госта: струваха му се прекалено излиятелни. Не се доверяваше на острия му, пронизателен ум; чувстваше, че Стария Ритъм иска да го използва, наблюдава го като интересен екземпляр, представител на вайотите, воин, а вероятно и варварин. Сигурен в своето превъзходство, не обръщаше никакво внимание на резервираното поведение отсреща и най-безцеремонно повтаряше въпроси, чиито отговори офицерът бе избягнал. Например:

— Защо стоиш тук на половин заплата?

— Не е по собствено желание, господине — призна му най-накрая Теййо, щом го запитаха за трети път.

Нахалството на този пришълец го ядоса много, но той се постара да бъде подчертано мек. Стремеше се да не гледа Стария Ритъм в очите — сини, с бяло, което се показваше като на подплашен кон. Така и не можа да свикне с подобна особеност.

— Нима не смятат да те възстановят отново на активна служба?

Майорът учтиво потвърди. Възможно ли бе мъдрецът от космоса съвсем да не забелязва, че в любопитството му звучи нещо направо унизително?

— Съгласен ли си да служиш в охраната на нашето посолство?

Теяйо онемя и няколко мига не успя да промълви дума; подир туй си позволи невероятната грубост да отвърне със свой въпрос:

— Добре, защо питате?

— Много бих се радвал, ако в корпуса работи някой с твоите възможности — рече хейнецът и добави с присъщата си смайваща откровеност: — Повечето там са шпиони или тъпаци. Ще бъде чудесно, ако има поне един човек, за когото съм уверен, че се различава от тях. Това не е само охранителна служба. Сигурно правителството ще иска от теб информация; напълно естествено е. А след като се сдобиеш с опит и пожелаеш, можем да те назначим за свързочен офицер. Тук или в други страни. Ние обаче не те караме да ни даваш сведения. Ясен ли съм, райга? Не трябва да възникват недоразумения помежду ни относно моите изисквания.

— Ще се наемете ли да...? — предпазливо кимна Теяйо.

Стария Ритъм се разсмя:

— О, имам някакво влияние във вашето командване. Те са ми задължени за известна услуга. Ще помислиш ли върху предложението ми?

Майорът мълча цяла минута. От година вече живееше в столицата. Молбите му за назначение се посрещаха само с бюрократични спънки и дори напоследък с намеци, че се тълкували като проява на незачитане.

— Готов съм да приема веднага, ако ми разрешите — отвърна той с хладна почтителност.

Гостът вдигна очи към него. Усмивката му изчезна и Стария Ритъм дълго и замислено го изгледа.

— Благодаря — каза. — Командването ще те освободи до няколко дни.

И тъй, Теяйо отново сложи униформата, премести се обратно в градските казарми и прекара други седем години в услуга на пришълците. Според дипломатическото споразумение посолството беше собственост не на Уерел, а на Екумените — това бе част от планетата, която не им принадлежеше. Охраната, предоставена от Вое

Дайо, осигуряваше безопасността, но служеше и за показност: едно забележимо присъствие в златистобели одежди. Виждаше се също, че е доста добре въоръжена, понеже от време на време недоволството срещу нея прерастваше в насилие.

Отначало райга Теййо бе назначен за командир на малък отряд. Твърде скоро го прехвърлиха на нова длъжност — да придружава висши представители в града и при пътуванията им. Изпълняваше ролята на бодигард в непарадна униформа. Чужденците предпочитаха да не използват свои хора и оръжия, а да изискват и се осланят на офицери от Вое Дайо. Често към него се обръщаха да бъде гид и преводач, понякога придружител. Той не обичаше, когато посетители от разни части на космоса се правеха на много дружески настроени и откровени и го разпитваха за него самия, канеха го да пийнат по чашка. Отказваше подобни покани, прикрил съвършено своята неприязън с учтивост. Вършеше си работата, държейки се на дистанция. Разбираше, че тъкмо затова посолството го цени толкова високо. Тяхното доверие му носеше чувство на хладно удовлетворение.

Собственото му правителство така и не пожела да им дава информация, макар че райга научаваше неща, които със сигурност щяха да представляват интерес. Разузнаването не набираще своите агенти от вайотските среди. Теййо знаеше кои са куките тук; някои измежду тях се опитваха да измъкнат сведения от него, но той изобщо нямаше намерение да служи като шпионин на шпионите.

Стария Ритъм (за когото подозираше, че е главен резидент^[3] на посолството) го покани веднъж на гости след зимната му отпуска. Хейнецът бе свикнал да не влага в отношенията си с майора никакви емоции, ала не успя да прикрие нотка на известна сърдечност:

— Здравей, Теййо! Как е семейството ти? Чудесно... Имам една особено сложна задача за теб. Свързана е с кралство Гатай. Нали беше из тия земи с Кемайхан преди три години? Сега ни молят за Пратеник. Твърдят, че желатели да се присъединят към Екумен. Разбира се, старият монарх е просто пионка в ръцете на вашето правителство, но там стават и любопитни неща. Развихрила се е религиозна сепаратистка вълна, а също и патриотично движение, което си е поставило за цел да изгони чужденците от страната, включително и наша милост. Е, щом кралят и Съветът са поискали звезден посланик, не ни остава нищо друго, освен да им изпратим новопристигнал.

Госпожица Соли може да ти създава проблеми, докато усвои правилата на играта. Изглежда ми някак прекалено упорита. Притежава великолепни качества, обаче е млада, много млада. Тук е едва от две седмици. Реших ти да ѝ бъдеш телохранил, защото ще се нуждае от твоя опит. Прояви търпение към нея, райга. Струва ми се, че ще ти стане симпатична.

Ала тя не му стана симпатична. За седем години Теййо привикна с очите на гостите, с миризмите им, с цвета на кожата, с маниерите им. Защитен от безупречната си вежливост и стоицизъм, той успяваше да понесе или да не обръща внимание на тяхното често пъти странно, смуцаващо, дори шокиращо поведение, на онези познания, които противоречаха на неговите. Обслужваше и охраняваше чужденците, но не допускаше никакво сближаване. Поверените му лица се научаваха да разчитат на майора без фамилиарности; жените схващаха по-бързо от господата това резервирано държане. Офицерът бе установил почти приятелски отношения с една възрастна наблюдателка от Земята, която придружи на няколко дълги изследователски пътешествия.

— Човек се чувства толкоз непринудено с теб, райга, като с котка — каза му тя веднъж и той оцени комплимента ѝ. Пратеничката в Гатай обаче бе нещо съвсем различно.

Соли имаше блестяща външност, с гладка, червеникавокафява кожа на бебе, с лъскава, жива коса, свободна походка — даже прекалено свободна, сякаш подчертаваше своите съблазнителни, изящни форми пред погледите на мъжете. Те можеха само да ги съзерцават с копнеж, без да се докоснат до тях. Тя направо демонстрираше тялото си, на него и на другите, настойчиво, безсрамно. Даваше мнения за всичко с безпардонна самонадеяност. Не разбираше от намек, не се съобразяваше с никакво нареждане. Бе агресивно, разглежено момиче със сексуалността на опитна жена. И тъкмо на нея да поверят отговорната мисия в една толкова нестабилна и опасна страна! Още щом я зърна, Теййо проумя, че не му е по силите да изпълни възложената задача. Не би могъл да разчита нито на госпожицата, нито на себе си. Нейната еротична нескромност го възбуждаше и отвращаваше едновременно. Соли се оказа блудница, с която бяха длъжни да се отнасят като с принцеса.

Принуден да я търпи, без да е безразличен, той трупаше все повече злъч.

Напоследък често го обземаха пристъпи на ярост, с каквато не бе свикнал преди, но до момента оставаше чужд на всяка омраза. И ето че вече я изпитваше, страдайки невероятно. Досега никога не изяви претенции за прехвърляне на друга служба, ала на сутринта, след като тя прие макила в стаята си, Теяйо прати съдържана, лаконична молба до посолството да го преместят. Стария Ритъм му отвърна със секретен запис по дипломатическата свръзка: „Любовта към Бога и родината напомня огън — великолепен приятел, ужасен враг; само децата си играят с него. Не одобрявам подобна ситуация. Няма с кого да заменя никой от двамата ви. Би ли потърпял още известно време?“

Не успя да откаже. Един вайот няма право да се отрече от своя дълг. Срамуваше се, че изобщо е отправил това искане, и допълнително я намрази, задето му причини този срам.

Първото изречение от съобщението бе енигматично, не в обичайния стил на Стария Ритъм, а пищно, непряко и приличаше на закодирано предупреждение. Райга, разбира се, не познаваше разузнаваческите хватки при Екумените. На хейнеца му се налагаше да търси намеци и заобикалки, за да му каже необходимото. Любовта към Бога и родината би могла да бъде намек за Староверците и Патриотите — двете подривни групировки в Гатай, фанатично противопоставящи се на всякакво чуждо влияние. Пратеничката може би беше детето, което си играе с огъня. Дали пък някоя от тия сили не се опитваше да влезе в контакт с нея? Той не бе забелязал нищо подозрително, освен ако онзи мъж, когото не разгледа добре в тъмното, е бил вестносец... а не разбойник. Следеше я през целия ден, къщата ѝ се наблюдаваше нощем от подчинените му войници. Макилът Батикам едва ли би работил за политическа кауза. Възможно бе да членува в Хаме, нелегалното освободително движение на асетите във Вое Дайо, но като такъв защо ще заплашва гостенката? Нали хамеитите очакваха от Екумен своя пропуск към Яйоуе и свободата?

Теяйо не можеше да проумее какво означават тези думи, все си ги повтаряше и преповтаряше в съзнанието, обаче се оказа твърде глупав за подобни тънки намеци от дипломатическия лабиринт. Найсетне се умори да мисли повече над посланието и се прозя, понеже беше станало доста късно. Окъпа се, легна, загаси светлината и си рече наум: „Господи Камие, дай ми сила да следвам благородното в живота!“ После заспа като труп.

След първото представление в театъра актьорът започна да я посещава всяка нощ. Теяйо се опитваше да си внуши, че в това няма нищо лошо. Например той бе прекарвал редица нощи с макили през ония щастливи месеци преди войната. Умелият, артистичен секс влизаше естествено в техните задължения. Чувал бе, че богатите дами по градовете често ги наемат, за да компенсират слабостите на съпрузите си. Но даже тези жени действаха тайно, а не по такъв вулгарен, безсрамен начин като Соли, отхвърлила напълно морала, сякаш ѝ е дадено правото да върши каквото си пожелае, винаги и навсякъде. Батикам, разбира се, веднага ѝ откликна, възползвайки се от нейното увлечение. Взе да се надсмива над гатайците, Теяйо и дори над Пратеничката, въпреки че тя не го усещаше. Каква прекрасна възможност за един асет да подиграе всички господари наведнъж!

Скоро райга стигна до пълното убеждение, че артистът е член на Хаме. Неговите остроти бяха твърде изтънчени, не се стремеше да обругае Соли. Всъщност бе далеч по-дискретен от нея. Даже се опитваше да ѝ помогне да не се позори сама. Макилт отвръщаше на Теяйо със същата хладна вежливост, с която се отнасяше към него и той, ала веднъж-два пъти погледите им се срещнаха и в тях се прокрадна неволно взаимно разбиране, братско, иронично.

Предстоеше всеобщо тържество по случай туалетския Празник на прошката, на което кралят и Съветът настоятелно я поканиха да заповяда. Тя беше в центъра на много подобни церемонии. Майорът нямаше специално отношение към събитието. Просто мислеше как по-добре да осигури охраната в присъствието на буйната пъстра тълпа. Сан Убатат му съобщи, че уреченият ден съвпада с един от най-големите свещени празници в древната религия на Гатай и староверците върло се противопоставят срещу налагането на чужди ритуали над техните родни. Този дребничък мъж изглеждаше искрено обезпокоен. Теяйо също се разтревожи, когато на следващата сутрин Сан беше внезапно сменен от възрастен човек. Новият гид говореше малко, но бе гатаец и не можеше да каже нищо по въпроса какво е станало с колегата му.

— Други задължения, други задължения зоват — измънка той на много лош воедайански, като се усмихваше и все се кланяше.

В дните преди тържествата напрежението в града се увеличи. Надписи, символи на изконната религия, украсиха стените, един туалетски храм беше осквернен, а после кралските стражи започнаха да се срещат на всяка крачка по улиците. Теяйо отиде в двореца на собствена глава и заяви, че не бива да искат от Пратеничката да се появява на публична церемония, която „би могла да бъде смуцавана от неправомерни демонстрации“. Бе изслушан от някакъв мършав чиновник. Той се отнесе към него с презрително безочие; в същото време му кимаше и намигаше съучастнически, от което райга се почувства твърде неловко. През нощта остави четирима души на пост пред къщата на Соли. Щом се върна в своята квартира — малка казармена сграда, предоставена на охраната от посолството, — завари прозореца си отворен и върху масата кратка бележка, написана на родния му език: „За празник се готви убийство.“

Рано сутринта офицерът беше вече в жилището на гостенката и накара Реуе да ѝ предаде, че желае да говори с нея. Тя излезе от спалнята си, наметнала с бял халат голото си тяло. Скоро цъфна и полуоблеченият Батикам, сънен, явно заинтригуван. Теяйо го стрелна с очи да се маха. Той прие знака му с ведра, снизходителна усмивка и промърмори:

— Ще ида да закуся. Хей, Реуе? Ще ми дадеш ли да хапна нещо?

После напусна стаята след робинята. Майорът се обърна към Соли и ѝ връчи бележката.

— Снощи я получих, госпожице — каза. — Длъжен съм да ви помоля да не присъствате на утрешното тържество.

Тя огледа посланието, прочете го, прозя се.

— От кого е?

— Нямам представа, Пратеничке.

— Какво значи това? *Убийство*? Та тези хора дори не умеят да пишат.

— Има и други предупреждения... тъй че трябва да ви помоля...

— Да не ходя на Празника на прошката, да. Чух те.

Тя седна до прозореца. Пухкавият халат се разтвори широко, откривайки краката ѝ: голите кафяви стъпала бяха изваяни и сочни, петите — розови, пръстите — дребни и правилни. Теяйо заби поглед над главата ѝ и не посмя да го отмести оттам. Дамата размаха парчето хартия.

— Ако смяташ, че е опасно, райга, повикай още някой стражар със себе си — в тона й се долавяше известен упрек. — Но аз съм длъжна да присъствам. Кралят настоява, нали ме разбираш? От мен се очаква да участвам в церемонията по запалване на огъня, всъщност да го запала аз. Едно от малкото неща, позволени на жените на публично място тук... Не мога да се откажа.

Тя отново размаха бележката, той пристъпи по-близо и я взе. Соли го погледна с усмивка; винаги, когато тържествуваше над него, се усмихваше.

— Е, кой според теб се готви да извърши покушение срещу моя милост? Патриотите ли?

— Или староверците, Пратеничке. Утре е и техен празник.

— А вашите туалити са им го отнели, така ли? Хм, за това не са виновни Екумените.

— Госпожице, възможно е държавата да допусне насилието, за да оправдае евентуални репресии.

Тъкмо се канеше да му отвърне безпардонно, обаче изведнъж осъзна същността на думите му и се навъси.

— Значи според теб Съветът ме излага на опасност? Какви доказателства можеш да представиш?

След известна пауза офицерът обясни:

— Твърде малко. Сан Убатат...

— Сан се е разболял. Този старик, дето са ми изпратили, не е особен специалист, но едва ли е подлец. И това ли е всичко?

Той замълча и Соли продължи:

— Щом нямаш никакви доказателства, райга, не се мъчи да ми пречиш. Аз трябва да изпълнявам своите задължения. Твоята милитаристична параноя не е приемлива, когато се разпростира и върху хората, с които работя тук. Постарай се да я овладееш. Ще очаквам засилване на охраната с един-двама човека утре и толкоз.

— Да, госпожице — кимна Теяйо и си излезе. Главата му направо бучеше от гняв. Чак сега му дойде наум, че според новия гид Сан Убатат е възпрепятстван поради религиозен дълг, а не заради болест. Обаче не се върна. Каква полза?

— Остани още час-два, Сайем — нареди той на стража пред вратата.

После закрачи надолу по булеварда, опитвайки се да избяга колкото се може по-далеч от нея, от меките ѝ кафяви бедра, розовите пети и от тъпия ѝ, нагъл, развратен глас, който му даваше разпореждания. Отпусна се на озарената от слънцето прохлада, взря се в претъпканите улици с развети знамена за празника, в бляскавите, величествени планини. Скоро се заслуша в пазарната шумотевица, за да отклони мислите си от случая и да се поразее; но вървеше и гледаше собствената си сянка, която падаше като нож върху камъните пред него, съзнавайки пълното безсмислие на своя живот.

— Вайотът изглеждаше наистина разтревожен — каза Батикам с тих кадифен баритон. Тя се разсмя, в същото време бодна с вилицата парче от плодовата консерва и както капеше, му го пъкна в устата.

— Вече мога да закусвам, Реуе — подвикна Соли и се настани срещу артиста на масата. — Направо съм прегладняла! Онзи пак беше изпаднал в редовния си фалически пристъп. Напоследък не му се е случило да ме спаси от нищо, а нали затова е поставен в края на краищата. Тъй че сам си съчинява разни истории. Как искам да ми се махне от главата. Толкова съм доволна, че го няма горкичкия Убатат да ми се мотае в нозете като вреден паразит. Ех, сега да се отърва и от майора по някакъв фантастичен начин!

— Той е човек на честта — подчерта макилът и в тона му липсваше всякаква следа от ирония.

— Та как може собственикът на роби да притежава и чест?

Батикам я изгледа с продълговатите си очи от обсидиан. Тя не умееше да прониква в очите на урелианците, колкото и красиви да бяха те, целите тъмни изпод клепачите.

— Мъжете с обществено положение вечно изтъкват тази тяхна скъпоценна придобивка — продължи Пратеничката. — И честта на „своите“ жени, разбира се...

— Това е огромна привилегия — каза актьорът. — Завиждам на хората, които я имат.

— О, по дяволите такова фалшиво достойнство! То е все едно да пикаеш, та да си оградиш територията. На Теяйо би могъл да му *завиждаш* само, че е свободен. От друга класа.

Батикам се усмихна.

— Ти си уникат сред моите познати. На никого не принадлежиш и никого не притежаваш. Ето я истинската свобода, най-голямото благо. Не зная дали и сама го съзнаваш.

— Разбира се, че да — кимна Соли. Той пак се захвана със закуската, но в интонацията му се бяха прокраднали нотки, които тя не бе долавяла никога преди. Развълнувана и леко тревожна, добави подир малко: — Ти скоро ще си заминеш оттук.

— Прочете ми мислите. След десет дни нашата трупа поема на турне из Четирийсетте държави.

— О, приятелю, толкова много ще ми липсваш! Ти си единственият мъж... единственият човек тук, с когото мога да си поговоря... да оставим настрана секса...

— Че нима някога сме го оставяли?

— Не често — отвърна му през смях, ала гласът ѝ потрепера. Макилът протегна ръка към нея; Соли приближи и седна в скута му, а халатът ѝ се разтвори.

— Какви прелестни топли гърдички има това момиче — шепнеше той, като ги галеше и целуваше, — какъв нежен корем... — Реуе влезе с отрупан поднос и тихо го положи. — Изяж си сандвичите, мила Пратеничке — каза Батикам.

Тя се отскубна от прегръдката му, за да вземе отново стола си усмихната.

— Ти си свободна и затуй си позволяваш да бъдеш искрена — подхвърли той, докато внимателно обелваше сочно златисто пини. — Ето защо не съди толкова сурово онези, които не могат да бъдат. — Отрязва колелце от плода и ѝ го пъкна в устата през масата. — Да те познавам, беше за мен глътка свобода. Ефирен полъх, сянка, но все пак свобода...

— Само след няколко години, Батикам, и ти *ще* бъдеш наистина свободен. Цялата тая идиотска система на роби и господари ще се разпадне напълно, щом Уерел стане членка на Екумен.

— Ако стане.

— Нима се съмняваш?

Актьорът сви неопределено рамене.

— Аз съм от Яйоуе — вметна той.

Тя го изгледа объркана.

— О, така ли?

— Изобщо не съм бил там с трупата — обясни. — И сигурно никога няма да имам шанса. Много са им притрябвали макили. Но това е моята родина. Моят народ. Моята свобода. Кога ще видя... — беше вдигнал юмрук, после го отпусна, сякаш се отказва да продължи. Само се усмихна и се върна към закуската си. — Време е да се прибирам в театъра. Репетираме една пиеса за Деня на прошката...

Сетне Соли отиде в двореца. Правеше настоятелни опити да получи пропуск за мините и огромните държавни ферми отвъд планините, откъдето се стичаха всички богатства на Гатай. Също толкоз настоятелно опитите ѝ биваха осуетявани — по протоколни и бюрократични причини. В началото сметна, че не искат Пратеничката да се занимава с нищо освен с безсмислени празненства. Обаче някои бизнесмени бяха изпуснали недомлъвки за условията на работа; това я накара да подозира, че може би *там* се крие още по-чудовищна експлоатация на робите от онази в столицата. И днес не стигна доникъде, принудена да чака срещи, които не ѝ бяха уредени. Старецът, заместил Сан, не схващаше повечето от онова, което тя говореше на езика на Вое Дайо, а щом мина към гатайски, вече престана да я разбира напълно — кой знае дали поради глупост или нарочно. За щастие майорът отсъства цялата сутрин, заменен от един войник, но после се появи в двора мълчалив и сърдит. Съпровожда я дълго, докато най-накрая Соли се отказа и си отиде у дома, за да се окъпе.

Батикам дойде късно вечерта. Посред свободната им любовна игра с обратни роли, на която я бе научил (струваше ѝ се толкова вълнуваща!), жената усети как ласките му стават все по-забавени, омекнали, милваха тялото ѝ като пера и тя неутолено се прилепи до него. Тогава разбра, че е задрямал.

— Хей, събуди се — разсмя се Пратеничката, макар че я поби хлад, и леко го разтърси.

Тъмните му очи се отвориха, стреснати, налени със страх.

— Извинявай — веднага каза Соли. — Спи, уморен си. Не, не, не се безпокой, ще довършим утре.

Той обаче продължи и сега, въпреки всичкото му умение и нежност, тя за първи път осъзна, че макилът просто изпълнява едно от своите задължения.

На сутринта по време на закуската го запита:

— Не можеш ли да се отнасяш с мене като с равна, а, Батикам?
Наистина изглеждаше уморен, по-стар от обикновено. Не се усмихна. След кратък размисъл реагира:

— Какво очакваш да ти отговоря?

— Че можеш.

— Да — тихо каза той.

— Не ми се доверяваш — забеляза посланичката с горчив глас.

Подир малко актьорът спомена:

— Днес е Денят на прошката. На тази дата Мадона Туал се явила сред хората на Асдок, които били насъскали зверове срещу нейните последователи. Тя слязла между тях, възседнала огромен леопард с огнен език. Те се свлекли на земята, обзети от ужас, но светицата им простила, а сетне ги благословила — той разиграваше историята изразително с тембъра и ръкомаханията си. — Прости ми и ти.

— Защо? Не виждам причини.

— О, всеки от нас има за какво да иска прошка. Затова и ние, камиитите, се обръщаме към Милосърдната от време на време. Нуждаем се от нея. Значи днес на празника ти ще бъдеш самата Мадона Туал?

— Просто трябва да запаля някакъв огън, доколкото ми казаха — уточни Соли с известна тревога, после се разсмя. Когато той си тръгна, жената му обеща, че след тържеството ще иде да го гледа в театъра.

Теренът за конни надбягвания, единственото по-обширно място в близост до града, бе претъпкан; провикваха се амбулантни търговци, плющяха знамена; кралските коли преминаваха направо през тълпата. Тя се разделяше, за да ги пусне, и пак се скупчваше. Бяха издигнати подиуми със скамейки за аристокрацията и собствениците, със закрити отделения за дамите. Ето че Соли видя нечие возило да кара право насам. Силует в пурпурна мантия излезе от купето и бързо изчезна зад завесите. Дали имаше дупки в тях, откъдето да наблюдават церемониала? В гмежта можеха да се забележат жени, ала само асети. Едва сега разбра, че и нея ще държат скрита до момента на участието ѝ — алена палатка беше приготвена специално за целта недалеч от оградения с въжета хиподром. Там свещениците вече пееха. Сервилните, но непоколебими придворни я напъхаха в тази шатра.

Вътре завари робини. Те ѝ предложиха чай, бонбони, огледала, грим и масла за коса и ѝ помогнаха да облече сложно изработената

жълто-червена дреха, с която трябваше да бъде при кратката „поява“ на Мадона Туал. Още не бяха я информирали какво точно се очаква от нея, а жените отвърщаха еднообразно:

— Нашите свещеници ще ви кажат, госпожице. Вие ще тръгнете с тях и ще запалите огъня. Всичко е подготвено.

Остана с впечатление, че и те не са осведомени повече. Бяха хубави момичета, развълнувани, че ще участват в церемонията, без въобще да се интересуват от религиозната страна на нещата. Самата Пратеничка знаеше какво символизира пламъкът, който ще лумне. В него изгаряха простъпките и прегрешенията, за да бъдат забравени. Много добра идея.

Долу духовниците надаваха възгласи и тя надникна: наистина имаше шпионки в платното на палатката. Тълпата бе нараснала. Никой (освен тези по стъкмените открити места и непосредствено до въжетата) не можеше да вижда нищо, но всички развяваха златисточервени знаменца, дъвчеха пържено месо и се забавляваха, докато хорът продължаваше своите плътни напеви. В най-далечния край отдясно Соли зърна познато лице — на майора, разбира се. Не му бяха разрешили да влезе в колата заедно с нея и той беше направо побеснял от яд. Все пак се бе добрал дотук и изправил на пост.

— Госпожице, свещениците идат! — викнаха момичетата и огледаха прическата и диплите на ужасно неудобната ѝ премяна. Те още оправяха туй-онуй, когато тя излезе от шатрата, ослепена от слънчевата светлина. Усмихна се и се опита да застане *величествено*, както подобава на една богиня. Наистина не ѝ се щеше да им проваля тържеството.

Двама мъже със сакрални одежди и отличия я чакаха непосредствено пред входа. Веднага пристъпиха напред, хванаха я за лактите и казаха:

— Оттук, Пратеничке, оттук.

Разбра, че няма да ѝ се наложи сама да поеме инициативата. Несъмнено те смятаха, че жените не умеят да мислят, ала при сегашните обстоятелства това беше облекчение за нея. Поведоха я побързо, отколкото смогваше да върви в тясната си дреха. Ето че се озоваха зад откритите подиуми. Но нима арената не бе в обратна посока? Тъмна кола идваше право насреща им, като разпръсна малцината, изпречили се по пътя. Някой изкрещя. Духовниците

внезапно започнаха да я дърпат, мъчейки се да побегнат; един от тях нададе вик и я пусна, повален изневиделица от юмрук. Жената се намери посред меле, без шанс да се отскубне от желязната хватка, а нозете ѝ едва мърдаха, оковани от ритуалното облекло. Разнесе се ужасен тътен, нещо я удари и тя падна на земята. Не можеше вече нито да вижда, нито да чува. Опитваше се да се бори, обаче ѝ запушиха устата, напъхаха лицето ѝ в чувал и скоро Соли усети, че я връзват.

Колата потегли. Мина много време. Наоколо шумоляха сипкави гласове. Говореха комай на гатайски. Трудно се дишаше. Пратеничката престана да се противи, безсмислено беше. След доста дълъг преход я извлякоха вън като труп и трескаво я помъкнаха през някаква врата, после надолу по стълбище и я оставиха на легло, отчаяно забързани. Тя притаи дъх. Мъжете приказваха все тъй шепнешком, нищо не им се разбираше. В мозъка на Соли още бучеше онзи ужасен тътен — кой знае дали бе истински? Дали я бяха ударили? Чувстваше се замаяна, сякаш е препила.

Някой ѝ извади кърпата от устата. Един чернокож човек я обърна, за да развърже ръцете ѝ, сетне краката и през цялото време мърмореше на воедайански:

— Не се плаши, госпожице, няма да ти сторим зло. — Той чевръсто се отдръпна от нея. Бяха петима или шестима, в тъмното беше трудно да се преброят.

— Чакай тука — каза друг. — Всичко наред. Бъди добре.

Тясна, много висока стая. Мрачни тухлени стени, спарен въздух. Осветяваше се от биолуминесцентна лампа на тавана, която разпръскваше бледи лъчи, без да хвърля сенки. Тази светлина вероятно бе напълно достатъчна за очите на уерелианците. Значи я бяха похитили. Ами сега? Тя продължи своя оглед: дебел матрак, върху който седеше, одеяло, врата, метална каничка и чаша. Отходна дупка ли е онова там в ъгъла? Спусна крака и ритна нещо на пода — наведе се над него и се взря в тъмнеещата купчина. Беше проснато тяло. Някакъв мъж. И униформата, и чертите му бяха толкова неясни, че Соли едва ги различаваше, но веднага разбра кой е. Дори тук майорът не дръзна да я остави.

Стана, като се олюляваше, и отиде да види отходното място. Не беше нищо повече именно от циментово отверстие. В ноздрите я удари дъх на дезинфектори, примесен с воня. Болеше я глава и Пратеничката

отново приседна. После започна да разтрива китките и глезените си, за да дойде постепенно на себе си. *Похитена*. Какво да прави? Е, ами той?

При внезапната мисъл, че би могъл да е мъртъв, тя потръпна и хлъцна.

След малко бавно се наклони. Опита да види лицето му, вслушвайки се дали диша. Обзе я чувството, че е оглушала. Не можеше да долови никакъв звук. Протегна ръка, цялата разтреперана, на границата на припадъка, и докосна абаносовото чело. Оказа се хладно, изстинало. Ала скоро в пръстите ѝ се вля мъждукаща топлинка. Сви се на матрака и взе да го оглежда. Райга лежеше съвсем неподвижен, но когато сложи длан върху гърдите му, усети редките удари на сърцето.

— Теййо — промълви жената. Не се осмеляваше да говори инак освен шепнешком.

„Бъди добре.“ И какво друго беше казал? Да чака. Явно това е програмата за момента. Може би не е лошо да дремне. Ако успее да заспи, утре вече ще са я откупили и тя ще е на свобода.

Събуди се и се сети за часовника си. Сънливо се вторачи в лъскавия циферблат — установи, че е спала само три часа. Празничният ден още не беше отминал и очевидно за откуп бе доста рано. Нямаше да иде на театър, нито да се срещне с макила. Зениците ѝ бяха привикнали към слабата светлина и чак сега Соли забеляза, че отстрани на мъжа има засъхнала кръв. Опипа черепа му и намери голяма цицина точно над слепоочието. Отдръпна изцапаните си с червено ръце. Явно го бяха измлатили. Сигурно той беше човекът, който се нахвърли върху онзи проклет свещеник. Посланичката не си спомняше нищо друго освен един силует, стрелнал се диво, после удар и нечий стон. Сетне се надигна ужасният тътен, покрил всичко останало. Тя изцъка с език, блъсна по стената, опитвайки се да разбере дали не е оглушала. Чуваше добре. А може би и нея са я цапардосали? Пипна главата си, но изобщо не откри подутина. Райга навярно е получил сътресение на мозъка, щом не може да дойде в съзнание вече три часа. Колко ли е тежко? И кога пак ще се появи някой от похитителите?

Изправи се и за малко не рухна — това проклето одеяние все й се мотаеше в краката. Поне да носеше собствените си дрехи, не тоя претенциозен боклук, дето се облича с прислуга! Соли свали долната част на костюма и си пригоди пола от шала, която й стигаше до коленете. В стаята бе по-скоро усойно и влажно. Започна да кръстосва напред-назад, колкото да се стопли: четири крачки и обратно... четири крачки и обратно... Пробва и няколко упражнения за загряване. Просто бяха захвърлили майора на пода. Дали не му е студено? Изпаднал ли е в шок? Хората в подобно състояние трябва да бъдат на топло. Тя дълго се колебаеше, без да знае какво да предприеме, учудена от собствената си нерешителност. Да опита да го вдигне на матрака? Ами не е ли опасно да се мърда? Къде, по дяволите, се губеха онези мъже? Та тук ставаше въпрос за живот или смърт!

Пратеничката се надвеси над него, извика:

— Райга! Теййо! — и подир миг той си пое дъх.

— Събуди се! — едва сега си спомни, че е твърде важно да не се оставя човекът с мозъчно сътресение да потъне в кома. Освен ако вече не го е сторил по волята Божия.

Мъжът отново си пое дъх, лицето му се промени и излезе от своето мъртвешко вцепенение. Чертите му омекнаха, накрая отвори очи, замига разфокусирано.

— О, Камие — произнесе с тих глас.

Тя самата не можеше да повярва колко много се зарадва, щом разбра, че военният идва на себе си. *Бъдете добре.* Явно, че главата го цепи от болка и даже си призна, че вижда удвоено. Соли му помогна да се довлече до матрака, зави го с одеялото. Той не задаваше никакви въпроси, лежеше безмълвен и скоро заспа. След като го оправи, се върна към загряващите упражнения и се занимава дълго. Пак си погледна часовника. Бяха минали общо четири часа от същия ден, деня на тържеството. Още дори не се беше свечерило. Кога ли щяха да дойдат заговорниците?

Те се появиха чак на сутринта след безкрайната нощ. Металната врата бе отключена и се отвори с трясък. Един от тях влезе с поднос, а други двама застанаха на прага, насочили оръжие. Нямаше къде да се остави таблата освен върху пода, тъй че посетителят я тикна в ръцете й с думите: „Извинявай, госпожице!“, после се обърна и излезе. Вратата шумно се хлопна подире му, бравата изщрака. Соли замръзна на място.

— Почакайте! — извика след миг.

Мъжът се бе събудил и замаяно се озърташе наоколо. Щом се озова тук заедно с него, Пратеничката престана да го нарича в ума си с прозвището майора, но още не беше усвоила съвсем името му.

— Това сигурно е закуската за нас — тя се тръшна на матрака.

Плетеният поднос бе покрит с кърпа. Вдигна я и отдолу се показаха купчина гатайски пшеничени питки, натъпкани с месо и зеленчуци, няколко плода, манерка, изкована от сплав с майсторски орнаменти.

— Дали пък не е закуската, обядът и вечерята ни? — забеляза жената. — По дяволите! Е, добре. Изглежда приятно. Можеш ли да се храниш? Да седнеш?

Той се изправи мъчително, като се облегна на стената и затвори очи.

— Все още ли виждаш двойно?

Теййо промърмори нещо, за да потвърди.

— Жаден ли си?

Нов шепот на потвърждение.

— Ето, дръж — посланичката му подаде чашата.

Райга я хвана с две ръце и я поднесе към лицето си. Отпиваше бавно, на глътки. През туй време тя изяде три-четири сандвича и с усилие се накара да спре. След кратко колебание избра едно пини.

— Желаеш ли да хапнеш някой плод? — попита го с известно чувство на вина. Той не отвърна. Спомни си как Батикам беше белил златисто пини и й го бе пъхал на резенчета в устата вчера. Струваше й се, че е било безкрайно отдавна.

Призля й от погълнатата храна и тя взе чашата от отмалялата ръка на мъжа, който отново се беше унесъл. Наля си вода и също на глътки я изпи.

Когато се почувства по-добре, отиде до вратата. Огледа я внимателно — ключалката, желязната повърхност, касата. После опипа тухлените стени и циментовия под, търсейки Бог знае що, може би начин да се измъкнат оттук, някаква... Най-разумно е да си направи упражненията. Насили се за десетина комбинации, но пак й прилоша и полегна. Скоро се разплака. Малко по-късно се стресна след къса дрямка. Искаше да пикае. Клекна над дупката и чу как урината се

стича надолу. Нямахте с какво да се избърше. Седна на матрака, като протегна нозе, хванала се за глезените. Наоколо цареше пълна тишина.

Обърна се да погледне Теяйо. Бе отправил ням въпрос към нея, при което Соли се сепна. Мъжът веднага отмести очи встрани. Все още лежеше приповдигнат на стената, в неудобно положение, но отпуснат.

— Сигурно си жаден? — запита го.

— Да, благодаря — кимна той. Тук, където всичко ѝ беше чуждо, неговият тих, мек глас ѝ се стори приятен, защото напомняше нещо познато. Тя напълни чашата и му я подаде. Сега райга я взе много по-стабилно, присядайки да я изпие. — Благодаря — прошепна повторно.

— Как ти е главата?

Пленникът опипа с треперещи пръсти подутината, примига от болка и отново се облегна назад.

— Единият имаше прът — рече Пратеничката и изведнъж предметът изплува в съзнанието ѝ: свещенически жезъл. — Ти се нахвърли върху другия.

— Бяха ми отнели оръжието — обясни той със затворени очи. — Понеже било празник.

— Цялата се бях уплела в ония проклети дрехи и изобщо не можах да ти помогна. Слушай, ти чу ли експлозията?

— Да. Предполагам, че е била за отклоняване на вниманието.

— Кои ли са според тебе тези хлапета?

— Революционери. Или...

— Нали каза, че гатайското правителство го е допуснало с мълчаливо съгласие?

— Не съм убеден — промълви Теяйо.

— Ти излезе прав. Аз сбърках, прости ми — каза тя, доволна, че се е сетила да му поиска прошка.

Военият само леко махна с ръка, че това няма значение.

— Още ли виждаш двойно?

Той нищо не отвърна. За пореден път започваше да се унася.

Соли се опитваше да си спомни някои селишки дихателни упражнения, когато вратата се отвори с трясък и същите трима младежи (двама от които с пушки) отново нахлуха. Всичките бяха чернокожи, с късо подстригани коси, особено напрегнати. Водачът им се наведе да остави шарен поднос долу и без никакво предупреждение тя го хвана за ръката.

— Почакайте! — спря го. Не отместваше поглед от лицата им, нито от дулата на оръжията. — Почакайте малко, изслушайте ме! Този мъж тук е ударен в главата. Трябва лекар; трябва ни още вода, аз не мога дори раната му да промия; липсва тоалетна хартия. И що за хора сте вие в края на краищата?

Човекът, когото бе дръпнала за китката, ѝ изкрещя:

— Пускай! Веднага ми пусни ръката!

Посланичката се изправи, без да го освободи, докато онзи отстъпваше към съратниците си с пушките.

— Добре, госпожице, жалко за безпокойство — произнесе той и в очите му се появиха сълзи на болка. — Ние патриоти. Ти изпратиш вест от нас на голям претендент, ние също. Никой не пострада. Хубаво? — заговорникът продължаваше да върви назад и един от въоръжените се блъсна във вратата. Чу се трясък, шум от стъпки. Отидоха си.

Тя си пое дълбоко дъх и се обърна. Теййо я наблюдаваше.

— Опасно действие — каза с лека усмивка.

— Знам — отвърна му, едва дишайки. — Глупаво беше. Ех, не успях да се сдържа. Направо съм разбита. Но какво да сторя, като ни подхвърлят по нещо и изчезват! — Цялата се бе обляла в сълзи, както винаги след сблъсък или скандал. — Чакай да видим изненадите този път — и Соли вдигна подноса върху матрака. Пак беше покрит с кърпа, това смешно наподобяваше обслужването в хотел или в дом с прислуга.

— Страхотен разкош! — промърмори тя.

Под кърпата се показаха купчина сладкиши, сгъваемо джобно огледалце, гребен, малко шише с нещо, което излъчваше миризмата на увехнали цветя, и кутийка с гатайски тампони. Поне така ги определи.

— Дамски принадлежности. Дявол да ги вземе и тъпанарите! Естествено аз не мога да изтрая дори ден, без да се оглеждам! Чумата да ги тръшне!

И Пратеничката запокити всичко друго без сладкишите в отсрещната стена, макар добре да знаеше, че ще прибере тампоните и ще ги скрие под матрака. Боже опази, току-виж ѝ се наложило да ги използва, ако закиснат тук — колко? — да речем, още десетина дни. „О, Господи!“ — помисли си. Събра дреболиите, празната кана и

обелките от плодовете, които бяха изяли, върху свободния поднос и го сложи до вратата.

— Боклуци — вметна Соли на воедайански. Чак сега осъзна, че по време на избухването си беше говорила на някакъв друг език, вероятно езика на Алтера. — Не разбирате ли бе, хора, как усложнявате живота на една жена? Може да я накарате да се разочарова от себе си и да намрази своя пол!

— Смятам, че са имали добри намерения — прокашля се Теяйо. Тя забеляза, че в гласа му няма и следа от ирония. Дори да изпитваше задоволство от нейния позор, явно му бе неудобно да го показва. — Струват ми се аматьори.

След малко Пратеничката промълви:

— Това може да се окаже зле.

— Да, така е...

Той седна на матрака и предпазливо си опипа цицината на главата. Острата му, гъста коса бе цялата сплъстена от кръв около раната.

— Напомнят ми похитители — каза райга. — Сигурно ще искат откуп. Не се държат като убийци, пък и тогава не носеха оръжие. Инак нямаше да ги допуснат на празника, щом отнеха и моето.

— Значи считаш, че тези са по-различни и предупреждението не се е отнасяло за тях?

— Не съм категоричен.

Теяйо спря да опипва подутината си, защото го заболя.

— Колко вода ни е останала?

Тя му подаде още една чаша.

— Ох, няма да стигне за промивка. Да ми пратят някакво си тъпо, проклето огледало, когато са ни нужни съвсем други неща!

Той ѝ поблагодари, отпи от скъпоценната течност и се облегна назад, изцедил я до капка.

— Едва ли са възнамерявали да приберат и мен.

След като размисли над думите му, Соли заключи:

— Май са се уплашили да не ги разпознаеш.

— Ако са имали място и за моя милост, надали щяха да ме тикнат в тази килия с дама — говореше с известна ирония. — Затворът е бил подготвен за теб. Трябва да е някъде в града.

Тя кимна.

— Пътят с колата беше около половин час, може би и по-малко. Въпреки че не съм твърде уверена, бяха ми сложили чувал върху главата.

— Навярно са изпратили известие на краля и не са получили отговор, или не са останали удовлетворени от него. Току-виж те накарали лично да напишеш до двореца.

— Защо? Сигурно да потвърдя пред правителството, че наистина съм им в ръцете, а? Но от какъв зор ще искат такова потвърждение?

Смълчаха се.

— Извинявай — каза офицерът. — Не мога да мисля.

Той легна. Чувствайки се уморена, унижена, потисната след своя гневен изблик, Соли се настани до мъжа. Беше намотала полата на богиня, за да си направи възглавница, докато той нямаше. Метнали бяха одеялото върху краката си.

— Нуждаем се от две възглавници — промърмори посланичката. — И от още завивки. Сапун... Изпускам ли нещо?

— Да, ключ — допълни райга.

Те почиваха един до друг в тишината под слабата неизменна светлина.

На следната сутрин, към осем според часовника на Соли, патриотите се появиха отново. Този път бяха четирима. Двама застанаха до вратата със заредени пушки, а колегите им едва се сместиха в тясното помещение и се обърнаха към пленниците, които седяха с кръстосани нозе върху матрака. Новият говореше воедайански по-добре. Заяви, че много съжаляват, задето е трябвало да причинят неприятности на дамата, и ще се постараят (доколкото е възможно) да облекчат нейното положение. Нека бъде търпелива и напише собственоръчно известие до самозвания крал, в което да му обясни, че ще я пуснат на свобода веднага щом монархът разпорежи Съветът да анулира споразумението с Вое Дайо.

— Ама *той* не може да направи това — тросна се тя. — Няма да му позволят.

— Моля, без коментари — отсече мъжът с грубостта на фанатик. — Ето лист и писалка. Ето го и текста.

Остави писмените пособия в ъгъла на матрака. Беше нервен, сякаш се бои да се доближи до нея.

Жената забеляза, че Теяйо се стреми да не се набива на очи — седеше, без да помръдне, със сведена глава. Заговорниците не му обръщаха ни най-малко внимание.

— Ще ви послушам, но искам в замяна вода, много вода, сапун, одеяла, тоалетна хартия и възглавници, както и лекар. Искам да идва човек, когато чукна на вратата, и по-прилични дрехи. Топли мъжки дрехи.

— Никакъв лекар! — извика похитителят. — Действай!

Бе твърде неспокоен и Соли не посмя да го дразни допълнително. Прочете заявлението, преписа го с едрия си детински почерк — тя рядко пишеше на ръка — и му го подаде. Той само му хвърли един поглед, сетне без нито дума повече бързо изведе останалите от стаята. Отидоха си с трясък.

— Дали пък не трябваше да откажа?

— Струва ми се, че не — реагира Теяйо. Внезапно се изправи, обаче тутакси седна, защото му се зави свят. — Умееш да се пазариш.

— Ще видим къде ще му излезе краят. О, Господи, какво ли става?

— Навярно Гатай не желае да изпълни тези изисквания, но щом Вое Дайо и Екумените научат, непременно ще упражнят натиск.

— Дано да побързат. Сигурно кралството е доста объркано и се мъчи да прикрие цялата работа, за да не се изложи — дали има такава вероятност? Колко ли ще могат да удържат? Ами твоите хора? Няма ли да се опитат да разберат ситуацията около теб?

— Несъмнено — отвърна той с характерната си вежливост.

Странно как неговите сковани маниери, които винаги я бяха отблъсквали, тук ѝ въздействаха съвсем иначе: тая сдържаност и спазване на формалностите я караха да се чувства още част от мирозданието извън тясната килия. О, те пак ще се върнат там, където нещата са далеч по-трайни. „Всъщност какво значение има дали животът е траен?“ — питаше се тя и не можеше да си отговори. Никога до днес не се бе замисляла над подобен въпрос. Но тези млади патриоти обитаваха един свят с твърде крехко равновесие. Искания, насилие, бързанае — и всичко това защо? Заради някакъв фанатизъм, омраза, власт.

— Щом излязат, и почвам да се плаша — тихо си призна Соли.
Офицерът се прокашля:
— Аз също.

Упражнения.

— Хвани се... Не, дръж се добре, не съм от стъкло! Ето така!

— Чакай! — изпъшка той усмихнат и развълнуван, докато тя му демонстрираше хватката, а пленникът я повтори.

— Хубаво. Сега застани тук. — Последва силен удар. — Видя ли?

— Ай! Боли ме!

— Извинявай, Теяйо, не помислих за раната ти... Как си? Наистина съжалявам...

— О, Камие! — възкликна райга, седна и стисна челюсти за миг. Няколко пъти си пое дълбоко дъх. Пратеничката коленичи пред него разкаяна и разтревожена.

— Това — каза той, като едва успяваше да диша, — това не е честна игра.

— Естествено, та ние тренираме айджи. На Земята има една поговорка, че всичко е честно само в любовта и войната. Ох, толкова съжалявам, много глупаво беше от моя страна.

Мъжът се разсмя накъсано и тъжно, после тръсна глава.

— Покажи ми отново. Тъй и не разбрах какво стана.

... Упражнения.

— А какво правиш с ума си през същото време? — запита тя.

— Нищо.

— Оставяш го да се рее ли?

— Ами. Да не би аз и той да сме разделени?

— Така значи, Теяйо... Не се ли съсредоточаваш върху нещо?
Осланяш се просто на импровизацията?

— Съвсем не.

— Доколкото схващам, не му позволяваш да се рее.

— На кого? — възкликна сприхаво затворникът.

Пауза.

— Може би мислиш за...

— Не — прекъсна я той. — Тихо.

Дълго мълчание, почти четвърт час.

— Райга, не мога. Даже мозъкът ме сърби. Откога вършиш всичко това?

Пак мълчание; неохотен отговор:

— От двегодишна възраст.

Военият излезе от своята напълно отпусната поза и наведе глава, за да изпъне мускулите на шията си. Тя го наблюдаваше.

— А пък аз все се питам какво означава дълготраен живот — въздъхна Соли. — Нямам предвид неговата продължителност, та аз съм живяла единайсет хиляди години, но в момента този факт не е важен. Става въпрос за... Ако гледаш на битието като на *трайно* явление, това променя много неща. Също като да имаш деца. Дори само да поискаш да имаш деца. Някак се създава друго равновесие на силите. Странно. Замислила съм се над подобни теми сега, когато шансовете ми за успех са значително намалели...

Той не реагира. Притежаваше рядката способност да не казва нищо по такъв начин, че да я остави да говори. Беше един от най-затворените мъже, които познаваше. Повечето господа бяха толкова словоохотливи. И Пратеничката, разбира се, обичаше да бъбри. Теййо обаче бе скъперник на думите. Тук и тя пожела да умее да мълчи.

— Това специален подход ли е? — попита го. — Просто да седиш, без да мърдаш?

Офицерът кимна.

— Дълги, дълги години практика. О, Боже, дали...

— Не, не — отвърна той, веднага доловил мислите ѝ.

— Но защо не направят нещо? Какво още чакат? Изтекоха вече девет дни!

От самото начало стаята бе разделена на две по негласно споразумение. Граничната линия минаваше по средата на матрака, чак до предната стена. Вратата се падаше в нейната част, отляво. Отходната дупка — в неговата, надясно. За да влезеш в чуждото пространство, трябваше да поискаш разрешение с едва доловим жест и отговорът се получаваше по същия начин. Щом някой използваше „тоалетната“, другият дискретно гледаше встрани. Това правило важеше и когато имаха повечко вода да се облеят, ала то се случваше

рядко. Разделителната черта върху леглото се спазваше абсолютно. През нея преминаваха само гласовете, шумът и миризмата на телата им. Понякога Пратеничката усещаше топлината на Теяйо. Физическата температура на уерелианците бе малко по-висока и във влажния, спарен въздух се улавяше нежно излъчване, докато той спеше. Инак те никога не нарушаваха границата дори на сантиметър и в най-дълбокия си сън.

Соли се замисляше над ситуацията и от време на време тя й се струваше твърде странна. В други случаи я намираше за тъпа и перверзна. Та не можеха ли да се държат като цивилизовани хора по-удобно? Беше го докоснала един-единствен път. Тогава го довлече до матрака; после, когато разполагаха с още вода, му проми раната и изчисти сплъстената в косите му кръв с гребена, оказал се в края на краищата полезна вещ. Роклята на богиня служеше за безценен източник на превръзки и парцали. Щом главата му най-сетне се оправи, започнаха всекидневно да практикуват айджи. В хватките обаче се криеше надличностна, ритуална чистота, която бе далеч от обикновената близост. Извън тренировките неговото телесно присъствие оставаше свършено недосегаемо и ненатрапчиво.

При тези невероятно трудни обстоятелства райга продължаваше да проявява характерната си сдържаност. И туй не беше типично само за вайота, Реуе също я притежаваше; всички, всички освен Батикам. Но дали онова актьорско отдаване на нейните желания и прищевки е било истинската човешка връзка, както тя си я представяше? Спомни си страха, който видя в очите му през последната им нощ. Той не бе сдържан, ала притворен.

Такъв се оказа манталитетът на уерелианското общество: и роби, и господари бяха заклещени в еднакъв капан на пълно недоверие и чувство за самосъхранение.

— Теяйо — обърна се веднъж към боеца, — някак не схващам робството. Нека да ти обясня — макар че мъжът не бе направил жест да я прекъсне, нито да й противоречи, а я слушаше с вежливо внимание. — Не че не разбирам как може да се установи една обществена институция и отделният човек да стане част от нея. Не говоря дори за това, че вие я смятате за справедлива и функционална; не искам да я отхвърляте или приемате. Опитвам се да проумея индивида, повярвал, че две трети от разумните същества в света са

негова неотменна, законна собственост. Пет шести всъщност, ако се включат и жените от твоята каста.

След известно време той каза:

— Моето семейство притежава двайсет и пет асети.

— Недей да шикалкавиш.

Офицерът преглътна упрека.

— Струва ми се, че така се разкъсват изконните връзки между хората. Вие не сте близки с робите и робите не са близки с вас; помежду ви липсва нормално общуване, истинска взаимност. Държите се на разстояние едни от други, полагайки огромни усилия, за да запазите това състояние. И то не е естествено, ами напълно изкуствено, измислено от човека. Аз въобще не разпознавам физически господарите от асетите. Ти успяваш ли?

— В повечето случаи не.

— А културно, в поведението?

Той се поколеба малко и кимна отрицателно.

— Вие сте една раса и народ, съвършено идентични във всичко, със съвсем слаби нюанси в цвета на кожата. Ако някое асетско дете бъде възпитано като собственик, то няма да се различава по нищо от бароните и обратно. Върхушката на Уерел прекарва целия си живот, крепейки чудовищното разделение, което всъщност не съществува. Просто не разбирам как не виждате колко това е безсмислено. Нямам предвид икономически.

— В годините на войната... — започна Теяйо и после дълго мълча, преди да продължи. Въпреки че имаше да споделя още много неща, тя го изчака, любопитна да чуе думите му. — Аз съм бил на Яйоуе през гражданската война.

„Ето откъде са ти останали тези белези“ — помисли си посланичката. Колкото и деликатно да извърщаше очи, вече бе зърнала слабото му, черно досущ оникс тяло, а и докато практикуваха айджи, той все внимаваше да не засегне лявата си ръка с доста голяма издутина точно под бицепса.

— Работниците от плантацияте се вдигнаха на бунт, първо в десетина от тях, после във всички. Поне в повечето. Елитните армии, изпратени там, включваха само собственици. Нямахме как да използваме роби, понеже можеха да дезертират. Бяхме все вайоти и доброволци. Господари против асети. Твърде скоро разбрах, че меря

сили с равни. Е, след време ясно осъзнах, че съм се изправил срещу хора, които ме превъзхождат. Яйюе ни победи.

— Но това... — подзе Соли, обаче млъкна; не знаеше какво да каже.

— Победиха ни от начало до край — въздъхна райга. — Отчасти, защото нашето правителство не допускаше, че са способни да се сражават по-добре, по-упорито, по-интелигентно и по-смело от нас.

— Та те са се борили за свободата си!

— Може би — вежливо, както винаги, отвърна той.

— Тъй че...

— Исках просто да ти обясня, че аз се отнасям с уважение към ония, срещу които трябваше да се бия.

— Всъщност нищо не знам за бойните действия — призна тя със смесено чувство на разкаяние и раздражение. — Била съм в Кеяк, ала това там не беше война, ами самоубийство на една раса, масово съсипване на биосферата. Предполагам, че има известна разлика. Едва тогава Екумен най-сетне се реши да състави Военната конвенция. След като Оринт, а после и кеякийците се изпоклаха. От Земята настояваха за тая Конвенция с векове, понеже и те замалко не скочиха в бездната. Аз съм наполовина земянка. Прадедите ми са се унищожавали помежду си из цялата планета в течение на хилядолетия. Какво? Да, също са били разделени на роби и господари в по-голямата си част... Обаче не съм уверена, че въпросното споразумение бе нещо добро. Не съм сигурна, че е справедливо. Кой сме ние, че да налагаме на някого как да постъпва? Идеята на Екумените беше да предложат път за помирение, да открият изход... не да създават забрани.

Теййо съсредоточено я изслуша, но дълго време не промълви.

— Свикнали сме да живеем в... разделение. Вечно. Права си, че по този начин изчерпваме енергията, духа. Ти си отворен човек.

„Той влага в думите си такова усилие“ — помисли Соли. Не като нейните: те комай изплуваха от въздуха и се връщаха отново там. Всяко негово слово се докосваше до същността. Онова, което каза, бе истински комплимент. Тя го прие с благодарност, защото напоследък все повече установяваше, че губи вяра в себе си, а надеждата да се удовлетворят условията на похитителите им се изпарява.

— Много ли жестока беше гражданската ви война?

— Да — отговори райга. — Не мога... не мога нищо да си спомня. Само понякога ми се мяркат откъслечни картини — той вдигна ръка, сякаш да скрие очите си от светлината. После отправи неуверен взор към нея. Чак сега Пратеничката започна да схваща, че желязното му самочувствие е твърде уязвимо.

— От дъжд на вятър и на мен ми се явяват подобни проблясъци от Кеяк, без дори да зная дали действително съм ги преживяла. Обикновено вечер... — След минутка попита: — Колко си бил там?

— Около осем години.

Тя запримига.

— Май си имал късмет?

Въпросът ѝ бе странен, не искаше да прозвучи така.

— Аха — потвърди той. — При всички боеве. Хората, с които заминах, бяха убити. И то повечето още през първите месеци. Загубихме триста хиляди души на Яйоуе. Разбира се, никога не се споменава за това. Две трети от вайотите на Вое Дайо паднаха мъртви. Тъй че наистина извадих късмет, ако може да се нарече някакво щастие да останеш жив.

И Теяйо сведе поглед към своите склучени ръце, затворен в себе си.

След малко Пратеничката каза тихо:

— Дано Бог да бди над тебе и сега.

Мъжът само стисна устни.

— Колко време е минало? — изпъна нозе той. След като се прокашля и автоматично погледна часовника си, тя му отвърна:

— Шейсет часа.

Похитителите им не се бяха появили вчера за обичайната проверка около осем, тази сутрин — също.

Нямаха храна, а и водата се беше свършила; те ставаха все по-вяли и мълчаливи. Изтекоха дълги минути, без никой да наруши тягостната тишина. Офицерът се стремеше да не пита за времето, доколкото успяваше да издържи.

— Ужасно е — отрони Соли, — направо е ужасно. Започвам да мисля...

— Не вярвам, че ще те оставят — прекъсна думите ѝ той. — Отговорни са за теб.

— Понеже съм жена ли?

— Донякъде и за това.

— По дяволите!

Теййо си спомни, че в предишния живот нейната грубост му се бе струвала обидна.

— Сигурно са ги хванали, убили са ги. Никой няма дори да се поинтересува къде сме — каза посланичката.

Райга не намери какво да добави, защото беше разсъждавал за същото поне стотина пъти напоследък.

— Кошмарно е да умре човек тъкмо тук — въздъхна тя. — В тая гадна воняща дупка. Цялата съм се вмирисала. От двайсет дни вече. Разхлабила съм се от страх, пък не мога да се отходя. Мъчи ме жажда, а липсва даже глътка вода.

— Соли! — викна ѝ той. За първи път изричаше името ѝ. — Замълчи. Не губи упование.

— В кое по-точно?

Военият не отвърна и жената продължи:

— Ти си толкоз затворен, не успявам да стигна до теб!

— Не казвам да имаш упование в мен...

— Ами в кого тогава? Няма *на какво* да разчитам!

Стори му се, че ще заплаче, но тя се изправи, хвана подноса и го запокити към стената с такава сила, че целият се разби на парчета.

— Веднага да идвате! Веднага, копелета проклети! Да ни пуснете оттук!

След туй седна отново върху матрака.

— Е, съдба — подхвърли.

— Чуваш ли?

Макар че в килията им не проникваха градските шумове, този път всичко се разтърси от внезапен страхотен тътен. Помислиха си, че може би е взрив.

Хлопна вратата.

Пленниците скочиха на крака, щом тя се отвори — бавно, не, не с трясък, както обикновено. Един от мъжете остана на пост пред прага, двама влязоха вътре. По-високият беше въоръжен и те не бяха го виждали никога преди. Другият, оня със суровото лице, когото бяха нарекли говорителя, изглеждаше така, сякаш бе тичал или се е бил: прашен, изтощен и леко замаян. Той притвори зад себе си. Държеше в ръце някакви листа. Четиримата мълчаливо се гледаха около минута.

— Вода! — кресна им Соли. — Подли копелдаци!

— Госпожице — обърна се към нея говорителят. — Искрено съжалявам — явно не я слушаше. Бе се взрял за първи път в райга. — Навън се водят боеве.

— Кой се бият? — подзе Теййо с обичайния си церемониален тон.

Младият човек реагира автоматично:

— Вое Дайо. Изпратили са щурмови части. След погребението обявиха, че ще използват войски, докато ни принудят да се предадем. Върлуват из града и убиват. Разкрили са всички центрове на староверците и някои от нашите.

— За чие погребение става дума? — намръщи се посланичката.

Когато той не отвърна, офицерът повтори въпроса.

— Естествено на дамата. И твоето. Ето, нося съобщенията. Беше под патронажа на правителството. Заявиха, че сте загинали при експлозията.

— Каква експлозия, по дяволите? — запита Соли с дрезгавия си прегракнал глас и сега онзи обясни:

— Ами на празника. Староверска работа. В огъня на Мадона Туал бяха сложени пиротехнични смеси, само че избухнаха преждевременно. Ние знаехме техния план и те спасихме, госпожице.

— Хм, значи сте ме спасили, говедо такова! — викна му тя. Върху напуканите устни на Теййо се появи усмивка на изненада, но той веднага я прикри.

— Дай да видя това — жената протегна длан и младежът ѝ връчи листовете.

— Незабавно ни донесете вода! — каза Соли.

— Я почакайте — намеси се райга, спазвайки по инстинкт заповедническия служебен тон, с който бе започнал.

Той седна връз матрака със съобщенията от пресата. За броени минути двамата затворници прегледаха официалните информации за покъртителната драма, разиграла се в Деня на прошката, и трагичната смърт на Пратеничката след терористичен акт, извършен от староверците. Упоменавахе се накратко и гибелта на един началник от охраната към посолството; при експлозията загинали над седемдесет свещеници и хора от публиката. Описваше се надълго и нашироко тържественото погребение, имаше репортажи за размирици, репресии,

после, че кралят приет с благодарност предложението за помощ от Вое Дайо за справяне с вълната на тероризъм...

— Е, какво излиза? Че от двореца не сте получили никакъв отговор — вметна вайотът. — Защо тогава ни оставихте живи?

Соли го погледна така, сякаш намираше въпроса за нетактичен, ала онзи му отвърна със същата безцеремонност:

— Надявахме се, че страната ви ще даде откуп за вас.

— И ще го направят — кимна Теяйо. — Обаче вашите министри не бива да узнаят, че сме оцелели. Ако...

— Почакай малко — прекъсна го дамата и му хвана ръката. — Нека разсъдим трезво. Не трябва да изключваме възможността за намеса на Екумените. Единствената трудност е как да се свържем с тях.

— Щом тук са пристигнали части на Вое Дайо, трябва просто да пуснем съобщение до някой командир или до посолството.

Тя още стискаше топло десницата му в своята. Сетне размаха пръст срещу човека, който стоеше редом с говорителя, и му кресна:

— Похитили сте звездната Пратеничка, тъпанари нещастни! Е, сега ще се наложи да си размърдате мозъците, като не сте го сторили навреме! И аз ще се напъна. Изобщо не възнамерявам да се оставя на проклетото ви правителство да ме убие само защото съм се оказала случайно жива и им обърквам плановете. За Бога, къде сте се укрили все пак? Измислете начин да се измъкнем заедно.

Мъжът със суровия фанатичен вид поклати глава.

— Напоследък повечето стоим тук, долу. Но няма опасност за вас.

— Гледайте за вашите чутури да няма опасност! — рече Соли. — И донесете вода, дявол да ви вземе! Трябва да си поговорим допълнително. Елате след час.

Най-неочаквано младежът се наведе към нея с разкривено лице.

— За каква се мислиш ти, чумата да те тръшне? — изкрещя й той. — Мръсна чужбинска курва!

Теяйо вече беше скочил на крака, ала тя още по-здраво стисна ръката му. След минута мълчание говорителят и другият с него се обърнаха към вратата, превъртяха ключа и изчезнаха.

— Уф! — отдъхна си посланичката. Виеше й се свят.

— Недей — започна райга, — недей... — Не успяваше да си намери думите в момента. — Те не разбират. По-добре е аз да контактувам с тях.

— Естествено. Една жена не може да дава нареждания. Тъпи гадняри! Нали казваше, че се били чувствали отговорни за мене!

— Така е — забеляза Теяйо. — Но са много млади. Фанатици. А и са твърде уплашени.

„Пък и ти им държиш остър господарски тон, сякаш са асети“ — помисли си офицерът, обаче не го изрази гласно.

— Ами аз също съм уплашена! — разплака се тя. После изтри очи и се надвеси отново над листовете. — Боже мой, та те ни смятат за мъртви от двайсет дни. Погребани сме преди петнайсет. Кого ли са закопали на наше място?

Както се оказа, захватът ѝ излезе доста силен: цялата му китка и дланта го боляха. Той внимателно се масажираше, без да сваля поглед от нея.

— Благодаря ти — каза ѝ. — Навярно щях да го ударя.

— О, зная. Това ваше проклето кавалерство. И оня с пушката да те простреля в главата. Слушай, друже. Сигурен ли си, че ако се свържеш с армията или охраната, ще направят нещо?

— Да, разбира се.

— Значи си убеден, че твоята страна не играе същата игра като Гатай?

Вайотът я изгледа. Щом проумя смисъла на тези думи, постепенно гневът, който бе потискал и спотаявал през всичките нескончаеми дни на общия затвор, се надигна у него в пристъп на негодувание, омраза и презрение.

Той скръцна със зъби, защото се опасяваше, че може да използва ругатни като оня млад патриот.

Отдръпна се в своята половина на стаята и седна върху своята част от матрака, малко гърбом към нея. Настани се с кръстосани крака, отпуснал ръце една в друга.

Соли продължи монолога си. Но мъжът нито я чуваше, нито ѝ отвръщаше.

Скоро тя го сепна:

— Трябва да поговорим, драги Теяйо. Разполагаме само с час. Според мен онези младоци ще направят, каквото им кажем, стига да

предложим нещо приемливо.

Военният хапеше устни и мълчеше.

— Какво толкова изтървах? Сигурно съм те засегнала някак. Не зная причината, обаче те моля да ми простиш.

— Те... — той се опита да овладее гласа си. — Тия хора няма да ни предадат.

— Кои? Патриотите ли?

Райга не отвърна.

— Навярно имаш предвид Вое Дайо? Те ли няма да ни предадат?

В паузата, която последва въпроса ѝ, той изведнъж осъзна, че е права; че всичко беше просто заговор на силите в света; че неговата вяроност и служба към родината са били съвсем напразни, безсмислени като досегашния му живот. Соли продължаваше да говори, искаше прошка, признаваше, че е сбъркала. Затворникът се хвана с две ръце за главата. Така му се щеше да заплаче, а очите му бяха по-сухи от камък.

Дамата прекоси границата и той усети, че слага длан върху рамото му.

— Теййо, наистина много съжалявам — каза. — Не съм желала да те нараня. Аз искрено те уважавам. В тебе е цялата ми надежда и опора.

— Хайде, хайде — отрони мъжът. — Поне да ни бяха донесли малко вода.

Тя скочи и заудря по вратата с юмрук и с единия си сандал.

— Копелета такива! — крещеше.

Теййо започна да обикаля из стаята — три крачки, кръгом... три крачки, кръгом... После отново се спря в своята половина.

— Ако си права — подзе той бавно, безучастно, — тогава и похитителите ни, и ние двамата сме застрашени не само от кралство Гатай, ами и от моето правителство. То може би... е поощрявало тези антидържавни фракции, търсейки оправдание да изпрати военни части тук... за да *въдворят ред*. Ето защо и знаят къде да открият отцепниците. Ние извадихме... късмет, че нашите младежи са... искрени.

Соли го гледаше с нежност, която му се стори неуместна.

— Онова, за което не се досещаме — продължи офицерът, — е чия везна ще наклони Екумен. Тоест... Всъщност съществува една-единствена страна в спора.

— Не, ние също сме страна. На потърпевшите. Ако посолството види, че Вое Дайо се стреми да завладее Гатай, то няма да се намеси, но и няма да одобри подобно действие. Особено щом е съпроводено с репресии, както изглежда.

— Насилието е насочено тъкмо срещу антиекуменските фракции.

— И въпреки това надали ще го приемат. А разберат ли, че съм жива, доста ще се ядосат на онези, които обявиха, че съм загинала в огъня. Проблемът е как да ги уведоим. Аз бях самотен космически представител тук. Кой може да бъде сигурна свръзка?

— Всеки от моите хора, обаче...

— Навярно са ги освободили. Защо ще охраняват сградата на посолството, когато Пратеничката е вече погребана? Е, нека все пак опитаме — тоест да предложим на тия момчета да опитат.

В същото време ѝ хрумна нещо друго:

— Дали пък няма да склонят чисто и просто да ни пуснат да си вървим? Преоблечени. Това и за тях ще бъде най-безопасно.

След миг Соли си удари главата с юмруци:

— О, защо не донесат малко вода...

Гласът ѝ стържеше пресъхнал. Той изпитваше срам от своя гняв, от своята тъга, от самия себе си. Искаше му се да ѝ каже, че и тя е за него надежда и опора, че я уважава, че тя прояви невероятна смелост; ала думите не идваха. Бе изпразнен, изнурен, чувстваше се остарял. Ех, ако имаха няколко глътки от безценната течност!

Най-сетне им донесоха манерка и престоляла храна. Явно похитителите се криеха от надвисналата угроза. Говорителят, който им довери нелегалното си прозвище — Кергат, участник в движението за освобождение на Гатай, — прибави, че цели райони били претърсени и опожарени, че войски на Вое Дайо контролират по-голямата част от града, включително двореца, и че пресата не съобщава почти нищо за това.

— Когато всичко свърши, моята родина ще бъде в чужди ръце — изрече той с неопишуема ярост.

— Но не за дълго — подхвърли Теяйо.

— А кой може да ги съкруши? — попита младежът.

— Яйоуе. Идеята Яйоуе.

И двамата го изгледаха удивени.

— Революцията — продължи райга. — Току-виж светът Уерел скоро се превърне в едно *ново Яйоуе*.

— Асетите ли? — възкликна Кергат, сякаш му бяха споменали за бунт на кравите или мухите. — Те не умеят да се организират.

— Ще видиш, че умеят — смирено каза другият.

— Вие нямате ли роби сред вашата членска маса? — обърна се Соли изумена към патриота. Той не си направи труда да ѝ отговори. Стана ясно, че я беше взел за асет. И Теяйо много добре разбираше защо — сам я бе определил като такава в предишния живот, когато подобни разграничения имаха известен смисъл.

— Твоята прислужница Реуе беше ли ти приятелка? — запита.

— Да — отвърна Соли, а после се коригира: — Не, по-скоро ми се щеше да бъде.

— Ами макилт?

След кратко мълчание произнесе:

— Струва ми се, че да.

— Знаеш ли къде е в момента?

Тя поклати глава.

— Трупата се готвеше да замине на друго турне няколко дни след тържествата.

— Всички пътувания подир празника бяха забранени — подчерта Кергат. — Освен на правителствени лица и военни части.

— Той живее във Вое Дайо. Ако е още тук, навярно ще го изпратят заедно с колегите му у дома. Пробвай да се свържеш с него, Кергат.

— Някакъв си макил ли? — възкликна младежът с неприязън и недоверие. — Сигурно е от твоите хомосексуални клоуни, които се обличат в женски дрехи?

Теяйо стрелна с поглед Соли: спокойно, спокойно.

— Бисексуални актьори — уточни дамата с пълно пренебрежение, ала за щастие и патриотът не ѝ обърна никакво внимание.

— Батикам е вещь човек — обясни райга. — Има контакти. Би могъл да помогне както на нас, така и на вас. Заслужава да се опита при положение, че е тук. Ще трябва да побързаме естествено.

— И за какво ще ни съдейства, щом не е гатаец?

— Защото е асет, а не собственик — бе отговорът. — Също член на Хаме — нелегално движение, което работи, за да свали правителството на Вое Дайо. Знаем, че хората от Хейн признават Хаме за легитимна организация. Той може да съобщи в посолството, че родолюбива групировка е спасила Соли и я крие на безопасно място, тъй като я грози сериозна заплаха. Струва ми се, че Екумените ще реагират точно и навреме. Прав ли съм, уважаема Пратеничке?

Когато изведнъж беше отново титулувана, тя кимна леко, изпълнена с достойнство:

— Но това трябва да стане дискретно. Те биха предпочели да не прибегват към насилие, ако съществува възможност за политически средства.

Младежът се мъчеше да проумее и обмисли думите им. Разбирайки голямата му тревога, недоверчивост и обърканост, Теяйо търпеливо чакаше неговото решение. Успя да забележи, че Соли също така търпеливо изчаква, склонила ръце. Видя му се изтъняла и мръсна; немитата ѝ, сплъстена коса бе провиснала. Тя беше храбра като дива кобила, настръхнала цялата. По-скоро би умряла, отколкото да побегне.

Кергат задаваше въпроси; райга отвърщаше разумно, стремейки се да вдъхне доверие. Понякога и жената се намесваше в разговора. Сега патриотът я изслушваше, макар и неловко, без желание след обидното прозвище, с което я бе нарекъл. Накрая си излезе, без да сподели своите намерения. Обаче взе името на Батикам и закодирано съобщение от офицера до посолството: „Вайотите на половин заплата бързо усвояват старите ритми.“

— Пълна идиотщина! — възкликна Соли, когато Кергат изчезна.

— Познаваш ли един хейнец, известен като Стария Ритъм?

— Я, да не би да ти е приятел?

— Беше много добър към мен.

— Той е на Уерел от самото начало. Като първи наблюдател. Специалист с голяма власт... А и доста интелигентен... Не мога повече да мисля. Ще ми се да лежа край някой поток сред планинска поляна и да пия ли, пия. Цял ден. Щом ожаднея, само да си протегна врата, пък да сърбам... Течаща вода... На слънце... Ох. Боже, Боже, слънце. Толкова е трудно, Теяйо. Най-трудно от всичко ми е да

повярвам, че наистина имаме шанс да се измъкнем оттук. Хем да се надяваш, хем да не се надяваш. Така се уморих да кисна в тоя зандан!

— Колко е часът?

— Осем и половина вечерта. По мръкнало. О, Господи, *мръкнало!* Да можеше да поседим сред мрака... Няма ли начин да се покрие тази проклета биолуминесцентна лампа? Поне за малко? Да си представим, че е нощ, за да усетим и когато настъпи денят?

— Ако се качиш на раменете ми, ще я докопаш. Но с какво да ѝ завържем парче плат?

Те и двамата се умислиха, загледани в тавана.

— Не се сецям. Забеляза ли, че част от нея сякаш изгаря напоследък? Скоро може и да не се тревожим как да затъмняваме килията. Стига да останем още някое време...

— Уморен съм — каза той, който знае защо със стеснителен тон.

Разкръши се, погледна за разрешение да влезе в нейната половина, пийна няколко глътки, върна се на своя територия, свали си сакото и панталона. Докато правеше всичко това, Соли вече му бе обърнала гръб. Мъжът се сви върху матрака, издържа одеялото и се помоли наум: „О, велики Камие, дай ми сили да се уповавам на благородното в съдбата.“ Ала не успя да заспи.

Чуваше тихите ѝ движения. Тя се изпика, наля си чаша вода, събу сандалите, легна.

Измина доста време.

— Теяйо?

— Да.

— Как мислиш... дали ще бъде грешка... при сегашните обстоятелства... да се любим?

Мълчание.

— При сегашните обстоятелства не — едва чуто отговори той. — Но... в другия живот...

Тишина.

— Краткотрайният живот срещу дълготрайния — промълви Пратеничката.

— Да.

Пак мълчание.

— Не — каза райга и се обърна към нея. — Не бива.

Изведнъж те протегнаха взаимно ръце. Взеха се в обятията си, притиснаха се горещо, забързано, в сляпа жажда и копнеж и едновременно извикаха името на Бога — всеки на своя собствен език, а после, като животните, в ням възклик. Лежаха сгушени редом, изчерпани, овлажнели, потни, изтощени, възродени, възсъединени, съживени в нежността на телата, в безкрайното търсене, в това древно откривателство, в дълговечния полет към някакъв нов свят...

Той бавно се събуди, чувствайки в плътта си лекота и блаженство. Лежаха прегърнати, лицето на офицера опряно до ръката и гърдите ѝ. Тя галеше косата му, от време на време раменете и врата. Мъжът дълго не помръдна, без да усеща нищо освен нейните плавни движения и хладната ѝ кожа до себе си, под пръстите си, до краката си.

— Чак днес разбирам — произнесе Соли полушепнешком над ухото му, — че не съм те познавала. Сега искам да те опозная — тя се наведе и го докосна с устни и с буза.

— Какво трябва да научиш?

— Всичко. Кажете ми кой си ти, Теяйо.

— Не знам — отвърна той. — Един човек, комуто ти си много скъпа.

— О, Господи — възкликна посланичката и за миг скри очи под грубото миризливо одеяло.

— А кой е Бог? — попита я сънено. Те използваша най-разпространения диалект на Вое Дайо, но тя обикновено ругаше с езика на Земята или Алтера. В случая Бог на алтериански означаваше *Сийт*, тъй че въпросът му всъщност бе: „Кой е Сийт?“

— Ох... Туал... Камие... който щеш. Думи. Несъвършенство на речника. Нима вярваш в тях? Впрочем извинявай! Такава глупачка се чувствам пред тебе, Теяйо. Бъркам ти в душата, върша посегателство... Ние всички сме агресори, независимо на какви пацифисти и светци се правим...

— Трябва ли да любя цял Екумен? — извика той и започна да милва гърдите ѝ, усещайки тръпката на желание, която премина в нейното тяло.

— Да — мълвеше Соли, — да, да, да.

Странно, мислеше си Теяйо, колко малко неща променя сексът. Всичко си е почти същото — ех, някак по-леко, без неловкост и задръжки. И едно сигурно, прекрасно удоволствие, когато имаха достатъчно вода и храна, за да могат да се обичат. Единствената разлика бе в особеността, за която той наистина не намираще подходящ израз. Наслада, нежност, любов, доверие: никое от тези слова не беше точната, нито пък цялостната дума за това състояние. То бе съвършено интимно, криещо се във взаимността на телата им, и не променяше нищичко на света, дори в конкретните обстоятелства при техния жребий. Оставаха си затворени. Бяха отпаднали и гладни през по-голямата част от времето. Все повече се страхуваха от все по-отчаяните си похитители.

— Искам да бъда истинска жена — заяви му веднъж Соли. — Да стана добро момиче. Кажи ми, друже, как да го постигна.

— Като не се предаваш! — възкликна офицерът толкова ожесточено, със сълзи в очите, че тя отиде до него и го прегърна.

— Гореве главата! — подхвърли ѝ той.

— Естествено — съгласи се Пратеничката.

Но дойде ли Кергат или другите, бе спокойна и скромна, слушаше какво говорят мъжете, стоеше с наведено чело. Вайотът не можеше да я гледа да се държи така, обаче знаеше, че звездната гостенка има право.

... Ключалката щракна, вратата се отвори с трясък и го измъкна от окаения му, жаден сън. Беше нощ или много ранна утрин. Двамата любовници спяха плътно прегърнати, защото тъй се чувстваха по-приятно. Щом видя лицето на Кергат, изпита истински страх. Тъкмо от това се бе опасявал — да изложи, да покаже нейната сексуална уязвимост. Тя не се беше разбудила напълно и продължаваше да се притиска до него.

Влезе още един мъж; патриотът изобщо не реагира. Едва след известно време Теяйо си припомни, че вторият посетител е Батикам.

Когато го разпозна, остана съвсем слиян. Успя само да промълви името на макила, нищо друго.

— Батикам? — дрезгаво отрони смутената Соли. — Ох, Господи!

— Твърде интересен момент — каза актьорът със своя мек, школуван глас. Този път не бе облечен като травестит, ами носеше

гатайски мъжки дрехи. — Възнамерявах да ви освободя, а не да ви обезпокоя, госпожице, райга. Имате ли нещо против?

Теййо се беше надигнал и обуваше мръсните си бричове. Жената бе спала в скъсания панталон, който ѝ бяха дали похитителите. И двамата бяха по ризи за по-топло.

— Свърза ли се с посолството, Батикам? — попита тя със свито гърло, докато нахлузваше сандалите си.

— Да, бях там. Всъщност оттам идвам. Съжалявам, че се забавих толкова. Не съм и подозирал в каква ситуация се намирате.

— Кергат се погрижи за нас — веднага заяви офицерът.

— О, виждам. И то при значителен риск. Отсега нататък шансовете ви се увеличават. В случай че... — той го погледна право в лицето. — Райга, готов ли сте да се оставите в ръцете на Хаме? Някакви проблеми?

— Недей, Батикам — вметна Соли. — Можеш да му имаш доверие.

Теййо завърза обувката си и се изправи:

— Всички ние сме в ръцете на великия Камие.

Макилт се разсмя с красивия си, заразителен смях, който добре си спомняха.

— Тогава с Бога напред — кимна той и ги поведе навън.

В *Аркамие* се казва: „Да живееш просто е най-сложното.“

Посланичката не пожела да напусне Уерел и след почивка на морския бряг за възстановяване на силите я назначиха наблюдател в Южно Вое Дайо. Теййо се върна право у дома, защото научи, че баща му е тежко болен. След смъртта на възрастния вайот поиска неограничен отпуск и остана във фермата с майка си до нейната кончина две години по-късно. През този период той и Соли, на цял континент разстояние един от друг, се срещаха само инцидентно.

Скоро военният освободи асетите на фамилията, прехвърли им стопанството, продаде на търг своята вече напълно обезценена собственост и отиде в столицата. Знаеше, че Пратеничката е отседнала за известно време в посолството. Стария Ритъм му съобщи къде може да я намери. Откри я в голям стилин кабинет на дворцовата сграда. Изглеждаше някак остаряла, много елегантна. Погледна го с

посърнало, но умно и одухотворено лице. Не излезе напред да го приветства и да се ръкува с него. Само му каза:

— Теййо, помолиха ме да стана първият екуменски представител на Яйоуе.

Той мълчеше.

— Току-що имах връзка с Хейн — тя скри очи в шепите си. — Боже милостиви!

— Искрено те поздравявам, Соли.

Жената внезапно се затича насреща му, прегърна го и извика:

— О, Теййо, и майка ти е починала, никога не съм очаквала, толкова съжалявам, никога, никога... Все си мислех, че можем... Какво ще правиш сега? Там ли смяташ да останеш?

— Продадох имението — обясни й. Той по-скоро приемаше, отколкото да отвърща на нейните прегръдки. — Надявах се пак да служа в охраната.

— Ти си продал фермата? Но аз така и не съм я видяла!

— И аз не съм виждал твоето родно място.

Настъпи мълчание. Тя се отдръпна от него, двамата се загледаха един в друг.

— Ще дойдеш ли? — попита го.

— Ще дойда — отговори райга.

Няколко години след като Яйоуе стана член на Екумените, временният представител Соли Агат Теруа замина с пратеническа мисия на Земята. По-късно се върна в Хейн, където показа отлична служба като постоянен дипломат. При всичките й пътувания и всички постове, които заемаше, бе придружавана от съпруга си — армейски офицер от Уерел, много красив мъж, толкова затворен, колкото тя беше общителна и открита. Хората, които ги познаваха, знаеха с каква взаимна обич и доверие се отнасяха помежду си. Може би Соли излезе по-щастлива от двамата, защото получаваше почести и реализация в любимите си занимания. Теййо обаче не съжаляваше за нищо. Той бе загубил своя свят, но продължил да се уповава на единствено благородното в живота.

[1] Тъмно вулканично стъкло. — Б.ред. ↑

[2] Тоест въплъщения (лат.). — Б.пр. ↑

[3] В случая — таен ръководител на разузнавателна служба. —
Б.пр. ↑

СИН НА НАРОДА

СТСЕ

Той седеше редом с баща си край големия водоем. Огнени силуети се стрелкаха нагоре-надолу в здрача. По гладката огледална повърхност потрепваха кръгове, кръстосваха се и пак изчезваха.

— Защо водата се набръчква така? — попита тихо детето, понеже имаше нещо мистично в това, и възрастният също тъй тихо му отговори:

— Там араха пие и се докосва с криле.

И така, той проумя, че в центъра на всеки кръг стои желанието, жаждата. После, щом дойде време да се връщат у дома, малкият затича напред. Представяше си, че е летяща араха, докато приближаваха в тъмното града на хълмовете, чиито лампи вече бяха светнали. Казваше се Матинйехедархеддюрагамурускетс Хавжива. Думата *хавжива* ще рече „камък с пръстен“ — мъничък къс с вградена кварцова нишка; тя се вижда подобно овал, който го опасва. Хората от Стсе са твърде придирчиви към минералите и имената. Момчетата от Небето, Другото небе и от местните консервативни родове традиционно биват наричани с названия на камъни или почитани човешки добродетели като кураж, търпение, благородство. В семейство Йехедархед уважаваха традициите и държаха особено на фамилията.

— Познаваш ли своя род, ще познаваш и самия себе си — усмихваше се бащата на Хавжива, Гранит. Добър, скромен господин, той се отнасяше към родителския си дълг съвсем сериозно и често говореше с афоризми.

Гранит, разбира се, бе брат на неговата майка: тъкмо това означава баща при хейнците. Мъжът, помогнал да заченат детето, обитаваше една ферма. От дъжд на вятър се отбиваше да им каже „Здравейте, приятели“, минавайки през града. Майката на Хавжива беше Наследница на слънцето. Понякога малчуганът облажаваше братовчедка си Алое, защото татко й, едва шест години по-възрастен от нея, си играеше с момичето като по-голям брат. Понякога завиждаше и на онези дечурлига, чиито родители бяха най-обикновени. Красивата

му странна майчица живееше в постоянен пост, музика и пътувания, нямаше съпруг и рядко спеше у дома. Да бъдеш в компанията ѝ бе вълнуващо, но сложно. Той се чувстваше винаги по-спокоен, останал насаме с баща си и непретенциозната си баба, както и с нейната сестра Зимната пазителка на танца плюс всички пъстри близки, които биваха на гости в момента.

В Стсе имаше само две фамилии от Другото небе и Йехедархедите бяха по-щедри от Доуефарадите, тъй че пришълците отсядаха у тях. Трудно щяха да ги посрещат, ако те не им носеха разни инструменти, потребни за фермата, и ако Тovo не беше Наследница на слънцето. Тя получаваше високо възнаграждение за това, че преподава, изпълнява ритуалите и обслужва протокола на взаимоотношенията с далечните публо^[1]. Всичко спечелено внасяше в семейството; парите се харчеха за помощи, церемонии, празненства и погребения.

— Не бива да задържаш богатството при себе си — поучаваше го Гранит. — То трябва да бъде в постоянно движение. Като циркулацията на кръвта. Щом го скриеш, то спира да тече и ето ти сърдечен удар. Умираш.

— Ами старият Хеже ще умре ли? — попита момчето. Този Хеже никога не бе дал дори монета за някой ритуал, а Хавжива беше наблюдателно същество.

— Да — отвърна баща му. — Неговата араха е вече мъртва.

Араха, това е насладата; честта; мъжествеността или женствеността; щедростта; вкусът на храната и виното.

Същевременно бе и името на пернатите, огнени, бързокрили птици, които Хав виждаше да пият във водохранилището — сякаш пламъчета се стрелкаха над притъмняващия гланц на свечеряване.

Стсе е почти остров, разделен от останалата суша в големия южен континент чрез тресавища и блата, образувани от приливите и отливите на океана; там милиони хвъркати се събираха да си вият гнезда. Наблизо личат развалините на грамаден мост, неговите кажиречи потънали руини са в основата на вълнолома. Целият Хейн е покрит с огромни останки от минали векове и хейнците ги ценят не помалко от другите особености в пейзажа. Едно дете, застанало на кея, което гледа подир майка си, отплуваща с ладия към континента, би могло да се запита, защо на онези хора им е притрябвало да строят

мост, щом има толкова модерен транспорт. Може би са обичали да вървят пеша...

Ала сребристите самолети прелитаха над Стсе, без да кацат, отминавайки за някъде другаде, където сигурно се трудеха историците. Много лодки тръгваха и акостираха на пристанището, обаче роднините му не пътуваха. Те живееха в публо и правеха всичко необходимо, както различните люде от тяхното коляно. Опитът беше най-добрият им учител в борбата за самоусъвършенстване.

— Хората трябва да се научат на човечност — подчертаваше баща му. — Вземи за пример бебето на Шел. То все повтаря: „Научи ме!“

(На езика на Стсе „Научи ме“ е „Аоуа“.)

— Но то понякога произнася „Нгааа“ — забеляза Хавжива.

Гранит кимна.

— Защото още не може да изговаря правилно думите.

През зимата малчуганът се навърташе често около бебето, опитвайки се да му помага. То бе от роднините в Ецахин, рожба на втория му братовчед, който се беше преселил и дошъл тук на гости със семейството си. Гледаха с одобрение как Хавжива търпеливо казва „баба“ и „дядо“ на пълничкото, кротко, ококорено човече. Въпреки че той самият нямаше сестра и по такъв начин не би могъл да стане баща, ако продължеше да влага същото старание, току-виж му оказали подобна чест.

Хав ходеше в училището и в храма, усвояваше танци и местния вариант на футбола. Отнасяше се към обучението много сериозно. Бе вещ и с коженото кълбо, ала не колкото най-добрата си приятелка — момиче от Берид Кейбъл на име Ян Ян (название на морска птица). Докато навършеха дванайсет години, подрастващите се занимаваха заедно и еднакво. Тази Ян Ян бе най-силната в детския футболен отбор. Винаги се налагаше през втората половина на играта да се прехвърля към противника, за да няма голяма разлика между победители и победени и всички да се приберат доволни за вечеря. Донякъде това се дължеше на ръста ѝ, но най-вече на нейната ловкост.

— В храма ли ще почнеш работа? — попита тя Хавжива.

Те седяха върху покрива на верандата у тях и съзерцаваха първия ден от Празника на Необичайните богове, който се отбелязва веднъж на всеки единайсет години. Още не бяха се случили никакви чудновати

изненади, пък и високоговорителите не функционираха добре, тъй че музиката от площада едва се чуваше. Двете деца люлееха крака и тихо си бърбеха.

— Не, искам да се науча от баща си да тъка — призна й.

— Късметлия си ти. Защо става тъй, че само тези глупави момчета могат да работят на станове?

Въпросът беше риторичен и той не му обърна особено внимание. От жените не излизаха тъкачки. Мъжете не сечаха тухли. Хората от Другото небе не умееха да карат лодки, обаче ремонтираха електрически уреди. Жителите на Берид Кейбъл не кастрираха животните, но имаха генератори. Едни неща бяха редни, а други — не. Човек вършеше всичко според силите си и себеподобните му отвръщаха със същото. Навлизайки в пубертета, Ян Ян и Хавжива избраха своята първа професия. Приятелката му вече бе предпочела строителството, макар че футболът явно щеше да поглъща немалка част от часовете й.

Като правеше големи отскоци, на улицата се появи сребристо кълбовидно същество с паякообразни крака. Всеки път, когато се приземяваше, изпускаше порой искри. Няколко души в червено облекло с бели, издължени маски викаха, хвърляйки шарени бобени зърна подире му. Съучениците се присъединиха към врявата и се наведоха от покрива да го видят, щом свърна зад ъгъла към площада.

Те добре знаеха, че този Необичаен бог е Кхерт — младеж от рода на Небесните и вратар в юношеския футболен отбор, — но също така схващаха, че това е знамение свише. Великият Зарсца (или Кръгова мълния) използваше момъка, за да се яви в града на церемонията, и току-що бе слязъл долу, съпроводен от викове на страхопочитание и възхвала. Шепите пъстри зърна пък вещаеха плодородие. Увлечени от спектакъла, двете деца се забавляваха и твърде сурово критикуваха костюма на пришълеца, подскоците, огнените му искри. Инак, разбира се, бяха удивени от туй странно и могъщо явление. Дълго след като Зарсца отмина, те не говореха нищо, замечтано притихнали върху слънчевия покрив. Бяха малчугани, които живеят сред обичайни магове, а ето че сега зърнаха един от Необичайните и ги изпълваше задоволство. Скоро щеше да дойде друг. Времето не е от значение за подобни събития.

На петнайсет години Хавжива и Ян Ян станаха богове заедно.

Хората от Стсе между дванайсет и петнайсет бяха бдително наблюдавани. Голяма скръб и дълбок, траен срам попарваха всички, ако дете от къщата, семейството, рода, народа преждевременно и без нужния церемониал преминеше към зрелост. Девствеността бе сакрален статус — не можеше да се разделиш с нея безотговорно. Сексуалният живот също беше свещен и към него не прескачаха току-тъй. Роднините приемаха едно хлапе да мастурбира и да върши някои хомосексуални експерименти, но не и да влиза в трайна противоестествена връзка. Онези момчета, които се събираха помежду си или пораждаха подозрението, че опитват да се уединят с момиче, биваха подлагани на постоянни лекции, натяквания, укори от страна на възрастните мъже. Господин, допуснал еротични претенции към девствена девойка или младеж, веднага загубваше професионалния си ранг, религиозната си длъжност и правото на собственост.

Преминаването към полови контакти изискваше време. Юношите се учеха да овладеят процеса на зачеване: във физиологията на хейнците това е дело на лична преценка. *Зачеването* не е нещо, което просто идва, а се предизвиква нарочно. То не може да стане, ако мъжът и жената не са го избрали заедно. На тринайсетгодишна възраст момчетата започват да тренират как съзнателно да отделят оплождаща сперма. Споменатият период е съпроводен винаги с предупреждения, угрози и нахокване, макар че никога не се налага истинско наказание.

След година-две се правят редица тестове дали е постигната потентност — основополагащ ритуал, плащещ, тържествен, извършващ се в пълна тайна и само мъжки. Да се преодолеят тези бариери бе, разбира се, въпрос на чест. Но както и неговите връстници, Хавжива пристъпяше към новия етап от живота с боязън, скривайки я зад ням стоицизъм.

Момчетата минаваха през друга форма на обучение.

Народът на Стсе вярваше, че цикличният ритъм на женската плодовитост дава на прекрасния пол възможността по-лесно да установи кога ще зачене, и затова изпитанията тук бяха по-леки. Главните практики в тях имаха предимно празничен характер и бяха свързани повече с възхвала, отколкото със срам. Те трябваше да породят очакване, а не страх. Учеха ги години наред (включително с

демонстрации) какво желае мъжът, как да го възбудят, как да му покажат какво иска една жена. По време на уроците много девойчета питаха не могат ли просто да продължат ей така помежду си и получаваха укори и наставления. Не, няма начин. След като прескочат в следващия статус, нека опитват всичко, но всеки е длъжен поне веднъж да влезе през „двойната порта“.

Ритуалите за встъпване в зрелост се провеждаха, щом съответните отговорници успяваха да съберат достатъчно петнайсетгодишни кандидати от пуебло. Често се налагаше да вземат някое момче или момиче от съседство, за да ги изравнят по брой или да се съчетаят родовете правилно. Мълчаливи, с великолепно костюми и украшения, участниците танцуваха и бяха обграждани с почести през целия ден на площада и в свещената къща, където се извършваше церемониалът. Вечерта изяждаха ритуалните ястия в пълна тишина; след това жреците ги повеждаха на двойки. Мнозина младежи не сваляха маските си, спотаявайки своя страх и свян зад сакрална анонимност.

Хората от Другото небе правят секс само със съплеменници или с жители на Берид Кейбъл. Ян Ян и Хавжива бяха единствените от тия родословия в групата и знаеха, че непременно ще ги обединят. Разпознаха се още в началото на танците. Останали насаме в специалната стая, веднага си смъкнаха домината. Погледите им се срещнаха, сетне извърнаха очи.

През последните години ги държаха предимно надалеч, а през последните месеци — напълно. Хав се бе източил доста и беше вече висок почти колкото нея. И двамата видяха в лицето на партньора един непознат. Благопристойни и сериозни, приближиха, обладани от мисълта: „Ох, да свършва по-бързо.“ Докоснаха се и в тях се всели онзи бог, чиято врата владееха те, онази същност, чието проявление бяха пак те. Най-напред това бе свенлив, непохватен диалог, но скоро стана все по-щастлив и светъл.

Щом си тръгнаха на другия ден, младите хора се насочиха към дома на Ян Ян.

— Хавжива ще живее тук — заяви тя, както е в правото на жената да каже. Всички от семейството ѝ го приеха с радост, без ни най-малко да се учудят.

Когато отиде да си избере дрехи от бащината къща, също никой не изглеждаше удивен, дори го поздравяваха. Една стара братовчедка от Ецахин подхвърли смущаващи шеги, а баща му кимна:

— Ти вече си мъж, драги. Върни се за вечеря.

И така, той спеше с Ян Ян в нейната стая, закусваше там, вечеряше в своето жилище и продължаваше да се образова. Напоследък се бе съсредоточил главно над това как се тъкат килими на електрически стан и върху естеството на космическите сили. Разбира се, двамата с приятелката му играеха във футболния отбор, съставен от пълнолетни.

На седемнайсет години взе да се вижда по-често с майка си. Тя го попита съгласен ли е да изучи Слънчевите ритуали и практики плюс правилата за търговия, които уреждаха различни размени. Хавжива започна да ходи с нея на пазара, до отдалечените ферми и отвъд залива при континенталните пуебло. Той неуморно се занимаваше с тъкане — съзнанието му бе пълно с пъстри като дъга разцветки и фигури, така че не можеше да мисли почти за нищо друго. Но пътуванията му бяха добре дошли, работата му беше интересна, възхищаваше се от авторитета, ума и такта на Тово. Младежът се обучаваше, наблюдавайки чуждите сделки. Тя не се опитваше да го тласка насила; възложи му съвсем незначително участие в преговорите. Напредъкът в толкова сложна задача изискваше дълги години, а имаше далеч по-опитни хора. Ала благородната Тово бе доволна от него.

— Синко, ти притежаваш таланта да убеждаваш — каза му един следобед, докато плуваха по златистите води на път за вкъщи и гледаха как покривите на Стсе изникват от мъглата под лъчите на залеза. — Стани Наследник на слънцето, ако те влече.

„Дали го желая?“ — чудеше се Хав. Не успя да си отговори, обзет от някакво смътно, необяснимо усещане. Знаеше, че тази професия му харесва. При нея липсваха закоравели схеми. Даваше му възможност да пътува навън, сред чужденци, което също му допадаше. Би могъл да усвоява непознати неща, а това бе още по-приятно.

— Жената, която навремето се сближи с твоя баща, ще пристигне скоро — каза майка му.

Хавжива се замисли. Гранит изобщо не е бил семеен. И двете дами, родили деца от него, живееха в Стсе и винаги бяха живели тук.

Той не попита нищо. Учтивото мълчание беше начин един зрял мъж да покаже, че не разбира.

— Бяха млади. Бог не им прати рожба — обясни Тово. — После тя замина. Зае се с история.

— Ах! — възкликна синът ѝ, слисан от изненада.

Не беше чувал никога за някой, който е станал историк. Дори не бе предполагал, че подобно явление е възможно. Също както, да речем, че някой може да се превърне в стсетианец. Човек се ражда или не се ражда такъв.

Неговото напрегнато мълчание се проточи толкова дълго, че Наследницата на слънцето проумя объркването му. Нейният такт на преподавателка я беше научил кога на даден въпрос *трябва* да се отговори. Тя само стисна устни.

Щом отпуснаха платната и ладията им доплува до кея, изграден върху останките на древния мост, той запита:

— Тази историчка от Берид Кейбъл ли е или от нашия род?

— От Берид Кейбъл — отвърна майка му. — Цялата съм схваната, с тия антики се пътува много неудобно!

Лодкарката от Грас, която ги бе превела през пролива, врътна очи, ала не се обади в защита на своята чудесна, подвижна малка собственост.

— Май пристига някаква твоя родственица? — подхвърли Хавжива на Ян Ян същата нощ.

— Да, предала е съобщение в храма — приятелката му имаше предвид, че от информационния център на Стсе са го подали към записното устройство у тях. — Разбрах, че е живяла във вашия дом. Ти с кого се срещна днес в Ецахин?

— С някои от Слънчевите хора. Твоята роднина била историчка, така ли?

— Смахнато племе — кимна Ян Ян с безразличие, седна гола върху голия Хавжива и взе да му масажира гърба.

Гостенката дойде. Оказа се нисичка, слаба, на около петдесет години и се наричаше Межа. Когато момъкът най-сетне я видя, вече беше започнала да се облича в дрехи, каквито носеха в Стсе, и да закусва заедно с всички. Живите ѝ очи искряха и бе приветлива, но не особено приказлива. По нищо не ѝ личеше, че е нарушила установения обществен ред, дръзвайки да се заеме с неща, които жените въобще не

вършат, че е скъсала със своето потекло и се е превърнала в друг човек. Както научи, Межа бе омъжена за бащата на децата си, тъчеше на стан и кастрираше животни, ала никой не я упрекуваше за това. Дори старите хора от рода ѝ устройоха тържествено посрещане, сякаш все още е близка с тях.

Той продължаваше да си задава въпроси, свързани с нея и с основната ѝ професия. Непрекъснато любопитстваше пред Ян Ян, докато най-после тя го сръза:

— Не зная с какво се занимава тази жена, нито какво мисли. Историците са смахнат народ! Ако толкова те интересува, питай я!

Когато Хавжива усети, че се страхува да го направи (и то без причина за подобни скрупули), разбра, че в живота му се е появил бог, който иска нещо от него. Изкачи се на един от каменните хълмове над града. Това бяха места за съзерцание. Долу Стсе простираше черните си керемидени покриви и бели стени. Те се бяха сгушили в полите под възвишенията, а пък водоемите сребрееха сред полята и овощните градини. Отвъд обработваемата земя се ширеха големите солени тресавища. Той прекара деня, седнал в мълчание, вирайки се към морето и навътре в душата си. Върна се у дома и спа там. Щом отиде на закуска при Ян Ян, тя го изгледа накриво, но не продума.

— Постих — опита се да обясни отсъствието си.

Девојката само присви рамене.

— Яж тогава — каза му и сервира. След като хапнаха, тя тръгна за работа. Младежът обаче остана, макар че електрическият стан го чакаше.

— Майко на Всички деца — обърна се към историчката с най-почтителното звание, с което мъж от един род може да се обърне към жена от друг, — има някои неща, които не зная за разлика от теб.

— Всичките ми богатства са на твое разположение — отвърна Межа с готовата формула, сякаш беше изкарала тук целия си живот.

После се усмихна, предугадила интереса му.

— Каквото ми е дадено, давам го и аз — гостенката намекваше, че съвсем не става въпрос за заплащане или задължение. — Хайде да вървим на площада. Готов ли си?

Хората в Стсе ходят да общуват именно там. Сядат по стъпалата или около фонтана, а в горещи дни под аркадите, и гледат как народът

се ниже. Хавжива не желаше да приказват на такова публично място, но трябваше да се подчини на своя бог и своята учителка.

Веднага щом намериха пейка зад водоскока, започнаха разговора си, като на всеки две-три изречения поздравяваха с кимване или с дума някого от минавачите.

— Защо си... — подхвана момъкът, обаче се запъна.

— Защо съм напуснала родния край? Къде съм отишла? — тя вирна глава със светлите си досущ араха очи. Отлично разбираше, че това са загадките, на които той търси отговор. — Да. Ами бях лудо влюбена в Гранит, но нямахме дете, а бъдещият ти баща много искаше рожба... Ти изглеждаш като него навремето. Приятно ми е да те съзерцавам... И тъй, аз бях нещастна. Нищо тук не ме радваше. Пък и всичко ми бе познато, знаех как да го върша... поне си въобразявах, че зная.

Хавжива преглътна.

— Работех в храма. Четях известията, дето пристигаха или се изпращаха, и бях заинтригувана от смисъла им. Казвах си: „Ето какви чудни неща стават по света! Трябва ли да стоя вечно в Берид Кейбъл? Трябва ли душата ми да се мъчи като затворник?“ Тогава започнах да водя разговори с някои историци от други места — кой си ти, с какво се занимаваш, какъв е животът там... Веднага ме свързаха с група специалисти, родени в публо. Когато бяха сигурни, че няма само да си загубят времето или да обидят някой бог, учените издирваха хора като мен.

Разказът ѝ бе достъпен, той я слушаше съсредоточено и кимаше.

— Задавах им въпроси, те — също. До голяма степен работата на историците се състои в това. Чух, че имат училища, и попитах не мога ли и аз да ги посещавам. Дойдоха техни представители. Беседвах с мен, с моето семейство и племето ми, за да разберат дали ще възникнат проблеми, ако замина. Стсе е консервативно кътче. От този край не е излязъл никакъв летописец в течение на четиристотин години.

Межа се усмихна; усмивката ѝ бе заразителна, но младият човек продължаваше да я слуша с неизменно внимание. Тя нежно го погледна.

— Хората тук се разтревожиха, ала никой не ми се разсърди. И така, щом поговорихме, аз тръгнах с тях. Отидохме със самолет до

Катхад. Там е уредено хубаво училище. Аз бях двацет и две годишна. Заех се с образованието си в една съвсем нова област, променила целия си начин на живот. Подготвих се да стана историк.

— Добре де, как? — реагира той след дълго мълчание.

Гостенката пое дълбоко дъх.

— Задавайки трудни въпроси, както правиш ти сега... И като се отрекох от всичко, което познавах до момента — смело го изхвърлих от себе си.

— Как? — отново попита Хавжива и се навъси. — Защо?

— Ами тъй. Преди да замина, знаех, че съм жена от рода Берид Кейбъл. Когато отидох надалеч, трябваше да се откажа от това съзнание. Там бях просто жена. Можех да се свържа с всеки мъж, с когото поискам. Родовото унаследяване играе роля при нас, но не и при тях. Тук от него има някаква полза, ала никъде другаде във вселената не е така. Съществуват два вида време — местно и историческо.

— И два вида богове навярно?

— Не — отвърна тя. — Там няма богове. Религията е наше изобретение.

Изведнъж забеляза как лицето му съвсем се промени — бледо, удължено.

След малко продължи:

— Там има души. Много, много души. Индивиди, които притежават познание и страст. Живи или мъртви. Народи, обитавали тази земя преди стотици, хиляди, стотици хиляди години. Умове и сърца на хора от системи, отдалечени на светлинни векове от тукашната. Всички те са богати със своята история. Светът е сакрален, Хавжива, космосът също. От знанието за това никога не ми се е налагало да се отказвам; то непрестанно се потвърждава. Няма нищо във вселената, което да не е свещено — Межа говореше бавно и тихо според обичая, възприет в пуебло. — Човек може да избере местната сакралност или сакралността на широкия свят. В края на краищата те са еднакви, обаче жребият на разумните същества е различен. Виждаш ли, да разполагаш с избор означава, че си длъжен да го направиш: да измениш съдбата си или да останеш на предишното място. Да бъдеш река или скала. Народите са скали, историците пък — река.

Мина известно време и той каза:

— Скалите са коритото на реката.

Тя се разсмя, като отново му хвърли поглед, изпълнен с възхита и обич.

— Ето че се върнах у дома, за да си почина малко.

— Но ти вече не си... не си жена, която принадлежи на своя народ.

— Принадлежа му. И тук, и навсякъде. Винаги съм била част от него.

— Само че животът ти е друг, ти пак ще си заминеш.

— Да — решително кимна Межа. — В човека се крият твърде много страни. Там ме чака работа. Важна, неотложна.

Младежът поклати глава със също такава решителност.

— Че какъв ефект има работата без богове? Подобен труд е безсмислен за мен, Майко на Всички деца. Не ми достига мисъл да го проумея.

Гостенката се усмихна на парадокса.

— Струва ми се, че ние разбираме онова, което искаме да разберем, Сине на моя народ — накрая използва формалното обръщение, за да му покаже, че е свободен да си тръгне, щом пожелае.

Той се поколеба, сетне се сбогува. Отиде в работилницата и целият му свят, цялата му душа се изпълниха с редуващите се шарки на килимите върху станове.

През нощта се люби с Ян Ян толкова пламенно, че тя остана изтощена и леко учудена. Богът отново се беше върнал при тях възроден, всепоглъщащ.

— Искам да имам дете — каза Хавжива, докато лежаха притиснати, потни един до друг, със сплетени ръце, крака и дъх в мрака като мускус.

— Ох — въздъхна Ян Ян. Нямахше настроение да говори, да решава, да се противи. — Може би... Малко по-късно... Скоро...

— Сега — настоя той. — Сега.

— Не — тихо рече приятелката му. — Шшшт.

Хав млъкна. И тя заспа.

След няколко месеца, когато бяха деветнайсетгодишни, Ян Ян го изненада, преди да угаси лампата:

— Искам дете.

— Рано е още.

— Защо? Брат ми е почти на трийсет, а и жена му сигурно ще приеме едно бебе наоколо. След като го отбия, ще идвам да спя в твоята къща. Винаги си казвал, че ще ти бъде приятно.

— Рано е — повтори той. — Аз не съм готов.

Девојката се обърна към него и изостави тона, с който се опитваше разумно да го убеди:

— Е, за какво мечтаеш, Хавжива?

— Не зная.

— Ти ще си тръгнеш оттук. Смяташ да напуснеш народа ни. Започваш да се побъркваш. Онази проклета вещица!

— Не съществуват никакви вещици — хладно забеляза младежът. — Това са глупости. Суеверия.

Те си размениха сурови погледи — двама скъпи приятели, двама любими.

— Какво тогава става с теб? Ако желаеш да се преместиш у вас, кажи ми. Ако те влече друга жена, върви при нея. Но нищо не ти пречи да ми подариш дете, преди да се разделим! Толкова много те моля! Нямах ли араха?

Тя го изгледа със сълзи и яд в очите. Не искаше да се предаде.

Той скри лицето си в шепи.

— Тази съдба не ме удовлетворява. Правя всичко, защото така се налага, обаче не виждам смисъла му. А сигурно би могло да се живее и по-различно.

— Аз зная само един начин — каза Ян Ян. — Да си стоиш на мястото. И само един начин да се създават деца. Щом ти знаеш нещо повече, върши го с друга! — приятелката му се разрида, цялото ѝ тяло се разтърси в конвулсии. Гневът и страхът, които се бяха натрупвали от месеци наред, най-сетне избухнаха. Момъкът трябваше да я вземе в прегръдките си, за да я утеши.

Когато отново можеше да приказва, тя сведе глава на рамото му и заяви с тих, прегракнал глас:

— Искам да имам дете, докато сме още заедно, Хавжива.

Беше негов ред да заплаче от срам и жалост. По някое време се чу, че мълви:

— Да, да.

Тази нощ те останаха да лежат прегърнати, опитвайки се да се успокоят. Накрая заспаха като деца.

— Ах, толкова се срамувам! — възкликна Гранит с болка.

— Нима ти си виновен? — попита го сухо сестра му.

— Откъде да знам? Първо Межа, сега и синът ми. Дали не съм бил прекалено строг с него?

— Не, не смятам.

— Тогава може би небрежен. Не съм го възпитал добре. Защо се е смахнал напоследък?

— Не се е смахнал, братко. Чуй какво мисля. Някога той все задаваше въпроси, както всички дечурлига. Стараех се да му обясня — това е така, онова иначе. Малчуганът ме разбираше. Но душата му съвсем не се успокои. И аз имам същия тревожен характер, обаче непрекъснато си налагам да се владеея. Докато учеше Слънчевите практики, постоянно ме питаше: мамо, защо по този начин, а не по обратния? Аз му отвърщах: понеже във всяка човешка постъпка ние ежедневно превъплъщаваме боговете. Веднъж Хав въздъхна: значи *Те* не са нищо друго освен делата, които вършим. Да, потвърдих, нашите богове са това, което правим добре — такава е истината. Но той пак не остана удовлетворен... Не е смахнат, драги, просто е загубил почва под краката си. Не може да върви с нас. Е, когато някой човек не иска да върви, какво да стори?

— Да стои на едно място и да пее — бавно отвърна възрастният мъж.

— Ами ако не го свърта на едно място? Току-виж, че отлетял.

— Да отлети ли?

— Те могат да му дадат криле, братко.

— Срамувам се — каза Гранит и скри лице в ръцете си.

... Тово отиде в храма и изпрати на Межа съобщение в Катхад: „Твоят ученик желае да дойде при теб.“ Тези думи спотайваха известна злост. Наследницата на слънцето обвиняваше историчката, че е извадила сина ѝ от равновесие. Бе го накарала да загуби вътрешна опора, докато накрая той наистина изтърва почвата под нозете си. Изпитваше ревност към тая жена, успяла само за няколко дни да разруши онова, на което тя го беше обучавала с години. Добре

разбираше, че я ревнува, но ѝ бе все едно. Какво значение имаха нейните чувства или съзнанието за унижение на брат ѝ?

Не им оставаше нищо друго, освен да се примирят със скръбта си.

Ето че лодката, потеглила за Даха, отплава. Хавжива гледаше назад към Стсе: килима в хиляди разцветки на зеленото, солените блата, пасищата, полята, живите плетове, овощните градини. Селището бе покатерило върху отсрещните хълмове бледи гранитни зидове, измазани с хоросан, тъмни керемидени стрехи, стена над стена и покрив над покрив. Колкото по се отдалечаваше, толкова повече започваше да му напомня черно-бяла морска птица, сгушила се в своето гнездо. Над града се издигаха високите планини на острова, сиво-синкавите бърда и начумерените, диви склонове, чезнеци сред облаци. С грак прелитаха разтревожени ята.

На пристанището в Даха, въпреки че за първи път бе тъй далеч от Стсе и хората говореха с необичаен за него акцент, успяваше да ги разбере и да чете табелите. Никога преди не беше виждал указатели, но те явно вършеха добра работа. С тяхна помощ намери агенцията, откъдето можеше да се вземе самолет за Катхад. Пасажерите спяха на койките, загърнати в собствените си одеяла. Откри свободно място и легна там, увивайки се в плаща, който Гранит му бе изтъкал преди години. След кратката странна нощ в чакалнята дойдоха служители с плодове и различни питиета. Някой подаде на Хавжива билет. Пътниците не се познаваха помежду си; държаха очите си сведени. Чу се съобщение, изскочиха навън и се качиха в летателната машина.

Младежът гледаше през прозореца как къщите долу се смаляват. Започна да си тананика молитвена песен тихо, вгълбено. Непознатият, седнал до него, се присъедини.

Когато светът сякаш се разклати и той имаше чувството, че направо ще връхлети насреща му, затвори клепачи и се опита да диша равномерно.

Един след друг те излязоха от самолета на тъмна бетонна площадка. Валеше. Межа се приближи в дъжда и го назова по име:

— Хавжива, Сине на моя народ, добре дошъл! Заповядай. Приет си в школата.

[1] Според смисъла — народ или народи. В оригинала Урсула Ле Гуин е използвала испанската дума. — Б.пр. ↑

КАТХАД И ВЕ

На третата година в Катхад Хавжива беше научил твърде много неща, които го измъчваха. Старото познание бе трудно, но не отчайващо. До голяма степен то се крепеше върху парадокса и мита и в него имаше дълбок смисъл. Новите познания бяха основани на фактите и разума, обаче им липсваше вътрешна спойка.

Например вече бе разбрал, че историците не изучават история. Никой човешки мозък нямаше сили да обхване цялата три милиона годишна сага на Хейн. Събитията от първите два милиона (тоест преди Новата ера), подобно скални слоеве, претърпели видоизменение, бяха сбити и изкривени под тежестта на нахлулите хилядолетия. От безкрайните им вериги можеха да се възстановят само най-общии постановки, съдейки по съвсем дребни, случайно съхранени детайли. Ех, дори и наистина да се намереше някой като по чудо оцелял документ от време оно, какво от това? Еди-кой си цар управлявал Азбахан; империята била разбита и паднала в ръцете на неверниците; термоядрена ракета била хвърлена над Ве...

Но нали са съществували безчет крале, държави, колонии, билиони от хора са живели в милиони страни, монархии, демокрации, олигархии, анархии: пантеон над пантеон от богове, калейдоскоп от епохи на хаос и епохи на ред, кървави войни и мирни периоди; правели са се непрестанни открития и безмилостно са потъвали в забрава; хомо сапиенс е преживял неизброими ужаси и триумфи, безконечна повтораемост и вечно обновление. Какъв е смисълът да се опитваш да опишеш вълните на водата в даден момент, а после в следващия и следващия, и следващия? Човек се уморява; накрая си казва: „Има една велика река, която минава из тия земи, и тя се нарича История.“

За Хавжива знанието, че съдбата на всеки индивид е просто мигновен отблясък върху течението на тази река, беше понякога потискащо, друг път утешително.

Онова, с което преди всичко се занимаваха учените, без да бързат и без да се тревожат, бе да отчитат местния отток. През последните няколко хилядолетия Хейн навлезе в по-спокоен период, характеризиращ се с хармонично съжителство на малки, стабилни, самозатворени общества (пуебло) и високоразвити технологии — сиреч не особено гъста мрежа от градове и информационни центрове (храмове). Голяма част от обитателите на всеки храм, историците пътуваха и събираха сведения за разни населени планети от близкото съзвездие Орион, колонизирани от техните прадеди през Старата ера. Те твърдяха, че нямат други мотиви за тези контакти освен желанието за познание и човешка съпричастност. По такъв начин се свързваха с отдавна изгубените си роднини. Бяха кръстили широкия съюз от светове с едно чуждо название, Екумен, което в свободен превод означаваше „семејство“.

По онова време Хавжива вече бе схванал, че към всичко, научено на Стсе, може да се прикачи следният етикет: *типична култура от северозападното крайбрежие на Южния континент*. Беше разбрал, че вярванията, практиките, стълбицата от родства, технологиите и моделите на духовна организация при множеството публо са различни помежду си, дори коренно противоположни, свършено чудати — също толкова странни, колкото стсетианската система. Знаеше още, че подобни системи се срещат навсякъде из усвоения космос, където има разумно население в малки, стегнати групи с ниво, съответстващо на тяхната околна среда, ниска, постоянна степен на раждаемост и политически живот, основаващ се върху обща договореност.

Щом за първи път вникна в това, то му се стори особено потискащо. Прие го направо болезнено. Изпита едновременно срам и гняв. Най-напред си помисли, че историците крият знанието от публо, а после реши, че властта пък укрива интелектуалните съкровища от своя собствен народ. Той отпрати обвиненията си. Неговите преподаватели благо ги отхвърлиха.

— Не — каза му. — Тебе са те учили, че определени стойности са верни и необходими. Тук няма грешка; те действително играят твърде важна роля, съставлявайки *местните* знания на твоя роден край.

— Но моля ви се, та туй са детински, ирационални вярвания! — възкликна младежът. Погледнаха го така, че бързо проумя: сам е изтърсил нещо детинско и ирационално.

— Виж, Хавжива. Екумените използват други научни инструменти, обаче всички хора от Хейн имат достъп до цялата информация, пазена в храмовете.

Да, това бе истина и той не се поколеба. Естествено, че можеше да намери със собствените си очи върху екраните в Стсе онова, което узнаваше напоследък. Някои негови колеги бяха съумели не на шега да се образуват чрез монитори, навлизайки в историята, преди да срещнат какъвто и да било историк.

Но книгите, които са тялото на науката, нейната трайна реалност, почти липсваха там и момъкът съзря допълнително основание за своя гняв.

— Вие, уважаеми господа, сте потулили от нас всичките томове в библиотеката на Хейн!

— О, не — отговориха му пак благо. — Пуебло сами предпочитат да нямат много книжнина. Те търсят живота познание; то се предава устно или се вижда на запис, разпространява се от човек на човек, от една гореща душа към друга. Ти готов ли си да се откажеш от усвоеното по този начин? Да не би то да е по-незначително, помаловажно от онова, което си извлякъл от прочетените книги? Запомни добре: хората са създали най-различни входове за загадките на битието...

На третата година в Катхад Хавжива се убеди, че има и различни люде. Народи, които приемаха, че съществуването е символично и проява на някакъв скрит смисъл, обогатяваха живота най-вече духовно. Неспособните да се потопят в мистерията на вселената, без да я разберат, бяха по-скоро полезни като историци, дарявайки света интелектуално и материално.

Междувременно той напълно свикна с онези колеги без родово потекло, роднини или религия. Понякога си казваше с известна гордост: „Аз съм гражданин на милионите години хейнска история и моето отечество е цялата галактика!“ Друг път се чувстваше невероятно незначителен. Тогава зарязваше телеекрана и учебниците си и отиваше да дири компанията на своите приятели, особено на младите жени. Те бяха толкоз дружелюбни и приятни за общуване.

На двайсет и четири годишна възраст Хавжива, когото тук наричаха Жив, посети веянската школа в продължение на два семестъра.

Ве, втората планета след Хейн, бе колонизирана преди доста епохи при първите крачки на експанзията и успя да измине множество етапи като сателит или партньор в развитието на могъщата цивилизация. Сега я населяваха предимно историци и пришълци.

През последните сто хилядолетия хейнците правеха почти безразсъдни експерименти. Ве беше станала студен, сух, ветровит свят — климат, поносим за хората, но не и приятен, освен за земяните и жителите от високите планини на Чиферуар.

Ето че веднъж Жив бе излязъл на разходка със своята приятелка и любима Тю.

Те се бяха срещнали преди две години в Катхад. Тогава младежът вече беше вкусил от сладостното усещане, че всички жени му принадлежат и той принадлежи на всички жени — една свобода, за която постепенно разбра, че се открива пред него. В това отношение Межа загрижено го предупреди да внимава.

— Ти си мислиш, че тук липсват правила, нали? — каза тя. — Да, обаче правила винаги има.

Ала единственото, което той схвана, бе, че може още побезстрашно и безотговорно да нарушава разни забрани. Много скоро установи, че не всички дами искаха да правят секс или да се любят с мъже, но все пак му остава голяма възможност за избор и разнообразие. Установи също, че минава за доста привлекателен. А и фактът, че е хейнец, беше определено преимущество в очите на чуждопланетния нежен пол.

Генетичният скок, позволил на съплеменниците му да контролират своята възпроизводителна сила, не бе резултат от случайна кръстоска на хромозоми. Той включваше дълбинно и радикално преобразяване на човешката физиология, отработено в продължение на двайсет и пет поколения — така поне твърдяха господа историците, които смятат, че знаят в общи линии етапите, довели до подобна промяна. Каквото и да са сторили древните предци, те не са предали познанието на никой колониален народ. Бяха

оставили хората от далечните светове сами да разплитат основния си хетеросексуален въпрос. Решенията им, разбира се, бяха най-разнообразни и изкусни. Но въпреки напредъка, за да се избегне зачеване, трябваше да се направи нещо, да се изпие нещо, да се използва нещо — освен в случай на връзка с хейнци.

Жив направо се вбеси, когато някакво девойче от Белдене го попита дали е убеден, че няма опасност да забременее.

— Ама как можеш да провериш? — учуди се малката. — За сигурно ще си взема хапчето.

Засегнат в най-болното място за един мъж, той се освободи от прегръдките ѝ и каза:

— *Най-сигурно* е изобщо да не спиш с мен — после си излезе. За късмет никое момиче не се усъмни повече в неговата почтеност и той продължи безметежното си плаване, докато не срещна Тю.

Не бе пришълка, а той търсеше жени от космоса. Да ляга с другопланетки придаваше допълнителна екзотика на греха или (според теорията му) обогатяваше познанията, към които всеки учен трябва да се стреми. Обаче Тю идваше тъкмо от Хейн, отраснала в Даранда, също както и прадедите ѝ преди нея. Бе дете на историците, Хавжива пък — син на своя народ. Твърде скоро осъзна, че тяхното родство и различие е нещо далеч по-силно от обикновена възбуда пред чуждото и непознатото: те се различаваха истински, но и бяха истински родствени и близки. Тази девойка беше откритие, мечта, всичко онова, което е дирил, напускайки Стсе.

Тя притежаваше (поне така му се стори) чудесно равновесие. Когато тръгваха, имаше усещането, че за първи път в живота си се учи да ходи. Да върви като нея — без напрежение и смут, сякаш е някакво животно; в същото време с изострено съзнание винаги да съобразява всичко, което би могло да я извади от релсите, и да го използва. Тъй играчът на въже балансира с тънкия прът... „Тя е човек — мислеше си той — с действителна свобода на съзнанието, жена, обречена да бъде идеалното разумно същество — съвършено отмерена, съвършено грациозна.“

С нея се чувстваше напълно щастлив. Дълго време нищо друго не му бе нужно, освен да я вижда. И също толкова дълго избраницата му беше предпазлива, нежна, ала сдържана. Жив смяташе, че тя не греши. Едно момче от пуебло, за когото чичо и баща се покриват —

много добре знаеше как изглежда тук в очите на злонамерените и неуравновесените. Въпреки своите обширни познания за хората и техния начин на живот историците до голяма степен не се бяха отърсили от коварното тесногърдие. Тю не страдаше от подобни предразсъдъци, но какво ли би й предложил младежът? Тя имаше всичко и си бе достатъчна. Беше цялостна, завършена в самата себе си. Защо й е да се занимава с него? Затова и той не искаше нищичко, просто да му позволи да я съзерцава, да бъде редом с любимата.

Девојката го харесваше, намираше го привлекателен и малко плащещ. Усещаше колко я желае, колко много се нуждае от нея, как я е превърнал в смисъл на своя живот, без дори да го съзнава. Ех, това не биваше да продължи вечно. Опита се да бъде хладна, да го отблъсне. Той го прие. Не я моли. Отдръпна се.

Минаха петнайсет дни, отиде при Тю и каза:

— Скъпа, не мога да живея без теб.

И разбрала, че Хавжива говори голата истина, му отвърна:

— Тогава стой при мене — защото и на хейнката й липсваше оная страстност на неговото присъствие, която озаряваше света, щом се съберяха. Другите й се струваха съвсем банални и безинтересни в сравнение с този човек.

Когато се любеха, целите ги изпълваше силна, непосредствена, несекваща наслада. Тя се удивляваше, че се е оставила Жив да я завладее, да я измъкне от обичайното й равновесие. Даже насън не беше допускала, че може да изпита обожание към някого, още по-малко пък — да бъде обожавана. Досега бе живяла порядъчен живот, чиито контролни механизми бяха лични, а не обществени и външни, както при Хавжива на Стсе. Тю знаеше каква иска да бъде и какво желае да постигне. Имаше своя вътрешна посока, която бе неизменна и която винаги щеше да следва. Първата им съвместна година ги изненада с чудновати промени в отношенията, сякаш вълнуващ любовен танц, непредсказуем и екзалтиран. Ала постепенно тя започна да противостои на тази сила на чувствата, на тази непрестанна напрегнатост, на тоя екстаз. Беше прекрасно наистина, но не и правилно за нея. Младежът се опитваше да я задържи, да я отклони от пътя й, за да спаси себе си.

Точно това и правеше след целодневната им екскурзия в пустинята Асу Аси на Ве. Бяха се разположили в своята разкошна

затоплена палатка. Леденостудена, суха вихрушка виеше в скалите над тях — пурпурни грамади, огладени и излъскани като лак от нескончаемите ветрища и гравирани със странните геометрични линии на някаква изчезнала цивилизация.

Напомняха брат и сестра, както бяха седнали в светлината на огъня от портативната печка. Имаха еднакъв червеникаво-бронзов цвят на кожата, гъсти, бляскави коси, красиви, стегнати тела. Умереното достойнство в поведението и приказките на Жив импонираше на нейните характерни пъргави реакции.

Ала тъкмо днес тя говореше бавно, почти сковано:

— Не ме тласкай към такъв избор, приятелю. Откакто започнах да посещавам школите, мечтая да ида на Земята. Та дори и по-рано. Още като дете. През целия си живот. Сега ми се предлага всичко, за което съм копняла... всичко, заради което съм се трудила. Не искам да се отказвам.

— Аз също не искам.

— Но очакваш да го отложи, а това значи да изпусна златния си шанс. Завинаги. Е, може и да не е така... Само че защо трябва да рискувам, щом става дума за една-единствена година? После и ти ще дойдеш при мен!

Той нищо не отвърщаше.

— Естествено, ако желаеш — добави Тю категорично.

Всеки момент бе готова да се раздели с него. Може би не вярваше достатъчно в любовта му. Не се смяташе достойна за обич, нито че заслужава неговата преданост и страст. Плашеше се от нея, усещайки, че не умее да й отговори, че не е докрай искрена. Беше свикнала да гради своето самочувствие на разумни основания.

— Ти ме обожествяваш — каза му тя и не го разбра, когато й подхвърли:

— Ние заедно създаваме бога.

Помълчаха.

— Извинявай — въздъхна той след малко. — Това е по-особен вид мислене. Суеверие, ако щеш. Но не мога да не мисля така, Тю. Земята е на сто и четирийсет светлинни години от нас. Когато пристигнеш там, аз ще бъда мъртвец.

— О, няма! Ще си изкарал още два-три семестъра тук и ще бъдеш на път в звездолета. Ще те чакам с нетърпение!

— Зная. Дори и в Стсе са известни някои астрономични закони — отвърна търпеливо Жив. — Обаче аз съм възпитан от публо. Ако заминеш, ние ще сме мъртви един за друг. Даже и в Катхад си могла да го разбереш.

— Не съм. Не е вярно това. Как искаш да се откажа от такава бляскава възможност просто заради някакво суеверие? Бъди справедлив, скъпи!

Миниатюрната печка пръскаше червени светлини. След дълго мълчание той кимна.

Тя остана покрусена. Бе спечелила, безнадеждно спечелила.

Протегна длани, опитвайки се да го успокои, а също и себе си. Плашеше я онази мрачна скръб, която се спотайваше у него, безмълвието, с което прие нейното предателство. Но туй не беше предателство — хейнката веднага отхвърли определението. Изобщо няма да го предаде. Та те се обичат. И любовта им е взаимна. Хавжива ще я последва само подир година или две най-много. Зрели хора са, защо да се държат за ръцете като деца? Отношенията между тях се основават на свобода, споени от чисто доверие. Тя говореше всичко това колкото на него, толкова и на себе си. Той казваше „да“, прегръщаше я, утешаваше я. Сетне в дълбоката нощ, сред пълната тишина на пустинята кръвта бучеше в ушите му. Младежът лежеше буден и си мислеше: „То никога няма да се роди. Няма да бъде заченато.“

Прекараха заедно в малкия си апартамент към школата останалите няколко седмици преди заминаването ѝ. Любеха се нежно и внимателно, кротко спореха за история, икономика и етнология, създаваха си занимания. Девојката трябваше да се подготви за работа с колектива, с който отиваше, да се запознае с йерархичните порядки на Земята. Жив пък — да напише статия за обществения потенциал на Уерел. И двамата се трудеха усилено. Колегите им устройха голям прощален банкет в чест на Тю. На другия ден я придружи до летателната станция на Ве. Ето че го целуна разплакана и му заръча да побърза, да идва час по-скоро *там*. Той гледаше подире ѝ, докато тя се качваше в ракетата, която ще я закара на космическия кораб, изчакващ в орбита. После се прибра.

След три дни един приятел го завари в твърде особено състояние — напълно вял, едва отронващ по някоя дума, не можеше нито да яде,

нито да пие. Човекът беше от пуебло и бързо схвана положението. Отиде и повика медик (хейнците не ги наричат лекари). Щом разбра, че е от южните народи, медикът му каза:

— Хавжива! Богът в теб не трябва да умре тук!

Настъпи дълго мълчание, преди младежът да произнесе с несвойствен тон:

— Искам да си ида у дома.

— Засега няма да стане — отвърна местният Ескулап. — Но ще уредим да ти изпеят молитвената песен, докато се намери човек, който да възроди твоя бог.

Той веднага даде съобщение, че се търсят ученици от племената на Юга. Озоваха се четирима. Те стояха през цялата нощ до болния и изпълняваха сакралното заклинание на два езика и четири диалекта. Накрая Жив се присъедини към тях на своя пети диалект, дрезгаво нашепвайки думите. После рухна и спа трийсет часа.

Събуди се в собствената си стая. Някаква възрастна жена си говореше сама до него.

— Не постъпваш добре — нареждаше. — Не, бъркаш. Наистина не можеш да умреш на Ве. Голям грях ще сториш, знаеш го. Не е това мястото. Не е това животът. Знаеш го! Какво правиш тук? Да не би да си се заблудил? Искаш ли да научиш пътя за дома? Ето го. Слушай — и с тънък, висок глас тя подхвана една съвсем немелодична, чудновата песен, която Хавжива смътно си спомняше, сякаш я е чувал твърде отдавна. Той заспа отново, а старицата продължи да бърби на себе си.

Когато пак отвори очи, тя бе изчезнала. Така и не разбра коя е била и откъде. Не пожела да попита. Беше говорила и пяла на родния му стсетиански език.

Смъртната опасност премина, но Жив се чувстваше много зле. Медикът го настани в болницата в Тес — най-красивото кътче на цялата Ве, истински оазис. Минералните води и хълмовете, които пазеха мястото от ветровете, правеха климата мек. Наоколо в изобилие растяха цветя и гори. Там имаше безкрайни пътеки, виещи се между огромни дървета; топли езера, където може да се плува до насита; от скрити сред мъглицата вирчета понякога с крясък излиташе птица; звъняха обвити в пара горещи извори и хиляди водопади, чийто шум е единственият звук през нощите. Ето къде го изпратиха да възстановява силите си.

Подир двайсетина дни в Тес той започна да се изповядва. Сядаше на слънце до прага на къщичката си, сред поляната, гъсто обрасла в треви и папрати, и мълвеше пред записващото устройство.

— За да разкаже своя живот, човек трябва да направи избор измежду всички неща — каза Хавжива, загледан в клоните на старите дъбове, които тъмнееха върху фона на небето. — Точно така: за да изградим собствения си понятиен, рационален, ясен свят, ние сме длъжни да отсеем всички стойности. И тъй, всяка селекция е относителна. Нашето познание е винаги частично — безкрайно малка люспа от цялото. Разумът е мрежа, хвърлена в океана. Истината, която можем да извадим, е само фрагмент, бегъл поглед, искрица от грамадния огън. Всеки човешки живот е частен, относителен, изключително слабо, моментно просветване от отражението на...

Гласът му секна. Тишината на полянката под огромните дървета остана.

След четирийсет и пет дни той се върна в школата. Нае нов апартамент. Смени областта на интересите си, зарязвайки обществените науки, с които се бе занимавала Тю. Почна да се обучава за служба на Екумен, което бе теоретично близко, но даваше подготовка за друг вид дейност. Тази промяна щеше да удължи престоя му тук поне с няколко сесии. После, ако се справеше добре, току-виж получил мечтаната длъжност. Приключи успешно и след две години Съветът най-учтиво го попита дали би се съгласил да работи на Уерел. И младежът прие. Приятелите му организираха голямо прощално тържество.

— А пък аз си въобразявах, че се готвиш да заминеш за Земята — кимна една от не особено проникателните му колежки. — Цялата тая материя за робството, класите и народностите не е ли свързана с историята ѝ?

— Това е съвременната проблематика на Уерел — подчерта момъкът от Стсе.

Той не беше вече Жив. Бе се върнал от болницата като Хавжива.

Някой настъпи нетактичната му колежка по крака, обаче тя не обърна внимание.

— Очаквах, че ще последваш Тю — каза. — Мислех си, че затова не спиш с никоя жена. Божичко, само ако бях знаела!

Другите си смигнаха, но Хавжива се усмихна и я прегърна извинително.

Дълбоко в себе си беше съвсем наясно. Както някога бе предал и изоставил Ян Ян, така Тю бе предала и изоставила него. Не можеше да има връщане назад, нито продължение. Ето защо се налагаше да свие встрани. Въпреки че принадлежеше на своя народ, нямаше сърце да се върне отново там. Макар да се присъедини към историците, и при тях не искаше да се задържа. Просто трябваше да живее с чуждопланетци.

Не се надяваше да намери щастие, убеден, че го е провалил. Но схващаше също, че двете трудни, дълго усвоявани дисциплини, които запълниха неговия млад живот (знанието за боговете и знанието за историята), му бяха дали необичайна подготовка, която можеше да послужи някъде. Въобще правилното използване на наученото осмисля човешката съдба и носи удовлетворение.

Медикът дойде да го види, преди да замине, прегледа го и изпи чаша чай, без да каже нищо. Хавжива поседя с него. Той отдавна бе привикнал да мълчи и все пак понякога забравяше, че това не се приема за твърде учтиво на Ве.

— Какво има? — запита гостът. Ако се съдеше по замисления му тон, изглежда, че беше задал риторичен въпрос. Във всеки случай хейнецът не отвърна.

— Моля, изправи се — рече онзи, а после нареди: — Я сега повърви малко.

Хав закрачи из стаята; посетителят го наблюдаваше внимателно.

— Равновесието ти е нарушено. Знаеше ли го?

— Да, знам.

— Мога да накарам да ти изпеят молитвеното заклинание довечера.

— Не трябва. Аз съм си винаги леко неуравновесен.

— Ох, няма защо да бъде така — каза медикът. — Навярно е най-добре да заминеш на Уерел. Е, сбогом за този живот.

Те се прегърнаха церемониално според обичая при историците, особено тачен, когато бе съвсем сигурно, че няма да се видят никога повече. Същия ден Хавжива притисна в ритуални обятия още много хора. На другата сутрин стъпи върху борда на „Даранда“ и полетя в нищото.

ЯЙОУЕ

При неговото пътуване със скорост осемдесет светлинни години починаха майка му, баща му, Ян Ян и всички познати в Стсе, както и ония, които познаваше на Катхад и Ве. Когато космическият кораб се приземи, те отдавна бяха вече мъртви. Детето, което роди Ян Ян, беше живяло, остаряло и предало Богу дух.

Знанието за това го съпътстваше още от раздялата с Тю. Тя се бе качила на звездолета и го бе оставила да умре. Благодарение на медика и четиримата души, пели му молитвеното заклинание, на старицата и водопадите в Тес той оцеля, но скръбната яснота никога повече не го напусна.

И други неща също се бяха променили. По времето, когато отлетя от Ве, далечното Яйоуе представляваше робовладелски свят, огромен трудов лагер. Щом кацна на Уерел, разбра, че Освободителната война е приключила, колонията се е обявила за независима планета, а и хищната институция на самия Уерел върви към разпадане.

Хавжива копнееше да стане свидетел на този ужасен и грандиозен процес, обаче посолството го изпрати право на Яйоуе. Един хейнец — Сохикелуенйанмуркерес Есдардон Айа — го консултира, преди да тръгне затам.

— Ако търсиш опасности — забеляза той, — опасно е. Ако пък дириш надежда, има я. Господарите си отидоха и бившите роби започнаха да градят. Не зная дали ще успеят. Но виж какво ще ти кажа, Йехедархед Хавжива: велики богове са се спуснали над техния свят.

Яйоуе се бе отърсила от своите собственици и от четирите корпорации, владели голямата колония в продължение на три века. Макар че трийсетгодишната Освободителна война беше свършила, битките не стихваха. Вождовете и водачите на въстанието от средите на робите, които се бяха сдобили с власт, сега се стремяха да я разширят. Различни фракции се бореха помежду си дали да изхвърлят всички чужденци завинаги, или да ги допуснат и се присъединят към

Екумен. В крайна сметка изолационистите загубиха изборите; в старата колониална столица се установи екуменско посолство.

Момъкът прекара известно време там, изучавайки езика и общоприетите норми. След това Пратеничката, умна млада жена от Земята на име Соли, го насочи на юг към района Йотебер, който искаше да получи официално признание.

„Цялата местна история е всъщност падение“ — мислеше си Хавжива, докато пътуваше с влак през тая напълно съсипана природа.

Капиталистите от Уерел бяха експлоатирали планетата безмилостно в една продължителна оргия за извличане на блага. Нужно е време, за да се разруши някой свят, но не е невъзможно. Личеше, че безпрецедентното изчерпване на минните находища и монокултурните насаждения съвсем е обезобразило земята и унищожило нейното плодородие. Реките немееха замърсени или пресъхнали. Огромни облаци прах закриваха хоризонта на изток.

Босовете бяха управлявали плантациите с насилие и страх. Повече от век докарвали тук само роби, изтощавали ги до смърт и после стоварвали нови. В трудовите лагери към тези чисто мъжки колонии се развили примитивни йерархически структури. Когато накрая цената на живата стока от Уерел и на транспорта ѝ се покачила неимоверно много, корпорациите започнали да купуват и робини за Яйоуе. И така, през следващите две столетия числото на потиснатите набъбнало. Те сформирали градове, които се отцепвали от колониалните общини. Хавжива знаеше, че Освободителното движение се е зародило сред жените на обезправения народ като бунт срещу мъжкото господство. Сетне той прераснал във война срещу техния общ противник.

Тромавият влак спираше твърде често. Колиби и схлупени къщурки без нито едно дърво наоколо се редуваха на цели мили, огромни пространства бяха разровени от бомби или изгорели и си стояха още в това състояние. Някои фабрики тънеха в развалини, други работеха, но изглеждаха остарели, неподдържани и бълваха ужасни пушеци. На всяка гара слизаха и се качваха рояк пътници. Хората се блъскаха, тълпяха, ругаеха хамалите, опитвайки се да превземат едва ли не покривите на вагоните. Униформената полиция ги изтласкваше грубо. В северната част на дългия континент, също както и на Уерел, можеха да се видят доста синкавочернокожи. Ала колкото влакът

отиваше по на юг, те ставаха все по-малко, а жителите из селата и паланките се отличаваха с по-блед, кален цвят.

Това бяха „калтаците“ — наследници на стотици поколения уерелиански роби.

Йотебер бе между първите центрове на Освободителното движение. Босовете бяха предприели репресии, използвайки бомби и отровен газ. Цели градове са били запалвани, за да се премахнат трупите на хора и животни. Но този кошмар вече бе минало. Яйоуе беше свободна, новоприета членка на Екумен и Хав в качеството си на заместник-посланик идваше да помогне на народа от Йотеберския регион за неговия възход. Или по-скоро, от гледната точка на един хейнец, да възстанови прекъснатите си връзки с древната история.

На гарата го посрещна огромна тълпа. Всички се вълнуваха, поздравяваха го, викаха зад кордоните от полицаи и войници. Отпред стоеше делегация от официални лица, облечени във великолепни одежди и с пъстри отличия. Повечето бяха едри, достолепни, с вид на изтъкнати личности. Последваха приветствени слова, имаше репортери за новините на живо. И все пак това не беше празно зрелище. Служебните пратеници се държаха сериозно. Те искаха гостът да разбере, че е добре дошъл, че е популярен, че е — както каза вождът в своята кратка, впечатляваща реч — посланик на бъдещето.

Същата нощ в удобния си апартамент в бившата собственическа къща, превърната на хотел, Хавжива си мислеше: само ако знаеха, че техният човек от бъдещето е отрасъл сред пуебло. И никога не е гледал новини на живо до пристигането си тук, на далечното Яйоуе...

Много се надяваше, че няма да разочарова тези хора. От първия момент, когато ги срещна на Уерел, той ги хареса въпреки чудовищното им общество. Те бликаха от живот, имаха високо чувство за чест и мечтаеха за истинска справедливост. Младежът се отнасяше към справедливостта по същия начин, както древният земянин към някой бог: „Вярвам в него, понеже е невъзможно.“ Наспа се добре и се събуди бодър в топлатата, светла утрин, изпълнен от очакване. Излезе да подиша свеж въздух, да разгледа своя град.

Портиерът (смуцаващо бе да установи, че отчаяните борци за свобода още държат слуги) се опитваше упорито да го накара да изчака колата. Очевидно се притесняваше, че такъв големец тръгва толкоз

рано пеша, без придружител. Хавжива му обясни, че е в състояние да се разходи сам. Злочестият яйоуеец остана да вика след него:

— О, господине, моля ви, избягвайте нашия парк, господине!

Хав го послуша, защото си помисли, че това място е затворено поради някаква церемония или залесяване. Стигна до широк площад, където пазарът вече се беше развихрил с пълна сила. И там за малко не се озова в центъра на тълпата, хората явно го забелязваха. Той носеше красивото традиционно облекло на Яйоуе — фланелка, брич, светла тясна горна дреха, — но бе единственият човек с червеникавокафява кожа в град от четиристотин хиляди души. Още щом мернеха цвета на тялото и очите му, те разбираха кой е: пришълецът. Ето че се измъкна от пазара и кривна по тихите квартални улички, наслаждавайки се на мекия въздух и старата, очарователна колониална архитектура на къщите. Спря, за да разгледа с възхищение един пищен храм на туалетите. Стори му се твърде празен и запуснат, ала видя, че в краката на каменната Мадона пред входа са поставени свежи цветя. Въпреки че носът ѝ бе счупен по време на войната, тя се усмихваше ведро с леко кривогледи очи.

Зад гърба му се чува гласове. Някой наблизко изруга:

— Пръждосвай се от нашия свят, чуждоземно лайно такова!

После го сграбчи за ръката, ритна го и го събори. Мъже с разкривени физиономии го наобиколиха, развикаха се. Целият се сгърчи от ужасна болка, а отпреде му изскочиха червени кръгове. Беше въвлечен сред вихъра на бой и крясъци, скоро се отпусна зашеметен и престана да усеща.

Жена на средна възраст седеше до него и припяваше монотонна песен, която му се струваше смътно позната.

Тя плетеше и дълго време въобще не го поглеждаше. Когато найсетне обърна очи към Хавжива, само въздъхна:

— Ах!

Беше му трудно да фокусира зрението си, но все пак успя да различи, че лицето ѝ свети с бледосинкав тен, а бялото на очните ѝ ябълки не се вижда.

Жената докосна малък апарат, който знае къде прикрепен към тялото му, и каза:

— Аз съм лекарка. Ти си получил мозъчно сътресение, имаш леко пукване на черепа, натъртване на бъбрека, счупена раменна кост и рана с нож в корема. Обаче не се тревожи, ще се справиш.

Тези изречения бяха произнесени на някакъв чужд език, който той явно разбираше. Схвана поне това „не се тревожи“ и се подчини.

Изпита чувството, че е на „Даранда“ и се движи с космическа скорост. Стотици години изминаха като в лош сън, но всъщност не бяха минали. Хората нямаха лица, на часовниците липсваха циферблати. Опита се да си изпее молитвеното заклинание, само че думите му убягваха. Бяха се изтрили. Жената хвана ръката му. Държейки го така, много, много бавно го върна тук, в местното време, и той отново се озова в притихналата стаичка, където тя плетеше.

Беше утрин и топлите, ярки слънчеви лъчи струяха през прозореца. Вождът на Йотеберския регион се бе изправил до него — мъж като канара, облечен в пурпурнобели одежди.

— Наистина съжалявам — каза Хавжива с мъка и неясно, понеже устата му бе също наранена. — Глупаво беше да излизам сам. Вината е изцяло моя.

— Злосторниците са заловени и ще бъдат дадени под съд — увери го вождът.

— Но те бяха младежи. Смятам, че моето невежество и непредпазливост станаха причина за инцидента.

— Те ще си получат заслуженото — отсече големецът.

Медицинските сестри, които дежуряха при него през деня, винаги си носеха холоекран и непрестанно седяха пред новините и драмите. Звукът бе намален, тъй че спокойно можеше да не му обръща внимание. Беше горещ следобед; болният съзерцаваше как леки облаци бавно се реят по небето, когато го повикаха с учтивото звание за човек с висок статус:

— О, бързо... ако господинът погледне, ще види наказанието на онези злодеи, дето са го нападнали.

Хавжива се подчини. Зърна слабото тяло на младеж, обесен за краката. Той размахваше ръце, а червата му висяха върху гърдите и лицето. Нещастникът изкрещя и скри очи в окървавените си длани.

— Изключете го! Веднага го изключете! — гадеше му се и едва смогваше да си поеме дъх. — Вие не сте хора! — викаше Хав на своя език, диалекта на Стсе.

В стаята влизаха и излизаха санитарни. Ликуващите писъци на тълпата рязко спряха. Ето че овладя дишането си и легна със затворени клепачи, като повтаряше една и съща фраза от молитвената песен все отново и отново. Накрая съзнанието и тялото му започнаха да се успокояват; той постигна някакво, макар и крехко, равновесие.

Донесоха му храна, но момъкът поиска да я върнат.

Неговата стая беше мрачна, само с малка лампа ниско долу на стената, и през прозореца се виждаха светлините на града. Нощната медицинска сестра бе тук и пак плетеше в полуздрача.

— Съжалявам — каза Хавжива за всеки случай, защото не знаеше какво може да им е говорил.

— О, господин посланик! — възкликна жената и дълго, тежко въздъхна. — Чела съм за твоя народ, за хейниците. Те не правят като нас. При вас няма изтезания и убийства. Живеете в мир. Интересно, наистина е интересно как ли изглеждаме във вашите очи. Сигурно като чудновати вещици или дяволи.

— Не — кимна той, едва успял да потисне нов пристъп на гадене.

— Щом се пооправиш и възвърнеш силите си, имам да говоря с тебе, уважаеми господине.

В тихия ѝ глас се усещаше нещо властно, което иначе би могло да внушава страх и респект. Срещал беше и други такива хора през живота си.

— Готов съм да те изслушам и сега.

— Не, не днес. По-нататък. В момента си много отпаднал. Искаш ли да ти попея?

— Да — съгласи се Хавжива и както си плетеше, тя запя почти беззвучно, монотонно, шепнешком. В речитатив се споменаваха имена от нейната вяра: Туал, Камие. „Това не са моите богове“ — помисли си той. После притвори очи и заспа, успокоен в унеса на песента.

Наричаше се Йерон и не бе толкова стара, колкото му се стори в началото. Четирийсет и седем годишна. Беше преживяла Освободителната война и няколко периода на глад. Имаше изкуствени зъби (нещо, за което младежът не бе чувал досега) и носеше очила с телени рамки. Каза, че на Уерел се правят подобни физиологически

корекции, но тук хората са бедни и не могат да си го позволят. Бе твърде слаба и косъмът ѝ изтънял. Държеше се достолепно, ала походката ѝ изглеждаше малко скована поради някогашна рана в лявото бедро.

По-късно му подхвърли:

— Всеки човек, абсолютно всеки човек от нашия свят има или куршум в тялото си, или белези от удари с камшик, или отрязан крак, или мъртво дете в душата си. Ето че и ти вече си един от нас, господин посланик. Минал си през огъня...

Той се възстановяваше добре. В неговия случай бяха необходими пет-шест медицински специалисти. Вождът на региона го посещаваше веднъж на няколко дни и често караше някое длъжностно лице да го навести. Хавжива проумя, че онзи му е благодарен. Жестокото нападение над екуменски представител му даваше оправдание и силна обществена подкрепа, за да нанесе удар върху консервативната, изолационистка Световна партия, управлявана от негов съперник — също герой от Освободителното движение. Той изпращаше разгорещени доклади за своите успехи в болничната стая на младежа.

Новините на живо показваха само мъже в униформи, които тичаха, крещяха, стреляха, а зелени хеликоптери кръжаха над опустели склонове. Разхождайки се из залите, Хав забеляза, че някои пациенти в отделенията се свързват с холопредавателя и „преживяват“ боя — разбира се, от гледна точка на ония с пушките и на репортерите.

Нощем екраните бяха тъмни. Йерон идваше и сядаше до него на слабата светлина от лампата.

— Нали спомена, че ще ми кажеш нещо? — попита я той.

Мракът над града беше неспокоен, разнасяше се музика и от улицата долитаха викове през прозореца, който бяха разтворили да влиза топъл въздух. Отвън нахлуваха най-различни благоухания.

— Да — тя остави плетката. — Дойдох като медицинска сестра, но се надявам да изпълня и известно поръчение. Когато чух, че си пострадал, прости ми, аз си казах: „Слава на Бог Камие и на милостивата Мадона!“ Защото не се сецах как да стигна до теб, за да ти предам моето послание, а ето че това ми откриваше възможност — тихият ѝ глас секна за момент. — В тази болница работя от петнайсет години, още имам някакво влияние тук — Йерон отново замълча. И тонът, и мълчанието ѝ му бяха познати. — Аз трябва да осъществя

връзка от името на местните жени. Трябва да свидетелствам за тях пред Екумен. Ние се нуждаем от вашата подкрепа, от свое представителство. Естествено правителството вече е направило това, Яйоуе е член на великата космическа общност. Но каква е ползата за нас? Никаква. Знаеш ли какво са жените в нашия свят? Кръгли нули. Не участват в управлението, въпреки че поставиха началото на Освободителното движение. Те не се жалеха и умираха за него наравно с мъжете. Обаче не са били нито командващи, нито вождове. Ние представляваме едно нищо. По селата дори сме по-долу — работен добитък, животни за разплод. Тук е малко по-добре, без да е рай. Аз съм завършила медицинска академия в Бесо. По образование съм лекарка, а не сестра. Когато властваха босовете, поддържах сама цялата болница. Сега я ръководи бивш поборник. Въобще нашите мъжкарите заеха мястото на собствениците; ние пък си останахме онова, което *винаги* сме били — робини. Не за това сме водили тази жестока дългогодишна война. Ти как мислиш, господин посланик, права ли съм? Според мен ни предстои нова битка за освобождение. Да си довършим работата докрай.

След продължителна пауза Хавжива тихо попита:

— Имате ли своя организация?

— О, да, разбира се, също както някога. Натрупали сме солиден опит в нелегалните организации! — и тя леко се позасмя. — Но не вярвам, че ще извоюваме свободата си със собствени сили, без рамо отвън. Мъжете смятат, че те са богоизбраните, а властта им се полага по право. Виж, едно от нещата, които станаха ясни през моя живот, е, че човешката нагласа не се влияе особено от пушката. Иначе какво се получава: убиваш боса и сам го заместваш. Това съзнание трябва да се промени. Старото робско, старото господарско съзнание. Ето защо молим Екумен да ни помогне в борбата.

— Аз съм тук, за да осъществявам връзка между вашия народ и Екумените. Но имам нужда от време — отвърна той. — И от информация.

— Ние знаем, че преобладаващото на Яйоуе мислене не може да се преустрои за ден или година. Това е въпрос на просвета — Йерон произнесе последните думи като свещено заклинание. — Тъй че ти разполагаш с толкова време, колкото ти е необходимо. Ние искаме просто да се уверим, че си готов да ни *чуеш*.

— Готов съм — потвърди Хавжива.

Лекарката си пое дълбоко дъх и отново се залови с плетивото. След малко допълни:

— Ох, няма да е никак лесно.

Изведнъж се почувства уморен. Напрегнатият разговор бе все още пряко силите му. Не успя да схване напълно смисъла на посланието ѝ. Вежливото мълчание е начин зрелият човек да покаже, че не разбира. И той замълча.

Тя се вгледа в него:

— Ами как ще поддържаме връзката помежду ни? Това също е проблем. Вече ти обясних, ние сме нули. Можем да се доберем до теб само като медицински сестри или прислужници. Като жени, които ти перат дрехите. Нямаме право да се месим с управниците. Нямаме глас в съветите. Позволяват ни да обслужваме масата, но не и да участваме в банкета.

— Трябва да ми кажеш... — младежът се поколеба. — Да ми кажеш откъде да започна. Ще се срещнеш с мен, когато ти е най-удобно и най-сигурно — той винаги вникваше бързо в новите уроци. — Ще те изслушам. И ще направя всичко според възможностите си.

Милият Хав още не бе усвоил урока на недоверието.

Йерон се наведе над него и го целуна много нежно по устата. Бърните ѝ едва го докоснаха, сухи и меки.

— Благодаря — каза му. — Никой вожд не е способен да ти даде това.

И пак взе плетката си. Той беше почти заспал, когато тя го попита:

— Жива ли е майка ти, уважаеми приятелю?

— Всичките ми роднини са мъртви.

Докторката тихо възкликна:

— Каква загуба! И нямаш жена?

— Не.

— Ние ще бъдем твои майки, сестри, дъщери. Твои близки. Целунах те в името на любовта между нас. Сам ще видиш.

— Ето списъка на гостите за приема, господин Йехедархед — каза Доранден, главният представител на вождовете пред космическия

Пратеник.

Хавжива внимателно прегледа имената върху персоналния си екран чак до края и кимна:

— Ами къде са останалите?

— Извинете за любопитството, има ли пропуснати? Всъщност това е целият списък.

— Но аз виждам само мъже.

В безкрайно краткия миг, преди онзи да отговори, момъкът усети, че везната, установена помежду им, се разклаща.

— Може би желаете гостите да бъдат със съпругите си? Да, разбира се! Щом съществува такъв обичай в Екумен, за нас ще бъде удоволствие да поканим и дамите!

Мъжете от Яйоуе произнасяха думата „дами“ с характерно примляскване. Хавжива предполагаше, че това название се употребява само за класата на уерелианските собственици. Равновесието се наклони в едната посока.

— Как така съпругите? — попита той и се навъси. — Нима жените тук нямат свое място в обществото?

Още докато изричаше тези думи, се почувства особено напрегнат. Започваше да си дава сметка, че въобще не е и подозирал колко опасности крие подобно поведение. Ако разходката из тиха уличка едва не се окажа фатална, то да постави един представител на вождовете в неудобно положение, можеше да бъде непоправимо. Доранден определено бе вкаран в сложна ситуация — направо беше слисан. Отвори уста да възрази нещо, но пак я затвори.

— Прощавайте, господин Доранден — подзе Хавжива, — моля ви да забравите моята неуместна духовитост. На мен, разбира се, ми е известно, че жените заемат отговорни постове във вашето общество. Просто исках да кажа (макар да го сторих по неумел и глупав начин), че ще бъда твърде щастлив такива дами и техните съпрузи да дойдат на приема. Същото се отнася и за съпругите на гостите, които ще присъстват, стига това да не нарушава местните обичаи. Предполагам, че тук няма световна сегрегация между половете, както на съседния Уерел. Ако съм направил някаква грешка, най-учтиво ви моля да извините невежеството на чужденеца...

Младият човек вече бе схванал, че многословието е част от дипломатията. Другата част беше мълчанието.

Домакинът предпочете второто и след няколко ревностни уверения се отдръпна. Нервността не напусна пришълеца до следната сутрин. Тогава Доранден се появи с нов списък, който съдържаше още единайсет имена, всичките на жени. Сред тях личаха една училищна директорка и група учителки. Останалите бяха отбелязани като „оттеглили се“.

— Прекрасно! Великолепно! — възкликна Хавжива. — Мога ли и аз да прибавя някой гост?

— Разбира се. Всеки, когото пожелае Ваше височество.

— Доктор Йерон — каза момъкът.

Отново настъпи онова безкрайно кратко мълчание, в което сякаш пращинката наклони везната на равновесието. Това име беше известно на яйоуееца.

— Да — промълви той.

— Доктор Йерон се грижеше за мен като медицинска сестра във вашата прекрасна болница. Ние станахме приятели. Може би не е съвсем подходящо присъствието ѝ сред толкова високопоставени лица, но виждам, че има и други лекари в списъка.

— Хм, разбира се — повтори Доранден.

Той остана изумен. Вождът и неговите хора бяха свикнали да се отнасят с известно снизхождение към заместник-посланика, макар и доста незабележимо и учтиво. Те гледаха на него като на инвалид, въпреки че вече се бе възстановил добре; една жертва, с която можеш да се спогодиш лесно и която не е способна да те подведе, та дори и в ущърб на собствените си интереси. Учен, чужденец, оказал се далеч от всички светски удоволствия. Хейнецът отлично схващаше, че го възприемат точно по този начин. Колкото и да го ценяха като символ и средство за постигане на своите цели, те го смятаха за незначителен човек. И той бе готов да се съгласи с тях, обаче в по-друг смисъл. Нито за миг не се съмняваше, че неговите действия могат да изиграят твърде голяма роля.

Разполагаше със свидетелства за тава.

— Убеден съм, че вие най-добре разбирате необходимостта да имате телохранител — обърна се към него генералът, започнал вече да губи търпение.

— Йотебер крие опасности, генерал Денкам, така е, и аз го усещам. Виждам по телеекрана, че шайки от младежи (като ония, които ме нападнаха) кръстосват из целия град, а полицията не успява да ги спре. Всяка жена, всяко дете се нуждае от защита. Бих се почувствал много потиснат, ако сигурността, която е право на всички граждани тук, стане моя специална привилегия.

Военният запримига, но не понечи да отстъпи.

— Ние не можем да рискуваме да ви убият — заяви той.

Хавжива харесваше тази неподправена прямота, тъй характерна за местните хора.

— И на мен това няма да ми е никак приятно. Хайде да ви предложи нещо, господине. Нали във вашия състав има и някои полицайки? Защо не ми предоставите охрана измежду тях? В края на краищата една въоръжена жена е не по-малко опасна от един въоръжен мъж. Бих желал по такъв начин да почета важната роля, която са играли жените в освободителната борба на Яйоуе, както красноречиво подчерта вождът в днешната си реч.

Генералът се оттегли с окаменяла физиономия.

Телохранителките на Хавжива не му бяха особено симпатични. Те бяха груби, недружелюбни и използваша почти неразбираем диалект. Няколко имаха деца, но не обичаха да говорят за тях. Е, с работата си се справяха безупречно. Защитата му беше наистина добре осигурена. Забеляза, че когато се движеше със своя ескорт от амазонки, които гледаха сурово, хората от града започват да се отнасят по друг начин — с по-голям интерес и съпричастие. Чу, че белокоос старец на пазара каза:

— Този човек има ум в главата си.

Всички го наричаха Вожда освен пред него самия.

— Господин президент — възкликна Хавжива, — в случая съвсем не става въпрос за принципите на Екумен или пък за традициите на Хейн! Нито едните, нито другите трябва да оказват особено влияние тук. Яйоуе е ваша планета и правото да решавате — също.

Върховният вожд тежко кимна.

— Но в този свят — продължи младежът, който вече се беше разгорещил в своето красноречие — започват да пристигат емигранти от Уерел и ще идват още повече и повече. Просто властниците там се опитват да отслабят революционното напрежение, допускайки все по-големи групи от потиснатите класи да заминават. Вие, господине, знаете по-добре от мен какви проблеми може да предизвика такъв огромен приток в Йотебер. Освен всичко друго най-малко половината от пришълците ще бъдат жени и аз смятам, че си струва да се преоценят някои съществени различия по отношение на тъй наречения полов въпрос. Именно *дами* съставляват девет десети от членовете на Съвета към Хаме. Техните говорители ще обсъждат важни споразумения с Яйоуе. Тези хора ще дойдат в едно общество, чиито управляващи и официални лица са предимно мъже. Вижте, това би могло да създаде сблъсъци и неразбирателства, в случай че ситуацията не бъде внимателно проучена предварително. Може би ако вие използвате отделни изявени представителки на нежния пол...

— Да речем, че между робите на Стария свят жените са играли ръководна роля — прекъсна го вождът. — Но сред нашия народ тази роля се е паднала на мъжете. Така стоят нещата тук. Робите от Уерел ще придобият друг статус в Новия свят. И жените на свободните мъже също ще станат свободни.

— Е, добре — каза Йерон с обичайната си дълбока въздишка. — Явно ще се наложи да вдигнем малко шум.

— Ние, бившите въстаници, го умеем — усмихна се Добибе.

— Май няма да е зле да вдигнем повечко шум — вметна Туалиан. — И без това ще изпаднат в истерия, каквото и да предприемем. Всички ще се съберат и в един глас ще викнат да се очистят вещиците, дето душат бебетата момченца. Ако пет жени решим да изпеем някоя песен по предаванията на живо, ще изкарат, че сме петстотин страшилища с автоматично оръжие, които смятат да унищожат цивилизацията на Яйоуе. Тогава наистина да го направим! Хайде да излезем пет хиляди жени и да пеем. Да легнем върху релсите. Да спрем влаковете. Пет хиляди жени, легнали на релсите по цял Йотебер. Представяте ли си?

Събранието на Йотеберската асоциация за подпомагане на образованието се провеждаше в класната стая на едно от училищата в града. Две от телохранителките на Хавжива, облечени с цивилни дрехи, седяха тук, без да се натрапват на очи. Четирийсетте участнички, сред тях и хейнецът, едва се бяха сместили върху малките столчета, свързани с изключени телеекрани.

— А с какви искания? — запита Хав.

— Тайно гласуване!

— Край на професионалната дискриминация!

— Заплащане на труда!

— Тайно гласуване!

— Грижи за децата!

— Тайно гласуване!

— Да ни зачитат!

Портативното устройство на посланика записваше неуморно.

Докато караше колата към дома му, по-възрастната телохранителка се обърна към него:

— Господине, учителки ли бяха всички онези жени?

— Да — потвърди Хавжива.

— Дяволите да ги вземат! — възкликна тя. — Колко различни са станали днес учителите!

— Йехедархед! Какво правиш там?

— Моля, госпожо?

— Видях те по новините. Заедно с около един милион жени, които бяха легнали по влаковите релси, по разни авиописти или обкръжили президентската резиденция. А ти им говореше нещо и им се усмихваше.

— Просто не успях да се сдържа да не се усмихвам.

— Сигурно веселото ти настроение ще изчезне, ако местните власти открият стрелба?

— Така е. Можем ли да разчитаме на подкрепа от твоя страна?

— Да, но как?

— Окуражаващи думи към жените на Йотебер от Пратеничката на Екумен. Яйоуе — образец на истинска свобода за емигрантите от робовладелския свят. Думи на възхвала към регионалното

правителство. Йотебер — пример за цяло Яйоуе по умереност, образованост и тъй нататък.

— Разбира се. Надявам се да бъда от полза. Революция ли е това, Хавжива?

— Просвета, госпожо.

Вратата зееше грозно в масивната си рамка. Стените липсваха.

— Някога — кимна старейшината — тази врата се отваряше по два пъти на ден: сутрин, за да пусне хората да излязат на работа, и вечер, за да се приберат. През другото време стоеше заключена и добре залостена.

И той посочи огромен счупен ключ, който висеше от външната страна; пипна грубите ръждясали лостове. Жестовете му бяха отмерени и тежки, също както словата, и младежът за сетен път се възхити от живото достойнство на яйоуейците, от достолепието, което бяха съхранили в робските условия, а може би и като реакция срещу тях. Вече бе започнал да оценява дълбокото влияние на техния свещен текст *Аркамие*, увековечен в устната им традиция.

— Да, господине, само това ни е било останало. Но то ни е принадлежало напълно — беше му казал един старец от града, докосвайки книгата, която сега (на шейсет и пет или седемдесет години) се учеше да срича.

Самият Хавжива се запозна с местната библия на оригиналния ѝ език. Четеше я бавно, опитвайки се да разбере как тая легенда за пламенен кураж и самоотверженост в продължение на три хилядолетия е поучавала и подхранвала духа на цял народ, държан под иго. Често му се случваше да долавя в ритмите ѝ сякаш същите гласове, които бе слушал през деня.

Беше дошъл да посети за около месец племенното селище Хайауа, където е възникнала първата колония на Селскостопанската плантаторска корпорация преди триста и петдесет години. В този обширен, затънтен регион на източното крайбрежие общественото устройство и култура се бяха запазили непокътнати. Йерон и други жени от Освободителното движение му обясниха, че ако иска да опознае душата на Яйоуе, трябва да поживее *там*.

Той знаеше, че отначало трудовите лагери са били в преобладаващата си част съставени от мъже. Хората развили свое вътрешно управление, строга йерархия и протекционизъм. Властта се придобивала чрез изпитания, а се задържала със сложни комбинации на независимост със съглашателство. Когато накрая почнали да докарват тук и жени, те били приети в тези сурови условия като роби на робите. Използвали ги за слугини и сексуални отдушници и босовете, и затворниците. Полова вярност и партньорски отношения се съблюдавали само между мъжете, от които зависела племенната политика. През следващите векове наличието на деца обогатило местните обичаи, но системата на мъжко доминиране, впрочем твърде изгодна за собствениците, не се променила особено.

— Надяваме се да ни удостоите с присъствието си по време на утрешната инициация^[1] — рече старейшината със своя сериозен тон и Хавжива го увери, че нищо не би могло да му достави по-голяма чест от това да види една толкова значима церемония.

Онзи остана явно доволен, макар да не го показва външно. Беше петдесетгодишен, което означаваше, че е бил роден роб и е преживял ужасите на Освободителната война. Хав потърси следи от рани, спомняйки си думите на доктор Йерон, и ги откри. Човекът бе мършав, куц и нямаше горни зъби, целият белязан от глада и борбата. Имаше и татуировка — четири резки от шията до лакътя (те пресичаха предната част на рамото му като дълги еполети) и отворено тъмносиньо око върху челото. В неговото племе то бе символ на получена по право неизменна привилегия. Властник сред безвластните, господар сред закрепостените, докато жестоките стени бяха съборени.

Ето че тръгна по тясна пътека от вратата до общежитието и следвайки го, момъкът забеляза, че никой не ги придружава. Мъжете, жените и децата вървяха по една по-широка, успоредна алея, която се отклоняваше и водеше към друг вход. Оказа се, че това е пътеката, предназначена специално за вожда.

Същата нощ, докато дечурлигата, които щяха да приемат утре инициация, постеха и бдяха в женската страна на къщата, всички старейшини се бяха събрали на празненство. По масата димяха големи количества пикантни ястия с много подправки и съблазнителен вид. Вездесъщият ориз се поднасяше с различни оцветители и билки, но предимно с месо. Жените се вмъкваха пъргаво, сервирайки все по-

изтънчени блюда с все повече говежди мръвки — характерната за босовете храна сега се бе превърнала в свидетелство на новопридобитите свободи.

Отвикнал да яде месо, Хавжива бе напълно сигурен, че ще получи разстройство, ала мъжки дъвчеше задушеното и бифтеците, понеже разбираше от какво огромно значение е изобилието за онези, които никога не са имали достатъчно.

Щом гозбите най-сетне свършиха и на тяхно място се появиха грамадни купи с плодове, жените се скриха. Дойде ред на музиката. Племенният вожд кимна към своя *лев* — дума, която означаваше сексуален любимец, побратим; не наследник и не син. Младежът, самоуверен, добродушен красавец, се усмихна, кротко плесна с ръце и потри сивкавосините си длани в едва доловим ритъм. Масата се смълча; той започна да пее, но шепнешком.

Някога музикалните инструменти били забранени в повечето колонии. Босовете не разрешавали нищо освен ритуалните химни, посветени на Туал, които се изпълнявали през десетдневната служба в чест на богинята. Ако установели, че някой губи времето на корпорацията с песни, му наливали сярна киселина в гърлото. Робът бил длъжен да върши работа, а не да вдига шум.

И ето че хората от древните лагери развили способността, като докосват леко длани една в друга, да си тананикат полугласно дълъг, монотонен напев. Думите съзнателно се накъсвали, изопачавали и съкращавали, та да изглеждат почти *безсмислени*. Шеш (алабализми) нарекли собствениците това изобретение и на робите било позволено „да търкат ръце, мънкайки безсмислици“, щом го правят толкова тихо, че да не се чува отвъд крепостните стени.

След като в продължение на триста години бяха пели по този начин, така пееха и днес.

Изпълнението потискаше Хавжива, вдъхваше му усещане за страх. Скоро се присъединиха още хора, ритъмът се усложни допълнително. Кръстосаните извивки се сляха, макар и не съвсем, в единен шипящ звук, който се нижеше редом с провлачената, монотонна мелодия, сякаш всеки момент ще образува дума. Завладян от напева, той си казваше — ето, ей сега някой ще издигне глас високо над останалите, левът ще нададе вик на триумф, ще отпусне гърлото си! Но това все не ставаше. Тихата музика с едва-едва доловима смяна

в темпото продължаваше да тече неизменна като ромон на ручей. Нагоре-надолу по трапезата се подаваха бутилки оранжево йотеско вино. И те пиеха. Поне можеха да си го позволят свободно. Всички се напиха. Смехове, викове, закачки започнаха да прекъсват пеенето.

После тръгнаха към общежитието по пътеката на вожда. Вървяха прегърнати, пикаеха, един-двама спряха да повърнат. Някакъв мил тъмнокож човек, който седеше до Хавжива, сподели леглото му в нишата, която му предоставиха набързо.

По-рано вечерта същият мъж му беше казал, че смесените контакти са забранени през нощта и деня на инициацията — инак това щяло да доведе до промяна в енергиите. Ритуалът щял да се извърти и малчуганите нямало да станат пълноценни членове на племето. Само вещица, разбира се, би нарушила табуто, но много жени били вещици и се опитвали да съблазняват от чиста злост. Редовният, тоест хомосексуалният акт просто би повдигнал душевното ниво, церемонията щяла да се осъществи правилно и да влее у момчетата сили, за да устоят на изпитанията. Ето защо всеки от мъжете след банкета трябваше да си намери партньор за през нощта.

Посланикът бе доволен, че му е отреден този яйоуеец, а не някой от вождовете, които му вдъхваха страх и които нищо чудно да очакваха от него истински енергетизиращ подвиг. В случая, доколкото можа да си спомни на светло, той и неговият съсед се бяха оказали доста пияни, тъй че заспаха по средата на милувките, без да изпълнят добрите си намерения.

От прекаляването с йотеско вино болеше глава. Хав бе имал възможност да разбере това и тази сутрин отново го потвърди.

Към обяд приятелят му го заведе на многолюдния площад и го намести на почетно място там. Пред себе си видяха рова, който отделяше женската, вътрешната територия от мъжката, порталната част на лагера. Още я наричаха така, макар че стените ѝ бяха разрушени и бе останала само вратата като паметник, издигнал се над колибите и общежитията, както и над равните житни поля. Те се простираха околоръст, блещукайки в безветрената, палеца горещина.

Откъм женската страна излязоха шест момчета и затичаха към рова. „Прекалено е широк за тринайсетгодишни хлапета“ — помисли си Хавжива. Все пак две деца успяха да се справят. Другите четири храбро се опитаха да го прескочат, обаче тупнаха вътре. Изкатериха се

пълзешком, а най-ниското даже накуцваше — бе си ударило крака при падането. Но дори и онези две, които бяха преодолели препятствието, изглеждаха изтощени и уплашени. Всичките шест имаха сиво-синия цвят на лазурит^[2]. Беше от поста и безсъницата. Старейшините ги наобиколиха шумно. После ги строиха в къса редица на площада, голи и разтреперани, с лице към мъжете на племето.

Наблизо не се виждаха никакви жени.

Започна разпит. Вождовете задаваха въпроси, на които трябваше да се отвърща мигновено, понякога от едно, а понякога от всички момчета според волята на случая. Обикновено питаха за ритуалите, нормите и етиката. Малчуганите бяха много добре подготвени — изстрелваха отговорите на минутата. Хлапето, което се бе наранило при скока, изведнъж повърна и тихо се свлече на земята като чувал. Никой не реагира; дори при някои от въпросите продължаваха да го посочват. Тогава настъпваше мъчителна пауза. Скоро клетникът се раздвижи, седна разтреперан, после с усилие се изправи на крака и застана в редицата. Посивелите му устни се помръдваха, макар че гласът му не стигаше до публиката.

Привидно Хавжива наблюдаваше ритуала с цялото си внимание, ала мислите му се бяха зареяли надалеч, към друго място и време. Ние учим хората на онова, което самите знаем, но всяко знание е просто частица от истината...

След разпита дойде белязването: дълбок разрез от основата на врата през рамото до лакътната става, направен с твърда дървена пръчка. Забиваха я в плътта, за да остави по-късно набръчкан белег, символизиращ мъжествеността. Посланикът си спомни, че на робите не се е разрешавало да боравят с метални сечива, след като влязат през портала. Подир всяка такава операция старейшините спираха да заострят пръчката, триейки я върху масивен грапав камък. Пепелявите устни на момчетата се опъваха и оголваха белите им зъби; те се гърчеха в полуприпадък, а едно от тях силно виеше и се опитваше да сподави вика си, скрило уста с длан. Друго хапеше палеца си, докато от него не потече кръв и се смеси с алените струйки от рамото му. Щом свършеха с някоя татуировка, главният вожд промиваше раните и ги мажеше с гъст мехлем.

Замаяни, трепереци, малчуганите отново се построиха в редица. Сега вече мъжете бяха по-внимателни: усмихваха им се, наричаха ги

„съплеменници“, „герои“. Хавжива си пое дълбоко дъх на облекчение.

Но ето че още шест деца се появиха на площада, преведени през рова от възрастни жени. Бяха момичета — голи, с гривни около китките и глезените. Когато пристъпиха, сред мъжката публика се разнесе весела глъчка. Хейнецът остана удивен. Нима и тях ги приемаха за членове на племето? Е, това поне е добре...

Две девойчета бяха малко по-големи, другите съвсем млади, едното дори не беше на повече от седем години. Те бяха построени в редица с гръб към зрителите и с очи към хлапетата. Зад всяко стоеше прибулената жена, която го бе довела през моста. Зад всяко момче пък бе застанал гол старейшина. Хавжива гледаше, без да откъсва мислите си от ставащото. Момиченцата се отпуснаха с лице нагоре върху топлата сивкава пръст на площада. Онова от групата, което не го стори веднага, беше свалено долу от жената зад него. Съсредоточените мъже минаха край момчетата и един по един легнаха върху някое момиче. От публиката се чуха подигравки, смях и възгласи „Ха-ха-ха!“.

Прибулените госпожи клекнаха до главите на девойчетата. Най-старата се протегна и дръпна нечия размахана ръка. Посланикът тъй и не можа да разбере дали възрастните имитираха, или наистина извършваха полов акт. „Ето как става, вижте, вижте!“ — викаха зрителите към белязаните „герои“ сред шеги, коментари и гръмки смехове. След малко старейшините взеха да се надигат, прикривайки членовете си със странна свенливост.

Щом и шестимата се изправиха, удари часът на малчуганите. Всеки легна върху момиче и раздвижи таза си напред-назад, макар Хав да забеляза, че никой младок нямаше ерекция. Яйоуейците наоколо се хванаха за своите пениси и започнаха да предлагат: „На, пробвай моя!“, да се кикотят и да крещят, докато и последното хлапе скочи на крака. Жертвите изобщо не помръдваха, разкрачени, подобни на мъртви гущерчета. Тълпата от мъже заплашително запристъпя към тях, обаче старите жени ги уловиха за глезените и побързаха да ги изтеглят обратно по моста, сподирени от възгласи и нови подигравки.

— Всичките са упоени — рече милият тъмнокож господин, когато видя израза на Хавжива. — Не усещат какво става. Въобще да ви кажа...

— Разбирам — прекъсна го гостът, замръзнал на почетното си място.

— Тези имат късмет, че са избрани да участват в инициацията. Много е важно да загубят своята девственост, колкото се може по-скоро. Задължително условие е да бъдат винаги с повече от един партньор. Така няма да предявяват претенции: „Това е твой син“, „Това бебе ми го направи вождът“. Вещици нескопосни! Всъщност син се става по избор. Да бъдеш син няма нищо общо с някаква си проста робиня. И те трябва отрано да го проумеят. Но в наше време им дават упоително. Не е както преди, при корпорациите.

— Разбирам — повтори хейнецът.

Той се загледа в лицето на приятеля си. Ако се съди по тъмната му кожа, навярно в жилите му течеше господарска кръв и сигурно е потомък на някой собственик или бос. Дете на неизвестен баща, излязло от утробата на робиня. Синът е въпрос на избор. Всяко познание е част от истината, всяко познание е едностранно. В Стсе, в школите на Екумен, в колониалните лагери на Яйоуе.

— Ама ти продължаваш да ги наричаш *робини* — каза Хавжива. Цялото му чувство за такт, всичките му усещания бяха като вцепенени и той реагира, воден от тъпо интелектуално любопитство.

— Не, не — побърза да се поправи другият. — Много съжалявам. От момче съм свикнал с този език... Извинявам се...

— Не на мен трябва да се извиниш.

Отново бе започнал да говори студено и само онова, което мисли в момента. Мъжът запримига, после млъкна, навел глава.

— Моля те, приятелю, заведи ме вече в стаята ми — въздъхна Хав и тъмнокожият с благодарност се съгласи.

В мрака той тихо подзе на хейнски пред записния си апарат: „Никой не е в състояние да промени нищо, ако стои отстрани. Когато гледа на събитията като чужд наблюдател, отгоре, човек може да обозре цялостно принципа на една ситуация. Какво не е в ред, какво липсва. Тогава ти се иска да наместиш нещата. Но няма начин да ги съшиеш отвън. Трябва да бъдеш вътре, да участваш, да ги изтъчеш. Трябва да бъдеш част от вътъка на платното.“ Последната фраза беше на диалекта на Стсе.

Четири жени седяха върху земята в своята територия. Мястото бе привлякло вниманието му, защото се оказа съвсем неотгъпкано.

Предположи, че е някакъв свещен участък. Чуждопланетките бяха клекнали безцеремонно, сгушили глави между коленете си, напълно безразлични към факта как изглеждат — с онова равнодушие към мъжките очи, което вече беше забелязал тук. Бяха с бръснати черепи, а кожата им — тебеширено бледа. Хора от калта (калтаци) бе някогашното им прозвище, ала според Хавжива този цвят повече напомняше на глина или пепел. Небесносиньото на дланите и стъпалата им и навсякъде, където епидермисът е по-тънък, почти не се виждаше под пръстта, с която се бяха омацали. Тъкмо си приказваха оживено, но щом гостът наближи, млъкнаха. Две от тях бяха съсухрени, с възлести, сбръчкани колене и пети; другите две — млади. Той приседна в края на равната площадка и всички започнаха да му хвърлят бегли погледи.

Забеляза, че жените посипват цветен прашец, оформяйки някаква фигура с него. Взря се в пъстрите линии и успя да различи един удължен силует, наподобяващ ръка или клон, и извита землисточервена дъга.

След като ги поздрави, той не каза нищо повече, само клекна наблизко. Те продължиха своите занимания. От време на време си разменяха шепнешком по някоя дума.

Щом спряха, посланикът ги запитва:

— Това сигурно е свещена рисунка, а?

Възрастните яйоуейки го изгледаха, навъсиха се, но не отвърнаха.

— Няма да можеш да я видиш — подхвърли по-тъмнокожата млада жена и изкусително му се усмихна, от което Хавжива остана много изненадан.

— Искаш да кажеш, че не бива да стоя тук, така ли?

— Не, господине, можеш да си стоиш. Просто няма да я видиш, както трябва.

Той се изправи и пак погледна рисунката, очертана със сив, жълтеникав, червен и кафеникав прах. Елементите ѝ бяха свързани помежду си в единно цяло — хармонично, но непонятно.

— Още не е готова, нали?

— Това е само съвсем, съвсем малка част — въздъхна жената, която му се бе усмихнала. Черните ѝ очи хвърляха иронични пламъчета.

— Никога ли не я завършвате докрай?

— Не. — Другите също прибавиха „не“, а стариците дори се побутнаха.

— Би ли ми обяснила какво точно представлява тази картина?

Изглежда, че не беше чувала думата „картина“. Озърна се сякаш за помощ, замисли се и пак вдигна умните си очи към него.

— Това е нашето знание — кимна тя към пастелните цветове на фигурата. Топлият вечерен вятър вече замазваше границите между багрите.

— Те не могат да разберат — вметна другата млада жена шепнешком. Лицето ѝ имаше пепеляв оттенък.

— Мъжете ли? Нима не са я виждали в цялостен вид?

— Никой не я е виждал. Само ние. Тя е в нас, тук — чуждопланетката посочи не главата, а сърцето си. После сложи ръце на гърди — своите дълги, загрубели от тежък труд ръце.

Изведнъж стариците се надигнаха. Пошушукаха си, едната подвижна на младите жени нещо, което Хавжива не успя да разбере, и с бавна стъпка се отдалечиха.

— Сигурно не е позволено да разказвате за рисунката си на някой мъж — рече хейнецът.

— *На мъж от града* — уточни тъмнокожата и се засмя. — Мислят си, че ще избягаме.

— Ами вие искате ли?

Тя сви рамене: къде?

Изправи се грациозно и едва докосна с крак фигурата на земята — на пръв поглед произволно, абстрактно съчетание от цветове и линии, от извивки и плътни петна.

— Виждаш ли я? — обърна се тя към пришълеца, като закачливо го стрелна с очи.

— Може би някога ще се науча на това изкуство.

Онази с пепелявия тен подчерта:

— Само жена би могла да те научи.

— Вече сме свободни хора — каза младият вожд, синът и наследникът, избраникът.

— Досега не съм срещал нито един свободен народ — отговорът на Хавжива беше вежлив, но двусмислен.

— Ние извоювахме своите права. Отхвърлихме оковите си. С кураж и жертви, стремейки се към единствено благородното в живота. Днес сме разкрепостени.

Избраникът имаше непреклонно лице. Той бе красив, интелигентен, четирийсетгодишен мъж. Шест дълги белега бяха издълбани на ръцете му като груба емблема, между веждите му втренчено и немигащо зееше татуирано синьо око.

— Да, така е — съгласи се Хав.

Настъпи кратко мълчание.

— Господата от града не разбират нашите жени. Не вярват, че те не ламтят за свободата на мъжете. Тя не е за тях. Жената копнее да си гледа бебето. За нея това е благородното, което иска да следва в живота. Тъй е наредил Бог Камие, а пък милостивата Туал й е дала чудесен пример. По други места може и да е различно. Току-виж там се появили вещици, които не се грижат за децата си. Знае ли човек...

Хавжива кимна, както го правеха на Яйоуе — дълбоко, почти като поклон. Сетне подхвърли:

— Вчера наблюдавах доста интересна картина...

Избраникът не реагира; не стана ясно дали въобще е чувал тази дума.

— Цветове и линии, нарисувани с шарена пръст върху земята. Навярно те изразяват нещо, отправят някакви послания към света. Всяко откритие е индивидуално, всяка истина е едностранна — продължи без усилия гостът с достолепното красноречие, което бе усвоил от майка си, Наследницата на слънцето, когато тя общуваше с чужди търговци. — Но една истина не отрича друга. Всяко знание е просто капка от огромен океан. Понякога същността се крие в къса линия или в пастелен тон. Щом видиш завършената фигура, вече не можеш да възприемаш частите й наместо цялото.

Младият вожд стоеше сив като камък. След известно време се обади:

— Ако започнем да живеем както в града, всичките ни познания ще се загубят.

Зад неопровержимия му тон се спотаяваха страх и тъга.

— Драги избранико — обърна се Хавжива към него, — вярно е това, което казваш. Много ще бъде загубено, разбирам го сам. По-малкото знание трябва да се пожертва пред по-голямото. И то неведнъж.

— Мъжете от моето племе никога няма да се отрекат от нашите традиции! — възкликна избраникът. Неговото невиждащо, сбръчкано средно око гледаше към небето, обгърнато в жълтеникава омара над безкрайните поля, въпреки че собствените му тъмни очи се взираха в земята.

Гостът му премести поглед от това чуждо лице към яркото, бяло, мъничко слънце, което жарко пламтеше, ниско сведено над тази чужда планета.

— Сигурен съм, че е така — заключи той.

Когато бе петдесет и пет годишен, постоянният служител Йехедархед Хавжива отиде на посещение в Йотебер. Не беше идвал тук твърде отдавна. Работата му като екуменски съветник към Министерството на социалната справедливост го бе задържала на север, макар често да пътуваше до другото полукълбо. Той се установи за дълго в старата столица, но навестяваше и новата по искане на младия Пратеник, който разчиташе на неговия опит. Приятелката му — те живееха заедно вече от осемнайсет години на тая планета без бракове — довършваше една своя книга и бе много натоварена. Веднъж му призна, че би предпочела да остане сама в апартамента за няколко седмици, докато пише.

— Можеш да направиш онова пътуване, за което толкова мечтаеше — предложи му тя. — Щом свърша, веднага ще дойда и аз. Няма да казвам на никого от онези проклети политици къде си. Защо не предприемеш малко бягство? Върви!

И Хавжива отиде. Никак не обичаше да лети въпреки служебната си заетост, тъй че тръгна с влак. Сега влаковете бяха хубави, бързи, пак доста препълнени. Хората с щурм слизаха и се качваха на всяка спирка, викаха по кондукторите, но не се опитваха да се покатерят върху покривите на вагоните — не и при 130 километра в час. Бе си взел самостоятелно купе в експреса до Йотебер. Дългите дни се нижеха, а той гледаше мълчаливо пейзажа, прелитащ пред очите му:

възстановителните работи, някогашната пустош, новозалесените гори, разрастващите се градове. Точеха се цели мили с колиби и хижи, с къщи и жилищни блокове, селища, които напомняха старите лагери, зеленчукови градини и навеси за ремонт, фабрики, грамадни млади заводи. После отново поля и канали, в чиито води се отразяваше вечерното небе; някое босоного дете, хукнало до бял огромен бивол край житните ниви. Нощите бяха кратки и Хав сладостно се унасяше в сън от ритъма на движението.

На третия ден следобед слезе на гарата в Йотебер. Никакви тълпи. Никакви вождове. Никакви телохранители. Отправи се из топлите, добре познати улици към пазара, през градския парк. Това бе проява на малко прекомерна дързост. Престъпни банди и крадци продължаваха да кръстосват наоколо и той вървеше бдително, без да се отклонява от централните алеи. Мина покрай древния запуснат храм. Беше вдигнал един бял цвят, паднал от храсталаците. Положи го в краката на Туал. Мадоната се усмихна, взряна кривогледо към липсващия си нос. Сетне се упъти към големия нов квартал с разхвърляни пристройки. Там живееше доктор Йерон.

Вече бе закръглила седемдесет и четири и напуснала болницата, където през последните петнайсет години беше администратор, лекар и учител на по-младите. Не бе се променила много, останала си почти същата жена, с която се запозна, докато тя дежуреше край леглото му. Само че днес изглеждаше смалена; косите ѝ бяха опаднали и връзваше на главата си пъстроцветна кърпа. Те силно се прегърнаха и целунаха. Йерон го погали и потупа по рамото. Усмивката не слизаше от устата ѝ. Никога не се бяха любили, но винаги изпитваха копнеж един към друг, винаги им правеше удоволствие да се докосват.

— Я виж, я виж, че си побелял! — извика. — Колко красиво! Влез да пийнем по чашка. Как е Араха? Кога ще дойде? Нима си пердашил през целия град с тази чанта? Още си луд, както преди.

Той ѝ подаде специалния подарък за нея — изследването „Някои заболявания на Уерел-Яйоуе“ от екип екуменски медици, и тя жадно го пое. Известно време разговаряше откъслечно, докато проучваше съдържанието и главата за бронхита. Наля от бледото оранжево вино. После си сипаха втора чаша.

— Добре изглеждаш, Хавжива — домакинята остави томчето встрани. Очите ѝ бяха изсветлели и искряха тъмносинкави. —

Животът на светец май ти се отразява положително.

— Е, не съм стигнал чак дотам, Йерон.

— Поне герой. Не можеш да отречеш, че си герой.

— Не — каза той засмян. — Като имам предвид значението на тази дума, не бих те опровергал.

— Къде ли щяхме да сме днес без теб?

— Точно където сте сега... — въздъхна гостът. — Понякога ми се струва, че сме на път да изгубим и малкото спечелено. Оня туалет от провинция Дайтаке не е за подценяване, скъпа. Речите му са направо изтъкани от омраза към жените и антиемигрантски предрасъдъци, а хората ги поглъщат като...

Лекарката махна с ръка. За нея той бе нищожен демагог.

— Това няма край — каза тя. — Но аз веднага разбрах какво ще бъдеш *ти* за нас. Още щом чух твоето име. Усещах го някак си.

— Ти всъщност не ми остави никакъв избор.

— Ами, изобщо не сме те насилвали, ти сам го направи.

— Вярно е — Хавжива отпи от виното. Скоро продължи: — Малцина са разполагали с моите възможности за разнообразие. Как да живея, с кого да се събирам, каква работа да върша. Понякога си мисля, че по-късно винаги съм избирал, защото отраснах в среда, където все някой друг решаваше вместо мене.

— И ти си се опълчил срещу древните порядки, поемайки по свой собствен път...

Той се усмихна:

— Аз не съм бунтар.

— Охо! Ти, който през цялото време беше в центъра на нашето движение?

— Да — отвърна й, — но не с бунтарска нагласа. Бунтарството е в твоя стил. Моята задача беше да разбере и възприема ситуацията. Да отворя духа си за истината. Тъкмо това усвоих с възпитанието, което получих — само да променям душата. Тъй че тя да може да съществува в този свят. Да заеме правилното си място в него.

Доктор Йерон го слушаше, без да изглежда съвсем убедена.

— Такъв е по-скоро подходът на жената към живота. Мъжете обикновено искат да преустроят нещата, както на тях им е удобно.

— Не и мъжете от моето племе — подчерта Йехедархед.

Тя сипа по трета чаша вино.

— Разкажи ми за хората от твоята планета. Винаги съм изпитвала известен страх да любопитствам за това. Хейнците са толкоз стар народ! Толкова са учени! Те знаят твърде много за историята, познават купища светове! А ние тук, с нашите триста години мизерия, убийства и невежество — не можеш да си представиш колко нищожни се чувстваме в сравнение с вас.

— Напротив, мога да си представя. — И след малко подхвана: — Роден съм в градче на име Стсе...

Той ѝ разправи за пуебло и хората от Другото небе, за баща си, който му беше вуйчо, Наследницата на слънцето, ритуалите, празненствата, всекидневните и Необичайните богове; разказа ѝ за поврата в своя живот; за посещението на историчката и как бе настъпил втори прелом в съдбата му, когато пое към Катхад.

— Всичките тези норми! — възкликна Йерон. — Толкова са сложни и ненужни. Като в нашите племена. Нищо чудно, че си избягал.

— Просто отидох да науча онова, което не можех да узная в моето Стсе — обясни Хавжива усмихнат. — Какво представляват нормите сами по себе си? Начин да се свързваме помежду си. Екология на чувствата. Та нима ние правехме нещо друго тук, освен да се борим за по-добра система от закони, която да бъде гъвкава и разумна?

Той се надигна, разкърши рамене и каза:

— Знаеш ли, виното ме хвана. Ела с мен да се поразходим.

Двамата излязоха сред окъпаните в слънце градини на квартала и бавно тръгнаха по пътеките между зеленчукови парцели и цветни лехи. Жената кимаше на мнозина, които плевяха или копаеха в дворовете си; хората се изправяха, за да я поздравят по име. Доктор Йерон бе уловила посланика за ръка и гордо пристъпяше до него. Той се опитваше да върви в крак с нея.

— Когато трябва да стоиш на едно място, ти се ще да полетиш — хейнецът се загледа в бледата ѝ, кокалеста, тънка десница, отпуснатата доверчиво върху неговата ръка. — Ако пък трябва да летиш, ти се иска да останеш у дома. Аз свикнах да седя на едно място в родината си, а после да кръстосвам космоса с историците. Но така и не успях да постигна хармония със себе си.

— И тогава дойде при нас — каза тя.

— Да, тогава пристигнах на Яйоуе.

— И на какво се научи?

— На това как да вървя — отвърна той. — Как да вървя редом с моя народ.

[1] Посвещаване в религиозно тайнство (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Вид скъпоценен камък. — Б.ред. ↑

ПЪТЯТ НА ЕДНА ЖЕНА КЪМ СВОБОДАТА

1. ШОМЕКЕ

Моят скъп приятел ме помоли да разкажа историята на своя живот, защото смята, че тя може би ще представлява интерес за хората от други светове и времена. Аз съм обикновена жена, но преживях големи сътресения и имах предимството на собствен гръб да разбере какво е робството и какво свободата.

Научих се да чета и пиша едва на зрели години — това е единственото ми извинение за евентуалните грешки в тази повест.

Родих се като робиня на планетата Уерел. Тогава ми викаха Шомекевата Радосе Ракам: сиреч собственост на Шомекевия род, внучка на Досе, внучка на Камие. Въпросният род владееше имение на източния бряг на Вое Дайо. Досе бе моята баба, Камие пък е Всевишният Бог.

Семейство Шомеке притежаваха четиристотин асети. Повечето от тях работеха на полето, произвеждаха геде, пасяха добитъка сред крайбрежните ливади, трудеха се в мелницата или като чевръста прислуга в домакинството. Господарите ми са били влиятелни хора в миналото. Нашият собственик беше видна политическа фигура и често пътуваше до столицата.

Асетите носеха името на бабите си, понеже те ги отглеждаха от малки. Майките превиваха гръбнак по цял ден, а бащи нямаха. Жените обикновено имаха деца от няколко партньори. Дори и бащата да знаеше чие е детето, той не можеше да се грижи за него. Всеки момент го грозеше опасността да бъде преместен другаде. Здравите младежи рядко се застояваха за по-дълго при нас. Ако успяваха да вземат висока цена за тях, ги изпращаха в разни имения или във фабриките. Ако не струваха много, им изцеждаха и последната капка пот, докато умрат.

Виж, жените ги продаваха неохотно. Девойките се държаха за работа и за възпроизводство, стариците — да наглеждат потомството и да стопанисват колонията. В някои имения робините раждаха всяка година, ала тук повечето се бяха отървали с по две-три деца. Шомеке

не искаха мъжете непрекъснато да се съвкупяват със слабия пол. Бабите бяха на тяхна страна и строго пазеха по-младите уерелианки.

Говоря за мъже, жени, деца, но вие сигурно добре разбирате, че съвсем не ни наричаха така. Така *се наричаха* само собствениците. Ние бяхме роби и робини и аз сега ще продължа с тия думи, макар да не съм ги чувала, нито използвала дълги години, а и никога на тази благословена земя.

Мъжката част на колонията, известна като порталната, се управляваше от босовете. Това бяха роднини на семейство Шомеке и хора, наети от тях. От вътрешната страна живееха дечурлигата и робините. Тук двама евнуси формално изпълняваха ролята на шефове, но всъщност всичко се ръководеше от стариците. Нищо в лагера не ставаше без знанието им.

Ако те кажеха, че ей този асет е много болен и не може да работи, го освобождаваха от задълженията му. Понякога стариците успяваха да отърват някой роб да не бъде продаден или пък младо момиче да не забременява от повече мъже; дори по изключение даваха противозачатъчно. Всички в колонията се подчиняваха на техните съвети. Ала щом си позволяха да стигнат твърде далеч, босовете им налагаха бой с камшик или се разпореждаха да ги осакатят жестоко. Когато бях дете, често срещах едра жена, която наричахме прабаба. Бе с извадени очи и език. Мислех си, че това се дължи на преклонната ѝ възраст. Уплаших се, че и езикът на моята баба Досе ще се разложи в устата ѝ. Казах ѝ го. Тогава тя ми отговори:

— Той няма да стане по-къс просто защото не е дълъг.

Живеех в лагера. Майка ми ме беше родила там и останала при мен, за да ме гледа три месеца. После ме бяха отбили с краве мляко и мама се върнала в Къщата. Нейното име бе Шомекевата Райоуа Йоуа. Тя беше светлокожа, както повечето асети, много красива, с тънки китки и глезени и нежни черти. И баба ми спадаше към същия „десен“, обаче аз бях тъмна, по-тъмна от всички в колонията.

Йоуа идваше да ме вижда, евнусите я пускаха да мине през тяхната врата с подвижна стълба. Веднъж ме завари да се мажа със сивкава пръст по тялото. Скара ми се, а аз ѝ обясних, че искам да съм като другите момичета.

— Слушай, Ракам — подхвърли ми, — та те са хора от калта и никога няма да се измъкнат оттам. Ти си по-добра от тях. И ще бъдеш

красавица. Защо смяташ, че си толкова черна? — Нямах и представа какво може да има предвид. — Някой ден ще ти кажа кой е баща ти — заяви тя, сякаш ми обещавахе скъп подарък.

Единственото, което знаех до момента по този въпрос, бе, че жребецът на семейство Шомеке (особено ценно животно!) се използва за разплод на кобили и от други имения. Изобщо не бях предполагала, че жената зачева от мъж.

Същата вечер се похвалих на баба си:

— Аз съм хубава, защото черният жребец ми е баща!

Досе ме удари по главата тъй силно, че паднах и заплаках.

— Да не съм те чула повече да говориш за баща си!

Не бях забравила, че мама и баба са в някаква вражда, но едва след време успях да науча причината. А дори и сега не съм сигурна, че разбирам всичко, което се таеше помежду им.

Ние, децата, растяхме в колонията. Не знаехме нищо за живота отвъд зидовете. Целият ни свят бе съсредоточен в колибите на робините и дългите къщи на робите, в кухненските градини и пръстения площад, утъпкан от нашите боси крака. За мен разстоянието до външната стена изглеждаше огромно.

Когато работниците от полето и мелницата излизаха сутрин през портата, аз наистина не проумявах къде отиват. Просто потъваха нейде. През деня лагерът беше *наш*, на хлапетата. Лятос тичахме голи, почти голи бяхме и през зимата, играехме с тояги, камъни и кал. Разбира се, гледахме да стоим по-далеч от бабите, освен когато ходехме да си изпросим нещо за ядене или те ни караха да оплевим зеленчука.

Вечер или рано през нощта тружениците се връщаха под строй, охранявани от босовете. Някои бяха изтощени и мрачни, други весели и приказливи и подвикваха нагоре-надолу. Огромната врата с трясък се затваряше зад последния. Ето че от готварските печки започваше да се издига дим. От запаления оборски тор се носеше сладостна миризма. Хората се събираха на верандите пред колибите и общежитията. Робите и робините се спираха край синора, който разделяше порталната страна от вътрешната, разговаряйки през него.

След вечеря крепостните се молеха пред статуята на Мадона Туал, ние пък отправяхме молитви към Камие. После всички отиваха да спят освен онези, дето се канеха да „прескочат рова“. Понякога през късните часове на лятото се пееше и даже бяха позволени танци. Често

един от старците — това бяха съсипани, жалки възрастни мъже, а не силни като бабите — „изпяваше“ нещо от словото. Така наричахме декламацията на *Аркамие*. Всяка нощ без изключение будни хора учеха другите на свещените стихове. В зимните вечери някой от тези ненужни роби, които живеяха благодарение на милосърдието на стариците, подхващаше по-дълги куплети. Тогава дори малчуганите се смълчаваха, заслушани в преданието.

Моята най-скъпа приятелка беше Уалсу. Бе по-голяма от мен и винаги ме защитаваше при свадни между децата или когато батковците ме прекоросваха Черньо или Боси. Бях малка, но доста избухлива. Не ни закачаха много, ако бяхме двете заедно. Сетне тя започна да излиза извън портата. Майка ѝ бе забременяла и станала твърде едра, тъй че имаше нужда от помощ в полето, за да си навакса нормата. Гедде се прибира на ръка. Всеки ден узрява по една част от стъблото, която трябва да се откъсне; събирачите на реколта минават през нивата отново и отново в продължение на три-четири седмици, а после се прехвърлят на по-късни посеви.

Когато майка ѝ се разболя, Уалсу окончателно зае нейното място и с известна подкрепа успяваше да изпълни норматива. По онова време моята приятелка беше шестгодишна според отчитането на собствениците — те даваха на всички асети един и същи рожден ден, съвпадащ със съответната нова година, която започваше през пролетта. Всъщност може и да бе по-голяма. Бременната боледуваше и преди раждането, и след това, тъй че Уалсу я заместваше през целия този период. Никога повече не се върна при нас да играе, само вечер се прибираше за храна и сън. Тогава я срещам и си бърбехме. Тя се гордееше, че работи. Аз ѝ завихдах и копнеех да излизам през вратата. Вървах след нея дотам, после надничам навън към света. Стените на лагера вече ми се струваха много тесни.

Казах на баба си Досе, че смятам да ида на полето.

— Млада си още.

— Догодина ще навърша седем.

— Обещала съм на майка ти, че няма да те пускам зад портала.

Следващия път, когато Йоуа посети лагера, аз ѝ се оплаках:

— Баба не ми разрешава да изляза, а пък толкова искам да помагам на Уалсу.

— В никакъв случай — отвърна мама. — Ти си родена за по-добра участ.

— За каква?

— Скоро ще разбереш.

И тя ми се усмихна. Досещах се, че има предвид Къщата, където работеше. Често ми бе разправяла за прекрасните неща вътре: блестящи, ярки вещи, тънки и изящни като играчки. Каза, че там било тихо. Самата Йоуа носеше красив червен шал, говореше с мек глас и дрехите и тялото ѝ винаги бяха чисти, свежи.

— Ами кога ще я видя?

Измъчвах я, докато най-сетне въздъхна:

— Добре, ще помоля господарката.

— Какво ще я молиш?

Аз знаех само, че тази жена е твърде внимателна, порядъчна домакиня и че мама ѝ принадлежи по някакъв начин, с което се гордее. Знаех също, че чудесният ален шал е от нея.

— Ще я попитам дали можеш да се учиш на работа в Къщата.

Произнесе го с тон, който ми внушаваше, че това е благословено от Бога място, като онуй, за което се споменава в молитвата: „*И нека вляза в чистия дом, в стаите на хармонията.*“

Толкова се развълнувах, че започнах да танцувам и да пея:

— Ще ида в Къщата, ще ида в Къщата!

Майка ми ме удари, за да престана, и ме скастри за моето дивашко поведение, както го нарече. После добави:

— Много си малка още! Не знаеш как да се държиш! Ако те изгонят оттам, изобщо няма да можеш да се върнеш.

Аз ѝ дадох дума да се държа като голяма.

— Трябва да вършиш всичко според изискванията — каза ми Йоуа, — абсолютно всичко. Никога да не задаваш въпроси. Нищо да не отлагаш. Щом господарката види, че постъпваш невъзпитано, веднага ще те изпрати обратно тук. А това ще бъде краят ти завинаги.

Обещах ѝ да бъда съвсем кротка, да се подчинявам на мига и без излишни приказки. Колкото по-страшна я правеше да изглежда, толкова по-силно бе желанието ми да посетя великолепната, блестяща Къща.

Когато майка ми си тръгна, все не ми се вярваше, че наистина ще говори с господарката. Свикнала бях никой да не си спазва

обещанията, но след няколко дни тя се върна. Досе се ядоса в началото, развика се. Аз се промъкнах под прозореца, за да ги слушам. Изведнъж баба се разплака. Това ме уплаши и учуди. Старицата винаги проявяваше търпение, грижеше се за мен и ме хранеше добре. И през ум не ми беше минавало, че в отношението ѝ има нещо повече, докато не я чух да ридае. Плачът ѝ ме накара да зароня сълзи и аз, сякаш бях част от нея.

— Можеше да ми я оставиш поне още една година, дъще. Та Ракам е направо бебе. За нищо на света няма да я пусна извън портала — баба умоляваше като напълно безпомощна жена. — Нали знаеш, че тя ми е единствената радост!

— Ех, щом е така, няма не ѝ желаеш доброто?

— Само годинка. Още е твърде дива за сериозна служба.

— Достатъчно е дивяла. Ако почака малко, ще я изпратят на полето. След десетина месеца там няма да я искат в Къщата. Ще си остане в калта. Разбери, безполезно е да се вайкаш. Вече съм питала господарката и тя ми разреши. Не мога да се върна без момичето.

— Йоуа, гледай да не ѝ се случи нещо лошо — каза Досе много тихо, сякаш ѝ бе неудобно от собствената дъщеря, но с някаква внушителност.

— Тъкмо затова я вземам, за да не се случат лоши работи — заяви майка ми. После ме повика, аз си изтрих сълзите и отидох при нея.

Колкото и да е странно, не си спомням моето първо излизане извън стените на лагера, нито първите си впечатления от Къщата. Предполагам, че съм била стъписана. Гледала съм надолу и всичко ми се е сторило толкова чудно, че не съм разбирала какво виждам. Зная само, че минаха няколко дни, преди мама да ме представи на госпожа Тезайо. Трябваше да ме поизмие и научи на някои неща, та да не я изложя. Бях уплашена до смърт, когато най-сетне ме хвана за ръката. Гълчейки шепнешком, тя ме изведе от крилото на робините през врати и коридори с боядисано дърво. Накрая влязохме в една слънчева стая без покрив, цялата обсипана с разкошни саксии.

Не познавах никакви цветя освен плевелите в зеленчуковата градина и сега не можех да откъсна очи от тях. Наложих се Йоуа да ме дръпне за ръкава, за да погледна към жената, която се бе отпуснала на зелен стол в дъното. Облечена с меки пъстри дрехи, тя почти не се

открояваше от заобикалящия я фон. Имаше буйна, лъскава коса, кожата ѝ също бе лъскава и черна. Майка ме блъсна напред да направя онова, което бях репетирала множество пъти. Приблжих, коленичих до стола и зачаках. Щом домакинята протегна издължената си ръка с небесносиня длан, нежно я докоснах с чело. Трябваше да кажа: „Аз съм твоята нова робиня Ракам“, но гърлото ми беше пресъхнало.

— Какво приятно създание! — възкликна госпожа Тезайо. — И колко е тъмна — при последните думи гласът ѝ леко трепна.

— Босовете идваха... оная нощ. — Смирена и усмихната, мама смутено сведе глава.

— Да, без съмнение.

Тогава успях да я мярна пак. Беше красива. Наистина не бях срещала толкова красива жена до този момент. Стори ми се, че тя забеляза моето учудване. Отново протегна дългата си мека ръка и ме погали по бузата и врата.

— Доста е хубавичка, Йоуа. Добре си направила, че я доведе тук. Къпана ли е?

Нямаше да пита, ако ме бе видяла преди малко: мръсна и воняща на оборския тор, с който си палехме огъня. Явно господарката не познаваше нищо друго освен беца, женското крило на дома. Държаха я там също като мене в лагера — невежа за всичко извън него. Никога не беше и помирисвала добитък, както аз не бях вдъхвала аромата на цветя.

Моята придружителка я увери, че съм чиста.

— Тогава довечера може да дойде в леглото на леля. Много ще ми е приятно. Искаш ли да спим заедно, хубавичката ми...

И тя погледна към майка ми, която подсказа:

— Ракам.

Госпожа Тезайо сви устни.

— О, това име не ми харесва — промърмори. — Толкова е грозно. Я да видим... Да, ти ще бъдеш моята Тоти. Доведи ми я довечера, Йоуа.

Тя имала куче лисичар, на което му казвали така, както ми обясни мама. Любимецът ѝ бил умрял. Дотогава не знаех, че господарите обичат да кръщават и животните си. Ето защо не се учудих, че са ми дали кучешко име, но в началото ми се струваше странно да не бъде Ракам. Просто не можех да се възприема като Тоти.

По-късно Йоуа ме окъпа отново, намаза кожата ми с благовонно масло и ме облече в мека нощница, по-мека дори от шала й. Продължаваше да ме гълчи и предупреждава, ала очевидно беше доволна от мен. Пак отидохме до беца, сега през различни коридори; срещнахме и други робини по пътя си към покоите на господарката. Стаята й се оказа чудесна, цялата в огледала, драперии, картини. Разбира се, аз не знаех какво представляват огледалата и картините и се стреснах, когато видях в тях хора. Госпожа Тезайо усети, че съм уплашена.

— Ела, малката — кимна ми любезно, посочвайки място в голямото си широко легло, отрупано с възглавници, — ела да се гушнеш при мене.

Пропълзях там и тя почна да ме гали по косата и кожата, докато накрая се успокоих.

— Миличката ми, миличката ми Тоти...

Аз се превърнах в любимката на Тезайо Уехома Шомеке. Спях с нея почти всяка нощ. Съпругът й рядко бе у дома, пък и дори да се навърташе в Къщата, предпочиташе робините. Понякога тя вземаше при себе си майка ми или някоя по-млада слугиня в леглото и тогава ме отправяше. Щом станах на десет-единайсет години, започна да ме оставя заедно с тях и да ме учи как да й доставям наслада. Беше нежна, но именно *тя* бе господарката в любовта, а аз — инструмент, с който се забавляваше.

Усвоявах също домашните умения и задължения. Красивата Тезайо ме научи да пея заедно с нея, понеже имах хубав глас. През всичките тези години никога не ме наказваха, нито ме караха да върша тежка работа. Инак толкова буйна в лагера, в голямата Къща бях напълно покорна. С баба ми бях упорита и непослушна, обаче каквото и да ми наредяха тук, го изпълнявах с удоволствие. Привързах се към домакинята, защото, макар и по свой начин, явно ме обичаше. Възприемах я едва ли не като Туал Милосърдната, спуснала се на земята. И то не метафорично, ами в най-буквалния смисъл. Смятах я за някакво чудно същество, много по-висшестоящо от асетите.

Сигурно ще кажете, че не съм могла или не е трябвало да изпитвам удоволствие, когато госпожата ме използваше без мое съгласие. И че ако съм го усещала, не бива да го изтъквам, нито пък да намирам нещо свястно в едно най-чистопробно злодеяние. Но по онова

време аз не знаех какво е да действаш доброволно или да откажеш. Това са понятия на свободния човек.

Тезайо имаше син, три години по-голям от мене. Живееше напълно усамотена сред нас, робините. Хората от нейния род Уехома бяха консервативни благородници от Острова. Не пътуваха много, тъй че тя бе скъсала връзките си със семейството. От дъжд на вятър се срещаше с приятелите, които господарят Шомеке довеждаше от столицата, ала всички те бяха мъже и можеше да се появява в тяхно присъствие единствено на масата.

Рядко виждах собственика, и то само от разстояние. Него също го смятах за свръхестествено създание, но от онези страшните.

Що се отнася до младия наследник Ерод, мярвахме го, когато идваше да посети майка си или пък излизаше на езда с възпитателите. Ние, момичетата, надничахме да го зърнем през прозореца и хихикахме, понеже беше хубав юноша — чернокож и строен, както Тезайо. Тя го обсипваше с бонбони и целувки.

— Скоро ще го изгубя, миличка...

И на мене ми бе мъчно за Ерод. Той беше като сянка, мил и безобиден. Щом стана на петнайсет, го пратиха в някакво училище, но баща му го върна още преди да свърши годината. Мъжете ни подшушнаха, че господарят жестоко набил своя син и дори му забранил да язди извън имението.

Робините, с които Шомеке спеше, разправяха колко е див; показваха ни къде ги е одраскал или наранил. Те го мразеха, обаче майка ми никога не говореше срещу него.

— За каква се смяташ? — каза тя на едно момиче, което й се оплакваше от лошите му обноски. — Да не би да си някоя госпожица, та да те галят с памук?

После девойката забременя („прихвана“ беше нашата дума) и мама я изпрати обратно в лагера. Така и не проумях защо. Мислех си, че Йоуа проявява излишна жестокост. Сега предполагам, че го е направила, за да я спаси от ревността на господарката.

Не помня кога научих, че съм дъщеря на собственика. Майка ми бе успяла да запази тайната от своята покровителка и вярваше, че е тайна и за другите. Но всичките робини знаеха. Нещо чула-недочула, разгледах по-внимателно Ерод. Установих, че аз приличам повече на баща ни от него, а по онова време вече бях разбрала какво е баща.

Чудно ми беше, че госпожа Тезайо не го е забелязала. Явно предпочиташе да живее в неведение.

Тогава рядко ходех до лагера. След като изкарах половин година в Къщата, прищя ми се да побъбря с Уалсу и баба, пък и те да се възхитят от хубавите ми дрехи, чистата ми кожа, лъскавата ми коса. Щом отидох там, децата, с които бях играла, взеха да ме замерят с кал и камъни и ми разкъсаха роклята. Уалсу беше на полето. Принудих се да се крия в колибата на Досе през целия ден. Повече нямах желание да се връщам. Ако баба искаше да ме види, винаги тръгвах с Йоуа и не се отделях от нея. Всички лагерници започнаха да ми се струват груби и неприятни. Бяха толкова мръсни и вмирисани. Имаха рани и белези от наказания, отрязани пръсти, уши, носове. Ръцете и стъпалата им сивееха напукани, с разкривени нокти. Бях отвикнала от хора с такъв вид.

Ние, домашните роби в грамадната Къща, бяхме съвсем различни, както си мислех. Обслужвайки тези висши създания, едва ли не се уподобявахме на тях.

Вече бях на тринайсет-четиринайсет години, а Тезайо Шомеке продължаваше да ме приема в леглото си и ние често се гушкахме. Но тя си бе намерила нова фаворитка, дъщеря на някаква готвачка — хубавичко момиченце, макар и кожата му да беше светла като глина. Една нощ госпожата дълго се люби с мене. Правеше неща, за които знаеше, че ми доставят голямо телесно удоволствие. Докато лежах изтощена в прегръдките ѝ, нежно шепнеше „Сбогом, сбогом“ и ме целуваше по лицето и гърдите. Аз нямах сили да се учудя на това.

На следващата сутрин ни повика и двете с мама, за да ни съобща, че иска да ме даде на сина си. Поводът бе неговият седемнайсети рожден ден.

— Ще ми липсваш ужасно, Тоти, скъпа — въздъхна Тезайо със сълзи на очи. — Ти беше моята радост. Просто тук не виждам друго момиче, с което да пусна Ерод. Ти си най-чистата, най-милата, най-сладката от всички. Знам, че си девствена — имаше предвид девствена спрямо мъжете, — и моето момче ще ти се наслаждава... Той ще бъде добър с нея, Йоуа, не се тревожи — допълни тя с цялата си искреност.

Майка се поклони безмълвно. Нямаше какво да възрази. И на мен не каза нищо. Вече бе късно да говори за тайната, с която толкова много се гордееше.

Госпожа Тезайо донесе лекарство срещу забременяване. Йоуа не му се довери и отиде при баба за противозачатъчни билки. Аз добросъвестно вземах и двете през седмицата.

Ако някой от Къщата желаше да бъде с жена си, той идваше в беца. Ако пък предпочиташе робиня, изпращаха му я „оттатък“. И така, през нощта на рождения ден на младия собственик ме облякоха изцяло в червено и ме отведоха за първи път в мъжкото крило.

Моята почит към господарката се пренесе върху сина ѝ, също по-висше създание от нас. Познавах го от дете, а и знаех, че сме наполовина от еднаква кръв. Това ме изпълваше със странно чувство към него.

Мислех си, че е свенлив, че се плаши от своята мъжественост. Някои момичета се бяха опитвали да го съблазнят, но без успех. Жените ми казаха как да го предразположа и окуража и аз бях готова да го сторя. Заведоха ме в просторната му спалня. Тя бе цялата облицована с гравирани камък като дантела, с високи тесни прозорци от виолетово стъкло. Застанах плахо до вратата, а Ерод стоеше до масата, отрупана с книжа и екрани. Най-сетне приближи, хвана ме за лакътя и ме накара да седна. После заговори изправен, което ме обърка.

— Ракам — подзе той, — нали така се казваш? — Кимнах. — Ракам, майка ми има най-добри намерения и ти не бива да ме смяташ за неблагодарен към нея или сляп за твоята красота. Но аз не мога да обичам жена, която не е свободна сама да реши дали да бъде с мен. Връзката между собственик и робиня е насилие...

И Ерод продължи в същия дух. Говореше изящно, сякаш господарката ми четеше на глас някоя от книгите си. Не успях да разбера много от тези приказки, освен че той ще праща да ме викат в леглото му, обаче няма да ме докосва. И не бива да издавам никому нашата тайна.

— Съжалявам, наистина съжалявам, че те принуждавам да лъжеш — произнесе с такава искреност, че аз започнах да си мисля: „Явно измамите го нараняват.“ Това го направи да изглежда по-скоро бог в моите очи, отколкото човек.

— Ще бъде изпълнено, уважаеми господине — уверих го най-сериозно.

И тъй, през повечето нощи неговите роби ме водеха в мъжкото крило. Докато аз задрямвах в огромния му креват, младежът работеше

над книгата на масата си. Спеше на дивана под прозорците. Често бърбеше с мене, описвайки ми своя живот. В столицата бе станал член на една групировка от собственици, наречена Общността, която целеше премахване на робството. Щом чул за това, баща му заповядал да напусне училище и му забранил да излиза вън от имението. Ето че и той се беше оказал затворник. Все пак продължаваше да бъде в постоянна връзка с тази Общност чрез транслатора, защото умееше да го използва така, че да не усетят нито Шомеке, нито управата.

Умът му гъмжеше от идеи и трябваше да ги споделя с някого. Често Геу и Ахас, младите слуги, с които бе израснал и които идваха да ме довеждат, оставаха да послушат. Наследникът говореше за робството, свободата и на още много други теми. Макар да ми се спеше, аз надавах ухо и чух доста странни неща. Не всичко разбирах и дори трудно му вярвах. Той ни съобщи, че асетите имат своя организация, наречена Хаме, която отвличала роби от колониите. После ги предавала на членовете на Общността, те им изваждали фалшиви документи за самоличност и се отнасяли добре с тях, намирайки им подходяща работа. Разправяше ни също за градовете и аз обичах да слушам тези негови истории. Веднъж ни разказа за Яйоуе, където избухнала революция.

Дотогава не знаех нищо за далечната планета. Това бе огромна синьо-зелена звезда, която залязваше след слънцето или изгряваше преди него. Името ми бе познато от една лагерна песен:

*О, о, Яй-о-уе,
никой никога
не се е върнал от теб.*

Нямах представа какво се крие зад понятието революция. Когато Ерод ми обясни, че колониалният народ се е опълчил срещу собствениците си, аз не можах да го проумея. Нали поначало е отредено да има висши и нисши същества: Богът и хората, мъжът и жената, господарят и слугите? За мен целият свят се състоеше от имението Шомеке, то бе основата на всичко. Кой би дръзнал да я наруши? Всеки би останал смазан под развалините.

Не ми харесваше, че младият наследник нарича въстаниците роби. Тази дума беше твърде грозна, лишаваше ни от нашите достойнства. Реших в себе си, че тук, на Уерел, ние сме асети, а на онова друго място в космоса са робите — негодяи и боклуци, изпратени там за назидание. Така успях да си обясня някак картинката.

Можете да си представите колко невежа съм била. Понякога госпожа Тезайо ни пускаше да зяпаме холоекрана, но тя гледаше само драми, не и новините. За света отвъд имението не знаех нищо освен приказките на Ерод, пък и тях не схващах напълно.

Юношата обичаше да спорим с него. Смяташе това за признак, че съзнанието ни започва да се разкрепостява. Геу умееше да задава трудни въпроси като например: „Е, ако няма асети, кой тогава ще работи?“ И Ерод отвърщаше надълго и нашироко. Очите му блестяха, гласът му се лееше. Много го харесвах в подобни моменти. Той самият бе красив и говореше красиво. Напомняше ми как старците „пеха словото“ в лагера, когато бях дете.

Давах противозачатъчните, с които господарката ме снабдяваше всеки месец, на момичетата от Къщата. Тезайо бе събудила моята сексуалност и аз бях свикнала на полов живот. Ласките ѝ ми липсваха. Просто не знаех как да се сблizza с някоя от робините, а и те не смееха да любезничат, защото принадлежах на младия собственик. Докато Ерод се палеше от идеи, тялото ми го желаше. Изтегната в леглото му, често копнеех да дойде, да се наведе нежно и да прави същото като госпожата. Но той нито веднъж не ме докосна.

И Геу беше хубавец. Чист, с добри обноски и доста тъмнокож, този младеж не сваляше очи от мене. Стана по-смел чак когато му признах, че Ерод не ме пипва дори с пръст.

Така наруших обещанието да не издавам нашата тайна на никого. Ех, тогава не се чувствах длъжна да спазвам думата си, нито да говоря истината. Подобна чест се падаше на собствениците, не и на нас.

После Геу започна да ми казва кога да се срещнем на тавана. Той не ми доставяше кой знае какво удоволствие. Не проникваше в мен, твърдо решил, че трябва да пази моята девственост за наследника. Вместо това пъхаше пениса си в устата ми. Извърщаше се настрани да се изпразни, понеже спермата от роба не бива да осквернява жената на господаря. Такава е честта на асета.

Навярно отвратени, ще кажете, че разказът ми е пълен с неща от този род и че в живота има и друго освен секса. Да, съгласна съм. Но аз смятам, че именно чрез своята сексуалност хората най-лесно стават роби. Тъкмо тук, дори и като волни мъже и жени, ние най-трудно успяваме да съхраним свободата си. В политиката на плътта се крият корените на силата и властта.

Бях млада, свежа, изпълнена с желание за наслади. И даже днес, когато се връщам назад в годините, за да погледна към лагера или Къщата на Шомеке, някогашните образи ми се струват светъл сън. Виждам големите груби ръце на баба ми. Ето че Йоуа се усмихва, праметнала червения шал през врата си. Съзирам черното лъскаво тяло на моята господарка сред възглавниците. Долавям миризмата на запален оборски тор и парфюмите в беца. Усещам меката, тънка материя на дрехите си, дланите и устните на Тезайо по кожата ми. Чувам как старците пеят преданието и себе си да пригласям на госпожата любовна песен, а Ерод да говори за свободата. Лицето му бе озарено от мисли; зад него каменните дялани прозорци с виолетови стъкла скриваха нощния мрак...

Не твърдя, че искам да се озова отново в Шомеке. По-скоро бих умряла, отколкото да се върна обратно. Предпочитам да издъхна, отколкото да оставя този свободен свят, за да попадна пак в онова място на робство. Но всичко, което съм опознала на младини от красотата, любовта и надеждата, бе там.

Там беше и предадено. Разбира се, изграденото на подобна основа рано или късно трябваше да рухне.

Бях шестнайсетгодишна, когато нещата започнаха да се пропукват.

Първите слухове за промени нямаха никакво значение за мен, освен че господарят бе особено развълнуван. Геу, Ахас и още някои помлади асети също бяха смутени. Дори баба ми поиска да узнае новини, щом наминах да я видя.

— Онзи Яйоуе, светът на робите, се бил освободил, а? Изгонили били собствениците? Отворили лагерите? Боже мой, Всевишни Камие, как е възможно това? Благословен да си, благословени да са чудесата ти.

Тя беше клекнала в праха с ръце върху коленете и се люлееше напред-назад. Вече бе много остаряла и съсухрена.

— Разкажи ми! — не се стърпя Досе.

Не знаех какво друго мога да добавя.

— Всичките ни войници са се върнали, а пък алимените^[1] си отишли. Може би те ще бъдат новите собственици. Някъде горе е — и аз размахвах пръст към небето.

— Какви алимени? — попита баба, но така и не успях да ѝ обясня думата.

Когато господин Шомеке си дойде у дома, научих повече. Той пристигна с крилатата машина на малкото ни летище. Видях как го вдигнаха в носилка, бялото на очите му личеше и цялата му кожа бе на сиви петна. Загиваше от някаква болест, която върлуваше по градовете. Майка ми, седнала с Тезайо, бе чула по транслатора един политик да твърди, че алимените са пренесли заразата на Уерел. Приказките му бяха толкоз заплашителни, че ние си помислихме — ето, едва ли не всички са на път да умрат от тази напаст. Щом го казах на Геу, младият роб изсумтя:

— Алиени, а не алимени, Ракам. Те нямат нищо общо със случая. Господарят е говорил с лекари. Било нов вид гнойна червянка.

Ох, много страшна болест беше! Знаехме, че ако някой асет я е пипнал, веднага го убиваха като животно и изгаряха трупа на място.

Собственика, разбира се, не го ликвидираха. Къщата се изпълни с лекари, госпожа Тезайо прекарваше ден и нощ край леглото на мъжа си. Това бе жестока смърт, бавна и мъчителна. Шомеке надаваше ужасни викове от болка, ревеше, виеше. Не бе за вярване, че човек може да креци по тоя начин часове наред. Плътта му загиваше и се разлагаше, той полудяваше, но не умираше.

Докато съпругата заприлича на сянка, съсипана и мълчалива, синът ставаше все по-възбуден, бликайки от сили. Понякога, когато чуваше болният да вие, очите му заблестяваха и той шепнеше: „Мадона Туал, имай милост към татко.“ Ала тези крясъци му носеха и някакво удовлетворение. Знаех от Геу и Ахас, че баща му го е измъчвал и презирал. Ерод се бил закълел да бъде коренна противоположност, като поправи всичко, сторено от господаря.

Една нощ Тезайо сложи край на неговите страдания. Тя отпрати прислугата, както обикновено, и останала насаме с угасващия мъж. Щом Шомеке започнал жално да стене, тя взела малкото си ножче за шиене и му проболо гърлото. После си прерязала

вените, легнала до него и така умряла. Майка ми е била в съседната стая през цялото това време. Каза, че се учудила на тишината, но от умора скоро заспа. На сутринта влязла и ги заварила и двамата проснати в изстиналата кръв.

Искаше ми се да плача за господарката си, но бях много объркана. Всичко от стаята на болния трябва да се изгори, настояваха лекарите. Трупове — също, и то незабавно. Къщата бе поставена под карантина, тъй че погребението щеше да се извърши само от Шомекевите свещеници. Никой не биваше да напуска имението в продължение на двайсет дни. Все пак неколцина лекари бяха изчезнали, когато младият собственик им казал какво смята да прави. Ахас ми обади нещо във връзка с това, но аз не му обърнах особено внимание.

В късния следобед всички домашни асети застанахме пред параклиса на Мадона Туал за панихидата. Опечалени, ние слушахме песните и молитвите, които долитаха отвътре. Босовете бяха докарали и хората от лагера, те също стояха зад гърба ни. Процесията излезе, белите носилки минаха покрай нас, пламнаха огънове и димът започна да се издига към небето. Още преди пушекът да спре, новият господар пристъпи напред.

Ерод се качи на малка височинка и извади такъв гръмък глас, с какъвто изобщо не бях го чувала да говори. Всъщност в Къщата той само шептеше сред мрака. Ала ето че този ден думите му огласяха цялата околност. Изправи се, чернокож, с бели траурни одежди, нямаше дори двайсет години, и каза:

— Чуй ме, народе! Досега сте били роби, отсега нататък ще бъдете свободни. До днес сте били моя собственост, а отгук нататък ставате господари на съдбата си. Тази сутрин изпратих до правителството акт за освобождаване на всеки асет от имението — общо четиристотин и единайсет мъже, жени и деца. Ако утре дойдете в кабинета ми в работното крило, ще ви раздам документите. Там всички вие сте регистрирани като *пълноценни личности*. Никой няма право да ви закрепости отново. Вече можете да живеете, както сами намерите за добре. Всеки ще получи пари, за да започне своя нов живот. Не толкова, колкото сте изкарвали с целия си тежък труд за нас, но толкова, колкото имам в хазната. Аз напускам Шомеке. Ще замина за столицата, където ще работя за освобождението на милионите уерелиански роби.

Денят на свободата, озарил Яйоуе, скоро ще настъпи и тук. Който иска да се присъедини към мене, да заповяда. Предстои ни много работа.

Съвсем точно си спомням неговите думи. Ако човек не умее да чете и главата му не е задръстена с образи от телеекрана, изреченото слово се забива дълбоко в съзнанието.

Щом Ерод свърши, се възцари такова дълбоко мълчание, каквото никога не бях чувала. После един лекар протестира, че карантината ще бъде нарушена.

— Злото отиде в пламъците — каза младежът и посочи тъмния дим, издигащ се нагоре. — Това място беше прокълнато, но повече никаква злина няма да излезе от Шомеке!

При тези думи хората от лагера леко надигнаха глас. Той постепенно стана все по-силен, докато прерасна в ликуващ вик, примесен с виене, плач, писъци, песни. „Божичко, Камие! Божичко, Камие!“ — крещяха мъжете. Една старица мина напред — беше баба ми. Тя започна да крачи сред нас, асетите от Къщата, сякаш бяхме песьчинки. Спря на известно разстояние от Ерод. Народът се смълча, за да я чуе какво ще каже.

— Господарю, да не би да искаш да ни изхвърлиш от нашите домове? — попита Досе.

— Не — отвърна той. — Те са ваши, както и земята наоколо. Можете да я обработвате, а реколтата ѝ ще бъде за вас. Това е вашият имот и вие сте свободни!

Сега виковете се надигнаха отново, толкова силни, че закрих ушите си с ръце. Разбира се, аз също плачех и отдавах възхвали на наследника и Бог Камие заедно с тълпата.

Танцувахме и пяхме пред горящите клади до залез-слънце. Найсетне стариците поведоха хората обратно към лагера, като им напомниха, че още нямат документи. Ние, домашните, вървахме разпръснати към Къщата и обсъждахме какво ще стане утре, когато ще си получим свободата, заплатите и земята.

Целия следващ ден Ерод седя в работното крило. Оформяше удостоверения на всички поотделно и раздаваше равно количество пари: сто кю в брой плюс ордер за пет хиляди в районната банка, които не можеха да се теглят по-рано от четирийсет дни. Накрая обясни, че прави това, за да не използват средствата безскрупулно — нека първо

решат как да ги употребят най-добре. Посъветва ги да се сдружат и да управляват имението по демократичен начин.

— Господи, пари в банката! — викаше един куц старец и подскачаше на кривите си крака. — Ах, чудо невидяно!

Ерод им каза, че ако искат, могат да си запазят капитала и да се свържат с организацията Хаме. Тя ще да им помогне да стигнат до съседния свят.

— *О, о, Яй-о-уе* — запя някой и те подхванаха мелодията с променен текст:

*Всеки поема към теб,
о, о, Яйоуе,
всеки поема към теб.*

Пяха я през целия ден. Нямаше сила, която да изтрие тъгата на нейните стихове. Ще ми се да плача сега, когато си спомням онзи момент.

На следващата сутрин Ерод отпътува. Изгаряше от нетърпение да напусне мястото, където е бил толкова нещастен, и да започне нов живот в столицата, борейки се за свобода. Не се сбогува с мен. Взе Геу и Ахас със себе си. Лекарите, техните помощници и асети бяха заминали преди него. Всички гледахме как самолетът му се издига във въздуха.

Върнахме се в Къщата. Тя приличаше на мъртва. Нямаше собственици, нито някой, който да ни каже какво да правим.

Двете с майка ми отидохме да си съберем дрехите. Не разговаряхме много, но ни беше съвсем ясно, че не бива да останем тук. Чухме как другите жени трополят из беца, тършуват по стаите на госпожа Тезайо, претърсват шкафовете ѝ, смеят се и пицят от възмущение, откривайки скъпоценности. От залата се носеха гласове на босове. Без да пророним думичка, с Йоуа взехме в ръце, каквото имахме, и излязохме през една задна врата. Промъкнахме се край живия плет в градината, после тичахме почти през целия път.

Голямата порта на лагера зееше.

Как да ви обясня нашите чувства, когато я видяхме така широко отворена? Нима би могло да се опише това?

[1] Преиначено от *aliens* — пришълци (англ.). — Б.ред. ↑

2. ЗЕСКРА

Ерод не знаеше нищо за управлението на имението, понеже с него се разпореждаха босовете. И той беше затворник тук. Бе живял със своите екрани, със своите мечти, със своите представи.

Стариците бяха прекарали цялата нощ в плановете какво да правят и как да обединят бившите асети, та да се защитават от нападение. На сутринта, когато двете с майка ми пристигнахме, територията се охраняваше от роби с подръчни инструменти, приспособени вместо оръжия. Бяха избрали и главатар — силен, симпатичен на всички полски работник. По такъв начин се надяваха да задържат младите мъже в лагера.

Към обяд тази надежда почна да се руши. Младежите направо бяха като обезумели. Те се втурнаха към Къщата, за да ограбят, каквото могат. Босовете стреляха по тях през прозорците и мнозина намазаха куршума. Други успяха да избягат. Наглите босове продължиха да се укриват там и да се наливат с виното на Шомеке. Собствениците от съседни колонии им изпратиха хеликоптери с подкрепления. Чувахме как машините се приземяват последователно. Робините, които не бяха напуснали дома, сега останаха в техни ръце.

Що се отнася до лагера, вратите му се затвориха отново. За по-голяма сигурност преместихме солидните лостове от външната към вътрешната страна, но посред нощ ония атакуваха с тежки трактори и събориха стената. Повече от стотина нападатели нахлуха на тълпи. Бяха въоръжени с пушки, а ние се биехме с полски сечива и цепеници. Само неколцина гадове паднаха ранени или убити. Врагът унищожи колкото си поиска от нас, после започна да насилва. Това трая през цялата нощ.

Група господари отведоха всички старици и мъже и ги застреляха между очите, сякаш бяха животни. И баба Досе беше между тях. Нямах представа какво стана с майка ми. На сутринта в кръвта по земята се търкаляха листове — документите за освобождение.

Нас, десетина момичета и млади жени, ни подкарали като стадо с някакъв камион и ни стоварили на летището. Там с грубости и тояги ни натъпкали в хеликоптер и ни издигнали горе. В онзи момент съм била в безсъзнание. Просто съобщавам онова, което ми разказаха покъсно.

Озовахме се в лагер, твърде подобен на предишния. Даже си помислих, че са ни върнали обратно. Наблъскаха ни вътре, като ни накараха да минем по стълбата на крепостните. Още нямаше обяд и работниците бяха на обекта; заварихме само деца и възрастни хора. Стариците дойдоха при нас озлобени и сърдити. В началото дори не разбирах защо всички са ми непознати. Оглеждах се за Йоуа.

Явно ги бяхме уплашили, защото си мислеха, че сме нарушили закона. Напоследък робите от колониите бяха започнали да бягат по градовете. Смятаха ни за размирници, които ще им навлекат само неприятности. Но все пак ни помогнаха да се измием и да се настаним близо до укреплението на крепостните. Казаха, че няма празни колиби; после ни уведомиха, че това било имението Зескра. Не пожелаха да чуят за случая в Шомеке. Не искаха да поемат и нашите грижи.

Спахме без подслон на земята. През нощта няколко асети прескочиха рова и ни изнасилиха. Никой не им попречи, наоколо нямаше жива душа да се застъпи за нас. Ние бяхме слаби и болни, за да реагираме. Едно момиче на име Абие опита да се съпротивява. Мъжете я пребиха до безсъзнание. На сутринта не можеше нито да говори, нито да ходи. Когато ни взеха, босовете не я пипнаха. И друго девойче бе зарязано — много добра работничка с белези по лицето. Докато ние се отдалечавахме, аз гледах към нея и изведнъж се сетих: това беше Уалсу, моята някогашна приятелка. Не бяхме се познали. Тя остана седнала сред праха, отпуснала тежко глава.

Пет от нас бяха заведени в голямата Къща на Зескра. Там, в крилото на робините, ми се върна замалко надеждата, понеже бях добре обучена за домакинска работа. Но тогава изобщо не знаех колко различни са местните богаташи. Сградата беше пълна с хора, със собственици и босове. Семейството бе наистина внушително — не един господар, както в Шомеке, ами десетки, заедно с цялата им свита роднини и гости. Тъй че тук имаше трийсет-четирийсет души откъм мъжката страна, още толкова в беца и над петдесет човека домашна прислуга. Оказа се, че ние трябва да се превърнем в жени за употреба.

Щом излязохме от банята, ни оставиха при робините със същото предназначение. В просторна обща стая за всички вече чакаха дузина компаньонки. Онези, които си харесваха работата, не се зарадваха особено, защото ни възприеха като съпернички. Други пък ни посрещнаха радушно, надявайки се да бъдем използвани на тяхно място, а те да идат в домакинството. Дадоха ни дрехи, за да не стоим голи през цялото време, и се опитаха да утешат най-младата, Мио — момиче от лагера, едва на десет-единайсет години, чието бяло тяло беше покрито със синкаво-кафяви натъртвания.

В стаята имаше една висока жена на име Сези-Туал, която ме изгледа иронично. Щом я видях, нещо в душата ми се пробуди.

— Ти не си от калта — каза тя. — Черна си като господаря Дявола Зескра. Сигурно си дете на някой бос, а?

— Не, госпожо, дъщеря съм на собственик. И на Бога. Наричам се Ракам.

— Май баща ти не е бил любезен с тебе напоследък — сви устни жената. — Няма да е зле да се помолиш на щедрата Мадона.

— Аз не се нуждая от милост — отвърнах.

От този момент нататък Сези-Туал ме хареса и винаги можех да разчитам на нейната закрила, ако ми беше необходима.

През повечето нощи ни изпращаха в мъжкото крило. Когато се даваха вечерни угощения и дамите напуснеха масата, идваше нашият ред. Караха ни да седим върху коленете на богатшите и да пием вино заедно с тях. После спяха с нас на кушетките или ни отвеждаха по стаите си. Мъжете от Зескра не бяха жестоки. Някои използваша насилие, но мнозина предпочитаха да мислят, че ни се харесват и че онова, което вършат, ни е приятно. Не беше трудно да ги удовлетвориш — едните, като проявяваш страх и им се подчиняваш, другите — като показваш, че им се отдаваш и се наслаждаваш. Ала част от гостите бяха по-специални.

Нямаше нито закон, нито пък негласно правило да не се наранява или убива жена за употреба. Дори и да не му изнася, от честолубие собственикът не би го показал: предполагаше се, че има толкоз асети, че загубата на две-три бройки въобще не го интересува. И някои мъже, дирейки удоволствие в насилието, идваха в гостоприемни имения като Зескра, за да опитат късмета си. Сези-Туал, любимката на стария господар, можеше да си позволи да протестира пред него — сетне

подобни хора не се канеха повторно. Но докато аз бях там, малката Мио, която дойде с нас от Шомеке, бе убита. Един посетител я завързал за леглото и толкова здраво я пристегнал през врата, че както правел секс с нея, тя се задушила.

Няма да говоря повече за тия неща. Казах, каквото исках. Съществуват истини, които не носят на човека нищо добро. Всяко познание е капка от морето, твърди моят приятел. Истина ли е и къде на света може да се докаже, че това дете е трябвало да умре по този начин? А истина ли е и къде по-точно, че то не е трябвало да издъхне така?

Често с мен спеше Ясео — мъж на средна възраст, който харесваше черната ми кожа и ме ласкаеше с обръщението „госпожо“. Наричаше ме още и *бунтарката*, понеже случаят в Шомеке се разглеждаше като бунт на робите. През вечерите, когато той не изпращаше да ме повикат, ставах прислужница...

Ето че изминаха две години от престоя ми в Зескра. Веднъж Сези-Туал дойде в стаята рано сутринта. Бях се върнала късно от леглото на господин Ясео. Нямаше много от другите компаньонки, защото снощи се състоя голям банкет и почти всички момичета бяха заети, Сези-Туал ме събуди. Имаше странна, къдрава и буйна коса. Спомням си лицето ѝ, надвесено над моето, цялото обгърнато от къдриците.

— Ракам — прошепна тя, — асетът на един от нашите гости говори с мене и ми даде това. Казва се Сухаме.

Бях още сънена. Погледнах мръсната, изпомачкана хартийка, която ми връчи, и се прозях нетърпеливо:

— Не мога да чета!

Но щом се взрях по-внимателно, я познах. Беше документ за освобождаване. Моят документ за освобождаване. Навремето бях проследила как господин Ерод го попълни. Докато съставяше удостоверенията, той сричаше на висок глас, тъй че да знаем чии са. Припомних си сложните заврънкулки на първата буква от двете ми имена: Радосе Ракам. Взех хартията с разтреперана ръка.

— Къде го намери?

— По-добре питай онзи Сухаме. — Едва сега чух ясно думата и схванах какво означава: „от Хаме“. Беше парола; тя също знаеше това.

Изведнъж се наведе още по-ниско и долепи челото си до моето, притаила дъх. — Ако мога, ще ти помогна.

Срещнах се с асета в един от килерите. Естествено веднага го разпознах: Ахас, който (заедно с Геу) бе любимецът на наследника Ерод. Слаб, мълчалив младеж с пепеляв цвят на кожата, той никога не ми беше правил впечатление. Имаше наблюдателни, остри очи. Когато двамата с Геу си бърбяхме, аз все си мислех, че е злонамерен. Днес ме гледаше някак особено, пак така наблюдателно, но безизразно.

— Защо си тръгнал с този собственик Боайба? — попитах го. — Не си ли свободен?

— Колкото и ти, скъпа.

Тогава не разбрах какво иска да каже.

— Нима Ерод не е могъл да защити поне тебе?

— Да, действително съм *свободен* — лицето му започна да се оживява и да губи първоначалната си мъртвешка безизразност. — Госпожа Боайба членува в Общността. Аз работя заедно с нея в Хаме. Опитвам се да издиря хората от Шомеке. Чухме, че някои от жените били в Зескра. Има ли и други такива, Ракам?

Гласът му беше мек и когато произнесе моето име, дъхът ми спря, буца заседна на гърлото ми. Аз се приближих и го хванах за ръката.

— Ратуал, Рамайо и Кео са още тук — казах. Момъкът нежно ме прегърна. — Уалсу е в лагера, стига да е жива.

Разплаках се. Не бях плакала, откакто Мио загина. Ахас също се обля в сълзи.

Поговорихме. И тогава, и сетне. Той ми обясни, че ние наистина сме свободни пред закона, но този закон не важи в именията. Правителството не се намесвало между собствениците и онези, които смятат за свои роби. Ако потърсим правата си, хората от Зескра можеха да ни убият — те се отнасяха към нас като към открадната стока и не искаха да се опозорят. Трябваше да избягаме (или да ни отвлекат) и после да се доберем до столицата, за да бъдем в безопасност.

Пък и не бяхме сигурни, че някой местен асет няма да ни предаде от завист или заради облаги. Сези-Туал беше единствената, на която напълно се доверявах.

С нейна помощ Ахас ни уреди бягството. Веднъж я помолих да тръгне с нас, ала тя заяви, че без документи ще бъде принудена все да се крие, а това ще е по-лошо дори от живота ѝ в Зескра.

— Можеш да заминеш за Яйоуе — кимнах аз.

Жената се разсмя горчиво:

— Всичко, което знам за Яйоуе, е, че никой никога не се е върнал оттам. Защо да напускам този ад, щом ще попадна в друг?

Ратуал предпочете да не идва; тя беше любимка на красив млад господар и ѝ харесваше да живее така. Рамайо, най-старата между нас от Шомеке, и петнайсетгодишната Кео пожелаха да дойдат. Сези-Туал разбра, че Уалсу е жива и работи на полето. Всъщност нейното бягство се оказа много по-сложно, отколкото нашето. Да изчезне от лагера бе направо немислимо. Остана ѝ единствената възможност да опита през деня, под погледите на надзирателите и босовете. Трудно беше дори да се говори с нея, понеже стариците бяха недоверчиви. Но Сези-Туал успя да се свърже и моята бивша приятелка отсякла, че е готова на всичко само пак „да си види документа“.

Хеликоптерът на госпожа Боайба ни чакаше в края на голямо поле с наскоро прибрано геде. Бе късно лято. Рамайо, Кео и аз тръгнахме сутринта поотделно и в различно време. Тук не ни контролираха кой знае колко, защото и без това нямаше къде да идем. Зескра е толкова обширно имение, че даже някой роб да се отскубне, надали ще намери жива душа на много мили наоколо. Една по една ние се промъкнахме през нивите и горите, като вървахме приведени и се криехме през целия път до хеликоптера, където ни посрещна Ахас. Сърцето ми биеше тъй силно, че едва дишах. Там останахме да чакаме Уалсу.

— Ето я! — седнала върху лявото крило на машината, Кео сочеше отвъд опалените стърнища.

Уалсу току-що бе напуснала горичката в отсрещния край на полето. Тичаше равномерно и тежко, не като човек, който е уплашен от нещо. Но внезапно спря. Обърна се. В първия момент така и не разбрахме защо. После забелязахме двама мъже, които излязоха зад сенките на дърветата подире ѝ.

Тя не бягаше от надзирателите, водейки ги към нас. Напротив, хукна насреща им. Скочи срещу тях като дива котка. Ето че се чу сух

пукот. Докато падаше, момичето повлече и единия от мъжете със себе си. Другият стреля още веднъж и още веднъж.

— Да влизаме — викна Ахас. — Веднага!

Ние се вмъкнахме в самолета и той се издигна нагоре тъкмо в мига, когато Уалсу направи огромния си скок към смъртта, към свободата.

3. ГРАДЪТ

Сгънах моя документ за освобождение и го прибрах в малко пакетче. Не го пусках от ръката си през цялото време на полета ни и след като се приземихме. Скоро поехме с наемна кола по улиците на града. Щом Ахас видя какво крия в шепата, каза, че няма защо да се безпокоя. Нашите освободителни заповеди били регистрирани в правителствената канцелария и щели да бъдат зачитани тук. Допълни, че вече сме свободни хора. Били сме *гареоти*, тоест собственици, които не притежават асети.

— Както господин Ерод — кимна той.

Не го разбрах съвсем. Много неща трябваше да научавам тепърва. Продължавах да стискам безценния документ; накрая му намерих сигурно място, където да го мушна. Пазя го до ден-днешен.

Повървахме по улиците, сетне Ахас ни въведе в една от големите къщи, наредени край тротоара. Той я нарече колония, но на нас ни се стори, че е богаташки дом. Там ни посрещна жена на средна възраст. Беше бледокожа, ала говореше и се държеше като собственичка, тъй че не можах да схвана каква е всъщност. Представи се — Рес, наемница и управителка на къщата.

Наемниците бяха асети, преотстъпени от техните господари на някоя компания. Ако условията им позволяваха, те гледаха да се приютят в колониите на съответната фирма. Мнозина труженици, които работеха за по-малки предприятия или пък самостоятелно, обитаваха сгради под наем — тъй наречените открити комплекси. На подобни места трябваше да спазват вечерен час, понеже вратите се заключваха нощем, но това беше единственото им ограничение. И ето че ние попаднахме точно в такъв комплекс, поддържан от Общността. Повечето квартиранти бяха *гареоти* като нас, сиреч бивши роби. Тук живееха над сто човека в четирийсет апартамента; цялото се управляваше от няколко жени, които бих сравнила с лагерни старици.

До днес не бях виждала улици, не бях прочела нито ред. Имах да уча толкова неща в двумилионния полис, където никой не беше

застрахован срещу случайности и промени.

Рес ми даде да проумея това много скоро. Тя бе рожба на града, умна, приказлива, забързана, агресивна, прозорлива. Дълго време не успях да я разбера. Караше ме да се чувствам глупава, непохватна, тъпа. Доста често ѝ бях ядосана.

Да, сега започнах да изпитвам гняв. Когато живеех в Зескра, не познавах гнева, не бих могла да го понеса. Той щеше да ме съсипе. Е, тук вече си го позволявах скришом, търпейки мълчаливо. Кео и Рамайо получиха голяма стая заедно, а аз — една малка до тяхната. Никога не бях разполагала със собствена стая. Отначало се усещах самотна и притеснена в нея, но после взе да ми харесва. Първото нещо, което сторих като свободна жена, бе да си заключа вратата.

Сутрин се учехме на занаят; следобед имахме други занимания: писане, четене, аритметика, история. Моята задача се състоеше в изработване на картонени или дървени кутии, където можеха да се държат козметика, бонбони, бижута и разни дреболии. Усвоих цялата последователност от умения по правенето и украсата на кутиите, защото в града всичко се вършеше така — от майстори, които владееха своя занаят и го практикуваха сами от край до край. Магазинът се стопанисваше от един член на Общността. По-старите работници бяха наемници. Когато моето обучение приключеше, и на мен щяха да ми дават заплата.

Дотогава господин Ерод ме издържаше заедно с Кео, Рамайо и още неколцина мъже от Шомеке. Той изобщо не стъпи в къщата. Струва ми се, че не искаше да вижда никого от хората, които толкова катастрофално бе освободил. Ахас и Геу ми казаха, че продал имението, а парите използвал за Общността и за да пробие в политиката. По онова време вече съществуваше Радикална партия, която поддържаше еманципацията.

Геу ме посети няколко пъти. Бе станал гражданин, елегантен и знаещ. Когато ме гледаше, имах чувството, че в мислите му все се върти това, че съм била жена за употреба в Зескра. Не ми беше приятно да се срещаме.

За разлика от него сега Ахас ми вдъхваше възхищение. Разбрах, че е смел, решителен и мил. Младежът ни бе търсил, намерил, спасил. Собствениците бяха платили необходимото, но именно Ахас го беше

осъществил. Той често идваше да ни навести — единствената ми връзка с детството, запазила се още жива сякаш по чудо.

Този момък се появяваше като приятел, който никога не ме връщаше назад, към тялото ми на робиня. Напоследък всеки господин, погледнал ме чисто *по мъжки*, ме изпълваше с гняв. Гняв изпитвах и към жените, които ме възприемаха като партньорка. Госпожа Тезайо не бе виждала в мен нищо друго освен едно тяло. В Зескра положението не се промени особено. Дори и за Ерод (макар че не ме пипна нито веднъж) аз бях само това. Плът, до която да се докоснат или да не се докоснат според желанията си. Да използват или да не използват според разните си прищевки. Аз мразех моите сексуални части: гениталиите, гърдите, бедрата и корема. Още от дете ме бяха обличали в меки дрехи, изтъкващи женския ми пол. Когато започнах да получавам заплата и можех да си купя или ушия нещо, винаги избирах твърд, тежък плат. Харесвах ръцете си, сърчни в своята работа, и главата си. Тя не беше умна и усвояваше бавно, но все пак се учеше, независимо колко време ѝ бе необходимо.

Най-голямо удоволствие ми доставяше историята. Бях израснала без нея. В Шомеке и Зескра не съществуваше нищо извън настоящето. Никой не бе и чувал за други епохи и за места с по-различен живот. Ние бяхме поробени от чудовищното всекидневие. Едва тук научих, че човек трябва със собствени сили да извоюва свещената свобода.

Първата книга, която прочетох сама, беше история на Яйоуе, написана много простовато. В нея се говореше за колониалното време, за четирите корпорации, за онзи ужасен начален период, когато космическите кораби стоварвали роби, а возели обратно ценни руди. Клетите мъже били толкова евтини, че за няколко години ги изтощавали до смърт в мините; после докарвали нови. *О, о, Яйоуе, никой никога не се е върнал от теб.* По-късно започнали да изпращат и жени за работа и за да раждат деца. С течение на годините асетите пренаселили лагерите и взели да образуват големи градове, управлявани от самите тях, както тази къща от нас. Те можели да се откупят, ако плащат на корпорацията част от своята заработка — също като бедните земеделци в някои райони на Вое Дайо. На Яйоуе такива асети ги наричали крепостни. В даден момент хората (поне тъй пишеше в историята) почнали доста остро да си задават въпроса: „Защо не сме свободни?“ И ето че вдигнали въстание.

Революционното движение тръгнало от колонията Надами и се разпространило навсякъде. Бяха се борили за правата си в продължение на трийсет години. Едва наскоро спечелили войната, прогонвайки корпорациите, собствениците, всички босове от техния свят. Тогава танцували и пеели по улиците — свобода, мила свобода! Книгата, която четях макар и бавно, беше отпечатана именно там и донесена на Уерел от Екумените. Тя стана свещена за мен.

По телеекраните се говореше, че на далечната планета се избиват, че няма правителство, народът гладува, племенни диваци от провинцията и младежки шайки в градовете безчинстват, а законът и редът са напълно разбити. Корупция, невежество, един обречен експеримент, загиващ свят: така определяха Яйоуе.

Ахас казваше, че Вое Дайо, което бе загубило голямата битка, се плаши от евентуално Освободително движение на Уерел.

— Не се прехласвай по тези новини на живо — съветваше ме той. — Никога не се включвай в тях. И те са лъжи като всичко останало, но когато човек се вживее и сам види нещо, му вярва. Властите добре разбират това. Няма да им трябва оръжие, ако овладеят съзнанието ни.

Собствениците не разполагали със свои репортери и камери на Яйоуе, допълни веднъж момъкът. Самички си „разигравали“ новините, като използвали актьори. Е, отделни пришълци от Екумен били допускани там, а яйоуейците спорели дали да не изгонят и тях, за да бъдат единствените господари на планетата, която са завоювали.

— Ами ние... и нас ли ще спрат? — попитах го аз, защото вече мечтаех да замина за Свободния свят, щом Хаме започне да изпраща кораби.

— Някои твърдят, че асетите ще бъдат приети. Други казват, че няма да могат да изхранят толкова много хора и това ще им създаде затруднения. Води се демократичен дебат по въпроса. Скоро ще се реши — след първите честни избори.

Ахас също мечтаеше да полети натам. Ние споделяхме копнежите си, както любовници споделят своята любов.

Организацията Хаме нямаше право да действа легално, а над Общността тегнеше забрана да работи в тази посока. Екумените бяха предложили да транспортират с техни кораби всички, които желаят, но правителството на Вое Дайо им отказваше космодрум за целта. Имаха

право да превозват само собствени кадри. На никой уерелианец не бе позволено да напуска родната си планета.

От четирийсет години насам Уерел беше разрешил на звездните гости да го посещават и да поддържат дипломатически отношения. Четенето на история ми помогна да разбера кои са господарите тук. Чернокожата раса бе завладяла съседните нации на Великия континент и накрая целия свят. Така наречените *собственици* вярваха, че съществува един-единствен модел на живот — техният. Те бяха убедени, че са образец за това какви трябва да бъдат всички хора и как точно да постъпват. Нещо повече: смятаха, че им принадлежи истината от последна инстанция. Дори при съпротива другите държави пак ги имитираха и по този начин се превръщаха в удобна плячка. Когато от небето се появил чужд народ, който изглеждал различно, имал различни познания и не се оставял да бъде поробен, расата на собствениците изобщо не искала да контактува с него. Нужни им били четиристотин години, за да признаят, че Бог е създал равни на тях.

Веднъж посетих митинг на Радикалната партия, на който Ерод говори прекрасно, както винаги. Забелязах една жена сред тълпата до мен. Тя внимателно го слушаше. Кожата ѝ светеше с чудноват оранжево-кафяв цвят като кората на пини и бялото се виждаше в ъгълчетата на очите ѝ. Стори ми се, че е болна. Спомних си за гнойната червянка и как тялото на господаря Шомеке се бе променило. Потръпнах и се отдалечих. Жената ме погледна, леко се усмихна, сетне отново се обърна към оратора. Косата ѝ беше буйна и къдрава, както на Сези-Туал; облеклото — от фина материя, с особена кройка. Постепенно осъзнах, че е чужденка и е дошла от един невероятно далечен свят. И най-странното беше, че въпреки всичките ни различия тя е човек като мене — не можеше да има никакво съмнение. Чувствах го. В първия момент това усещане дълбоко ме разтърси. После престана да буди тревога, а само огромно любопитство, почти копнеж по нея. Искаше ми се да я опозная, да науча онова, което тази пришълка знае.

Робската душа се бореше със свободната душа у мен. И така щеше да бъде през целия ми живот.

След като свикнаха да четат, пишат и използват калкулатор, Кео и Рамайо спряха да ходят на училище. Аз обаче продължих. Щом завърших класовете в сградата на Хаме, преподавателите ми

помогнаха да си намеря клас по транслатора. Макар че правителството държеше под контрол подобни форми, в тях се събираха добри учители и групи от цял свят. Те говореха за литература, история, наука и изкуство. Мене ме влечеше най-вече историята.

Рес, която беше членка на Хаме, ме заведе за първи път в библиотеката на Вое Дайо. Тъй като тя бе достъпна само за собствениците, не беше цензурирана от властта. Освободените роби със светла кожа не се допускаха от библиотекарите под разни предлози. Ала моята кожа бе тъмна и в града бях усвоила едно надменно безразличие, което спестяваше на човек много обиди и унижения. Рес ме посъветва да вляза, сякаш всичко тук ми принадлежи. Направих го и бях обслужена с най-голямо внимание. И така, започнах да чета свободно, да гълтам всяка книга, която си пожелаех от това огромно хранилище на духа. Четенето беше моето щастие. То всъщност ми даваше истинската свобода.

Освен изработката на кутии (впрочем добре платена, приятна и сред приятни колеги), обучението и заниманията в библиотеката в живота ми не съществуваха други неща. Аз и не исках повече. Бях самотна, но чувствах, че тази самота не е твърде висока цена, за да постигна мечтите си.

Сприятелих се с Рес, която отначало не бях харесала. Двете заедно посещавахме събрания на Хаме, а също и забавления, за които нищо нямаше да узная без нея.

— Хайде, дървенячке — казваше ми тя. — Да очовечим малко колониалното момиченце.

И ме водеше в театъра на макилите или в увеселителните зали на асетите, където звучеше хубава музика. На наемницата винаги ѝ се танцуваше. Оставих я да ме научи, без това изкуство да ми допада особено. Една нощ, докато играехме „бавна стъпка“, ръцете ѝ ме притиснаха по-близо и когато я погледнах в лицето, видях сексуално желание, изписано върху него.

— Не ми се танцува повече — въздъхнах.

Скоро се прибрахме у дома. Рес ме изпрати до стаята, а на вратата се опита да ме прегърне и целуне. На мене направо ми прилоша от гняв.

— Не искам това! — викнах насреща ѝ.

— Извинявай, Ракам — каза тя с нежност, с каквато никога преди не ми бе говорила. — Знам какво ти е. Просто трябва да го преодолееш и да имаш свой собствен живот. Аз не съм мъж, пък и искрено те желая.

Тук избухнах грозно:

— Една жена ме използва преди който и да било мъж! Ти попита ли ме дали аз съм съгласна? Няма да позволя вече никой да ме употребява!

Гневът и злобата бликнаха от мене като отрова от гнойна инфекция. Ако още веднъж се бе осмелила да ме докосне, сигурно щях да я ударя. Треснах ѝ вратата под носа. Отидох до бюрото си цялата разтреперана, седнах и започнах да чета книгата, която бе отворена там.

На следващия ден и двете се срамувахме и се държахме сковано. Ала зад привидната си експедитивност и грубост Рес криеше търпение. Тя повече не се опита да флиртува, но ме накара да ѝ се доверя, да споделям с нея, понеже нямаше друг, с когото да разговарям. Слушаше ме внимателно и ми казваше мнението си.

Веднъж рече:

— Глупавичката ми, ти нищо не разбираш. И не е чудно. Та как би могла да го проумееш? Сексът за тебе е нещо, което някой ти прави. Но не е така. Ти си, която правиш секса. Заедно с партньора. Не на него, а *заедно*. Ти никога не си изживяла истинското удоволствие. Всичко останало е насилие.

— Същото ми го обясни и господин Ерод още в Къщата — отвърнах аз с голяма горчивина. — Както и да се нарича. Стига ми. Достатъчно ми е до края на живота. Щастлива съм, че мога да мина без него.

Лицето на Рес се сви в гримаса.

— Само на двайсет и две? Може би за известно време, да. Ех, щом си щастлива, добре. Все пак помисли над думите ми. Това е твърде съществена част от човешкото битие, за да я отхвърлиш просто така.

— Ако толкова ми трябва секс, мога и сама да си доставям наслада — казах ѝ, без да ме е грижа, че навярно ще я засегна. — Любовта няма нищо общо в случая.

— Тук грешиш — кимна тя, но аз вече не я слушах.

Бях готова да попивам информация от учителите и книгите по мой избор, ала мразех да ми дават съвети, за които не съм молила. Не исках да ме учат какво да мисля, нито как да постъпвам. Щом съм свободна, нека наистина ме оставят на мира. Бях като дете, което едва прохожда.

И Ахас също се опитваше да ме съветва. Твърдеше, че било глупаво да задълбавам чак толкоз много.

— Нищо полезно не може да се направи с четене на книги. По този начин човек задоволява само собствените си страсти. Ние се нуждаем от лидери и членове, способни на практически действия.

— А нима не ни трябва учители?

— Да — каза той, — обаче и преди година ти знаеше достатъчно, за да преподаваш на другите. Каква е ползата от древната история, от информацията за непознати светове? Нашата задача е да вдигнем революция!

Естествено, че не спрях да се занимавам, но започнах да изпитвам чувство на вина. Поех един клас в училището на Хаме, в който обучавах неграмотни асети и крепостни да четат и пишат, както аз самата бях прогледнала навремето. Това беше мъчна работа. За всеки възрастен е тежко да се напруга вечер, уморен след дългия трудов делник. Много по-лесно е да седнеш пред телеекрана и да се потопиш в други светове.

Продължавах да споря наум с Ахас и веднъж го запитах:

— Как смяташ, дали на Яйоуе съществуват библиотеки?

— Не зная.

— Ами, знаеш, че корпорациите не са оставили книги горе. Собствениците са били хора невежи, които са се интересували само от печалбите си. Науката винаги съдържа някакви ценности. Аз уча, за да пренеса своите познания на Яйоуе. Ако зависеше от мен, бих прехвърлила цялата библиотека там!

Той ме изгледа удивен.

— Всички писания се занимават все с онова, което господарите са мислили или вършили. От тях просто няма никаква нужда.

— Има — бях сигурна, че не е прав, макар и да не можех точно да кажа защо.

Скоро ме поканиха да преподавам история, тъй като една от учителките бе напуснала. Тези часове протичаха добре. Аз усилено ги

подготвих. Междувременно ми предложиха да говоря пред група напреднали ученици и занятията там също вървяха сносно. Хората проявяваха интерес към историческите изводи и към съпоставките, които започвах да правя между нашия и другите светове. Бях вникнала в различните начини за възпитание на децата, кой поема отговорността за тях и как се разбира тази отговорност, понеже ми се струваше, че тъкмо тя определя дали човек ще бъде свободен или роб.

На една моя беседа присъстваше мъж от посолството на Екумен. Да, действително се уплаших от това чуждоземно лице сред слушателите. И още повече се стреснах, когато го разпознах — ръководителя на първия курс по история на Екумените, когото някога хванах по телеканала. Бях го слушала прехласната, макар и да не вземах участие в дискусиите. Всичко, чуто тогава, оказа голямо въздействие върху мен. Мислех си, че ще му се стори нахално, дето се осмелявам да нища въпроси, които той владее така добре. Смънках лекцията си, опитвайки се да не виждам белите ъгълчета на очите му.

След урока пришълецът вежливо се представи и ме попита дали имам еди-коя си книга. Държеше се толкова учтиво и приятно, че аз не можех да не почувствам симпатия към него. И много скоро той напълно спечели доверието ми. Неговите напътствия ми бяха нужни, за да се ориентирам сред потока глупости, които се пишеха или говореха (дори от умни хора) за разпределението на мъжкото и женското влияние върху живота на децата. После ми препоръча някои полезни книги за четене: по-нататък бих могла да продължа образованието си и сама.

Името му беше Есдардон Айа. Заемаше висок пост, макар че не помня какъв, и бе родом от Хейн — Стария свят, родината на човечеството, откъдето произхождаха нашите предци.

Понякога ми се струваше странно, че съм на „ти“ с толкова древни въпроси. Та нали до шестгодишна възраст не познавах нищо извън лагера, а пък до осемнайсетата си година не знаех името на страната, в която живеех! Когато бях току-що дошла в града, някой спомена Вое Дайо и аз попитах:

— Ами къде е това?

Всички ме изгледаха с учудване. Някаква стара наемница ми обясни с грубоватия си глас:

— Тук, калгачке. Точно тук е Вое Дайо. Така се нарича моето и твоето отечество!

Разказах този случай на Есдардон Айа. Пришълецът изобщо не се засмя.

— Една страна, един народ — всъщност това са много особени и много трудни за разбиране понятия.

— Моята страна беше робията — въздъгнах аз и той кимна.

По онова време рядко се виждахме с Ахас. Липсваше ми неговото сърдечно приятелство, но момъкът бе започнал да ме упреква сериозно.

— Ти все се надуваш, печаташ, излизаш пред аудитории. Следователно поставяш своята личност над каузата.

А аз му отвърщах:

— Не забравяй, че говоря на хората от Хаме. Пиша за неща, които трябва да знаят. Всички мои действия са в името на милата ни свобода...

— Общността не е особено доволна от онзи твой памфлет — реагира той с обичайната си сериозност, винаги готов да ме напътства, сякаш споделя с мен някаква тайна. — Помолиха ме да ти кажа, че си длъжна да представяш материалите си на комитета, преди да публикуваш отново. Това е печатница, тя се движи от луди глави. Хаме създава доста трудности на нашите кандидати.

— Нашите ли! — гневно викнах. — Изключено е някой собственик да бъде мой кандидат! Още ли получаваш нареждания от младия господар?

Думите ми го засегнаха силно.

— Ракам, ако издигаш себе си над другите и не действаш в единство с нас, можеш да навредиш на движението.

— Въобще не се поставям над народа, както правят политиците и експлоататорите. Аз поставям свободата над всичко. Защо вие не действате в единство с мен? Нима то не е двустранен процес, Ахас?

Разделихме се ядосани.

Чувствах, че съжалява, дето съм се изплъзнала от неговото попечителство. А може би завиждаше, че си бях спечелила независимост, докато той оставаше човек на господин Ерод. И все пак имаше вярно сърце. Нашето недоразумение ни причини и на двамата

огромна мъка. Ще ми се да знам какво ли е станало с него в онези смутни времена, които последваха.

В обвиненията му се криеше известна истина. Вече разбирах, че съм способна да трогвам душите на хората, когато говоря и пиша. Но кой да ми пошепне, че този талант е колкото могъщ, толкова и опасен? Ахас твърдеше, че се самоизтъквам, обаче аз не правех това. Цялата се бях отдала в служба на правдата и свободата. Никой не ми обясни, че целта не оправдава средствата, понеже едничък Бог Камие вижда в какво ще се превърне тя по-късно. Навярно баба Досе щеше да каже същото. И *Аркамие* можеше да ми го напомни, но аз рядко го четях. За съжаление тук, в града, нямаше старци, които да пеят преданието вечер. Инак сигурно щях да чуя и техния зов; той щеше да прокънти над моя красив глас, който говореше красиви думи.

Надали съм причинила голяма злина, привличайки вниманието на управниците от Вое Дайо, че Хаме започва да става по-смела, а Радикалната партия — по-силна, и че трябва да предприемат нещо срещу нас.

Първата крачка беше пораждаване на разногласие. В откритите комплекси (както в мъжкото, така и в женското крило) имаше по няколко апартамента за двойки. Това бе много важно. Всякакъв брак между асетите се смяташе за незаконен. Те можеха да получат позволение да живеят заедно само по снизхождението на господаря им. Единствената правно допустима отговорност на роба беше към неговия васал. Например детето не принадлежеше на майка си, а на собственика. Но тъй като в споменатите комплекси съжителстваха гареоти и асети, тези апартаменти бяха толерирани или не им се обръщаше внимание.

И ето че сега най-неочаквано, позовавайки се на закона, двойките на клетниците бяха арестувани. После глобиха ония, които работеха на надница; разделиха хората и ги изпратиха в лагери на разни компании. Рес и другите управителки на нашия дом също платиха глоби. Предупредиха ги, че ако отново бъдат открити каквито и да било „неморални връзки“, ще им се търси най-строга отговорност. Двете дечица на една двойка не влязоха в правителствения списък и бяха изоставени, щом техните родители изчезнаха. Кео и Рамайо ги взеха под своя опека.

На събранията на Хаме и на Общността избухнаха разгорещени спорове по този въпрос. Някои смятаха, че правото на асетите да живеят заедно и да отглеждат децата си трябва да бъде подкрепено от Радикалната партия. То не застрашаваше пряко интересите на собствениците и току-виж се приело от мнозина, особено от госпожите, които не гласуваха, обаче бяха безценни съмишленици. Други твърдяха, че личните чувства следва да отстъпят място пред лоялността към каузата и да се гони по-важното — постигане на еманципация. Господин Ерод се изказа на едно събрание именно в такъв дух. Аз станах, за да му опонирам. Подчертах, че без сексуална разкрепостеност не може да има никаква свобода. И че докато нежният пол не получи правомощия, а мъжете не поемат отговорността да възпитават своите рожби, никоя жена (независимо дали е собственичка или асет) няма да бъде свободна.

— Бащите трябва да се грижат за обществената сфера на живота, за онзи по-голям свят, в който детето ще влезе; майките пък — за домашната страна, за моралното и физическото израстване на поколенията. Това е деление, дадено от Бога и Природата — отвърна Ерод.

— Нима нашето прословуто освобождение означава да потънем в беца и да стоим заключени в дамското крило?

— Разбира се, че не... — започна той, но аз го прекъснах, защото се боях от неговия дар слово:

— Какво тогава ще ни донесе свободата *на нас*! Тя по-различна ли е от правата на мъжа?

Председателят ядосано почукваше с пръчката си. Ето че друга представителка на асетите поде моя въпрос:

— Кога най-сетне Радикалната партия ще се осмели да говори и от наше име?

Една старица викна:

— Ей вие, собственици, които искате да премахнете робството, къде са вашите жени? Защо те не са тук? Не ги ли пускате да излизат от беца?

Зачервен, председателят силно удряше и най-последно успя да възстанови реда. Аз ликувах, ала в същото време сърцето ми бе свито от тревога. Видях, че Ерод, а и някои хора от Хаме започват да гледат на мене като на откровен провокатор. И наистина думите ми бяха

внесли разкол в мненията. Но няма подобно разделение не съществувахе и по-рано?

Една група от нас, жените, си тръгна, бърбейки високо по тротоара. Това вече бяха моите улици — с тяхното движение, с техните светлини, с опасностите, с живота им. Тази нощ аз бях собственичка. Големият град беше мой. Мое беше и бъдещето.

Споровете не спираха. Канеха ме да говоря на много места. Когато напуснах поредния такъв митинг, хейнецът Есдардон Айа се приближи и ми каза като нещо съвсем обичайно:

— Ракам, има опасност да те арестуват.

Не го разбрах. Той тръгна редом с мен, малко по-далеч от другите, и продължи:

— Чух да обсъждат въпроса в посолството... Правителството на Вое Дайо възнамерява да промени статута на освободените асети. Вече няма да ви смятат за гареоти. Ще се наложи някой собственик да попечителства над вас.

Това бяха лоши новини, но след кратък размисъл отвърнах:

— Струва ми се, че ще мога да си намеря настойник. Може би господин Боайба...

— Той ще трябва да получи одобрение отгоре... По този начин искат да отслабят Общността, като разколебаят и асетите, и собствениците. Много хитър план.

— Ами какво ще стане с нас, ако не си осигурим гарант, който да бъде одобрен?

— Ще ви считат за избягали.

Накратко това означаваше смърт, трудов лагер или търг.

— О, Господи, Камие! — възкликнах аз и хванах Есдардон Айа за ръка, понеже пред очите ми падна черна пелена.

Бяхме изменили така известно разстояние. Когато отново отворих клепачи, видях улицата, високите сгради на града, грейналите светлини. Доскоро си бях въобразявала, че ми принадлежат.

— Имам приятели — вметна хейнецът, продължавайки да върви редом, — които смятат да отпътуват за кралство Бамбур.

— А с какво могат да ми помогнат те?

— Оттам излита кораб за Яйоуе.

— За Яйоуе — повторих машинално аз.

— Да, доколкото съм запознат — кимна той, сякаш ставаше дума за трамвайна линия. — Предполагам, че след време и от Вое Дайо ще има редовни космически полети. Ще екстрадират размирници, бунтовници, членове на Хаме. Е, това означава да признаят Яйоуе за суверенна държава, което още не са склонни да направят. Позволяват си обаче някои полулегални сделки чрез посредничеството на страните, с които общуват... Преди няколко години кралят на Бамбур купил един от старите корпоративни кораби, истински колониален планетолет. Искал да посети спътниците на Уерел, но те му се сторили отегчителни. Тогава дал кораба под наем на консорциум учени от университета и бизнесмени от столицата. Шепа по-смели бамбурски производители го използват за търговия с Яйоуе, като в същото време вземат научни работници, за да провеждат своите експерименти там. Естествено всяко пътуване излиза много скъпо, тъй че непременно гледат да съберат по-голям екипаж...

Слушах всичко, без да го чувам добре, обаче го разбирах.

— Досега се справяха някак с Божията помощ — добави той.

Винаги говореше тихо, с увлечение, ала никога надменно.

— В Общността знаят ли за тоя планетолет? — попитах.

— Мисля, че някои от членовете са уведомени. Както и отделни хора на Хаме. Но да се знае това е доста опасно. Ако във Вое Дайо научат, че държава, с която търгуват, изнася ценни стоки... Всъщност възможно е да имат известни подозрения. Ето защо такова решение не може да се вземе лесно. То е коварно и необратимо. Признавам, че дълго се колебах, преди да говоря с теб. Толкова дълго се колебах, че не ти остава много време. Трябва да прецениш още тази нощ, Ракам.

Вдигнах поглед към небето, което се спотайваше отвъд светлините на града.

— Ще отида — отвърнах. Спомних си за Уалсу.

— Добре. — На следващия ъгъл мъжът кривна от посоката, в която вървахме, и сви към дипломатическия квартал.

Не се учудих защо прави това заради мен. Той бе потаен човек, човек със скрита власт, но винаги уважаваше истината и смятам, че следваше сърцето си, когато може.

Щом стигнахме територията на посолството — голям парк, осветен от прожектори с мека светлина в зимната нощ, — аз спрях.

— Книгите ми — казах. Есдардон Айа ме изгледа въпросително. — Искан да ги взема на Яйоуе. — Щях да се разплача, сякаш всичко, което оставях, се съсредоточаваше в тези любими книги. — Доколкото знам, те имат нужда от такива неща горе.

Той помисли малко:

— Ще ги кача на нашия следващ кораб. Бих те изпратил и тебе с него, но, разбира се, Екумен не разрешава свободно пътуване на избягали роби...

Обърнах се, хванах ръката му и докоснах челото си до нея. За първи път правех подобен жест по собствена воля.

Хейнецът се притесни.

— Хайде, ела — въздъхна и бързо ме поведе.

Посолството се охраняваше от наемни урелианци, повечето вайоти от някогашната военна каста. Един от тях, сериозен, вежлив, много мълчалив човек, ме откара на летището в Бамбур — островната държава източно от Великия континент. Той носеше всички необходими документи. После ме придружи до кралската обсерватория, която Негово величество бе построил за космическия си кораб. Там бях веднага въведена в металния гигант, който стоеше изправен върху стартовата площадка, готов да бъде изстрелян.

Предполагах, че вътре има удобни места, специално пригодени за височайшите обиколки на спътниците. Планетолетът бе принадлежал на Селскостопанската корпорация и из него още зееха складовете за разни колониални стоки. В четири от товарните му ниши бяха пренасяли зърно от Яйоуе; сега там се помещаваше земеделска техника от Бамбур. В петата ниша пък са превозвали асети.

Оказа се, че липсват всякакви седалки. На пода имаше меки ватирани постелки, ние легнахме и бяхме превързани с колани като багаж. Изброих около петдесет „учени“. Бях последната, която се качи на кораба. Хората от екипажа бяха нервни, забързани и говореха само на бамбурски. Аз не разбрах инструкциите, които ни дадоха. Искан да отида до тоалетната, но ми извикаха: „Няма време, няма време!“ При това положение трябваше да лежа и да се измъчвам, докато затваряха големите врати на нишата. Те странно ми напомнях портите на лагера Шомеке. Пътниците наоколо бърбеха на своя диалект. Заплака бебе. После от опашката се надигна ужасен рев. Тялото ми се притисна към пода като настъпено от гигантски ботуш; имах чувството, че моите

плешки ще пробият постелката. Езикът ми се смъкна в гърлото, сякаш да ме задуши, и в пристъп на болка и топла влага урината ми потече.

Сетне започнахме да се носим безтегловни из въздуха, придържани единствено от ремъците. Горестана долу и долу — горе — всички посоки се разместиха. Хората отново заговориха, обръщаха се по име, питаха се: „Как си?“ Бебето не преставаше да се дере. Взех да опипвам закопчалките. Точно тогава по високоговорителя гръмна рязък глас. Той повтори на два езика:

— Моля, не откопчавайте коланите! Не се опитвайте да се местите! Корабът е нападнат! Ситуацията е много опасна!

И тъй, продължих да си плувам в леката мъглица от урината и да слушам непознатите, които приказваха наоколо, без нищо да им разбирам. Усещах се твърде нещастна, но в същото време смела като никога. Нямах никакви грижи. Все едно, че умирах. Глупаво е човек да се тревожи за каквото и да било, ако наистина умира.

Планетолетът се движеше особено, тресеше се, изглеждаше, че прави завои. На неколцина им прилоша. Въздухът се изпълни с мирис и малки капки от повърнато. Освободих си ръцете, колкото да се превържа с шала около лицето, та да дишам през него, и затиснах краищата му под главата си.

Плътното загърнатата, вече не виждах огромната дъга на товарната ниша под мене или отгоре. Инак се чувствах така, сякаш ще връхлетя право в нея. А и бях обвита от собствената си миризма, което бе по-уютно. Често си слагах тази кърпа, преди да водя беседа. Беше от фина бледочервена материя, с втъкани сребърни нишки в платното. Когато я купих от градския пазар с лично спечелени пари, си спомних аления шал на мама, подарък от госпожа Тезайо. Казах си, че сигурно би й харесал моят, макар и не толкова ярък. Сега надничах към рижите размити очертания на свода, осветен от лампите в двата му края, и си мислех за Йоуа. Навярно я бяха убили онази сутрин в лагера. Възможно бе да са я отвели в друго имение като жена за употреба, ала Ахас така и не откри нищо за нея. Сетих се как държеше глава, леко сведена настрана — почтителна, но умна, грациозна. Очите й бяха светли и будни, очи, където „се отразяват седемте луни“, както гласеше една балада. Мислех си още: никога повече няма да видя тия луни.

Това ме изпълни с такава тъга, че за да се успокоя и разсея, почнах тихичко да си тананикам, омотана в червената ефирна кърпа,

затоплена от собствения ми дъх. Изпях освободителните песни на Хаме, а сетне любовните, на които ме бе учила госпожа Тезайо. Накрая подхванах „О, о, Яйоуе“ — в началото шепнешком, но след минутка малко по-високо. Един глас някъде отвъд аленеещата завеса, която ме обгръщаше, се присъедини към мен. Беше мъжки, бързо последван от женски. Всички асети от Вое Дайо знаят тази песен. Запахме заедно. Скоро някакъв човек от Бамбур я поде на своя език, други също се включиха в хора. Бебето плачеше вече по-тихо. Въздухът бе много спарен и задушен.

Часове по-късно, когато през вентилите нахлу чиста струя и ни беше казано, че можем да разхлабим коланите си, научихме подробности. Ракета от службата за космическа защита на Вое Дайо пресякла маршрута на нашия кораб непосредствено след излитането и му заповядала да спре. Бамбурският капитан изобщо не се подчинил. Бойната ракета открила огън и макар да не улучила, взривът бе увредил контролното табло. Корабът продължил пътя си; патрулът нито се чул, нито се видял повече. Бяхме на единайсет дни разстояние от Яйоуе. Но близо до целта сигурно щеше да ни посрещне по-сериозна засада. Причината, поради която нападнали планетолета, била „подозрение за пренасяне на контрабандни стоки“.

Флотата от бойни кораби беше построена преди векове, за да пази Уерел от атаките, които се очакваха от страна на Екуменската империя. Толкова се бяха уплашили от тази предполагаема опасност, че вложили всичките си усилия да разработят технологията на космическите полети. И резултатът бе колонизацията на съседния свят. След като изминали четиристотин години без никакви сигнали за нападение, Вое Дайо най-сетне приела посланици от Екумен. Бяха впрегнали защитната флота за транспортиране на оръжие и армейски части по време на Освободителната война с Яйоуе. Сега ги използваша, както собствениците от именията използват ловните си кучета и котки — за преследване на избягали роби.

Открих другите двама воедайанци в товарната ниша и си смених мястото, за да можем да си говорим. Те също бяха докарани в Бамбур от Хаме, а организацията бе платила таксата за пътуването им. Досещах се кой е погасил моята.

— Само с добра воля човек не би могъл да полети — отбеляза жената.

Странен образ беше тя. Истински учен. Получила висока квалификация като химик от компанията, където бе наемен работник, Туалтак успяла да убеди хамеитите да я изпратят на Яйоуе, понеже вярваше, че там има нужда от специалист с нейните способности. Вземаше по-висока заплата от повечето гареоти, ала се надяваше, че на новото поприще ще бъде още по-добре.

— Ще стана богата — каза тя.

Мъжът, по-скоро момче, бе работил в заводите на север. После избягал и извадил късмета да попадне на хора, които да го спасят от смърт или трудов лагер. Беше шестнайсетгодишен — невеж, шумен, непокорен, сърдечен. Превърна се в любимец на всички, като играчка. Аз също привлякох вниманието, защото познавах историята на Яйоуе и с помощта на едного, владеещ и двата езика, можах да разкажа на пътниците от Бамбур нещо за света, в който отиваха: вековете на робство под властта на корпорациите, Надами, войната, Освобождението. Някои между тях бяха наемни труженици от градовете, други — група роби от имения, купени на търг от Хаме с фалшиви пари и с фалшиви имена и качени на този кораб, без да знаят посоката. Тъкмо подобен трик бе събудил интереса на Вое Дайо към полета ни.

Йоке, заводският работник, непрестанно фантазираше как ще бъдем посрещнати на Яйоуе. Беше си съчинил една история — полушега, полумечта, — че ще ни приветстват с музика и речи и ще дадат голяма вечеря в наша чест. С течение на дните към разказа му се добавяха все нови и нови подробности, докато пътувахме в скучната товарна ниша. Инак единственото ни разнообразие бе редуването на по-силна с по-слаба светлина и зареждането два пъти на „ден“ с храна и вода от тубите. Не се замислях какво ни очаква. Живеех извън всички събития. Ако бойните ракети ни откриеха, сигурно щяхме да умрем. Ако пък успеехме да се доберем горе, това навярно щеше да бъде началото на нов живот. Но сега плувахме вън от времето.

4. ЯЙОУЕ

Ето че корабът ни успя да стигне до космическата площадка на Яйоуе. Първо свалиха опакованите машини, след това останалия товар. Ние излязохме от корпуса, като едва пристъпяхме и се опирахме едни на други, защото не можехме още да се приспособим към гравитацията на този нов свят. Той ни притегляше към центъра си, заслепявайки ни със светлината на слънцето, до което бяхме по-близо от всякога.

— Насам! Насам! — крещеше някой. Аз бях доволна да чуя собствения си език, но хората от Бамбур се оглеждаха неразбиращо.

Оттук, съблечете се, почакайте — първите думи, които възприехме в Свободния свят, бяха нареждания. Трябваше да бъдем обеззаразени (болезнена, изтощителна процедура) и прегледани от лекари. Всичкият ни багаж също трябваше да бъде обеззаразен и прегледан. Това не ни отне много време. Получих си обратно дрехите, дето бях носила вече две седмици. Радвах се, че са ме *освежили*. Най-накрая ни разпоредиха да застанем в редица в един от товарните хангари. Все още над някаква врата висеше надпис АККЯ — Аграрна колониална корпорация на Яйоуе. Последователно ни преведоха през пропуската за влизане.

Мъжът, който ме обслужи, бе нисък, бял, на средна възраст и с очила — подобен на всеки друг асет чиновник в града, обаче аз го погледнах с най-голямо благоговение. Беше първият яйоуеец, с когото общувах. Задаваше ми въпроси, за да попълни емигрантска бланка, и записваше отговорите.

— Знаеш ли да четеш?

— Да.

— Умения?

Позапъгнах се малко и отвърнах:

— Мога да преподавам... да преподавам начална грамотност и история.

Той изобщо не вдигна очи към мен.

Бях готова да бъда толерантна. В края на краищата от Яйоуе не ни бяха молили да дойдем. Пуснаха ни само, защото разбираха, че ако ни върнат, ще бъдем екзекутирани публично. За Бамбур ние бяхме доходен товар, но на Яйоуе можехме да създадем доста проблеми. Ала мнозина от нас притежаваха разни полезни умения и аз останах доволна, че се интересуваха от тях.

Щом минахме през пропускателна зона, ни разделиха на две групи според пола. Йоке ме прегърна и отиде към своята страна, като се смееше и ми махаше. Скоро видяхме как всички мъже бяха заведени до редовния автобус, който пътуваше до старата столица. Чак сега търпението ме напусна и моите надежди помръкнаха. Взех да се моля: „Велики Камие, само това не, не и тук!“ Страхът ме озлоби. Когато един господинчо дойде и започна отново да раздава нареждания: хайде, идвайте, оттук, аз приближих до него и му казах:

— Кой сте вие? Къде ни водите? Ние сме свободни жени!

Той беше едър човек, с кръгло бяло лице и сини очи. Сведе поглед към мене, отначало свъсен, но после ми се усмихна:

— Да, сестричке, свободни сте. И все пак всички трябва да се трудят, не е ли така? Вие, дамите, ще идете на юг. Нужни са хора за оризовите плантации. Ще поработите малко, докато припечелите пари и се ориентирате. Ако това не ви харесва, ще се върнете обратно. Там винаги могат да си намерят и по-красиви създания от вас.

Никога не бях чувала тукашния акцент — благозвучно, неотчетливо смекчаване на съгласните и дълги, ясни гласни. Въобще не бях чувала жените асети да бъдат наричани дами. Никой досега не беше ме назовавал сестричке. Пък и последната реплика бе използвана добронамерено, не в лош смисъл. Останах много объркана и не можах да отговоря нищо. Обаче химичката Туалтак заяви:

— Вижте, аз не съм дошла да работя на полето. Аз съм квалифициран учен...

— О, всички вие сте учени — каза яйоуеецът с широка усмивка. — Хайде, госпожи, побързайте!

Той крачеше напред, а ние го следвахме. Туалтак продължаваше да му обяснява, ала мъжът не й обръщаше никакво внимание.

Заведоха ни до един вагон, отбит на страничен коловоз. Огромното ярко слънце клонеше към залез. Небето бе цяло в оранжеви и розови отблясъци, озарено от светлина. Долу пробягваха тъмни и

издължени сенки. Топлият въздух бе прашен и сладостно ухаеше. Докато чакахме, за да се качим в купетата, полака се наведох и вдигнах плоско червеникаво камъче от насипа. Беше кръгло, с тънка бяла лентичка, която го опасваше. То бе част от земята на Яйоуе. Аз държах Яйоуе в ръка. И това късче също съм запазила до ден-днешен.

Преместиха вагона ни на централните релси и го скачиха за влакова композиция. Щом потеглихме, ни поднесоха вечеря: супа от огромни котли, които се плъзгаха на колела през коридора, купи със сладък ориз от мочурищата, пини — специалитет при нас, а тук най-обикновена храна. Ядохме до насита. Наблюдавах как последните меки лъчи угасват зад веригата от хълмове, край която се движеше влакът. Скоро се появиха звездите. Луни липсваха. Никога повече нямаше да ги има. Никога повече. Ето че видях Уерел да се разгаря на изток. Бе голям синкаво-зеленикав пламък, който изглеждаше точно така, както Яйоуе изглежда от Уерел. О, вече нямаше да зърна как Свободният свят изгрява подир залеза. Сега планетата на домакините следваше порасналото слънце.

Жива съм и съм тук, казах си аз. И *следвам слънцето*. Престанах да мисля за всичко друго и заспах, люляна от влака.

Свалиха ни на втория ден в един град на реката Йот. Нашата група от двайсет и трима човека беше бързо разцепена и десет от нас бяха закарани с волска кола до селото Хагайот. Някога то е било лагер на АККЯ, където са отглеждали кафяв ориз — основната храна на колониалните роби. Днес бе превърнато в кооперативно средище, към чийто състав ни включиха. Заживяхме с характерния ритъм на местните хора, освен когато дойдеше време за плащане. Тогава трябваше да върнем част от надниците си, за да се издължим на кооператива.

Напълно разумно бе така да се уреждат отношенията с емигрантите, които нямаха пари, не знаеха езика и не притежаваха особени умения. Но аз не разбирах защо бяха пренебрегнали нашата квалификация. Защо например изпратиха полските работници от Бамбур в града, а не тук? Защо на оризищата превиваха гръб само жените?

Не проумявах и по какви причини (както много скоро установих) мъжете вземат всички решения и раздават всички заповеди. Все пак усетих, че те доста се боят от уерелианките, които не бяха свикнали да

търпят нареждания от себеравни. Разбрах също, че съм длъжна да се подчинявам безропотно и дори да не си и помислям да оспорвам нещо. Селяните от Хагайот гледаха на нас злобно и мнително, винаги готови да размахат камшик, както някога тъмнокожите господари.

— Може и да сте учили мъжете какво да правят там, откъдето идвате — заяви ни бригадирът още през първия ден на полето. — Но това си е било във вашия свят, докато ние тук се трудим заедно като свободни хора. Приискало ви се е да бъдете босове с рокли. Е, при нас такива работи не минават...

От „дамската“ страна имаше старици, обаче те не се радваха на определена почит като нашите в Шомеке. Отначало в лагерите са липсвали всякакви жени и силният пол сам си организираше живота и си разпределял влиянието. Когато най-сетне бяха започнали да изпращат робини в тези робски кралства на мъжете, за тях не останала никаква власт. Те нямали глас в нищо. И докато не тръгнали да се местят в градовете, на Яйоуе ги смятали почти за добитък.

Така аз се научих на мълчание.

За мен и Туалтак нещата не бяха толкоз лоши, колкото за нашите осем спътнички от Бамбур. Ние бяхме първите емигранти, които виждаха селяните тук. Уви, те знаеха само един език. Решиха, че бамбурските жени са вещици, понеже не били говорели по „човешки“. И когато гостенките общуваха помежду си на своя роден диалект, получаваха за това удари с камшик.

Нека си призная, че през първата година в Свободния свят се чувствах тъй зле, както и в Зескра. Мразех да кисна по цели дни из плитките води на оризищата. Стъпалата ни бяха вечно мръсни, подути и пълни с някакви ситни, вмъквачи се под кожата червейчета — трябваше да ги чистим всяка вечер. Но работата бе полезна и не особено тежка за здрав човек. Всъщност не тя ме смазваше.

Хагайот не беше селище с племенно устройство, нито пък толкова консервативно като други места, за които узнах по-късно. Тук момичетата не бяха подлагани на ритуално изнасилване и на всички сънароднички им бе гарантирана известна сигурност, ако си стоят покорно откъм своята страна. Една жена *прескачаше рова* с мъж само по собствена воля. Ала щом отидеше някъде без придружител или дори се отделише от групата в оризището, приемаха, че „нарочно си го

търси“. Тогава всеки господинчо се усещаше в правото си да упражни насилие над нея.

Сприятелих се с някои от жените в селото и от Бамбур. Наистина не бяха по-малко невежи, отколкото аз преди пет-шест години, но между тях имаше и доста по-умни. Изобщо няхах шанс да се сближа с мъже, защото те се смятаха за наши собственици. Аз не можех и да си представя как е възможно животът в Хагайт да се промени. Чувствах се особено потисната нощем, докато бидувах в колибата между спящите тела и си мислех: затова ли загина Уалсу?

През втората година от престоя ми тук реших да не се оставя да потъна в пълно отчаяние. Една от бамбурските пришълки, която бе кротка и смирена и не схващаше достатъчно добре за какво става дума, а пък постоянно я пребиваха с камшици, задето говори собствения си език, се самоуби наред големите оризища. Беше легнала в топлата плитка вода (не по-висока от коленете ѝ!) и се бе удавила. И аз се страхувах от това покорство пред съдбата, от тази локва на отчаянието. Хрумна ми да използвам способностите си, за да ограмотявам хората от селото.

Написах скромни букварчета върху оризови листа и направих всичко като игра, предназначена за малките деца. Част от по-възрастните момичета и майките им също проявиха любопитство. Някои знаеха, че гражданите могат да четат, и смятаха това за чудна мистерия, магьосничество, което е причина онези да имат толкова голямо влияние. Аз не оборвах подобни схващания.

За жените нахвърлях първоначално пасажи от *Аркамие*, които успях да си спомня, за да не разчитат на мъжете „жреци“ да им ги рецитират, когато те благоволят. Яйоуейките бяха горди, че са се научили да разгадават по букви тия стихове. След това помолих една приятелка да ми разправи някаква случка от живота си — тя ми разказа как като дете се натъкнала на ловен котарак в тресавището. Аз записах историята и я озаглавих „Лъвът от тресавището в моите представи“ от Аро Сайуги; после я прочетох на глас пред авторката и група момичета и жени. Всички се забавляваха и много се смяха. Сайуги се просълзи, щом докосна листа, върху който лежах собствените ѝ думи.

Вождът на селото и неговите главатари, надзиратели и почетни синове, въобще цялата йерархия и местна власт се отнасяха с

подозрение и неприязън към моето преподаване, но не им се щеше открито да ми забранят. Управата на Йотеберския регион бе разпространила съобщения, че в страната се отварят училища, където да се изпращат децата за по половин година. Селяните знаеха, че техните наследници ще имат полза, ако отидат там що-годе грамотни.

Избраният син, едър, кротък, блед човек, ослепял с едното око от рана през войната, най-сетне дойде при мен. Беше се облякъл в служебната си униформа — тясно и дълго сако, каквото уерелианските собственици са носили преди три века. Каза ми, че нямам право да уча момичетата да четат, а само момчетата.

Аз му отвърнах, че или ще се занимавам с всички деца, които желаят, или с никое.

— Девойчетата не искат да се обучават — подчерта той.

— Напротив. Четиринайсет от тях са готови да посещават занятията ми. И едва осем момчета. Нима ще кажеш, че момичетата не се нуждаят дори от религиозно образование, Избрани сине?

Последва пауза.

— Те би трябвало да опознаят живота на Туал Милосърдната — забеляза мъжът.

— Тогава ще им напиша историята на Мадоната — веднага реагирах аз.

Той бързо се отдалечи, за да запази достойнство.

Колкото и незначителна да беше тази победа, тя ми достави удоволствие. Най-малкото щях да преподавам още известно време.

Туалтак непрекъснато ме убеждаваше да избягаме в някой централен град. Химичката бе много отслабнала, защото не свикна да приема тежката храна. Мразеше своята работа и хората тук.

— Ти може и да понасяш всичко това, нали си отраснала в колония, сред калта. Обаче аз не съм. Майка ми беше наемна служителка, ние живеехме в хубави стаи на улица „Хабa“, а аз бях най-блестящата стажантка, която някога са имали в лабораторията... — и тя продължаваше отново и отново да се връща към света, който бе загубила.

Все повтаряше, че иска да се махне. Помъчих се да си спомня картите на Яйоуе в изчезналите ми книги. Знаех, че голямата река Йот извира от централната част на страната и лъкатуши три хиляди километра към Южното море. Но къде по-точно се намирахме ние в

тази огромна дължина, колко ли далеч бяхме от Йотебер, разположен на делтата ѝ? Между Хагайот и града сигурно лежах стотици селища като нашето.

— Случвало ли ти се е да те изнасят? — попитах веднъж Туалтак.

Младата химичка се обиди.

— Долу бях наемница, а не жена за употреба.

— Аз пък съм била такава цели две години. Ако още веднъж някой тип ми посегне, ще убия или него, или себе си. Мисля, че две жени от Уерел, тръгнали сами на път, рискуват да бъдат изнасилени. Нямам кураж да го направя, Туалтак.

— Не може навсякъде да е същото като тук! — извика тя толкова отчаяно, че гърлото ми се стегна и аз се задавих в сълзи.

— Навярно когато отворят училища, ще дойдат хора от градовете... — ето цялата надежда, която успях да ѝ вдъхна. — Моли се тази година реколтата да е добра и да си получим надниците. После току-виж сме хванали някой влак...

Това наистина беше най-голямата ни надежда. Основният проблем бе дали ще съумеем да си вземем парите от вождовете и тяхната кохорта. Кооперативните приходи се държаха в една каменна къщичка, наричана Хагайотската банка, и само големците ги виждаха. Всеки човек имаше отворена сметка тук и всички си пазеха квитанциите като зеницата на окото. Началникът на банката беше готов да ти напише документ, ако искаш, но жените и децата нямаха право да теглят нито стотинка. Е, даваха ни някакви заместители — глинени парчета, белязани от споменатия началник, с които можехме да купуваме разни селски стоки помежду си: дрехи, сандали, инструменти, мънистени огърлици, оризова бира. Уверяваха ни, че истинските ни доходи стоят на сигурно място. Спомних си за онзи сакат мъж от Шомеке, който подскачаше и пееше: „Господи, пари в банката! Ах, чудо невидяно!“

Още преди ние да се появим, жените бяха протестирали срещу въпросната система. Сега имаха подкрепата и на нас деветте.

Една вечер попитах своята приятелка Сайуги, чиято коса бе бяла като кожата ѝ:

— Ти, миличка, чувала ли си какво е станало в Надами?

— Да — отвърна ми тя. — Всички жени се вдигнали на бунт, а после мъжете въстанали срещу господарите. Но нямали оръжие. И ето че през нощта някаква девойка открадна ключа от кутията на собственика и отворила вратата на крепостта, където босовете държали пушките и патроните. Така робите се въоръжили. Убили представителите на корпорацията и провъзгласили Надами за свободна територия.

— Следователно и на Уерел тази история е известна. Дори и там се говори, че *слабият пол* е поставил началото на Освободителното движение. Ами тук мъжете приказват ли за това? Знаят ли го?

Сайуги и другите наоколо кимнаха.

— Ако една девойка е отървала робите от Надами, може би жените от Хагайот ще успеят да освободят парите, които ни се полагат.

Моята приятелка се разсмя. Тя подхвърли на група старици:

— Чуйте само какво казва Ракам. Само я чуйте...

След много разговори в продължение на цял месец най-сетне бе създадена делегация от трийсет пратенички. Преминахме моста над рова откъм мъжката страна и най-церемониално поискахме да се срещнем с вожда. Нашият основен довод в преговорите беше *срамът*. Сайуги и по-смелите селянки трябваше да опипат почвата, защото те знаеха докъде могат да засрамят мъжете, без да ги разгневят и ожесточат. Слушах как говорят хора с достойнство и гордост. За първи път, откакто бях дошла на Яйоуе, се усетих част от тези люде, почувствах се горда и достойна заедно с тях.

Нищо в едно село не става бързо. Ала след жътвата идната година работничките от Хагайот съумяха да си изтеглят в брой собствения дял от банката.

— Сега ще се борим за друго — казах на Сайуги, понеже тук изобщо липсваше тайно гласуване. Когато се провеждаха местни избори (дори за ратифициране на Конституцията), вождовете попълваха и пускаха бюлетините за своите сънародници. А от името на жените просто нямаше никакви бюлетини.

И те написаха изявление, с което искаха равно участие.

Но аз не останах в селото, за да помогна да се осъществи тази промяна. Туалтак беше наистина болна и полуобезумяла от желание да се измъкне от мочурищата, да иде в града. Естествено и аз мечтаех за същото. Тъй че щом си взехме заплатите, Сайуги и няколко други жени

ни закараха с каруца до гарата. Там вдигнахме флага като сигнал, че има пътници за качване, та да спре следващият влак.

Той дойде подир три часа. Това бе дълга композиция, натоварена с ориз, който трябваше да бъде доставен в преработвателните заводи на Йотебер. Настанихме се във вагона за персонала с още неколцина яййоуейци от околността. Бях затъкнала един голям нож в колана си, обаче никой от мъжете не се отнесе непочтително към нас. Далеч от лагерите си те бяха скромни и свити. Седях стгушена в ъгъла и гледах огромните диви мочурища и селата по брега на пълноводната река. Искаше ми се това мое пътуване да продължи завинаги. Но на леглото под мен Туалтак кашляше и се оплакваше. Когато спряхме в Йотебер, бе толкова отслабнала, че се наложи да я заведа на лекар. Някакъв униформен мъж от персонала прояви внимание и ни обясни как да стигнем до болницата с обществения транспорт. Докато с трясък се движехме из претъпканите улици, аз бях щастлива в пълния автобус и не можех да го скрия.

В болницата ни поискаха гражданските документи.

Никога не бях чувала за такива неща. По-късно установих, че те са били дадени на вождовете от Хагайот — големците ги задържали, както всички бумажки на „техните“ жени.

Изведнъж долових една служителка на гишето да казва на друга:
— Как е възможно човек да изпадне така?

Аз знаех много добре каква гледка представлявам. Знаех, че и двете приличаме на мръсни отрепки. Разбирах, че им се струвам глупава и невежа. Но след тази реплика гордостта и достойнството ми се пробудиха. Пъхнах ръка във вързопата и измъкнах оттам удостоверението си за освобождение с онова, което Ерод бе написал върху него. То беше омачкано и изпоцапано.

— Ето най-важния документ — произнесох на висок глас, който накара онези кокони да трепнат и да се обърнат. — Подпечатан е с кръвта на моята майка и моята баба. Приятелката ми тук е болна. Има нужда от спешна помощ. Тъй че доведете веднага лекар!

Някаква слаба, нисичка жена свърна към нас от коридора:
— Елате насам.

Една от чиновничките на гишето се опита да протестира. Нашата спасителка само я изгледа. Последвахме я в амбулаторията.

— Аз съм доктор Йерон и в момента служа като медицинска сестра. А вие сигурно идвате от Стария свят, от Уерел? Седни тук, детето ми, свали си ризата. Откога си на Яйоуе?

Буквално след четвърт час тя вече бе определила диагнозата на Туалтак и я бе настанила в болничното отделение за почивка и наблюдение. После, узнала за премеждията ни, ме изпрати с бележка до нейна приятелка, която можеше да ми намери квартира и работа.

— Преподавател! — възкликна доктор Йерон. — О, момиче, та ти си като дъждовна вода за тази пресъхнала земя!

И наистина първото училище, с което говорих, беше готово да ме наеме веднага, за да преподавам всичко, каквото си пожелаю. Но понеже идвах от капиталистическа страна, отидох да обиколя и друга места — исках да проверя дали няма да ми дадат по-голяма заплата. Върнах се обаче в първото. Хората там ми харесаха.

Преди Освободителната война градовете на асетите откупували своята относителна самостоятелност, като плащали данък от спечеленото. Така те разполагали с болници, училища, редица образователни програми. Имало дори университет за тях в старата столица. Корпорациите, разбира се, следели и цензурирали всичко, което се преподавало и пишело, в зависимост от собствените си интереси. Но въпреки тия строги ограничения асетите успявали да използват достъпната им информация, както намерят за добре, а гражданите на Яйоуе ценели образованието много високо. През войната, която траяла дълги години, тази система за постигане на света рухнала. Цяло едно поколение възмъжало, без да познава нищо друго, освен как да се бие и да се укрива, освен болестите и глада.

Веднъж директорът на моето училище ми каза:

— Нашите деца са отраснали неграмотни и невежи. Защо тогава се чудим, че вождовете в колониите просто заеха мястото на босовете от корпорациите? Кой е можел да им попречи?

Всички честни хора бяха страстно убедени, че тъкмо образованието ще доведе до истинската свобода. Те продължаваха да водят война за своето Освобождение.

Йотебер бе голям, беден, слънчев град, който се простираше на дълъг и шир с ниските си сгради и огромни сенчести дървета. Из него се ходеше главно пеша; само велосипеди и някои обществени автобуси подрънкваха сред бавно влачещите се тълпи. Бараки и колиби се

редяха цели мили надолу по наводняваните райони край течението на реката. Зад дигите почвата беше достатъчно плодородна за земеделие. Сърцето на града бе разположено върху плоско възвишение — от него се спускаха преработвателните комбинати и разпределителните станции на влаковете. Центърът ми напомняше столицата на Вое Дайо, но по-стар, някак по-скромнен. Нямаше ги големите магазини на собственици, хората продаваха всичко на открити сергии из пазарите. Тук, на юг, въздухът беше мек и топъл, морски въздух, потопен в слънчева светлина и омара. Продължавах да се чувствам щастлива. По Божията милост аз съм човек, който бързо забравя тегобите, и в град Йотебер наистина изпитвах щастие.

Ето че Туалтак се възстанови, после си намери хубава работа като химичка в една фабрика. Рядко се виждах с нея, защото нашето приятелство бе продиктувано по-скоро от обстоятелствата, а не по лично предпочитание. Винаги, когато я срещнех, тя ми говореше за улица „Хаба“, за нейната лаборатория на Уерел и все се оплакваше от живота.

Доктор Йерон не ме забрави. Изпрати ми вест да я посетя и аз го сторих. Сетне ме покани на събрание на някакво образователно дружество. Това бе група от демократично настроени хора, предимно учители, които полагаха усилия да преодолеят властта на племенните и регионалните вождове при новата Конституция. Мъчеха се да изличат старото робско съзнание — закостенялата, потискаща йерархия, с която се бях сблъскала в Хагайот. Моят опит им беше доста полезен, защото като граждани всички те бяха попадали по-рядко под ударите на игото. Най-активни в своя гняв бяха жените в групата. Претърпели най-големи беди през годините на Освободителното движение, сега нямаха какво толкова да губят. Накратко, мъжете се придържаха към постепенно извоюване на права, а пък дамите — към революционния дух. Тъй като идвах от Уерел и не познавах политиката на Яйоуе, през повечето време аз не вземах страна. Трудно ми беше да говоря. По принцип умеех да го правя и понякога имах да кажа много, обаче мълчах и слушах. Тези хора заслужаваха да бъдат чути.

Вече бях проумяла, че невежеството защитава позициите си най-остро и неграмотността е най-ловка. Макар че Вождът (тоест президентът на Йотебер, овластен чрез фалшифицирани избори) не

разбираше нашите контраманипулации на образователните програми, той енергично контролиреше училищата, изпращайки инспектори да следят нашите часове и да цензурират книгите ни. Но най-важното — също както корпорациите навремето, големият управник бе завладял телеканала. Новините, разните блокове, марионетките, участващи в предаванията на живо... на всичко той дърпаше конците. Как тогава учителите да преодолеят цензурата? Простите родители оставяха децата си да включват екрана и да слушат, гледат, чувстват онова, което Вождът искаше да знаят: свободата, това е покорност пред водачите, благородството е в силата, мъжествеността пък се крепи чрез власт и насилие. Срещу въплъщаването на тези *истини* в реалния живот и тяхното съпреживяване по канала какво можеха да сторят думите?

— Грамотността е ирелевантна^[1] — опечалено вметна една от нас. — Правителството е намерило пряк път до умовете на хората, използвайки постлитературни информационни технологии...

Замислих се над забележката ѝ, макар да ми бяха неприятни сложните изрази, които употребяваше. Имах вътрешното усещане, че е права.

За моя изненада, на следващото ни събрание се появи един пришълец, заместник-посланик от Екумен.

Предполагаше се, че той е силен коз в подкрепа на президента, защото бе изпратен от старата столица очевидно да даде рамо в борбата му срещу Световната партия. Тя все още беше доста влиятелна тук и настояваше да не се допускат никакви чужденци на Яйоуе. Смътно бях чувала, че съществува такъв човек, обаче не очаквах да го срещна на сбирка на подривни училищни преподаватели.

Оказа се нисък мъж с червеникавокафяв цвят на кожата, с бяло в ъгълчетата на очите си, но ако се абстрахираме от това, твърде красив. Беше се настанил точно отпреде ми. Седеше съвършено неподвижен, сякаш цял живот бе седял така, и слушаше, без нищо да промълви, сякаш винаги е слушал по този начин. В края на събранието се огледа и извърна странните си очи право към мене.

— Радосе Ракам? — попита тихо.

Аз кимнах, онемяла от удивление.

— Наричам се Йехедархед Хавжива. Наскоро получих книги за вас от Стария Ритъм.

Ококорих се.

— Книги ли?

— От Стария Ритъм — повтори той. — Есдардон Айа от Уерел.

После се усмихна. Имаше широка, открита усмивка.

— О, и къде са те? — извиках аз.

— Вкъщи. Довечера можем да ги пренесем, ако желаете.

Разполагам с кола.

Чужденецът подхвърли предложението си с известна ирония и безгрижие, като човек, от когото не се очакваше да притежава кола, макар че му е драго.

Доктор Йерон се приближи към нас.

— Значи я откри — кимна му тя.

Йехедархед я погледна с такова светнало лице, че на мен ми мина през ума: сигурно те двамата са любовници. И тук не би имало нищо необичайно, въпреки че лекарката бе доста по-възрастна. Наистина Йерон беше привлекателна жена. И все пак колко странно бе да се замисля над това, защото в стила ми никак не влизаше да се занимавам с личните работи на хората. Тези неща изобщо не ме вълнуваха.

Докато говореха, той я докосна с ръка и аз забелязах голямата нежност в неговия жест — почти неуверен, но доверчив. Да, ето го великото чувство. На раздяла обаче те не си отправиха онзи поглед на взаимно интимно разбирателство, както обикновено постъпват влюбените.

Скоро потеглихме със служебния автомобил на пришествие. Двете му телохранителки пътуваха на предните седалки. Сетихме се отново за Есдардон Айа, чието име в свободен превод означаваше Стария Ритъм. Тогавя аз му разказах как мъдрият Айа бе спасил моя живот, изпращайки ме тук. Той слушаше така, че ми бе леко да продължавам. Признах без стеснение:

— Направо се поболях по книгите си. Мислех за тях и ми липсваха като семейство. Сигурно е глупаво човек да се чувства по такъв начин.

— Защо да е глупаво? — попита мъжът. Имаше чуждестранен акцент, но говореше твърде гладко местния език, а лицето му бе красиво, смилено и сърдечно.

Започнах да обяснявам всичко наведнъж:

— Ами те са толкова скъпи на сърцето ми, защото бях неграмотна, когато отидох в града. Именно *те* ми дадоха свободата, въведоха ме в целия свят... в световите. Сега виждам, че телекомуникациите, холоекраните и предаванията на живо значат много повече за хората, понеже им създават усещане за настояще. Може би привързаността към книгите е просто привързаност към миналото. Яйоуейците трябва да се борят за бъдещето. Пък и ние никога няма да успеем да променим човешкото съзнание само с думи.

Гостът ме слушаше съсредоточено, както преди на събранието, и после бавно отвърна:

— Но думите са съществен начин на мислене. Добрите книги пазят знаците на истината... Аз също не умеех да чета до зрялата си възраст.

— Странно. Не разбирам.

— Всъщност знаех да чета, обаче не го правех. Живеех в нещо като село. А библиотеките са нужни в градовете — подчерта той така категорично, сякаш бе размишлявал по въпроса. — Ако нямаме книжовност, всяко поколение ще трябва да започва все отначало. Това е чиста загуба на сили. Дължни сме да съхраняваме словото.

Когато стигнахме неговата къща в горния край на стария квартал, видях в коридора няколко кашона с томове.

— Но тези книги не са мои всичките! — възкликнах аз.

— Есдардон Айа каза, че са твои — отвърна Йехедархед със своята характерна открита усмивка и погледна към мен. При космическите гости е много по-лесно да определиш накъде гледат, отколкото при нас. Тук, с изключение на хората със сини очи, трябва да си на достатъчно близко разстояние, за да разбереш в каква посока се върти тъмната зеница в тъмното око.

— Просто няма къде да държа толкова количество — бях смаяна от факта, че Стария Ритъм ми даваше свободата за втори път.

— Е, ами в училище? В училищната библиотека?

Идеята беше добра, обаче веднага се сетих за нахалните инспектори, които щяха да ги преровят, а може би дори да ги конфискуват. Когато изразих своите опасения, заместник-посланикът попита:

— Ракам, какво ще кажеш, ако аз ги представя като подарък от посолството? Тогава инспекторите ще трябва да се съобразяват със

ситуацията.

— О! Защо правите всичко това? И двамата с господин Айа сте толкова отзивчиви! Извинете, вие също ли сте от Хейн?

— Да — кимна той, без да отговори на другия ми въпрос. — Бях хейнец. Надявам се някога да стана яйоуеец.

Покани ме да пийнем малко вино, преди едната телохраниелка да ме закара до вкъщи. Беше непосредствен и дружелюбен, но мълчалив човек. Предположих, че е бил раняван, защото видях белези по лицето му и вдлъбнатина на главата явно от удар. Запита ме в коя област са книгите ми.

— История — отвърнах.

Той пак се усмихна, този път замислено. Нищо не каза, само вдигна чаша към мен, аз поех своята и ние отпихме.

На следващия ден докара книгите в училището. Когато опразнихме кашоните и сложихме подаръка на лавици, установихме с какво огромно съкровище сме се сдобили.

— Даже в университета не може да се намери нищо подобно — заяви някакъв учител, който беше ходил там в продължение на година.

Имаше исторически и антропологични изследвания на Уерел и на световите от Екумен, творби в областта на философията и политиката от уерелианци или чуждопланетци; имаше също компендиуми^[2] за литературата, поезията и разказа, енциклопедии, научни трудове, атласи, речници. В ъгъла на една етажерка бяха подредени моите собствени книги, моето лично богатство, дори и оная нескопосна „История на Яйоуе“, публикувана от местния университет в година първа след Освобождението. Повечето оставих в библиотеката, но тази и още няколко други взех у дома — от любов, за утеха.

Съвсем наскоро си бях намерила и нова любов. Едно от децата в училище ми донесе малко котенце, едва отбито. Момчето ми го подари с такава гордост и обич, че не можах да откажа. Когато пробвах да го дам на някой колега, всички се засмиваха:

— Ти си избраницата, Ракам!

И тъй, без особено желание аз занесох деликатното създанийце вкъщи. Страхувах се, че е толкоз уязвимо, и изпитвах лека погнуса. Жените от беца отглеждаха свои любими животни, котки и кучета,

които хранеха по-добре от нас. Някога дори бях наречена с името на такъв питомец.

Щом понечих да го извадя, гостенчето се уплаши и ми ухапа палеца до кокал. Беше мъничко и крехко, обаче имаше остри зъби. Започнах да се отнасям към него с известно уважение.

Вечерта го оставих да дреме в кошницата, но то се покачи на леглото и взе да ми се завира в лицето. Накрая го пъхнах под завивката. Там си спа напълно спокойно през цялата нощ. На сутринта ме събуди, като почна да се върти отгоре ми, за да гони пращинките, които се открояваха в слънчевите лъчи. Това ме накара да се разсмея още неразсънена, което е твърде приятно. Всъщност не бях се смяла много през живота си, а ми се искаше.

Котето беше съвсем черно; точиците му се показваха едва при определена светлина — и те черни върху катранения фон. Нарекох го Собственика. Открих, че ми е драго вечер след работа да бъде посрещана от моя Собственик.

През следващата половина година планирахме голямата демонстрация на жените. Състояха се доста митинги, на някои отново се засякох със заместник-посланика и вече го търсех с поглед, където отивах. Обичах да наблюдавам как слуша нашите препирни. Едни спореха, че инициативата не трябва да се ограничава само до женските права, защото равенство се полага на целия народ. Други привеждаха аргументи, че по никакъв начин не бива да разчитаме на подкрепа от чужденци, а да създадем чисто яйоуейско движение. Хейнецът Йехедархед мълчеше, но аз се ядосах страшно.

— Да, чужденка съм — заявих. — Значи ли това, че не ви трябва? Така могат да говорят бившите господари от Уерел — нима с нещо сте по-добри от тях!

Доктор Йерон вметна:

— Бих повярвала, че равенството важи за всички нас, ако го видя записано в Конституцията на Яйоуе.

Утвърдена по времето, когато съм била в Хагайот, тя даваше граждански привилегии само на мъжете. В края на краищата това бе издигнато като наше основно искане: да бъде внесена поправка в същия смисъл и за жените. После — да се осигури право на тайно гласуване и да се гарантира свобода на словото, печата и сдруженията плюс неограничен достъп до образование за всички деца.

През оня горещ ден и аз лежах върху железопътните релси заедно с още седем хиляди жени. Пях в хор с тях. Чух как звучат толкоз много гърла, извисили се мощно в един глас. Беше изключително вълнуващо.

Успоредно с подготовката на голямата демонстрация бях започнала отново да водя публични беседи. Имах дар слово и ние го използвахме. Понякога идваха хулигани или невежи мъже да ме апострофират и заплашват. Те викаха насреща ми:

— Босовско женище такава, дето си взело да ни се правиш на собственичка, я да заминаваш там, откъдето си дошла, черна курво!

Веднъж (онези продължаваха да крещат „Връщай се, връщай се!“) аз се наведох над микрофона, за да кажа:

— Не мога да го сторя. Помня една такава песен от плантацията, където бях робиня преди години...

Усмихнах се и сетне подхванах:

*О, о, Яй-о-уе,
никой никога
не се е върнал от теб.*

Песента ги накара да млъкнат. Усетиха я — и тях ги прониза нейната ужасна мъка, тъй дълбокият ѝ копнеж.

След нашата голяма демонстрация вълненията не стихнаха, но имаше моменти, в които падахме духом и Движението не се движеше според израза на доктор Йерон. Точно тогава отидох при нея, предложих ѝ да основем печатница и да започнем да издаваме книги. Това бе моя мечта още от времето в Хагайот, когато Сайуги докосна своите думи, написани върху хартия, и се разплака.

— Приказките отминават — рекох аз. — Всички слова и образи на телеекрана също отминават и всеки може да ги преиначи. Книгите обаче остават. Те са нещо трайно, изграждат тялото на историята, както казва Йехедархед Хавжива.

— Ами инспекторите? — възрази ми доктор Йерон. — Преди да се въведе поправката за свобода на печата, вождовете няма да допуснат нищо освен онова, което налагат те.

Но на мен не ми се щеше да се откажа от тази идея. Знаех, че в Йотебер не можем да публикуваме политически материали, ала настоявах да опитаме с разкази и стихове на жени от региона. Други смятаха, че това е излишно пилеене на енергия. Дълго време въпросът беше дискуссионен. Господин Йехедархед се завърна от поредното си пътуване до столицата. Той изслуша нашите спорове, без да реагира. Аз останах разочарована. Надявах се, че хейнецът ще подкрепи проекта ми.

Веднъж се прибирах от училище и вървах към своя „апартамент“, който се намиреше в голяма, стара, шумна къща недалеч от насипа. Разположението ми харесваше, защото моите прозорци гледаха към дърветата. Отвъд тях се виждаше реката. Тук тя бе четири мили широка и течеше между пясъчни наноси, тръстики и острови с върби през сухия период или преливаше извън коритото си през влажния сезон, когато я връхлитаха дъждовни бури. Този ден, тъкмо приближавах до къщата, се появи Йехедархед с две навъсени жени непосредствено зад него, както винаги. Поздрави ме и запита дали можем да поговорим. Притесних се и не знаех какво да направя, освен да го поканя горе.

Телохранителките му останаха да чакат в коридора. Аз живеях само в една просторна стая на третия етаж. Седнах върху леглото, а Хавжива се отпусна на стола. Собственик се разхождаше наоколо и мъркаше.

Бях забелязала, че пришълецът се забавлява да разочарова Вожда и неговите приближени, които вечно се обкръжаваха с помпозност, движеха се с цели флотилии коли и кордони, обличаха се в пищни униформи. Самият той и двете полицайки ходеха вредом из грамадния Йотебер в скромната му правителствена кола или пеша. Хората го обичаха заради това. Добре знаеха (както и аз бях научила), че е бил нападнат, пребит и зарязан полужив от някаква шайка на Световната партия през първия му ден тук, когато излязъл да се поразходи без придружители. Яйоуейците ценяха този кураж и навика му да разговаря с всички и навсякъде. Те вече го приемаха. Ние от Освободителното движение го смятахме за наш „Пратеник“, ала той бе и „техен“, включително на президента. Вождът може и да не харесваше неговата популярност, но искаше да се възползва от нея.

— Разбирам, че мечтаеш да печаташ книги — започна гостът, като в същото време галеше котето, весело размахало лапички във въздуха.

— Доктор Йерон твърди, че няма смисъл, преди да постигнем поправките в Конституцията.

— На Яйоуе има издателство, което не се контролира пряко от правителството — кимна господин Йехедархед, продължавайки да гали Собственик по корема.

— Внимавайте, хапе — предупредих го. — Къде е то?

— В университета. Да, виждам — той погледна палеца си. Аз му се извиних. Попита ме сигурна ли съм дали животинката е мъжко коте. Отвърнах му, че така ми бяха казали, но не се бях сетила да проверя. — А пък аз имам друго впечатление. Твоят Собственик е дама — забеляза прищълецът по такъв начин, че избухнах в най-неудържим смях.

Хавжива също се разсмя, докато смучеше кръвта от ухапаниа си пръст, и обясни:

— Тук никой не се интересува особено от него. Той е бил само маневра от страна на корпорациите — нека асетите да си въобразяват, че посещават колеж. През военните години бил напълно затворен. След Освобождението е отворен отново и се влачи, без да му обръщат внимание. Повечето преподаватели са остарели. Щом дошъл мирът, те пак се върнали на работа. Правителството го субсидира, понеже звучи добре да има университет на Яйоуе, но иначе не му отделя специални грижи, защото няма престиж. И защото мнозина са непросветени хора — каза го без упрек, просто като констатация. — Та там наистина съществува издателство.

— Зная — измъкнах старата си книга и му я показах.

Той я преглежда няколко минути. Върху лицето му се появи странна нежност, докато я разлистваше. Не можех да откъсна очи от него. Беше все едно да наблюдаваш жена с дете на ръце — израза на постоянно внимание и отклик.

— Пълна е с пропаганда, грешки и надежди — рече накрая и гласът му също бе нежен. — Е, Ракам, струва ми се, че това би могло да се преодолее. Не мислиш ли? Нужен е само редактор. И някои автори.

— Ами инспекторите? — предупредих го, имитирайки доктор Йерон.

— За Екумен не е трудно да изисква академична свобода. Ние каним хора да посещават школите ни на Хейн и Ве. Ще се опитаме да привлечем и завършилите вашия университет. Но, разбира се, ако тяхната образователна система е дълбоко порочна поради липса на книги, на информация...

— Господин Йехедархед, може би вие съзнателно възнамерявате да рушите устоите на правителствената политика?

Въпросът някак ми се изплъзна от устата.

Той не се засмя. Мълча дълго, преди да отговори:

— Не зная. Досега посланичката стоеше зад мене. Възможно е и двамата да получим укори. Или да ни изгонят. Всъщност аз бих желал... — странните му очи отново бяха вперени право в лицето ми. После гостът сведе поглед към книгата, която още държеше в ръце. — Онова, което искам, е да стана гражданин на тази планета. Но аз съм полезен на Яйоуе и неговото Освободително движение от позицията си на екуменски представител. Така че ще продължа да я използвам или да злоупотребявам с нея, докато не ме принудят да спра.

Хавжива ми предложи да отида в университета да преподавам история и когато вече бъда там, да пожелаая доброволно да редактирам изданията на печатницата. Всичко това изглеждаше тъй абсурдно за жена с моето потекло и скромни познания, че ми се стори — не съм го разбрала добре. Щом хейнецът ме увери в обратното, реших, че сигурно е останал с твърде погрешни впечатления от мен и моите способности. След като поговорихме още малко по темата, той си тръгна. Навярно усети, че ме притеснява или пък сам се видя в небрано лозе. Макар че всъщност доста се смя, аз съвсем не се чувствах неловко, а просто си казах, че леко съм се побъркала.

Опитах се да обмисля предложението му, изискващо от Ракам да се надскочи толкова много. Струваше ми се като надвиснал товар този избор, който трябваше да направя, това бъдеще, което не можех дори да си представя. Но скоро открих, че съм обсебена от него самия, Йехедархед Хавжива. Все го виждах седнал на стария стол в стаята, навел се да милва Собственик. Как изсмукваше кръвта от своя палец. Как се усмихваше. Как ме гледаше с бялото в ъгълчетата на очите си. Отново съзирах червеникавокафявото му лице и ръцете с цвят на глина. Неговият тих глас изпълваше съзнанието ми.

Взех котето в длани, то бе поотраснало вече, и го погледнах отзад. Не забелязах мъжки член. Малкото, черно, копринено телце се гърчеше в моята прегръдка. Спомних си думите на пришълеца „Твоят Собственик е дама“ и пак ми се щеше да се разсмея или да се разплача. Погалих животинката, сетне я пуснах на пода, а тя приклепна спокойно и започна да се ближе по рамото.

— О, горкичката ми дама — промълвих аз. Не знаех кого точно имам предвид. Котето, госпожа Тезайо или себе си.

Хавжива бе заръчал да размисля върху предложението му. Колкото време е нужно. Изобщо не бях го сторила, когато само след един ден той се появи. Вървеше пеша и ме чакаше да изляза от училището.

— Ракам, искаш ли да се поразходим към дигата?

Аз се озърнах.

— Ето ги там — мъжът посочи своите стъклооки телохранилки. — Където и да ида, те винаги ме следват на три до пет метра разстояние. Да се разхожда човек с мене е скучно, но безопасно. Целомъдрието ми е напълно гарантирано.

Минахме през улиците, които водеха до дигата, и започнахме да се изкачваме по нея в издължените светлини и сенки на настъпващата вечер: топла, розовозлатиста, ухаеща на река, кал и тръстики. Двете жени с пушки крачеха подире ни.

— Ако решиш да приемеш предложението ми и постъпиш в университета — каза той след дълго мълчание, — аз ще бъда постоянно там.

— Само че още не съм... — запънах се.

— Ако останеш в Йотебер, и аз ще живея тук. Разбира се, стига да ми позволиш.

Нищо не отвърнах. Йехедархед ме погледна, без да обръща глава. Изведнъж от устата ми се откъсна:

— Харесва ми, че мога да виждам накъде гледаш.

— А на мен пък ми харесва, че не виждам в каква посока гледаш — той се вираше право в очите ми.

Продължихме разходката си. Една чапла изхвъркна от тръстиково островче, размаха огромните си криле над водата и отлетя надалеч. Вървахме на юг покрай течението на реката. Цялото небе на

запад бе ярко озарено от залязващото слънце, което се скриваше зад града в димна омара.

— Ракам, защо не ми разкажеш за родното си място, за своя живот на Уерел? — промълви съвсем тихо Хавжива.

Аз си поех дълбоко дъх:

— Свършено е с него. В миналото е.

— Ние самите сме нашето минало. Макар и не само това. Искане ми се да те познавам. Прости ми. Така ми се иска да те познавам.

След известно време му признах откровено:

— И на мене ми се ще да ти разкажа. Но всичко в моята предишна съдба е много потискащо. Толкова е грозно. А тук и сега е красиво. Не бих желала да пропиляя тези мигове.

— За мен ще бъде скъпа всяка твоя дума — тихият му глас проникваше съкровено в душата ми.

И аз му разправих, каквото можах, за лагера Шомеке и после набързо и останалите прекеждия от живота си. Понякога хейнецът задаваше въпрос. През по-голямата част от разходката просто слушаше. В някакъв момент ме бе взел за ръка, без да забележа. Когато ме пусна, защото леко помръднах и той си помисли, че навярно ми пречи, нежният допир на тази длан ми липсваше. Тя бе хладна. Усещах ласката ѝ и след като я отдръпна.

— Господин Йехедархед — чу се глас зад нас. Беше една от телохранителките. Слънцето бе залязло и небето се къпеше в златистоалени отблясъци. — Не е ли време да се връщаме?

— Да, благодаря.

Щом се обърнахме, аз хванах ръката му. Почувствах как спря да диша.

След Шомеке никога не бях горяла от желание към някой мъж или жена — това е самата истина. Обичах хората, отнасях се към тях с любов, но не и със страст. Тази врата бе заключена за мен.

И ето че днес започваше да се отключва. Усетих такава слабост при докосването на тялото му, че едва можех да ходя. Промълвих:

— Толкова е хубаво човек да се разхожда с тебе и да изпитва вълшебното чувство за сигурност.

Надали знаех какво точно да кажа. Бях вече трийсетгодишна, ала се държах като младо момиче. Всъщност аз изобщо не съм била младо момиче.

Пришълецът нищо не отвърна. Вървахме мълчаливо между реката и града във величествената светлина на залеза. Изведнъж ме попита:

— Искаш ли да дойдеш у дома с мене, Ракам?

На свой ред не отговорих.

— Те не влизат вътре — прошепна мъжът в ухото ми; тогава долових неговия дъх.

— Не ме карай да се смея! — възкликнах аз и се разплаках.

Роних сълзи през целия обратен път по дигата. Разридавах се; после ми се струваше, че конвулсиите ще спрат, но отново започвах да хлипам. Оплаквах всичките си страдания, големия си срам. Плачех, защото те ме съпровождаха сега и винаги щяха да ме съпровождат. Плачех, защото вратата беше отворена и най-сетне можех да мина от другата страна, а се страхувах да го направя.

Щом се озовахме в колата, която чакаше близо до училището, Йехедархед просто ме прегърна мълчешком. Двете жени на предните седалки въобще не се обърнаха.

Влязохме в къщата му, където бях идвала веднъж преди — старинен дом на някакъв собственик от периода на корпорациите. Той поблагодари на телохранителките и затвори металната врата.

— Трябва да вечеряме, а готвачката си е отишла. Мислех да те поканя на ресторант, но забравих.

Заведе ме в кухнята. Там намерихме студен ориз, салатата и вино. След като се нахранихме, Хавжива ме погледна през скромната маса и пак сведе очи. Колебанието му ме накара да не говоря нищо. След доста време каза:

— О, Ракам! Ще ми позволиш ли да те любя?

— И аз искам да те любя — промълвих. — Никога никого не съм любила. Никого.

Той се изправи усмихнат и ме хвана за лакътя. Изкачихме се заедно по стълбите, отминавайки онова, което преди години е било вход към мъжката част на къщата.

— Живея в беца — обясни Йехедархед. — В харема. Настаних се откъм женската страна. Хубава гледка се открива оттам...

Влязохме в стаята на звездния гост. Той спря пред мен, после отмести поглед встрани. Толкова бях уплашена, тъй смутена, че имах чувството — не мога да се доближа до него, нито да го докосна.

Направих усилие да пристъпя. Вдигнах длан и едва погалих лицето му, белезите до окоето и на устната; накрая обвих ръце около шията му. Вече можех да го прегърна силно, много силно.

Някъде посред нощ, както лежахме притиснати и почти задрямали, аз го попитах:

— Спал ли си с доктор Йерон?

Почувствах, че Хавжива се засмя, леко, нежно се засмя; усетих го по корема му, който се допираше в моя.

— Не. С никой друг на Яйоуе, освен с теб. А ти с никого на Яйоуе, освен с мен. И двамата сме девствени тук, в този свят... Ракам, араха...

Той облегна глава в трапчинката на рамото ми, пошепна нещо на някакъв чужд език и се унесе. Спеше тихо, дълбоко.

По-късно същата година отидох в университета. Оказа се, че отговарям на изискванията за оня период. Оттогава работя там като преподавател по история и редактор в издателството.

Верен на обещанието си, Хавжива бе постоянно или поне през повечето време наблизо.

Добавките към Конституцията бяха приети чрез тайно гласуване в осемнайсетата година от Освобождението. За събитията, довели до победата ни, и онези, които я последваха, можете да прочетете в тритомната „История на Яйоуе“, публикувана от Университетското издателство. Ето че сега разказах всичко, за което бях помолена да свидетелствам. Завършвам го, както завършват доста повести, със събирането на двама души. Какво са любовта и желанието на един мъж, на една жена пред промените в два свята, върху фона на големите революции, развихрили се по времето на отделни съдби, върху фона на надеждата и несвършващата жестокост на човешкия род? Нещо съвсем дребно. Но ключът също е много малък в сравнение с вратата, която отключва. Ала ако го загубиш, тя може би никога няма да се отвори. В нашите тела започваме да губим или да придобиваме своята свобода, в нашите тела приемаме или слагаме край на своето робство. Затова написах тази книга — за моя приятел, с когото живях и ще умра свободна.

[1] В случая — неспособна да се справи с някои особености на езика. — Б.ред. ↑

[2] Съкратени изложения на основни насоки. — Б.ред. ↑

БЕЛЕЖКИ ЗА УЕРЕЛ И ЯЙОУЕ

ИЗВАДКИ ОТ КНИГАТА „НАРЪЧНИК НА ПОЗНАТИТЕ СВЕТОВЕ“, ОТПЕЧАТАНА В ДАРАНДА, ХЕЙН, ПРЕЗ 93-ИЯ ХЕЙНСКИ ЦИКЪЛ, 5467 ГОДИНА СПОРЕД МЕСТНОТО ЛЕТОБРОЕНЕ

Слънчевата система Уерел-Яйоуе се състои от 16 планети, които обикалят около жълто-бяла звезда (RK-tamo-5544-34). Живот се е развил на третата, четвъртата и петата планета. Петата, която на езика на Вое Дайо се нарича Ракули, е обитавана само от безгръбначни същества, издръжливи на сухи студове, и не е била експлоатирана, нито колонизирана. Третата и четвъртата, съответно Яйоуе и Уерел, са в границите на хейнските атмосферни норми, гравитация, климат и т.н. Светът Уерел е бил заселен в края на Великата експанзия от Хейн, тоест през последните милион години. Изглежда, че местна фауна е нямало, понеже всички жизнени форми, които се наблюдават там, са от външен произход, включително и част от растенията. На Яйоуе не е имало животни до колонизацията ѝ от уерелианците през 365 година преди новата ера^[1].

[1] Според Екумените тяхната 2102 година се приема за начало на новата ера. — Б.авт. ↑

УЕРЕЛ

ЕСТЕСТВЕНА ИСТОРИЯ

Четвъртата планета спрямо централната звезда на тази система притежава седем малки спътника. Преобладаващият климат е умерен, с големи студове на полюсите. Флората ѝ е предимно туземна, а фауната — от хейнски образци, съзнателно видоизменени, за да се получи симбиоза с местната растителност, и по-нататък преобразувани в процеса на генетично приспособяване. Съответната адаптация при хората включва цианинов цвят на кожата (от черен до блед със синкав оттенък) и очи без бяло — явно и двете особености са свързани със слънчевия радиационен спектър.

ВОЕ ДАЙО: БЛИЗКА ИСТОРИЯ

През 4000–3500 година преди новата ера агресивни, неуседнали чернокожи племена южно от екватора на единствения голям континент (мястото, където сега живее техният народ) осъществяват нашествия и покоряват по-светлите хора от севера. Тези завоеватели установяват робовладелска система, закрепена върху различията в цвета на кожата.

Вое Дайо е най-многобройната и най-богата нация на планетата — всички останали народи от двете полукълба са васални държави-сателити или материално зависими от нея. В продължение на 30 века воедайанската икономика е била основана на капитализъм и робство. Общо взето, подобна хегемония позволява да се представи Уерел като единно общество. И понеже то се променя бързо, описанието му трябва да се разглежда в минало време.

СОЦИАЛЕН СТРОЕЖ НА РОБОВЛАДЕЛСКАТА СИСТЕМА

Класи: господари (*собственици или гареоти*) и роби (*асети*). Всеки човек без изключение принадлежи към класата на своята майка.

Цветът на тялото варира от синьо-черно, синкаво и сиво-бежово до почти бяло. (Албинизмът засяга само косата и очите, когато са тъмни.) В идеалния случай и теоретично класата се определяла така: господарите са черни, а пък робите — бели. Но на практика мнозина богаташи са чернокожи, всъщност преобладават тъмнокожите: някои асети са черни, по-голямата част имат бежова окраска, други са бели.

Собственици се наричат мъжете, жените и децата.

Думата *собственик* означавала или класата като цяло, или индивид (семејство) с повече от двама роби.

Онзи, който притежава само един-двама асети или никакви, е безимотен *собственик* — тоест *гареот*.

Вайотът е член на наследствената военна каста на господарите; чиновете тук са *райга, задио, ога*. Вайотите почти винаги са участвали във войската. Семејствата им също принадлежат към управляващата върхушка.

Жените *собственици* формират подкласа или по-низша прослойка. Всяка нейна представителка е законно притежание на мъжа (бащата, чичото, брата, съпруга, сина или охраняващия). Повечето изследователи твърдят, че половото разделение в обществото на Уерел е не по-малко съществено от социалното, но не толкова явно, тъй като преминава през него — например *собственичките* се смятат за по-високостоящи от всички асети. И понеже господарските жени се явяват нечия *собственост*, те не са можели да владеят имоти (включително хора), обаче са имали право да се разпореждат с тях.

Асетите са роби, робини и деца. Пейоративни^[1] обръщения: калтаци, тебешири, бели.

Лулите са трудеци се, управлявани от един човек или семејство. Всички роби на планетата Уерел са лули, с изключение на *макилите* и

асетите войници. Те били продавани на Корпорацията по развлеченията или армията и притежавани от тези институции.

Евнусите са слуги, приели да бъдат кастрирани (в повечето случаи доброволно, в зависимост от възрастта и т.н.), за да се сдобият с обществен статус и привилегии. Историците на Уерел споменават за някои евнуси, които са се издигнали до голямо влияние в различните правителства; мнозина са заемали важни постове в администрацията. Босовете на женската част в лагера винаги са били такива кастрати.

До миналия век *актът на освобождаване* е бил изключително самотно явление, ограничило се с няколко легендарни случая на роби, чиято възвишена преданост и добродетели са накарали техните господари да им подарят най-скъпоценното благо. Когато на Яйоуе започва революционната война, подобна практика става все по-честа на Уерел, вдъхновявана от *Общността* — сдружение от имотни хора, които пропагандират премахването на робството. Освободеният асет законно има ранг на гареот, макар че другите рядко се отнасят по този начин към него.

По време на Освобождението пропорцията между асети и собственици във Вое Дайо е била 7:1. (При положение, че половината от господарите са били гареоти.) В по-бедните държави това съотношение е по-ниско или обратно; в екваториалните райони то е 1:5. Като цяло на един уерелиански собственик се падат трима роби.

[1] С подчертано отрицателна оценка. — Б.ред. ↑

КЪЩАТА И ЛАГЕРЪТ

По традиция в провинцията (из разните имения, ферми и плантации) асетите живеели в лагер, целия обграден със стена и с една-единствена врата. Лагерът бил разделен на две от ров, минаващ успоредно на зида, в който се намирал входът. Страната откъм вратата се наричала *портална* и била мъжката част, а *вътрешната половина* — женска. Децата растели в нея; когато момчетата станели на 8–10 години, ги изпращали оттатък. Робините обитавали колиби. Майки и дъщери, сестри или приятелки обикновено споделяли общ покрив — от две до четири жени заедно с потомството си. Мъжете и малчуганите населявали бараки откъм портала, известни като общежитията. Хората, които не ходели на работа, поддържали зеленчукови градини в колонията. По-възрастните готвели храна, стариците пък управлявали местния живот.

За евнусите имало отделни постройки до външната стена, снабдени с наблюдателен пост. Те изпълнявали служба на шефове — посредници между стариците и трудовите босове (роднини на господарите или наемни гареоти, заети да надзирават работещите асети). Самите босове разполагали с квартири извън лагера.

Семейството на собствениците и техните подчинени живеели в Къщата. Този термин включвал всички сгради, жилищата за помощния персонал, животинските обори, но по-специално големия дом на фамилията. В традиционните комплекси мъжкото крило (азаде) и женското (беца) били строго разделени. Степента, в която се ограничавали правата на жените, зависела от богатството, влиянието и обществения престиж, които имало семейството. Съпругите на гареотите притежавали значителни привилегии — можели да се движат свободно и да упражняват своя професия, докато дамите от заможни и изтъкнати родове били държани затворени въщи или излизали само в градината, опасана от стени, ала никога без многоброен мъжки ескорт.

Някои робини се приютявали в женското крило като домашна прислуга и за да бъдат употребявани от мъжете; другаде използвали за

целта евнуси.

Във фабриките, мелниците, мините и т.н. лагерната система действала с известни модификации. Там, където съществувало разделение на труда, мъжките колонии били управлявани от наети гареоти, а пък в женските стариците се грижели за реда. Робите, продадени в неволя, изкарвали средно около 28 години. При този краткотраен живот на асетите през ранния период на колонизацията някои собственици създават кооперативни лагери за човешко възпроизводство. Жените в тях били държани, за да зачеват редовно, като вършели по-лека работа. Част от тия разплоднички раждали дете всяка година в продължение на близо четвърт век.

НАЕМНИЦИ

На Уерел всички „тебешири“ са били лично притежание. (Корпорациите на Яйоуе променят тази схема — всъщност те разполагали с роби, които нямат лични господари.)

В градовете на света Уерел асетите обикновено живеели като домашни работници при своите покровители. През последното хилядолетие нормална практика става богатите да дават под наем излишните им хора във фабриките за квалифициран или неквалифициран труд. Компаниите ги използвали според нуждите си и плащали процент от печалбата. Един собственик можел да се издържа, ако пусне под аренда дори само двама обучени асети. Така наемниците (мъже и жени) оформят най-многобройната група от подчинени в големите градове и в част от по-малките. Те населявали общежития — просторни къщи, разделени на апартаменти, чиито босове били гареоти. Тук трябвало да се спазва вечерен час и се водел отчет при излизане и влизане.

(Нека да подчертаем разликата между *наемниците* от Уерел и *крепостните* яйоуейци. Последните са роби, които дължат на своя патрон десятък или друга такса от печалбата на самостоятелно избрана от тях работа. Това се наричало „свободен данък“. Една от първоначалните цели на *Хаме*, нелегална организация на потиснатите във Вое Дайо, била да въведе същия принцип на Уерел.)

Повечето открити комплекси и всички градски домове били обособени на азаде и беца, но някои господари и компании позволявали на техните асети да живеят по двойки, макар да им забранявали да сключват брак. Собствениците имали право да ги разлъчат винаги, когато пожелаят. Покровителят на майката автоматично притежавал децата на всяка такава двойка.

В традиционния лагер хетеросексуалните сношения били строго контролирани. Онези, които се осмелявали „да прескочат рова“, го правели с риск да бъдат убити. Идеалният мит на собственичеството е разделението на двата пола, а босовете трябвало да ръководят селективно възпроизводството, като избрани мъже служели за

оплождане през определени оптимални интервали. Така се получавал необходимият брой деца роби. Родилките били заети с тежък труд, за да се избягнат нежеланият прираст и ежегодната им бременност.

Ако попаднали на благосклонни господари, жените и евнусите често са можели да предпазят момичетата от изнасилване и дори да помогнат за някои връзки по любов. Но по-трайните контакти обикновено се предотвратявали от собствениците или стариците и никаква форма на брак между асети не била допустима от закона на Уерел.

РЕЛИГИИ

Почитанието на Туал — богиня-майка, олицетворяваща хармонията и прошката — е официалната религия на Вое Дайо. Във философски смисъл Мадона Туал представлява въплъщение на Творящия Дух, Ама Творящия. В исторически план тя е смес от множество локални и природни божества и в някои местни традиции често се разпада отново. Ако говорим за националния аспект, налагането на тази вяра е свързано със стремежа на Вое Дайо към хегемония над останалите страни, макар по произход самата религия да не е склонна да се натрапва по агресивен начин. Нейните свещеници могат и наистина притежават високи държавни постове.

В класово отношение съответните практики, обвързани с поклонението пред Мадоната, се налагат от господарите във всички робски лагери както на Уерел, така и на Яйоуе. Туализмът е идеология на собствениците. Тя е насилствено внедрена сред асетите и въпреки че те я тачат чрез обредите си, болшинството са камиити. Туалитското общество включва в сложната си система поклонение и пред Камие, който се възприема като някакъв вариант на Творящия Дух. Неговите ритуали между слугите и войниците (повечето вайоти също ги предпочитат) са нямали свое обособено духовенство.

Аркамие или „Животът на Камие Воина“ (той е още Пастира, божество, което умее да заповядва на зверове и животни; и Роба, понеже дълго е бил в плен при Господаря на нощта) е героичен епос, усвоен преди 3000 години от асетите. Това е свещеният текст на тяхната религия. Тук се проповядват добродетели, специфични за войника и роба: покорство, кураж, търпение и самоотверженост, а също така — вътрешна, духовна независимост, стоическо безразличие към нещата от този свят, страстен мистицизъм. Човек може да владее същинската реалност само ако се откаже от привидната ѝ зрима форма. Асетите и вайотите включват в своето богопочитание и Туал като превъплъщение на Камие, който пък е много сроден с Ама Творящия. „Стъпалата на живота“ и „приемане на мълчанието“ са сред

мистическите представи и практики, общи едновременно за камиити и туалити.

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ С ЕКУМЕН

Първият Пратеник (1724 година според екуменския календар) е посрещнат с голямо недоверие. След като било позволено на една делегация под строг надзор да кацне със звездолета „Хугум“, преговорите завършват без успех и не се стига до споразумение. На пришълците е забранено да навлизат в слънчевата система, управлявана от Вое Дайо и неговите съюзници. Тогава Уерел, чиято водеща нация е именно Вое Дайо, подема бърза надпревара в развитието на космическите отрасли и ускорява напредъка във всички техноиндустрии. Десетилетия наред правителството, промишлеността и войската тук биват тласкани от параноидните очаквания за въоръжено нападение *отгоре*. Тъкмо тези опасения довеждат само за тринайсет години до колонизацията на Яйоуе.

През последвалите три века Екумен се опитва периодично да осъществи връзки с уерелианците. Започва обмен на информация по настояване на Университета в Бамбур, подкрепен от консорциум на разни научни институти. Най-сетне, след повече от 300 години, звездните гости получават разрешение за няколко наблюдатели. По време на Освободителната война на Яйоуе те са поканени да изпратят посланици във Вое Дайо и Бамбур, а по-късно — в Гатай, Четирийсетте държави и при други народи. За известен период неспазването на Конвенцията за забрана на въоръженията не позволява на Уерел да се включи в Екумен въпреки натиска, оказван от воедайанци върху останалите страни, които държат да запазят своите оръжия. След отмяната на тази конвенция Уерел се присъединява към космическото семейство — 359 години подир първия контакт и 14 след Освободителната война.

Като владение на корпорациите и без собствено правителство, колонията Яйоуе се е смятала от нейните завоеватели за неподходяща да влезе във Вселенския съюз. Пришълците обаче продължават да поставят под въпрос правото на четирите компании да експлоатират планетата и народа й. През последния етап от Освободителното движение Партията на свободата поканва звездни наблюдатели, а

установяването на постоянен Пратеник там съвпада с края на сраженията. Екумен помага чрез преговори да се премахне икономическото господство на Вое Дайо. В даден момент Световната партия едва не успява да прогони *гостите* (както и самите уерелианци), но когато това течение търпи провал, Съюзът оказва подкрепа на временното правителство до провеждането на избори.

Яйоуе става членка на Екумените в 11 година след Освобождението, тоест три години преди Уерел.

ЯЙОУЕ

ЕСТЕСТВЕНА ИСТОРИЯ

Третата планета спрямо централната звезда на системата има топло-умерен климат с малки сезонни промени.

Бактериалният живот се е развил много отрано и е твърде богат в зависимост от условията. Отделни микроскопични морски обитатели се определят като животни, но преобладаващи са растенията.

На сушата е кипяло щедро разнообразие от сложни видове, фотосинтетични и сапрофити^[1]. Повечето са вкоренени, а някои притежават „пипала“ (групови или индивидуални) за бавно придвижване. Дърветата са основните големи ботанически форми. Южният материк е покрит почти изключително с тропическа джунгла — дъждовни лесове от брега до площите, където не могат да виреят гори в полярния регион, и до тайгата в антарктическия пояс. Великият континент, обрасъл с дървета из най-северните и най-южните му части, представлява степи и савани в центъра си, който е изпъстрен с огромни пространства блата по крайбрежните равнини.

При отсъствието на съответни насекоми растенията са снабдени с различни приспособления, за да използват вятъра и дъжда за опрашване и размножаване: експлозивни семена, крилати люспи, семенници, които умеят да се носят по въздуха на стотици мили, водоустойчиви спори, „зариващи се“ или пък „плуващи“ кълнове, лиани, ресници и така нататък.

Топлите, относително плитки морета и обширните тресавища край тях дават живот на най-разнообразни неподвижни и мобилни растения от рода на планктон, водорасли, солени треви; представители на коралите и гъбите (те образуват постоянни отлагания предимно от силиций); уникални форми като „плувците“ и „гледците“. Грамадните площи, покрити с водни кринове, били експлоатирани от корпорациите толкова хищно, че само за трийсет години този вид изчезнал от планетата.

Необмисленият внос на растителни и животински екземпляри унищожава или изтласква около 3/5 от местните обитатели, към което се добавят замърсяването на природната среда плюс пораженията от

войните. Собствениците пренасят тук елени, бързи кучета, котки и коне, за да ловуват. Елените заякват и изстребват голяма част от туземната фауна. Но повечето чужди животни с течение на времето загиват. Онези гости, които успяват да се съхранят на Яйоуе, са следните:

птици (домашни породи, отглеждани заради месото и яйцата им; пойните биват разпродадени и само малко съумяват да се адаптират и оцелеят);

кучета лисичари и петнисти котки;

едър рогат добитък (питомен, в запуснатите райони — подивял);

елени (диви, наречени блатни, защото са се приспособили да живеят сред тресавищата);

ловни котки (редки, също диви, обитават из мочурите).

Пускането на някои видове риба в реките се оказва гибелно за местния растителен живот, а пък оцелелите пасажи биват отровени. Всички опити да се завъдят разни риби в океаните остават безуспешни.

Конете са поголовно изклани по време на Освободителната война като символични притежания на собствениците.

[1] Лишени от хлорофил, те се хранят с разлагащи се органични вещества. — Б.пр. ↑

КОЛОНИЯТА: УСТАНОВЯВАНЕ

Първите космически ракети на Уерел достигат Яйоуе през 365 година преди новата ера. Пришълците започват активно разпределение и оползотворяване на природните богатства. Минната корпорация, собственост изцяло на инвеститори от Вое Дайо, получава пълни права за разработка на всички находища. В рамките на четвърт столетие по-големите и ефективни кораби правят този отрасъл още по-производителен, а фирмата се заема редовно да прехвърля роби до Яйоуе и руди и минерали до Уерел.

Втората силна компания, която се учредява, е за използване на горската дървесина. Тя предприема хаотична сеч и превозва свежия материал, при положение че промишленото и демографско нашествие и без това драстично намалява лесовете.

Експлоатацията на океаните става огромна индустрия към края на първия век и Корабната корпорация на Яйоуе обира водните кринове с грамадни печалби. Щом този източник за обогатяване изчезва, вниманието се насочва към преработката на други морски видове, особено маслодайното водорасло келп.

През началния период т.нар. Плантаторска корпорация вече системно отглежда внесени зърнени култури, овощки и местни растения като например тръстиката ое, плода пини. Топлият умерен климат в повечето земи плюс отсъствието на насекоми и хищни животни (поддържано чрез строга карантина) позволяват внушително развитие на селскостопанското производство.

Четири големи корпорации налагат абсолютен контрол върху съответните отрасли, макар през годините да са се водили много борби (със средствата на закона или юмрука) за спорни права при експлоатацията на дадена област. Никаква конкурентна компания не е успяла да разбие диктата на четворката, която имала пълна и активна подкрепа — военна, политическа, научна — от правителството на Вое Дайо. Всъщност то се оказва най-облагодетелствано от печалбата тук. Основните инвестиции за третата планета се дават винаги от държавния апарат и капиталистите. Могъща сила още от самото

начало на колонизацията, след 300 години Вое Дайо се превръща в най-богатата страна на Уерел, установила безусловна хегемония над всички останали. Властта ѝ над корпорациите обаче е просто формална. Тя е принудена да преговаря с тях като със суверенни партньори.

НАСЕЛЕНИЕ И РОБСКА ИНСТИТУЦИЯ

През първия век в колонията се транспортират само мъже, а четворката държи пълен монопол при превозването им посредством Интерпланетарен картел. По онова време преобладават работници от по-бедните нации на Уерел; по-късно доходно става възпроизводството на роби за пазара в Яйоуе и повечето асети биват изпращани от Бамбур, Четирийсетте държави и Вое Дайо.

През същия период населението нараства до 40 000 души от класата на собствениците (80 процента мъже) и около 800 000 роби (всички без изключение от силния пол).

Установени били няколко експериментални *емигрантски градове* — селища на гареоти, заети предимно с преработка на хранителни стоки и с услуги. Първоначално тези центрове се приемат добре, но после са премахнати от корпорациите, които принуждават правителството на Вое Дайо да ограничи износа само до техни служители. Заселниците биват върнати обратно и дейността им се поема от робите. Така „средната класа“ в света Яйоуе се състои от полунезависими (крепостни) хора, а не от гареоти и наемници, както на Уерел.

Цените на асетите се покачват все повече, защото минните и селскостопански предприятия унищожават човешкия живот — например един рудничар през първия век обикновено е имал около пет трудоспособни години. Личните собственици започват тайно да внасят жени за сексуални и домашни прислужници. Поставени на такъв натиск, корпорациите променят регламента и вече допускат присъствието на робини (238 преди новата ера).

Отначало те са били възприемани като разплоден добитък и живеели само в лагерите към плантацията. Но щом става очевидно, че могат да бъдат използвани за всякаква дейност, това ограничение отпада на повечето места. Жените обаче е трябвало да се приспособят към установената от цял век обществена система на робите мъже, в която са се внедрили като по-низши същества.

Понеже освобождаването чрез акт не е било позволено, с нарастване на населението се получава излишък от хора, а статусът на *крепостника* добива извънредна популярност. Той си намира наемна или независима работа и плаща „свободен данък“. Обикновено дължи на една или няколко корпорации месечно (годишно) някаква сума — да речем, 50 процента. Това е таксата му за правото да се труди отделно. Мнозина се устройват като изполичари, продавачи, мелничари и в сферата на обслужването. През третия век от колониалното иго в градовете вече се създава класата на крепостните.

Към края на този период, когато демографският ръст започва да спада, цялото население на Яйоуе наброява 450 милиона; съотношението между собственици и асети е по-малко от 1:100. Половината от робите са именно крепостници. Двайсет години след Освобождението там пак живеят толкова хора, всички волни.

В колониите мъжкото съсловие, което се е формирало първо, налага своя модел върху структурата на робската система. Трудовите ядра отрано се развиват в социални групи, наричани общини, а те пък — в племена, всяко от които със собствена обособена йерархия. Членовете ѝ са подчинени на вожд, боса, господаря, корпорацията. Властолюбието, скъперничеството, конкуренцията, хомосексуалните привилегии и приемствеността във властта са установени и често пъти превръщани в твърда норма. Човек е можел да разчита на някаква сигурност единствено като част от племето при съблюдаване на неговите правила. Асети, продадени от техните общности на други места, нерядко е трябвало да служат вместо роби на робите в продължение на години, преди да ги приемат за членове на колектива.

Когато докарват жени, те стават собственост както на четирите картела, така и на съответните общини. Тази практика е поощрявана, за да се създаде двоен контрол.

Всеки опит за бунт — при положение че липсвала възможност да бъде организиран върху по-широка основа — бил смазван винаги с крайна жестокост, понеже корпорациите са притежавали несравнимо по-добро въоръжение. Вождовете влизали в споразумения с босовете, които, работейки за интереса на собствениците, се възползвали от съперничествата между племената и борбите за власт вътре в тях. Те поддържали пълно ембарго над „идеологията“, под което се разбирало образование и информация от всякакъв род извън границите на

местната колония. В повечето лагери чак до края на II век грамотността се е смятала за престъпление. Асет, заловен да чете, бивал ослепяван, като му капвали киселина в очите или му ги изваждали. Ако хванели някого, че слуша радио или пък има извод към телеканала, го оглушавали чрез електрически шок в тъпанчетата. Списъците на подобни наказания били дълги и подробни.

След двеста години, когато робското население набъбва и в много плантации се появява излишна работна ръка, започват постепенно да изтичат мъже и жени към *отрасловите ивици*, развивани от крепостници. Всъщност това става своего рода система. С течение на десетилетията въпросните зони укрепват и се превръщат в градчета, а градчетата — в големи центрове, обитавани предимно от крепостни.

Макар че лошите пророци сред собствениците изтъкват все по-растящата независимост на тези селища („асетвили“, „белогради“, дори „калнибърг“, както ги наричали), виждайки в тях една ясно очертаваща се заплаха, четворката продължава да смята, че съществува сигурен контрол. Не се позволява строителството на по-масивни сгради, нито укрепления от какъвто и да било характер. Притежанието на оръжие се е наказвало с изкормяне. Робите, разбира се, нямали достъп до никакви летателни средства и т.н.

Все пак „идеологията“ била позната в града. В края на втория век от колониалното иго корпорациите (при цялото цензуриране, филтриране и изопачаване на информацията) дават формално разрешение потомците на крепостните и някои деца от племената да се образуват до 14-годишна възраст. Позволява се робските общини да създават свои училища и да им продават учебници плюс други материали. Скоро картелите пускат новинарска и забавна програма по телеканалите за градовете. Грамотните работници започват да се ценят, а ограниченията на племенната структура изпъкват все по-очевидни. Закостеняло консервативни, мнозина вождове и босове не са можели, нито желали да променят отделни практики във време, когато унищожението на природните богатства изисква радикален поврат в целите. Хората проумяват, че Яйоуе няма да дава повече печалба, ако се изчерпват докрай рудните ѝ находища, съсичат се горите или пък разчитат на еднотипни насаждения.

Предстояло развитието на комплексни индустрии, модерни технологии и търсене на нови подходи в методиката.

През последните години от третия век, когато вече е невъзможно да се изнасят суровини, робският труд претърпява метаморфоза. Появява се разпределение на усилията със съзнателната цел не само да се ускори и поевтини производството, но също така работникът да остане невеж спрямо цялостния процес. Младата манифактурна промишленост била ръководена от корпорацията, в чието название отпадат думите „за използване на горската дървесина“. Тя бързо задминава предишните гиганти в областта на минодобива и селското стопанство, като жъне големи печалби при продажбата на масово тиражирани стоки на по-бедните народи от Уерел.

Далеч повече обществени брожения е имало във фабриките и заводските кръгове, отколкото в племенните колонии. Специалистите към четворката приписват това на увеличения брой „неподвластни“ крепостни и мнозина проповядват ликвидиране на училищата, разрушаване на градовете и възстановяване на затворените лагери за всички роби. Корпоративната градска милиция (гареоти, наети и докарани от света Уерел, плюс полиция от невъоръжено крепостничество) се разраства и превръща в нещо като значителна редовна армия. Нека подчертаем, че милиционерите са били всъщност доста сериозно въоръжени. Опитите за протест се съсредоточават предимно около предприятията, възприели разделението на труда. Асетите, които били в състояние да понесат много тежести, ако виждат разум в онова, което вършат, намират промяната за отвратителна, макар че условията на работа в известен смисъл биват подобвени.

И все пак Освободителното движение започва не от градовете, а именно в затънтените колонии.

ВЪСТАНИЕТО И ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Въстанието се заражда от женските организации в лагерите на Великия континент. Те се съюзават за отпор срещу ритуалното изнасилване на момичетата, почти деца, и с искания за нови закони, които да забраняват сексуалното поробване от мъжете асети, груповите оргии, боя и убийството на жени. Както е известно, за това не са съществували никакви наказания.

Започват действията си първо чрез просвета сред своите съплеменнички и дечурлигата; после се борят за пропорционално участие в местните съвети, съставени само от мъже. Тези организации, наречени женски клубове, се разпространяват и на двата материка през третото столетие. Клубовете вдъхновяват толкова много робини да се преселят из градовете, че в картелите най-сетне надават ухо за оплакванията на вождовете и босовете. Споменатите шефове получават окуражение „да идат *там* и да си върнат фустите обратно“.

Тия набези, често водени от полицията на лагерите и подпомагани от корпоративната милиция, се провеждали понякога с нечувана бруталност. Градските крепостни, несвикнали с такова насилие, гневно реагират. От своя страна тукашните роби се присъединяват към преселничките, за да ги бранят и да се бият заедно с тях.

През 61 година преди новата ера асетите в Соайесо, провинция Айу, успяват да отблъснат полицейско нападение от колонията Надами (Селскостопанска плантаторска корпорация). Това прераства в щурм срещу самата плантация. Наказателните поделения били атакувани и опожарени. Някои вождове от Надами внезапно отварят лагерите на бунтовниците; други се опитват да защитят уплашените господари във фамилната Къща. Една робиня отключва вратата на оръжейния склад — така за първи път в историята на Яйоуе голяма група от потиснати получава достъп до мощни оръжия. Последвало масово унищожение на собствениците, но то е частично обуздано: повечето от децата в Къщата и двайсет мъже и жени са качени на влак, който ги откарва в

столицата. Ала никой възрастен роб, сражавал се против въстаниците, не е бил пощаден.

Скоро вълнението се разпространява в три съседни плантации. Всички племена се обединяват, побеждавайки силите на експлоататорите в бърза, ожесточена битка. Роби и крепостни от близките провинции се изсипват в Айу. Вождовете, стариците на лагерите и водачите на движението се срещат край Надами, за да обявят района за свободен.

Само след десет дни бомбени нападения и настъпление на войкови части смазват бунта. Заловените смелчаци били изтезавани и екзекутирани. Особено отмъщение сполетява град Соайесо. Оцелелите му жители (предимно малчугани и възрастни) биват изведени на улиците, а върху им пускат отново и отново товарни колички и вагонетки. Това било наречено „изравняване със земята“.

Победата на корпорацията се оказва лесна, но в друго имение също пламва сблъсък, тук убиват семейството на собственик, там избухва стачка на крепостници — навсякъде по света бунтовете не стихват.

Множество атаки над плантаторските складове и милиционерски бараки завършват с успех. Така въстаниците се снабдяват с оръжия, после се научават как да използват бомби и мини. В джунглите, из обширните блата те са имали предимството да връхлитат от засада. Става ясно, че властта се нуждае от повече подкрепления. Тогава докарват наемници от по-бедните народи на Уерел, ала не всички от тях са били верни и ефективни в боя. Корпорациите скоро успяват да убедят Вое Дайо да защити личните си интереси, като предостави обучени части на господарите от Яйоуе. Отначало правителството се съгласява неохотно, обаче 23 години подир Надами решава да потуши бунтовете веднъж завинаги. За целта изпраща 45-хилядна армия. Това са все вайоти (представители на наследствена военна прослойка) и даже собственици доброволци. Положението се обостря в значителна степен.

По-късно, към края на конфликта, на третата планета са убити 300 000 уерелиански войници — разбира се, предимно от Вое Дайо и най-вече вайоти.

Картелите започват да си оттеглят хората от Яйоуе, така че при последните боеве там не е имало почти никакви собственици освен

онези с пагони.

По време на трийсетгодишната борба за освобождение някои вождове и мнозина роби вземат страната на господарите, които им обещава гаранции за живота, възнаграждения и им раздават оръжие. Но дори тогава са се водили битки между враждуващите племена. След като корпорациите и армията биват отблъснати, местната война се разгаря навсякъде из Великия континент. Никакво централно управление не е могло да се наложи, докато Световната партия на Аберкам, която побеждава Партията на свободата в редица райони, изглежда почти пред прага да насрочи избирането на планетарен съвет. Ала скоро след това аберкамци се разпадат внезапно поради обвинения в корупция. Представителите на Екумен, поканени тук от Партията на свободата през заключителната фаза на сблъсъка, подкрепят именно тази групировка.

Първите избори, организирани от нея, утвърждават младата Конституция върху твърде нестабилна основа. На жените не се разрешава да гласуват, много вотове се изпращат само от вождовете, а някои стари йерархически структури биват запазени и узаконени. Настъпват още няколко ожесточени междуплеменни битки, периоди на вълнения и протести, докато обществото на Яйоуе най-после се консолидира. Планетата се присъединява към Екумените в година 11 от Освобождението (19 преди новата ера) и първият посланик идва по същото време.

Малко по-късно са приети важни поправки в Конституцията, които осигуряват на всички хора над 18 години тайно гласуване и им гарантират равни избирателни права.

Издание:

Урсула Ле Гуин. Четири пътя към прошката
Американска. Първо издание
Редактор: Александър Карапанчев
Коректор: Антоанета Петрова
Издателство „Аргус“, София, 1997

Библиотечно оформление: Пламен Аврамов
Първа корица: Момчил Митев, „Емеда дизайн“
Портрет на писателката: Камо
Компютърна подготовка: ЕГИ
Формат 56×84/16. Печатни коли 16
Печат: „Балкан прес“ ЕАД

Ursula K. Le Guin

Four Roads to Forgiveness

Copyright © 1995 by Ursula K. Le Guin

© Мария Кръстева, превод, 1997

© Александър Карапанчев, предговор, 1997

© Пламен Аврамов, библиотечно оформление, запазен знак и
шрифт, 1997

© Момчил Митев, рисунка на първа корица, 1997

© Камо, портрет на писателката, 1997

© Издателство „Аргус“, 1997

ISBN: 954-570-030-0

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.